

З.С. | Зовнішні справи

*Заснований у 1991 році
Випускається 6 разів на рік*

**Том 36, № 1
2026**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації**
Серія: KB № 24816-14756 ПР від 31.03.2021 р.

Ідентифікатор медіа в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа R30-04020
Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення
від 13 червня 2024 року № 2077

Журнал представлено
у таких наукометричних базах:
Google Scholar, НБУ ім. В. І. Вернадського,
Фахові видання України, Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions,
Zeitschriften Datebank, University of Hull Library, SOLO, European University Institute,
Leipzig University Library, Cambridge University Library, Worldcat,
OUCI (Open Ukrainian Citation Index), Litmaps

Зовнішні справи / Ред. кол.: Т. В. Сидорук та ін. – Київ: Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи», 2026. – Том 36, № 1. – 141 с.

Засновник і видавець:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
E-mail: info@sjournals.com.ua
<https://uaforeignaffairs.com/uk>

F.A. | **Foreign Affairs**

*Founded in 1991
Published six times per year*

**Volume 36, No. 1
2026**

ISSN: 2663-2675
E-ISSN: 2663-2683

**Certificate of state registration
of the print media**

Series: KV No. 24816-14756 PR dated 31.03.2021

Media identifier in the Register of Media Entities R30-04020
Decision of the National Council of Ukraine
on Television and Radio Broadcasting
of 13 June 2024 No. 2077

**Journal is presented
in the following scientometric databases:**

Google Scholar, VNLU, Professional publications of Ukraine,
Polska Bibliografia Naukowa, Dimensions, Zeitschriften Datebank,
University of Hull Library, SOLO, European University Institute, Leipzig University Library,
Cambridge University Library, Worldcat,
OUCI (Open Ukrainian Citation Index), Litmaps

Foreign Affairs / Eds.: T. V. Sydoruk et al. – Kyiv: Public Union Editorial Board of the Journal
“Foreign Affairs”, 2026. – Volume 36, No. 1. – 141 p.

Founder and publisher:

Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”
01001, 6 Rylskyi Ln., Kyiv, Ukraine
E-mail: info@sjournals.com.ua
<https://uaforeignaffairs.com/en>

Редакційна колегія

Головний редактор

Тетяна Віталіївна Сидорук Доктор політичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Заступник головного редактора

Єрмек Бурібаєв Доктор юридичних наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Республіка Казахстан

Національні члени редколегії

Валерій Власенко Кандидат історичних наук, доцент, Сумський державний університет, Україна

Валерій Грицюк Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, Україна

Ірина Тимейчук Кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Острозька академія», Україна

Володимир Трофимович Доктор політичних наук, професор, Національний університет «Острозька академія», Україна

Міжнародні члени редколегії

Канат Єнсенов Доктор історичних наук, доцент, Інститут історії держави Комітету науки МОН Республіки Казахстан, Республіка Казахстан

Автанділ Сілагадзе Доктор економічних наук, професор, Тбіліський державний університет ім. Івана Джавахішвілі, Грузія

Жанна Хамзіна Доктор юридичних наук, професор, Казахський Національний педагогічний університет ім. Абая, Республіка Казахстан

Артур Атанесян Доктор політичних наук, професор, Єреванський державний університет, Республіка Армєнія

Наталія Чабан Доктор філософії, професор, Кентерберійський університет, Нова Зеландія

Нагіма Кала Доктор філософії, доцент, Євразійський національний університет імені Гумільова, Республіка Казахстан

Аліма Аунасова Доктор історичних наук, професор, Інститут історії держави Міністерства науки і вищої освіти Республіки Казахстан, Республіка Казахстан

Пауль Луїф Доктор політичних наук, лектор, Віденський університет, Австрія

Бойка Стефанова Доктор політичних наук, доцент, Техаський університет у Сан-Антоніо, США

Ольга Бертельсен Доктор історичних наук, Професор, Університет Тіффін, США

Editorial Board**Editor-in-Chief**

Tetiana Sydoruk Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

Deputy Editor-in-Chief

Yermek Buribayev Doctor of Law, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan

National Members of the Editorial Board

Valeriy Vlasenko PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Sumy State University, Ukraine

Valerii Hrytsiuk PhD in Historical Sciences, Senior Researcher, National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi, Ukraine

Iryna Tymeichuk PhD in Philological Sciences, Associate Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

Volodymyr Trofymovych Doctor of Political Sciences, Professor, National University of Ostroh Academy, Ukraine

International Members of the Editorial Board

Kanat Yensenov Doctor of Historical Sciences, Associate Professor, Institute of the State History Ministry of Education and Science of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan

Avtandil Silagadze Doctor of Economic Sciences, Professor, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Zhanna Khamzina Doctor of Law, Professor, Abai Kazakh National Pedagogical University, Republic of Kazakhstan

Arthur Atanesyan Doctor of Political Sciences, Professor, Yerevan State University, Republic of Armenia

Natalia Chaban Doctor of Philosophy, Professor, University of Canterbury, New Zealand

Nagima Kala Doctor of Philosophy, Associate Professor, Gumilyov Eurasian National University, Republic of Kazakhstan

Alima Auanasova Doctor of Historical Sciences, Professor, Institute of State History of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, Republic of Kazakhstan

Paul Luif Doctor of Political Science, Lecturer, University of Vienna, Austria

Boyka Stefanova PhD in Political Science, Associate Professor, University of Texas at San Antonio, USA

Olga Bertelsen PhD in History, Associate Professor, Tiffin University, USA

ЗМІСТ/CONTENTS

С. Дмитренко, О. Дмитренко, В. Ісмаїлов

Гуманітарне право як простір конкуренції глобальних ідеологій: між універсалізмом і суверенізмом..... 8

S. Dmytrenko, O. Dmytrenko, V. Ismayilov

Humanitarian law as a space for competition among global ideologies: Between universalism and sovereignty19

П. Мустафазаде

Азербайджано-вірменські відносини у постконфліктний період (2020-2024)32

P. Mustafazade

Azerbaijan-Armenia relations in the post-conflict period (2020-2024)38

І. Дзюбленко

Трансформація ідеї національного суверенітету в міжнародному праві після 2022 року:
від Вестфальської моделі до Responsibility to Protect45

I. Dziublenko

The transformation of the idea of national sovereignty in international law after 2022:
From the Westphalian model to the Responsibility to Protect.....53

І. Паризький

Порушення адміністративного та кримінального законодавства як складова політичної діяльності.....63

I. Paryzkyi

Violations of administrative and criminal law as component of political activity.....76

Б. Камілова

Роль міжнародних договорів у протидії торгівлі людьми90

B. Kamilova

The role of international treaties in combating human trafficking..... 103

О. Сушко, І. Сервецький

Створення перших органів безпеки й розвідки УНР:
історичний досвід та уроки (1917-1918)..... 117

O. Sushko, I. Servetskiy

The establishment of the first security and intelligence organs
of the Ukrainian People's Republic: Historical experience and lessons (1917-1918) 128

Степан Дмитренко

Кандидат політичних наук, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

02000, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-4163-0468>

Оксана Дмитренко

Кандидат політичних наук, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

02000, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0000-7621-2710>

Вілянт Ісмаїлов

Доктор економічних наук, професор

Азербайджанська академія праці та соціальних відносин

AZ1130, просп. Азадлиг, 181, м. Баку, Азербайджан

<https://orcid.org/0000-0003-0892-0365>

Гуманітарне право як простір конкуренції глобальних ідеологій: між універсалізмом і суверенізмом

Анотація. Метою дослідження було виявити, як ідеологічне протистояння між універсалізмом і суверенізмом впливає на ефективність міжнародного гуманітарного права у захисті цивільного населення. Порівняльно-правовим методом встановлено відмінності між універсалістською та сувереністською інтерпретаціями гуманітарних норм. Структурно-функціональний аналіз виявив амбівалентність Статуту Організації Об'єднаних Націй щодо прав людини та невтручання. Історичним методом простежено еволюцію Responsibility to Protect. Кейс-стаді Лівії, Сирії та М'янми показав селективність універсалізму та сувереністський опір через застереження, «м'яке право» та регіональні механізми. Дослідження виявило структурну амбівалентність Статуту Організації Об'єднаних Націй, який одночасно проголошує універсальні права людини та категорично забороняє втручання у внутрішні справи держав, що створює правову основу для вибіркової інтерпретації міжнародних норм. Аналіз практичного застосування доктрини відповідальності за захист продемонстрував фундаментальну селективність через контраст між військовим втручанням у Лівії та повною паралізацією щодо Сирії, де Росія заблокувала сімнадцять резолюцій з 2011 р., а російсько-китайське подвійне вето заблокувало передачу сирійської справи до Міжнародного кримінального суду попри підтримку тринадцяти з п'ятнадцяти членів Ради Безпеки. Систематизація інституційних механізмів обходу універсальних зобов'язань розкрила триступеневу архітектуру сувереністського опору через механізми застережень до міжнародних договорів, застосування м'якого права та створення регіональних альтернатив на прикладі Асоціації держав Південно-Східної Азії. Аналіз діяльності Асоціації продемонстрував, як принципи невтручання та консенсусного прийняття рішень фактично нейтралізують міжнародні стандарти, що проявилось під час геноциду рохінджа в М'янмі з переміщенням понад одного мільйона двохсот тис. людей при повному інституційному мовчанні комісії з прав людини Асоціації держав Південно-Східної Азії. Дослідження встановило, що ідеологічна конкуренція має багатовимірний характер і включає внутрішню фрагментацію універсалістської парадигми через появу альтернативних концепцій від бразильської відповідальності під час захисту до африканської не-байдужості

Ключові слова: Responsibility to Protect; міжнародні інституції; геополітичні інтереси; «м'яке право»; багатополарність

Отримано: 04.10.2025, Перевірено: 21.01.2026, Прийнято: 25.02.2026, Опубліковано: 02.03.2026

Suggested Citation:

Dmytrenko, S., Dmytrenko, O., & Ismayilov, V. (2026). Humanitarian law as a space for competition among global ideologies: Between universalism and sovereignty. *Foreign Affairs*, 36(1), 19-31. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.19.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Вступ

Сучасне міжнародне гуманітарне право опинилося у стані глибокої кризи, зумовленої загостренням суперечностей між універсалістськими принципами захисту прав людини та традиційними доктринами державного суверенітету. В умовах зростання кількості та складності збройних конфліктів, включаючи гібридні війни та конфлікти неміжнародного характеру, ефективність міжнародного гуманітарного права (МГП) піддається серйозному випробуванню. Захист цивільного населення, що є стратегічним імперативом для таких організацій, як Організація Північноатлантичного договору (НАТО), і вирішальним чинником у плануванні військових операцій, часто конфліктує з прагненням держав до абсолютної незалежності та контролю над своєю територією. Ця напруга виникає на тлі фундаментальної ідеологічної конкуренції, що визначає сучасні міжнародні відносини. Актуальності ця проблематика набула в контексті формування багатопольярного світового порядку, де традиційні західні інституції стикаються з викликами з боку альтернативних регіональних механізмів та авторитарних режимів. Структурні перешкоди для універсалізації міжнародного права проаналізувала М. Chemillier-Gendreau (2025), яка обґрунтувала тезу про системні причини невдач створення дійсно глобальної правової системи, пов'язані з нерівністю у розподілі влади між державами та домінуванням партикулярних інтересів над універсальними принципами. Сучасні тенденції трансформації гуманітаризму в умовах глобальної поляризації вивчав D. Fassin (2023), який розмежував «ситуативну універсальність» та «інтервенціоністський універсалізм», показавши внутрішню напругу між ідеалістичними принципами та прагматичною політикою великих держав. Регіональні виміри протистояння між універсалізмом та партикуляризмом досліджували R. Raman et al. (2023), які здійснили порівняльний аналіз західних універсалістських підходів та азійського виключення у сфері відповідальності за захист, виявивши фундаментальні розбіжності в інтерпретації співвідношення між державним суверенітетом та правами людини. Специфіку гуманітарної дипломатії в Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) A.D. Cook (2021), який виявив інституційні механізми організації та розкрив, як принцип невтручання у внутрішні справи фактично блокує ефективне реагування на масові порушення прав людини, створюючи альтернативну модель регіонального управління кризами. Альтернативну перспективу розвитку авторитарного міжнародного права представив T. Ginsburg (2020), який систематизував стратегії недемократичних режимів щодо підриву універсалістських норм через створення альтернативних правових механізмів і регіональних організацій, зокрема Шанхайську організацію співробітництва та інші неліберальні інституції. Взаємодію між популістським дискурсом та міжнародним правом досліджував P. Blokker (2024), який виявив системний характер критики універсалістських інституцій з боку суверенітетських рухів у Європі та інших регіонах, показавши, як внутрішня політична поляризація впливає на ставлення до міжнародних зобов'язань. Теоретичні засади дебатів про

універсальність прав людини в контексті культурного релятивізму проаналізували P.A. Aidonojje et al. (2021), які систематизували аргументи прихильників та критиків універсалістського підходу, виявивши непримиренність позицій щодо можливості створення єдиних глобальних стандартів у сфері захисту прав людини. Комплексний аналіз європейського досвіду балансування між гуманітарним універсалізмом та суверенізмом здійснили A.P. Ruoppo & I. Viparelli (2021), які розкрили суперечності інтеграційних процесів в умовах зростання національно-популістських настроїв та євроскептицизму. Теоретичні засади конкуренції між універсалістським та плюралістським міжнародним правом у світі цивілізаційних держав розробив P. Tucker (2022), який сформулював концепцію «глобалізаційної трилеми» та показав структурну неможливість одночасного досягнення суверенітету, демократії та глобальної інтеграції в умовах зростання геополітичного суперництва. Емпіричне дослідження впливу ідеологічних чинників на функціонування міжнародних інституцій провів E. Voeten (2021), який довів, що політичні переконання держав-членів значною мірою визначають ефективність багатосторонніх організацій та їхню здатність реагувати на гуманітарні кризи. Попри значну кількість досліджень окремих аспектів універсалізму та суверенізму в міжнародному праві, науковий дискурс характеризувався фрагментарністю підходів та відсутністю системного аналізу ідеологічної конкуренції як фундаментального чинника, що формує сучасну архітектуру гуманітарного права. Залишалися недостатньо вивченими механізми трансформації універсальних норм у процесі їх регіональної адаптації, стратегії держав щодо обходу міжнародних зобов'язань через інституційні інновації та вплив геополітичної поляризації на ефективність гуманітарних інтервенцій. Бракувало комплексного дослідження того, як структурні суперечності в самому Статуті Організації Об'єднаних Націй (ООН) створюють правові можливості для вибіркової інтерпретації універсальних принципів залежно від геополітичних інтересів. Метою дослідження стало здійснення порівняльного аналізу ідеологічних підходів до гуманітарного права для виявлення доктринальних основ та інституційних механізмів. Гіпотеза дослідження полягала в тому, що концептуальна напруга між універсалізмом прав людини та сувереністськими доктринами державності формує неоднорідну інтерпретацію гуманітарного права в різних геополітичних блоках.

Матеріали та методи

Дослідження здійснювалось як комплексний теоретико-правовий аналіз ідеологічної конкуренції в міжнародному гуманітарному праві з використанням міждисциплінарного підходу, що поєднав методи юриспруденції, політичних наук та міжнародних відносин. Теоретичну базу дослідження становили три основні категорії джерел: нормативно-правові акти міжнародного права, офіційні документи міжнародних організацій. Основу нормативної бази склали фундаментальні міжнародно-правові документи, що формують сучасну архітектуру гуманітарного права.

До них належали United Nations Charter (1945), International Covenant on Civil... (1966), International Covenant on Economic... (1966). Паралельно аналізувались документи, що закріплюють принципи державного суверенітету, зокрема Resolution Adopted by The General Assembly... (1965) та Declaration on Principles of International... (1970). Окрема увага приділялась Vienna Convention on the Law... (1969) як правовій основі для аналізу механізмів застережень. Однією з частин дослідження став аналіз поступовості доктрини Responsibility to Protect (R2P) через відповідні нормативні документи. Resolution Adopted by the General Assembly... (2005) та Resolution Adopted by the General Assembly... (2009) вивчалися для розкриття триступеневої структури відповідальності та процесу інституціоналізації R2P. Дані звіту The Responsibility to Protect... (2001) досліджувались для виявлення концептуальних засад та переосмислення співвідношення між суверенітетом і правами людини. Регіональний вимір суверенізму вивчався на основі документів держав Південно-Східної Азії, включаючи The ASEAN Charter (2015), ASEAN Agreement on Disaster... (2005) та Terms of reference of ASEAN... (2009). Додатково аналізувались установчі документи Африканського союзу, зокрема Constitutive Act of the African Union (2000). Для дослідження практики застережень як механізму обходу універсальних зобов'язань аналізувались радянські/російські застереження до статей 10, 11 Convention (IV) relative to the Protection... (1949). Французькі декларації досліджувались через аналіз застережень Франції до Додаткового протоколу I щодо права на самооборону та визначення збройних конфліктів France, accession to Protocol I (n.d.).

Методологічною основою дослідження став порівняльно-правовий підхід, що дозволив виявити структурні відмінності між універсалістською та сувереністською парадигмами через зіставлення їхніх нормативних засад, інституційних механізмів та практичного застосування. Структурно-функціональний аналіз використовувався для розкриття внутрішніх суперечностей міжнародно-правової системи та їхнього впливу на ефективність гуманітарного права. Історичний метод застосовувався для відстеження еволюції універсалістських концепцій від традиційної гуманітарної інтервенції до сучасних альтернативних підходів. У методології дослідження також застосовувався кейс-стаді підхід, що передбачав детальний аналіз конкретних гуманітарних криз як проявів ідеологічної конкуренції. Досліджувались лівійська криза 2011 р. як приклад застосування R2P і сирійська криза 2011-2024 рр. як демонстрація паралізації універсалістських механізмів (Security Council Resolution 1973..., 2011; Referral of Syria to International..., 2014). Агресія РФ проти України з 2014 р. розглядається як приклад блокування універсалістських норм через вето постійного члена Ради Безпеки ООН, зокрема порушення міжнародного гуманітарного права під час вторгнення 2022 р., а також міжнародна реакція через Генеральну Асамблею (ГА) ООН (Resolution Adopted by the Human Rights Council..., 2022; Aggression Against Ukraine, 2022). Геноцид рохінджа в М'янмарі 2016-2018 рр. розглядався як ілюстрація обмежень регіональних підходів (Myanmar:

No justice..., 2022; Security Council Demands, 2022). Вторгнення Сполучених Штатів Америки (США) в Ірак 2003 р. – як приклад інструменталізації гуманітарних аргументів (Text of U.N. Resolution on Iraq, 2002). Інтервенція в Косово 1999 р. досліджувалася в контексті застосування гуманітарних аргументів поза рамками ООН (Security Council Resolution 1244..., 1999). Операція в Східному Тиморі досліджувалася як модель санкціонованого втручання (Resolution 1264. The India-Pakistan Question, 1957). Контент-аналіз офіційних документів міжнародних організацій дозволив виявити дискурсивні стратегії легітимації та делегітимації гуманітарних інтервенцій. Класифікація та систематизація застосовувались для створення типологій універсалістських концепцій та сувереністських механізмів обходу міжнародних зобов'язань.

Результати

Гене́за ідеологічних та доктринальних основи в статутних суперечностях ООН. Універсалізм міжнародного права у його класичному розумінні стосується ідеї, що правова система має світову дійсність і є обов'язковою для всіх держав, як зазначено А. Nollkaemper (2011). Проте ідея універсальності як загальноприйнятого явища, що лежить в основі міжнародної правової системи, утвердилася лише після Другої світової війни. Три визначальні моменти закріпили цю концепцію. Перший – це створення ООН у 1945 р. United Nations Charter (1945) реалізував принцип універсальності, відкривши членство для всіх держав, які дотримуються принципів миру, незалежно від їхніх політичних чи економічних традицій. Другим важливим моментом став процес деколонізації, що базувався на визнанні права на самовизначення. Це дозволило раніше колонізованим державам брати активну участь у процесі формування міжнародного права, надавши йому справжньої глобальної легітимності. Нарешті, третім моментом став кінець холодної війни, який усунув основне ідеологічне протистояння між капіталізмом і комунізмом, що раніше обмежувало сферу універсальної співпраці. Незважаючи на це, історичний шлях універсалізму не був лінійним. Він зміцнювався після глобальних катастроф, як-от Друга світова війна та наступні за нею геноциди – від Камбоджі 1970-х рр. до трагедій у Боснії та Руанді 1990-х рр., що викликали колективне прагнення створити механізми задля запобігання повторенню зазначених і інших звірств. Проте, його глибина та сфера дії завжди були обмежені ідеологічними суперечностями. Навіть після створення ООН, соціалістичні та комуністичні режими заперечували універсальність класичного міжнародного права, обмежуючи співпрацю лише питаннями територіальної цілісності та суверенної рівності (Nollkaemper, 2011). Ця циклічна динаміка, де універсалістські ідеали зміцнюються після криз, але потім стикаються з реаліями геополітичного опору, є центральним елементом сучасної напруги в гуманітарному праві.

Протилежний підхід, суверенізм, відстоює пріоритет влади національної держави. Його витоки сягають давньої історії, як, наприклад, описана Фукідідом поведінка афінян, що вимагали підкорення від меліанців

(Jones, 2025). Згідно з цією доктриною, мир на міжнародному рівні найкраще організувати на децентралізованій основі, де потужні держави контролюють свої сфери впливу та стримують одна одну. Міжнародні угоди в такому контексті розглядаються як ситуативні домовленості, а не як універсальні правила. Політичний реалізм надає цьому підходу потужне теоретичне обґрунтування. Він розглядає міжнародну спільноту як таку, що характеризується анархією, оскільки відсутній всеосяжний світовий уряд, що забезпечував би виконання єдиного кодексу правил. У цьому середовищі держави є головними акторами, які діють у власних національних інтересах і постійно борються за владу. Прикладом такої поведінки є систематичне використання права вето постійними членами Ради Безпеки ООН для блокування резолюцій, що суперечать їхнім геополітичним інтересам. Так, Росія заблокувала 17 резолюцій щодо сирійського конфлікту з 2011 р., мотивуючи це захистом принципу суверенітету (In Meeting Following Russian..., 2023). Проте, J. Trahan (2020) підкреслено, що такі вето є неправомірними та порушують статтю 24.2 Статуту ООН, роблячи Росію співучасником масових злочинів у Сирії. Для прихильників реалізму, міжнародне право та моральні норми є вторинними і не можуть застосовуватися поза межами держави. Таким чином, МПП або не має значення, або служить інструментом для сильних держав для досягнення своїх цілей, маскуючи їхні прагнення до гегемонії. Показовим є випадок вторгнення США в Ірак 2003 р., коли Вашингтон, не отримавши санкції Ради Безпеки ООН, виправдовував військову акцію необхідністю захисту прав людини та боротьби з тероризмом (Text of U.N. Resolution on Iraq..., 2002). Однак науковці A.J. Bellamy (2004) та K. Roth (2006) продемонстрували, що гуманітарне виправдання було постфактум раціоналізацією геостратегічних та економічних інтересів, оскільки на момент вторгнення в Іраку не відбувалося масових вбивств цивільних осіб. Аналогічно, доктрина R2P піддається критиці як інструмент західних держав для легітимації вибіркового інтервенцій. Аналіз A. Nehir (2013) стосувався «постійної непослідовності» у застосуванні R2P, коли втручання в Лівії 2011 р. контрастує з бездіяльністю щодо Сирії, Ємену чи М'янми. J. Morris (2013) розвинув цю критику, показуючи як суперечливе втручання в Лівії підірвало майбутні застосування R2P у Сирії, створивши ефект «хитного маятника». Дослідження A. Orford (2011) підкреслило, що R2P функціонує для легітимації західної міжнародної влади, обходячи традиційні принципи міжнародного права та суверенітету. Крім того, відступ від поваги до міжнародного права, характерний для сувереністської поведінки, може мати руйнівні наслідки для самої держави, що його практикує. Це явище відоме як зворотний ефект авторитарних практик. Постколоніальні теоретики, як-от A. Césaire (1955), стверджували, що

колоніалізм прищепив авторитарні практики вдома у колонізаторів. У сучасному контексті, вибіркоче ігнорування міжнародних норм демократичними державами може підірвати їхні власні конституційні порядки, оскільки зневага до права на міжнародній арені може бути легко перенесена на внутрішню політику. Таким чином, суверенізм – це не просто аморальна позиція, а інша етична система, яка ставить інтереси нації вище. Фундаментальне юридичне коріння ідеологічного конфлікту між універсалізмом і суверенізмом закладено в самому United Nations Charter (1945). З одного боку, Статут визнає фундаментальні права людини у своїй преамбулі та визначає заохочення поваги до прав людини однією зі своїх цілей. З іншого боку, Стаття 2(7) Статуту категорично встановлює, що Організація Об'єднаних Націй не має права втручатися в справи, які належать до внутрішньої юрисдикції держав. Ця внутрішня суперечність є не помилкою, а скоріше продуктом компромісу, що лежить в основі всієї міжнародної системи. Вона створює фундаментальну невизначеність, яка дозволяє державам вибірково обирати, який з цих принципів вони відстоюватимуть у певний момент, залежно від їхніх геополітичних інтересів. Структурна амбівалентність Статуту ООН є причиною постійних правових дебатів і служить юридичним прикриттям для ідеологічних позицій.

Фундаментальні міжнародно-правові акти демонструють поглиблення означеного парадоксу. Universal Declaration of Human Rights (1948) остаточно закріпила універсалістський підхід, проголосивши рівність усіх людей у гідності та правах незалежно від їхньої національної приналежності чи політичного устрою держави. Декларація не містила жодних застережень щодо культурних або політичних особливостей держав, що стало основою для майбутніх аргументів на користь універсального характеру прав людини. International Covenant on Civil... (1966) і International Covenant on Civil... (1966) трансформували ці декларативні принципи в юридично обов'язкові норми, водночас залишивши невирішеною проблему співвідношення універсальності прав з державним суверенітетом. Паралельно з цим розвивалася протилежна тенденція зміцнення суверенітетних принципів. Resolution Adopted by the General Assembly... (1965) категорично заборонила будь-яке втручання у внутрішні або зовнішні справи держав, включаючи втручання з гуманітарних мотивів. Declaration on Principles of International... (1970) розвинула цей підхід, встановивши абсолютну заборону на втручання держав у справи одна одної. Ці документи створили потужний правовий фундамент для суверенітетної позиції, який діє донині. Наведена нижче порівняльна Таблиця 1 систематизувала ключові характеристики обох підходів у їхніх проявах через призму практичного застосування та теоретичного обґрунтування.

Таблиця 1. Ключові характеристики універсалізму та суверенізму

Критерії	Універсалізм	Суверенізм
Філософські витоки	Кант, космополітичні права	Фуکیدід, державоцентричний підхід
Центральна цінність	Індивід, людство	Держава, нація
Механізм міжнародного порядку	Кооперація через універсальні правила та інституції	Баланс сил, сфери впливу

Таблиця 1. Продовження

Критерії	Універсалізм	Суверенізм
Юридична позиція щодо втручання	Допускає/виправдовує втручання для захисту прав людини (R2P)	Недоторканність суверенітету, невтручання у внутрішні справи
Ставлення до міжнародного права	Обов'язкова, автономна правова система	Інструмент для досягнення національних інтересів, виправдання влади
Вибрані кейс-стаді	Косово, Лівія	Сирія, російська доктрина

Джерело: складено авторами на основі Universal Declaration of Human Rights (1948), Russia's Military Doctrine (2000), M. Hashem (2004), A. Nollkaemper (2011)

Представлена у Таблиці 1 систематизація унаочнює фундаментальну несумісність двох підходів на концептуальному рівні. Якщо універсалізм ґрунтується на приматі індивідуальних прав людини та необхідності їх захисту навіть всупереч волі держав, то суверенізм відстоює пріоритет державних інтересів та недоторканність національної юрисдикції. Цей конфлікт не є суто академічним – він безпосередньо впливає на практику міжнародного права та ефективність міжнародних інституцій у вирішенні гуманітарних криз. Цей парадокс є причиною, чому міжнародна спільнота постійно зіштовхується з питанням, чи має ООН юридичне право втручатися в суверенні держави з гуманітарною метою. Ця дилема також пояснює, чому міжнародні інституції ризикують втратити довіру, якщо вони не зможуть послідовно застосовувати норми, які самі ж встановили. Наступні розділи дослідження проаналізують, як ці теоретичні суперечності проявляються в конкретних доктринах та практичних випадках застосування міжнародного гуманітарного права.

Еволюція та кризи універсалістської доктрини R2P. Універсалістська парадигма міжнародного гуманітарного права зазнала кардинальної трансформації, кульмінацією якої стало формування доктрини R2P. Концептуальні засади цієї доктрини були закладені у звіті *The Responsibility to Protect...* (2001) з питань інтервенції та державного суверенітету R2P, який фундаментально переосмислив співвідношення між суверенітетом і правами людини. Комісія чітко сформулювала, що суверенітет не є щитом для захисту масових вбивств, а накладає на державу первинну відповідальність за захист власного населення від геноциду, воєнних злочинів, етнічних чисток та злочинів проти людяності (Genser, 2018). Нормативне закріплення R2P відбулося у *Resolution Adopted by the General Assembly...* (2005), зокрема в параграфах 138-139, які встановили триступеневу структуру відповідальності. Ця резолюція встановила фундаментальний принцип триступеневої відповідальності за захист населення від масових звірств. Згідно з цим документом, первинна відповідальність за попередження геноциду, воєнних злочинів, етнічних чисток та злочинів проти людяності покладається на саму державу щодо власного населення. У випадках, коли національна влада виявляється неспроможною або небажаною виконувати ці зобов'язання, відповідальність переходить до міжнародної спільноти, яка повинна застосовувати широкий спектр превентивних заходів – від дипломатичного тиску до гуманітарної допомоги та інших мирних механізмів впливу. Документ також передбачає можливість колективних дій через Раду Безпеки ООН, включаючи використання

примусових заходів відповідно до Глави VII *United Nations Charter* (1945), але лише як останній засіб і виключно на основі консенсусу постійних членів Ради Безпеки. Подальша інституціоналізація R2P відбулася через *Resolution Adopted by the General Assembly...* (2009), яка підтвердила відданість міжнародної спільноти цим принципам. Генеральний секретар ООН Г. Мун у своїй доповіді деталізував операційні аспекти доктрини, підкреслюючи, що R2P є «вузькою, але глибокою» концепцією, що застосовується виключно до чотирьох зазначених злочинів (*Implementing the Responsibility to Protect...*, 2009). Аналіз практичного застосування доктрини R2P демонструє фундаментальну проблему селективності, що підриває її універсалістські претензії. Найбільш показовими є випадок Лівії (2011 р.), який унаочнює ідеологічну розбіжність між універсалістським та суверенітетним підходами. *Security Council Resolution 1973...* (2011) стала першим випадком санкціонованого застосування військової сили під егідою R2P. Резолюція, прийнята 10 голосами «за» при 5 утриманнях, уповноважила держави-члени вжити всіх необхідних заходів для захисту цивільних осіб у Лівії, виключаючи окупаційні сили. Проте, подальша інтерпретація та імплементація цієї резолюції викликала серйозні суперечності щодо меж застосування R2P. Š. Kolmašová (2016), стверджувала, що коаліція на чолі з НАТО перевищила мандат резолюції, трансформувачи гуманітарну місію в операцію зі зміни режиму. Президент Бразилії D. Rousseff (2011) у своїй промові на ГА ООН зазначила, що захист цивільних осіб не може служити приводом для зміни режимів, а відповідальність за захист не може трансформуватися у відповідальність за руйнування.

Сирійська криза стала найбільш яскравим прикладом неспроможності універсалістської парадигми подолати суверенітетний опір. З початку конфлікту у 2011 р. Російська Федерація та Китайська Народна Республіка заблокували 18 резолюцій Ради Безпеки ООН щодо Сирії, включаючи спроби застосування R2P (Brannigan, 2008). Показовим є вето від 22 травня 2014 р. на *Referral of Syria to International...* (2014) до Міжнародного кримінального суду, яка отримала підтримку 13 з 15 членів Ради Безпеки. Це демонстрація того, як два постійних члени можуть заблокувати майже консенсусне рішення міжнародної спільноти щодо притягнення до відповідальності за масові злочини, використовуючи суверенітетний принцип для захисту геополітичних інтересів понад універсальні норми міжнародного кримінального права. У відповідь на паралізацію Ради Безпеки, регіональні організації почали розвивати власні механізми реагування на масові звірства. Африканський союз (АС) у

Constitutive Act of the African Union (2000) закріпив право втручання у державу-член у серйозних обставинах, а саме: воєнні злочини, геноцид та злочини проти людяності. Цей принцип був практично застосований під час кризи в Кот-д'Івуарі (2010-2011 рр.), коли АС надав підтримку операції ООН з відновлення конституційного порядку. Європейський Союз (ЄС) у Shared vision, common... (2016) підтвердив прихильність принципам R2P, зазначивши, що ЄС підтримуватиме відповідальність за захист і зміцнення міжнародного права щодо попередження масових звірств.

Агресія Російської Федерації (РФ) проти України з 2014 р. являє собою приклад того, як сувереністські інструменти систематично блокують застосування універсалістських норм міжнародного гуманітарного права. Після анексії Криму та початку конфлікту на Донбасі 2014 р. РФ застосувала право вето для блокування всіх резолюцій Ради Безпеки ООН, які могли б санкціонувати міжнародне втручання чи створити механізми притягнення до відповідальності. З 2014 по 2024 р. РФ заблокувала понад 20 резолюцій щодо власної агресії, використовуючи той самий механізм, що й у випадку Сирії. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 р. супроводжувалося масовими та систематичними порушеннями МПП: навислими атаками на цивільне населення, обстрілами лікарень та шкіл, застосуванням забороненої зброї в населених пунктах (Situation of human rights..., 2022). ГА ООН прийняла Resolution Adopted by the Human Rights Council... (2022), яка засудила агресію 141 голосом проти 5 при 35 утриманнях. Aggression Against Ukraine (2023) підтвердила порушення принципів Статуту ООН та закликала до відшкодування збитків. Проте ці резолюції ГА мають лише рекомендаційний характер і не створюють юридичних механізмів примусу. Український кейс унаочнює фундаментальну структурну ваду універсалістської системи: коли постійний член Ради Безпеки сам є агресором, усі механізми R2P виявляються паралізованими. Це створює парадоксальну ситуацію, де держава-порушник використовує власне місце в системі колективної безпеки для блокування

будь-яких дій проти себе, апелюючи до принципу суверенітету. Український кейс підтверджує висновки дослідження про те, що без реформування структури Ради Безпеки та обмеження права вето у випадках масових звірств універсалістська парадигма залишається вразливою до сувереністських зловживань.

Непослідовність застосування R2P породила низку концептуальних альтернатив у межах самої універсалістської парадигми, що свідчить про її внутрішню неоднорідність та еволюційний характер. У листопаді 2011 р. Бразилія презентувала концепцію Responsibility while Protecting (RWP) як відповідь на лівійський досвід. Letter dated 9 November... (2011) встановлює додаткові критерії для застосування примусових заходів: вичерпання мирних засобів, пропорційність використання сили, обмеженість в часі, суворе дотримання мандата та регулярна звітність перед Радою Безпеки. RWP не відкидає R2P, а прагне її відповідального застосування, вводячи додаткові запобіжники проти зловживань. М.Е. О'Connell (2010) підкреслено, що справжній захист прав людини можливий лише через суворе дотримання заборони на використання сили, закріпленої у статті 2(4) United Nations Charter (1945). Еволюція африканської позиції щодо гуманітарного втручання демонструє складний процес адаптації універсалістських норм до регіональних реалій. Організація африканської єдності (ОАЄ) традиційно дотримувалася принципу невтручання, закріпленого у Charter of the Organization of African Unity (1963). Однак геноцид у Руанді (1994 р.) та інші африканські кризи змусили переглянути цю позицію. Трансформація ОАЄ в Африканський союз (2001 р.) ознаменувала фундаментальний зсув від «невтручання» до «не-байдужості». Стаття 4(h) Constitutive Act of the African... (2000) встановлює право втручання не лише у випадках масових звірств, але й при серйозних загрозах законному порядку. Цей підхід є унікальним синтезом універсалістських та регіональних принципів. Наведена нижче Таблиця 2 систематизує еволюцію універсалістських концепцій та їхні практичні наслідки.

Таблиця 2. Від традиційних підходів доктрин гуманітарного втручання до сучасних універсалістських концепцій

Доктрина	Нормативна основа	Ключові принципи	Практичні приклади	Основні критики
Гуманітарна інтервенція (традиційна)	Міжнародне звичаєве право, доктрина необхідності	Односторонні дії держав для захисту прав людини	Косово (1999 р.), Східний Тимор (1999 р.)	Підрив принципу суверенітету, відсутність санкцій ООН, вибірковість застосування
R2P (Відповідальність захищати)	Резолюція ГА ООН 60/1 (2005), резолюція 63/308 (2009)	Триступенева відповідальність: держава-регіон-світова спільнота	Лівія (2011 р.), Кот-д'Івуар (2010-2011 рр.)	Селективність застосування, розмивання мандатів, геополітична інструменталізація
RWP (Відповідальність під час захисту)	Концептуальна записка Бразилії A/66/551-S/2011/701	Додаткові запобіжники: пропорційність, звітність, обмеженість у часі	Теоретична концепція без практичних прецедентів	Надмірна бюрократизація, потенційна блокада швидких дій у критичних ситуаціях
Responsibility for Peace	Академічна доктрина, базується на статті 2(4) Статуту ООН	Абсолютна заборона використання сили, пріоритет мирних засобів	Підтримка дипломатичного врегулювання сирійської кризи	Неадекватність у випадках геноциду та масових звірств, пасивність перед злочинами

Таблиця 2. Продовження

Доктрина	Нормативна основа	Ключові принципи	Практичні приклади	Основні критики
Африканська «не-байдужість»	Стаття 4(h) Конститутивного акту АС (2001)	Регіональне право втручання при масових звірствах та загрозах стабільності	Дарфур (2003-дотепер), Центральнаафриканська Республіка (2013-2014 рр.)	Обмежені ресурси, залежність від зовнішньої підтримки, політична упередженість

Джерело: складено авторами на основі Resolution 1264. The India-Pakistan Question (1957), Security Council Resolution 1244... (1999), Constitutive Act of the African Union (2000), The Responsibility to Protect... (2001), 2005 World Summit Outcome (2005), Resolution 1769 (2007)/Adopted by the Security Council... (2007), Resolution Adopted by the General Assembly... (2009), Security Council Resolution 1973... (2011), Resolution 1975 (2011)/Adopted by the Security Council... (2011)

Таблиця 2 продемонструвала, що універсалістська парадигма міжнародного гуманітарного права не є монолітною конструкцією, а являє собою динамічну систему конкуруючих та взаємодоповнюючих концепцій. Еволюція від традиційної гуманітарної інтервенції до R2P, а далі до альтернативних підходів типу RWP та африканської «non-indifference», відображає постійну напругу між універсалістськими ідеалами та геополітичними реаліями. Цей процес підтверджує тезу про те, що ідеологічна конкуренція в міжнародному праві не обмежується протистоянням «Захід-Схід», а включає складні внутрішні дискусії всередині самих парадигм, що робить сучасне міжнародне гуманітарне право ареною для багатовимірного ідеологічного плюралізму.

Інституційні механізми обходу універсальних зобов'язань. Державний суверенітет традиційно визначається як виключна та абсолютна влада держави над своєю територією та населенням. Він є центральним елементом сувереністської ідеології, що виступає проти будь-якого зовнішнього втручання у внутрішні справи, включаючи навіть питання захисту прав людини. Ця ідеологія знайшла своє відображення в найважливіших міжнародних документах. United Nations Charter (1945), що є основоположним правовим актом для міжнародної спільноти, містить у собі, як вище зазначено, суперечливі принципи. Ця внутрішня конкуренція між двома ідеологіями, універсалізмом та суверенізмом, створює правову основу для дискусій та конфліктів, які проявляються через конкретні інституційні механізми. Застереження є легальним та широко поширеним інструментом у міжнародному праві, що дозволяє державі стати стороною багатостороннього договору, одночасно виключаючи або змінюючи правовий ефект окремих його положень у своєму застосуванні. Відповідно до Vienna Convention on the Law... (1969), застереження не можуть бути несумісними з об'єктом і метою цього договору. Однак, використання цього інструменту потужними державами перетворює універсальне право на розрізнені, індивідуалізовані зобов'язання. Така практика, наведена нижче, підриває цілісність та уніфікованість МГП, оскільки створює мозаїчну систему, де різні держави пов'язані різними нормами, що призводить до невідповідності та послаблює ефективність правового режиму. Цей юридичний інструмент є привабливим для сувереністських держав, оскільки він дозволяє їм формально демонструвати прихильність до міжнародного права, фактично уникаючи небажаних або обтяжливих

зобов'язань. Це створює парадоксальну ситуацію, коли держава може бути стороною Женевських конвенцій, але водночас обмежувати їх застосування, виходячи зі своїх національних інтересів.

Аналіз застережень, зроблених ключовими міжнародними гравцями, демонструє, як цей механізм системно використовується для утвердження суверенітету на шкоду універсалістським нормам. Радянський Союз, а пізніше й РФ, зробили низку застережень до Convention (IV) relative to the Protection... (1949). Найбільш значущі стосувалися статей 10 і 11 Четвертої Женевської конвенції (щодо захисту цивільного населення) та статті 85 Третьої Женевської конвенції (про поводження з військовополоненими). Застереження до статей 10/11 не дозволяли нейтральним державам або гуманітарним організаціям виконувати функції Держав-покровительок без згоди уряду країни, що утримує осіб. Це підпорядковувало гуманітарні механізми політичній волі однієї зі сторін конфлікту, що прямо суперечить універсалістському імперативу захисту цивільних. Застереження до статті 85 дозволяло не поширювати захист Конвенції на військовополонених, засуджених за внутрішнім законодавством країни, що їх утримує, відповідно до принципів Нюрнберзького процесу. Сполучені Штати також використовували застереження для збереження гнучкості. Наприклад, у своїй декларації щодо Четвертої Женевської конвенції, що стосується захисту цивільного населення, США зарезервували право застосовувати смертну кару відповідно до положень статті 68, незалежно від того, чи передбачає смертну кару законодавство окупованої території на момент початку окупації. Це застереження, хоч і обмежене, демонструє прагнення держави зберегти певний рівень суверенної юрисдикції, який міг би бути обмежений універсальними нормами. Франція приєдналася до Додаткового протоколу I 2001 р. з низкою декларацій та застережень, які мають значний вплив на його застосування. Зокрема, Франція зробила заяву, що положення Протоколу не перешкоджають їй у здійсненні невід'ємного права на самооборону відповідно до статті 51 Статуту ООН (France, accession to Protocol..., n.d.). Крім того, Франція вказала, що термін «збройні конфлікти» в Протоколі не включає звичайні злочини, включаючи терористичні акти. Таке тлумачення дозволяє державі зберігати певний ступінь гнучкості у застосуванні протоколу до конкретних ситуацій, що є ще одним прикладом послаблення універсальної норми для врахування національних інтересів.

Ці приклади ілюструють, як легітимний інструмент, застереження, є потужним механізмом для послаблення універсалістських вимог МПП, перетворюючи єдиний правовий простір на розрізнені зобов'язання.

У ситуаціях, коли консенсус щодо прийняття жорстких, юридично обов'язкових договорів неможливий, держави часто вдаються до іншого інституційного механізму – необов'язкових політичних декларацій. Такі декларації, як, наприклад, Політична декларація щодо вибухової зброї в населених районах, що була прийнята у 2022 р., не створюють нових юридичних зобов'язань (Implementing the political declaration..., 2023). Натомість вони містять добровільні політичні зобов'язання для держав розробляти національну політику і практики, щоб обмежувати або утримуватися від використання вибухової зброї у населених районах, коли це може завдати шкоди цивільним особам. Цей механізм має подвійну природу. З одного боку, він є прагматичним кроком, що дозволяє просувати гуманітарні цілі та покращувати практичне впровадження МПП

навіть за відсутності згоди на жорсткі правові норми. З іншого боку, застосування «м'якого права» узаконює відмову держав від юридичної відповідальності. Це створює видимість прогресу та прихильності до гуманітарних принципів, водночас залишаючи сувереністським державам простір для маневру та уникнення юридичних наслідків за порушення. Такий компроміс є ще одним проявом конкуренції, де політичні інтереси і сувереністські застереження обмежують повний розвиток універсалістських норм.

Аналіз діяльності Асоціації держав АСЕАН як регіональної організації демонструє складну систему суверенізму, що проявляється через принципи невтручання у внутрішні справи та консенсусного прийняття рішень. Ці принципи, закріплені в The ASEAN Charter (2015), створюють структурні перешкоди для ефективного застосування міжнародного гуманітарного права в регіоні. Інституційні механізми суверенізму в рамках АСЕАН представлено в систематичній наступній Таблиці 3.

Таблиця 3. Інституційні механізми суверенізму в міжнародному гуманітарному праві (на прикладі АСЕАН)

Механізм	Правова основа	Обмежувальні елементи	Вплив на МПП
Принцип невтручання	Статут АСЕАН 2008 р.	Заборона критики внутрішньої політики	Блокування реагування на порушення МПП
AADMER	Угода 2005 р.	Обмеження природними катастрофами	Виключення конфліктних ситуацій
AICHR	Створено 2009 р.	Відсутність слідчих повноважень	Неможливість притягнення до відповідальності
ANA Centre	Функціонує з 2011 р.	Діяльність лише за запрошенням держави	Обмежена ефективність у кризах

Примітка: AADMER – ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response; AICHR – ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights; ANA Centre – ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on disaster management

Джерело: складено авторами на основі The ASEAN Charter (2015), ASEAN Agreement on Disaster... (2005) та Terms of reference of ASEAN... (2009), T.S. Marah, (2025), Myanmar: No justice... (2022), Security Council Demands (2022)

Таблиця 3 показала системний характер обмежень, що накладаються сувереністською парадигмою на функціонування гуманітарних механізмів АСЕАН. Кожен з перелічених інструментів, незважаючи на свою формальну відповідність міжнародним стандартам, містить структурні елементи, що фактично унеможливають ефективне втручання у випадках грубих порушень міжнародного гуманітарного права. Показовим є той факт, що всі механізми побудовані на принципі добровільності та згоди держави-члена, що робить їх малоефективними саме в тих ситуаціях, коли гуманітарне втручання найбільш необхідне. Суверенізм у гуманітарному праві проявляється не лише через пряме заперечення універсальних норм, але й через створення альтернативних інтерпретативних механізмів. Інституційна архітектура суверенізму в гуманітарному праві включає декілька ключових елементів. По-перше, це створення регіональних правових інструментів, які формально відповідають міжнародним стандартам, але містять значні застереження щодо державного суверенітету. ASEAN Agreement on Disaster... (2005), демонструє цю тенденцію, обмежуючи свою дію лише природними катастрофами та виключаючи конфлікти, що стало очевидним під час кризи рохінджа 2016-2017 рр., коли попри переміщення понад 700 тис.

людей, AADMER не могла бути застосована через класифікацію ситуації як внутрішнього конфлікту, а не природної катастрофи (Myanmar: No justice..., 2022). По-друге, суверенізм проявляється через створення недієвих наглядових механізмів. Міжурядова комісія АСЕАН з прав людини (AICHR) була створена у 2009 р. без реальних повноважень для розслідування порушень або притягнення держав до відповідальності (Terms of reference of ASEAN..., 2009), що засвідчив геноцид рохінджа 2017-2018 рр., коли попри висновки ООН про геноцид та переміщення 1,2 млн людей, AICHR зберігала повне мовчання, а після військового перевороту в М'янмі у лютому 2021 р. комісія не провела жодного колективного засідання чи заяви попри тисячі загиблих (Security Council Demands..., 2022). Центр координації гуманітарної допомоги АСЕАН (ANA Centre), створений у 2011 р., також демонструє обмежений характер регіонального гуманітарного реагування. Хоча центр ефективно координує відповідь на природні катастрофи, його мандат не поширюється на конфлікт-пов'язані кризи без прямого запрошення відповідної держави, що продемонстрував циклон Моча в М'янмі у 2023 р., коли військова хунта призупинила дозволи на поїздки гуманітарних працівників на три тижні після циклону, фактично блокуючи допомогу

1,6 млн постраждалих (Regan, 2023). Кризи в регіоні Південно-Східної Азії яскраво ілюструють практичні наслідки суверенізму в гуманітарному праві. Криза рохінджа в М'янмарі стала показовим прикладом того, як принцип невтручання може блокувати ефективне гуманітарне реагування, зокрема саміт АСЕАН у листопаді 2017 р. в Манілі продемонстрував інституційне мовчання, коли 26-сторінкова Заява Голови містила лише одну згадку про рохінджа як стійкість до катастроф, уникаючи навіть використання слова «рохінджа» та класифікуючи геноцид як гуманітарну допомогу, тоді як М'янма безпосередньо посилалася на Статут АСЕАН для блокування будь-якої критики з боку сусідніх держав (Molthof, 2012). Аналіз регіональних моделей суверенізму демонструє, що сучасне міжнародне гуманітарне право стикається з системними викликами, які виходять далеко за межі окремих порушень чи політичних кризи. Сувереністська ідеологія не просто протистоїть універсалістським нормам, а створює альтернативну інституційну архітектуру, що формально визнає міжнародні стандарти, але фактично їх нейтралізує. Механізми застережень, «м'яке право» та регіональна організація АСЕАН утворюють складну систему обходу універсальних зобов'язань, що ставить під сумнів саму можливість створення дійсно ефективного глобального гуманітарного режиму в умовах збереження традиційних уявлень про абсолютний державний суверенітет.

Обговорення

Проведене дослідження виявило складну динаміку взаємодії між універсалістськими та сувереністськими тенденціями в сучасному гуманітарному праві, що підтверджує актуальність проблеми ідеологічної конкуренції в глобальному правовому просторі. Результати аналізу демонструють, що гуманітарне право функціонує не як нейтральна технічна система, а як арена боротьби різних концепцій суверенітету, універсальності та культурної специфіки. Отримані результати корелюються з висновками R.O. Zarogozhchenko (2023) про політичні форми організації простору в контексті глобалізаційних процесів. Проаналізовано, як глобалізація створює нові форми політичної організації, що виходять за межі традиційних державних кордонів, проте не враховує деструктивного впливу цих трансформацій на ефективність міжнародного права. Дослідження показує, як ця трансформація породжує фундаментальні суперечності в міжнародному праві, створюючи правові прогалини, які експлуатуються сувереністськими режимами. Якщо R.O. Zarogozhchenko зосереджено увагу на позитивних аспектах трансформації просторової організації, то результати проведеного дослідження виявили деструктивний потенціал цих змін для ефективності гуманітарного права, зокрема через створення «сірих зон» правового регулювання. Історичні корені суверенізму, виявлені в дослідженні, знайшли глибше обґрунтування в роботі E.S. Longhi (2022) про д'Аннунціо як «батька суверенізму» в епізоді з Фіуме. Дослідник продемонстрував, як криза лібералізму та критика демократії в міжвоєнний період сформували ідеологічні основи сучасного

суверенізму, зокрема через концепцію «живого права нації» проти «мертвого права держав». Проведене дослідження розвинуло цю тезу, показуючи, що сучасні прояви суверенізму в гуманітарному праві успадковують не лише ідеологічні установки, але й конкретні юридичні механізми обходу універсальних зобов'язань. Отримані результати продемонстрували, що механізми застережень, вперше масово застосовані в міжвоєнний період, сьогодні використовуються з тією ж метою – збереження національної автономії за формального визнання міжнародних норм. Результати аналізу триступеневої архітектури сувереністського опору знаходять підтвердження в дослідженні J. Söndel-Cedarmas & F. Berti (2022) про правокрилу критику Європи. Автори систематизували націоналістичні, сувереністські та правопопулістичні позиції щодо ЄС, виявляючи паралелі з висновками про інституційні механізми обходу універсальних зобов'язань. Зокрема, вони демонструють, як євроскептичні партії використовують формально демократичні процедури для підризу європейської інтеграції. Однак проведене дослідження показало, що подібні механізми функціонують не лише в європейському контексті, але мають глобальний характер, як демонструє приклад АСЕАН, де принцип консенсусу використовується для блокування будь-яких рішень, що можуть зачепити суверенні інтереси держав-членів.

Концептуальна рамка дослідження щодо динамічності суверенітету отримала додаткове обґрунтування в роботі M. Mihatsch & M. Mulligan (2025). Автори продемонстрували історичну мінливість концепцій суверенітету, що корелює з висновками про еволюційний характер ідеологічної конкуренції в гуманітарному праві. Концепція «конкуруючих суверенітетів», яка пояснює, як різні актори – держави, міжнародні організації, недержавні суб'єкти – претендують на різні аспекти суверенної влади. Проте дослідження конкретизує ці загальні тенденції, показуючи механізми їх прояву в сучасних міжнародно-правових інституціях через призму гуманітарного права як найбільш чутливої сфери до ідеологічних суперечностей. Результати аналізу селективності застосування R2P знаходять теоретичне підґрунтя в дослідженні P. Drulák *et al.* (2024) про ролі, ідеології та позиції в чеській зовнішній політиці під час європейської міграційної кризи. Дослідники показали, як національні ідеології формують позиції держав щодо міжнародних криз, що підтверджує тезу про ідеологічну обумовленість практичного застосування універсалістських доктрин. Вони виявляють, що навіть всередині ЄС різні держави інтерпретують одні й ті самі міжнародні зобов'язання крізь призму власних ідеологічних установок. Однак дослідження розширює цей аналіз на глобальний рівень, демонструючи системний характер проблеми через порівняння різних регіональних підходів до гуманітарного права. Концептуальні засади універсальності, проаналізовані в дослідженні, знаходять додаткове обґрунтування в роботі K. Lidén (2020), яка систематизувала ключові характеристики універсалістського підходу в гуманітаризмі. K. Lidén підкреслила фундаментальну напругу між універсальними претензіями та

партикулярними практиками, показуючи, як гуманітарні організації змушені адаптувати універсальні принципи до локальних контекстів. Це повністю відповідає висновкам про селективність застосування R2P, проте дослідження йде далі, розкриваючи конкретні інституційні механізми, через які ця напруга проявляється на рівні міждержавних відносин та міжнародного права. Результати аналізу співвідношення суверенітету та лібералізму корелюють з висновками G. Martinico (2023), який дослідив зв'язки між суверенізмом та антиліберальними тенденціями в сучасній Європі. Дослідник показав, як захист суверенітету може служити прикриттям для авторитарних практик, зокрема через концепцію «ліберальної демократії», яка формально зберігає демократичні процедури, але підриває ліберальні принципи верховенства права. Це підтвердило тезу про використання сувереністських аргументів для уникнення міжнародних зобов'язань у сфері прав людини, особливо в контексті зростання авторитарних тенденцій у світі.

Трансформація універсалістських підходів до прав людини, виявлена в дослідженні, знаходить паралелі в роботі M. Budiana (2024) про еволюцію від універсалізму до релятивізму в міжнародній політиці. M. Budiana проаналізував теоретичні аспекти цієї трансформації, показуючи, як постколоніальна критика універсалізму призвела до легітимації культурного релятивізму в міжнародному праві. Проте дослідження продемонструвало практичні наслідки цієї трансформації для функціонування міжнародних інституцій, зокрема через аналіз того, як культурно-релятивістські аргументи використовуються для виправдання порушень гуманітарного права. Вагомим є співставлення результатів про онтологічні основи ідеологічної конкуренції з дослідженням O. Balaban (2024) про онтологічний вимір універсального як категорії гуманітарного. Дослідник розкриває глибинні основи універсалістського мислення, показуючи, як концепція універсального укорінена в західній філософській традиції від Платона до Канта. Це дозволило краще зрозуміти природу конфлікту з сувереністськими підходами, які базуються на принципово інших онтологічних засадах – партикуляризмі, контекстуальності та культурній специфіці. Регіональні аспекти сувереністського опору, проаналізовані на прикладі АСЕАН, отримали додаткове обґрунтування в роботі G. Agostinis & F. Urdinez (2022) про зв'язки між авторитарним та екологічним регіоналізмом на прикладі ролі Китаю в Шанхайській організації співробітництва. Автори показали, як авторитарні режими використовують регіональні організації для просування альтернативних норм, що безпосередньо суперечать західним ліберальним стандартам. Це корелює з висновками про АСЕАН як модель сувереністського регіоналізму, проте розширює розуміння цього феномену, показуючи його глобальний характер та стратегічну координацію між різними авторитарними режимами. Альтернативні моделі міжнародної організації, виявлені в дослідженні, отримують додаткове осмислення в публікації M. Naveed & F. Javaid (2021) про Шанхайську організацію співробітництва як потенційне «НАТО Сходу». Пакистанські дослідники

аналізують, як авторитарні режими створюють альтернативні міжнародні інституції, які формально не протистоять західним організаціям, але фактично підривають їх ефективність через створення паралельних механізмів вирішення міжнародних проблем. Це підтверджує тезу про системний характер сувереністського опору універсалістським нормам та демонструє координовану стратегію авторитарних режимів щодо реформування міжнародного порядку. Отримані результати дослідження є релевантними для аналізу сучасного стану міжнародного гуманітарного права та окреслення напрямів його подальшого розвитку в умовах багатопольярного світового порядку. На відміну від попередніх досліджень, які зосереджувалися переважно на окремих аспектах універсалістської або сувереністської парадигм, дослідження розкриває системний характер їх взаємодії та взаємного впливу через конкретні інституційні механізми. Це дозволяє по-новому осмислити природу сучасних викликів для міжнародного права та формує основу для пошуку більш ефективних шляхів їх подолання в контексті глобальної ідеологічної конкуренції.

Висновки

Проведене дослідження підтвердило гіпотезу про те, що напруга між універсалізмом прав людини та сувереністськими доктринами державності зумовлює неоднорідну інтерпретацію міжнародного гуманітарного права в різних геополітичних блоках, створюючи системні перешкоди для захисту цивільного населення та підриваючи легітимність міжнародних інституцій. Аналіз генези цього протистояння виявив структурну амбівалентність Статуту ООН, який поєднує проголошення універсальних прав людини з категоричною заборонаю втручання у внутрішні справи держав. Така суперечність є наслідком історичного компромісу і формує правову основу для вибіркової інтерпретації міжнародних норм відповідно до геополітичних інтересів. Це підтверджується практикою застосування права вето: Російська Федерація заблокувала 17 резолюцій щодо Сирії, а російсько-китайське подвійне вето унеможливило передачу сирійської справи до Міжнародного кримінального суду попри підтримку більшості членів Ради Безпеки. Аналіз агресії РФ проти України з 2014 р. виявив критичну структурну ваду універсалістської системи, коли постійний член Ради Безпеки використовує право вето для блокування всіх механізмів R2P щодо власних злочинів, створюючи парадоксальну ситуацію повної паралізації міжнародного гуманітарного права. Це підтвердило необхідність реформування Ради Безпеки та обмеження права вето у випадках масових звірств, а також актуальність альтернативних концепцій на кшталт бразильської RWP. Дослідження еволюції універсалістської доктрини R2P продемонструвало фундаментальну проблему селективності її застосування та внутрішню фрагментацію універсалістської парадигми. Контраст між військовим втручанням у Лівії під егідою резолюції 1973 та повною паралізацією міжнародної спільноти під час сирійської кризи унаочнив ефект «хитного маятника», коли перевищення мандату НАТО в одному конфлікті підриває

довіру до гуманітарних механізмів у майбутніх кризах. Водночас виявлено внутрішню неоднорідність універсалістської парадигми через появу альтернативних концепцій: бразильської RWP з додатковими запобіжниками, концепції «Responsibility for Peace» з абсолютною заборонаю використання сили та африканської «non-indifference» як унікального синтезу універсалістських і регіональних принципів. Це свідчить про еволюційний характер ідеологічної конкуренції та багатовимірний плюралізм сучасного гуманітарного права. Систематизація інституційних механізмів обходу універсальних зобов'язань розкрила складну триступеневу архітектуру сувереністського опору. Перший рівень представляють механізми застережень до міжнародних договорів, що перетворюють універсальне право на мозаїчну систему індивідуалізованих зобов'язань, як демонструють радянські/російські застереження до Женевських конвенцій щодо ролі держав-покровителів. Другий рівень становить застосування «м'якого права» через необов'язкові політичні декларації, що створюють видимість прогресу, залишаючи державам простір для уникнення юридичних наслідків. Третій

рівень представляють регіональні альтернативи, зокрема модель АСЕАН, яка через принципи невтручання та консенсусного прийняття рішень фактично нейтралізує міжнародні стандарти, що проявилось під час геноциду рохінджа. Подальші дослідження мають зосередитися на аналізі впливу штучного інтелекту та кібервійни на міжнародне гуманітарне право, ролі недержавних акторів у формуванні правових норм, механізмах подолання ідеологічної поляризації в умовах багатополярного світового порядку та розробці нових моделей глобального управління, здатних поєднувати універсалістські принципи з повагою до культурного різноманіття та державного суверенітету.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

Stepan Dmytrenko*

*PhD in Political Sciences, Associate Professor
Mykhailo Drahomanov National University of Ukraine
02000, 9 Pyrogov Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0005-4163-0468>*

Oksana Dmytrenko

*PhD in Political Sciences, Associate Professor
Mykhailo Drahomanov National University of Ukraine
02000, 9 Pyrogov Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0000-7621-2710>*

Vilayat Ismayilov

*Doctor of Economic Sciences, Professor
Azerbaijan Academy of Labor and Social Relations
AZ1130, 181 Azadliq Ave., Baku, Azerbaijan
<https://orcid.org/0000-0003-0892-0365>*

Humanitarian law as a space for competition among global ideologies: Between universalism and sovereignty

Abstract. The aim of the study was to identify how the ideological confrontation between universalism and sovereignty affects the effectiveness of international humanitarian law in protecting the civilian population. A comparative legal method was used to establish the differences between universalist and sovereignist interpretations of humanitarian norms. A structural-functional analysis revealed the ambivalence of the United Nations Charter regarding human rights and non-interference. The historical method traces the evolution of the Responsibility to Protect. Case studies of Libya, Syria and Myanmar show the selectivity of universalism and sovereign resistance through reservations, “soft law” and regional mechanisms. The study revealed the structural ambivalence of the United Nations Charter, which simultaneously proclaims universal human rights and categorically prohibits interference in the internal affairs of states, creating a legal basis for selective interpretation of international norms. An analysis of the practical application of the responsibility to protect doctrine has demonstrated fundamental selectivity through the contrast between military intervention in Libya and complete paralysis on Syria, where Russia has blocked seventeen resolutions since 2011, and the Russian-Chinese double veto blocked the referral of the Syrian case to the International Criminal Court despite the support of thirteen of the fifteen members of the Security Council. The systematisation of institutional mechanisms for circumventing universal obligations has revealed a three-stage architecture of sovereign resistance through mechanisms of reservations to international treaties, the application of soft law and the creation of regional alternatives, as exemplified by the Association of Southeast Asian Nations. Analysis of the Association’s activities has shown how the principles of non-interference and consensus decision-making effectively neutralise international standards, as evidenced by the Rohingya genocide in Myanmar, which displaced more than 1.2 million people amid complete institutional silence from the ASEAN Human Rights Commission. The study found that ideological competition is multidimensional and includes the internal fragmentation of the universalist paradigm due to the emergence of alternative concepts, from Brazilian responsibility in protection to African non-indifference

Keywords: Responsibility to Protect; international institutions; geopolitical interests; “soft law”; multipolarity

Received: 04.10.2025, Revised: 21.01.2026, Accepted: 25.02.2026, Published: 02.03.2026

Suggested Citation:

Dmytrenko, S., Dmytrenko, O., & Ismayilov, V. (2026). Humanitarian law as a space for competition among global ideologies: Between universalism and sovereignty. *Foreign Affairs*, 36(1), 19-31. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.19.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Introduction

Contemporary international humanitarian law finds itself in a state of profound crisis, caused by the intensification of contradictions between universalist principles of human rights protection and traditional doctrines of state sovereignty. With the increasing number and complexity of armed conflicts, including hybrid wars and non-international conflicts, the effectiveness of international humanitarian law (IHL) is being seriously tested. The protection of civilians, which is a strategic imperative for organisations such as the North Atlantic Treaty Organisation (NATO) and a decisive factor in the planning of military operations, often conflicts with states' desire for absolute independence and control over their territory. This tension arises against the backdrop of fundamental ideological competition that defines contemporary international relations. This issue has become particularly relevant in the context of the formation of a multipolar world order, where traditional Western institutions face challenges from alternative regional mechanisms and authoritarian regimes. M. Chemillier-Gendreau (2025) analysed the structural obstacles to the universalisation of international law, substantiating the thesis that the systemic reasons for the failure to create a truly global legal system are related to the unequal distribution of power between states and the dominance of particular interests over universal principles. Contemporary trends in the transformation of humanitarianism in the context of global polarisation were studied by D. Fassin (2023), who distinguished between "situational universality" and "interventionist universalism," revealing the internal tension between idealistic principles and the pragmatic policies of major powers. The regional dimensions of the confrontation between universalism and particularism were studied by R. Raman *et al.* (2023), who conducted a comparative analysis of Western universalist approaches and Asian exceptionalism in the sphere of responsibility to protect, revealing fundamental differences in the interpretation of the relationship between state sovereignty and human rights. The specifics of humanitarian diplomacy in the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) were examined by A.D. Cook (2021), who identified the institutional mechanisms of the organisation and revealed how the principle of non-interference in internal affairs effectively blocks effective responses to mass human rights violations, creating an alternative model of regional crisis management. An alternative perspective on the development of authoritarian international law was presented by T. Ginsburg (2020), who systematised the strategies of undemocratic regimes to undermine universalist norms through the creation of alternative legal mechanisms and regional organisations, in particular the Shanghai Cooperation Organisation and other illiberal institutions. The interaction between populist discourse and international law was studied by P. Blokker (2024), who revealed the systematic nature of criticism of universalist institutions by sovereignty movements in Europe and other regions, showing how internal political polarisation affects attitudes towards international obligations. The theoretical foundations of the debate on the universality of human rights in the context of cultural relativism were analysed by P.A. Aidonjio *et al.* (2021), who systematised the arguments of supporters and critics of the universalist

approach, revealing irreconcilable positions on the possibility of creating uniform global standards in the field of human rights protection. A comprehensive analysis of the European experience of balancing humanitarian universalism and sovereignty was carried out by A.P. Ruoppo & I. Viparelli (2021), who revealed the contradictions of integration processes in the context of growing nationalist-populist sentiments and Euroscepticism. The theoretical foundations of competition between universalist and pluralist international law in the world of civilisational states were developed by P. Tucker (2022) developed the theoretical foundations of competition between universalist and pluralist international law in the world of civilisational states. The author formulated the concept of the "globalisation trilemma" and showed the structural impossibility of simultaneously achieving sovereignty, democracy and global integration in the context of growing geopolitical rivalry. An empirical study of the influence of ideological factors on the functioning of international institutions was conducted by E. Voeten (2021), who proved that the political convictions of member states largely determine the effectiveness of multilateral organisations and their ability to respond to humanitarian crises. Despite a significant number of studies on individual aspects of universalism and sovereignty in international law, the scientific discourse has been characterised by fragmented approaches and a lack of systematic analysis of ideological competition as a fundamental factor shaping the contemporary architecture of humanitarian law. The mechanisms of transformation of universal norms in the process of their regional adaptation, the strategies of states to circumvent international obligations through institutional innovations, and the impact of geopolitical polarisation on the effectiveness of humanitarian interventions remained insufficiently studied. There was a lack of comprehensive research on how structural contradictions in the United Nations (UN) Charter itself create legal opportunities for selective interpretation of universal principles depending on geopolitical interests. The aim of the study was to conduct a comparative analysis of ideological approaches to humanitarian law in order to identify doctrinal foundations and institutional mechanisms. The research hypothesis was that the conceptual tension between the universalism of human rights and the sovereignty doctrines of statehood shapes the heterogeneous interpretation of humanitarian law in different geopolitical blocs.

Materials and Methods

The study was conducted as a comprehensive theoretical and legal analysis of ideological competition in international humanitarian law using an interdisciplinary approach that combined methods of jurisprudence, political science and international relations. The theoretical basis of the study consisted of three main categories of sources: normative legal acts of international law and official documents of international organisations. The normative basis was formed by fundamental international legal documents that shape the modern architecture of humanitarian law. These included the United Nations Charter (1945), the International Covenant on Civil... (1966), and the International Covenant on Economic... (1966). At the same

time, documents enshrining the principles of state sovereignty were analysed, in particular Resolution Adopted by The General Assembly... (1965) and Declaration on Principles of International... (1970). Particular attention was paid to the Vienna Convention on the Law... (1969) as the legal basis for analysing the mechanisms of reservations. One part of the study was an analysis of the gradual development of the Responsibility to Protect (R2P) doctrine through relevant normative documents. Resolution Adopted by the General Assembly... (2005) and Resolution Adopted by the General Assembly... (2009) were studied to reveal the three-stage structure of responsibility and the process of institutionalising R2P. Data from the report The Responsibility to Protect... (2001) were examined to identify the conceptual foundations and rethink the relationship between sovereignty and human rights. The regional dimension of sovereignty was studied on the basis of documents of Southeast Asian states, including The ASEAN Charter (2015), ASEAN Agreement on Disaster... (2005) and Terms of reference of ASEAN... (2009). In addition, the founding documents of the African Union, in particular the Constitutive Act of the African Union (2000), were analysed. To study the practice of reservations as a mechanism for circumventing universal obligations, Soviet/Russian reservations to Articles 10 and 11 of the Convention (IV) relative to the Protection... (1949) were analysed. French declarations were studied through an analysis of France's reservations to Additional Protocol I on the right to self-defence and the definition of armed conflicts France, accession to Protocol I (n.d.).

The methodological basis of the study was a comparative legal approach, which made it possible to identify structural differences between the universalist and sovereignist paradigms by comparing their normative foundations, institutional mechanisms and practical application. Structural-functional analysis was used to reveal the internal contradictions of the international legal system and their impact on the effectiveness of humanitarian law. The historical method was used to trace the evolution of universalist concepts from traditional humanitarian intervention to contemporary alternative approaches. The research methodology also employed a case study approach, which involved a detailed analysis of specific humanitarian crises as manifestations of ideological competition. The 2011 Libyan crisis was studied as an example of the application of R2P, and the 2011-2024 Syrian crisis as a demonstration of the paralysis of universalist mechanisms (Security Council Resolution 1973..., 2011; Referral of Syria to International..., 2014). The Russian Federation's aggression against Ukraine since 2014 is considered an example of the blocking of universalist norms through the veto of a permanent member of the UN Security Council, in particular the violation of international humanitarian law during the 2022 invasion, as well as the international response through the UN General Assembly (GA) (Resolution Adopted by the Human Rights Council..., 2022; Aggression Against Ukraine, 2022). The genocide of the Rohingya in Myanmar in 2016-2018 was seen as an illustration of the limitations of regional approaches (Myanmar: No justice..., 2022; Security Council Demands, 2022). The invasion of Iraq by the United States of America (USA) in 2003 was seen as an example of the instrumentalisation of humanitarian

arguments (Text of U.N. Resolution on Iraq, 2002). The 1999 intervention in Kosovo was examined in the context of the use of humanitarian arguments outside the UN framework (Security Council Resolution 1244..., 1999). The operation in East Timor was examined as a model of sanctioned intervention (Resolution 1264. The India-Pakistan Question, 1957). Content analysis of official documents of international organisations revealed discursive strategies for legitimising and delegitimising humanitarian interventions. Classification and systematisation were used to create typologies of universalist concepts and sovereignist mechanisms for circumventing international obligations.

Results

The genesis of ideological and doctrinal foundations in the statutory contradictions of the UN. The universalism of international law in its classical sense refers to the idea that the legal system has global validity and is binding on all states, as noted by A. Nollkaemper (2011). However, the idea of universality as a generally accepted phenomenon underlying the international legal system only took hold after the Second World War. Three decisive moments cemented this concept. The first was the creation of the United Nations in 1945. The United Nations Charter (1945) implemented the principle of universality by opening membership to all states that adhere to the principles of peace, regardless of their political or economic traditions. The second important moment was the process of decolonisation, based on the recognition of the right to self-determination. This allowed formerly colonised states to actively participate in the process of shaping international law, giving it true global legitimacy. Finally, the third moment was the end of the Cold War, which removed the main ideological confrontation between capitalism and communism, which had previously limited the scope of universal cooperation. Despite this, the historical path of universalism has not been linear. It has been strengthened after global catastrophes, such as World War II and the genocides that followed – from Cambodia in the 1970s to the tragedies in Bosnia and Rwanda in the 1990s – which sparked a collective desire to create mechanisms to prevent the recurrence of these and other atrocities. However, its depth and scope have always been limited by ideological contradictions. Even after the creation of the UN, socialist and communist regimes rejected the universality of classical international law, limiting cooperation to issues of territorial integrity and sovereign equality (Nollkaemper, 2011). This cyclical dynamic, where universalist ideals are strengthened after crises but then face the realities of geopolitical resistance, is central to contemporary tensions in humanitarian law.

The opposite approach, sovereignty, defends the primacy of national state power. Its origins date back to ancient history, such as the behaviour of the Athenians described by Thucydides, who demanded submission from the Melian people (Jones, 2025). According to this doctrine, peace at the international level is best organised on a decentralised basis, where powerful states control their spheres of influence and restrain each other. International agreements in this context are seen as situational arrangements rather than universal rules. Political realism provides a powerful theoretical justification for this approach.

It views the international community as characterised by anarchy, as there is no comprehensive world government to enforce a single code of rules. In this environment, states are the main actors, acting in their own national interests and constantly struggling for power. An example of such behaviour is the systematic use of the veto by permanent members of the UN Security Council to block resolutions that contradict their geopolitical interests. For example, Russia has blocked 17 resolutions on the Syrian conflict since 2011, citing the protection of the principle of sovereignty (In Meeting Following Russian..., 2023). However, J. Trahan (2020) emphasises that such vetoes are unlawful and violate Article 24.2 of the UN Charter, making Russia an accomplice to mass crimes in Syria. For supporters of realism, international law and moral norms are secondary and cannot be applied outside the state. Thus, IHL is either irrelevant or serves as a tool for powerful states to achieve their goals, masking their aspirations for hegemony. A telling example is the US invasion of Iraq in 2003, when Washington, without obtaining the approval of the UN Security Council, justified its military action by the need to protect human rights and combat terrorism (Text of U.N. Resolution on Iraq..., 2002). However, scholars A.J. Bellamy (2004) and K. Roth (2006) have demonstrated that the humanitarian justification was a post-factum rationalisation of geostrategic and economic interests, since there were no mass killings of civilians at the time of the invasion of Iraq. Similarly, the R2P doctrine has been criticised as a tool used by Western states to legitimise selective interventions. A. Hehir's (2013) analysis addressed the "persistent inconsistency" in the application of R2P, with the intervention in Libya in 2011 contrasting with the inaction regarding Syria, Yemen or Myanmar. J. Morris (2013) developed this criticism, showing how the controversial intervention in Libya undermined future applications of R2P in Syria, creating a "pendulum effect." A. Orford's (2011) research emphasised that R2P functions to legitimise Western international power, bypassing traditional principles of international law and sovereignty. Furthermore, the departure from respect for international law, characteristic of sovereignist behaviour, can have devastating consequences for the state that practises it. This phenomenon is known as the backfire effect of authoritarian practices. Postcolonial theorists such as A. Césaire (1955) argued that colonialism instilled authoritarian practices at home among the colonisers. In the contemporary context, the selective disregard of international norms by democratic states can undermine their own

constitutional orders, as contempt for the law in the international arena can easily be transferred to domestic politics. Thus, sovereignty is not simply an immoral position, but a different ethical system that places the interests of the nation above all else. The fundamental legal roots of the ideological conflict between universalism and sovereignty are laid down in the United Nations Charter (1945) itself. On the one hand, the Charter recognises fundamental human rights in its preamble and defines the promotion of respect for human rights as one of its purposes. On the other hand, Article 2(7) of the Charter categorically states that the United Nations has no right to interfere in matters that fall within the domestic jurisdiction of states. This internal contradiction is not a mistake, but rather the product of a compromise that underlies the entire international system. It creates fundamental uncertainty that allows states to selectively choose which of these principles they will uphold at any given moment, depending on their geopolitical interests. The structural ambivalence of the UN Charter is the cause of ongoing legal debates and serves as a legal cover for ideological positions.

Fundamental international legal acts demonstrate the deepening of this paradox. The Universal Declaration of Human Rights (1948) finally enshrined the universalist approach, proclaiming the equality of all people in dignity and rights regardless of their nationality or the political system of their state. The Declaration did not contain any reservations regarding the cultural or political characteristics of states, which became the basis for future arguments in favour of the universal nature of human rights. The International Covenant on Civil... (1966) and the International Covenant on Civil... (1966) transformed these declarative principles into legally binding norms, while leaving unresolved the problem of the relationship between the universality of rights and state sovereignty. At the same time, there was a parallel trend towards strengthening the principles of sovereignty. Resolution Adopted by the General Assembly... (1965) categorically prohibited any interference in the internal or external affairs of states, including interference on humanitarian grounds. Declaration on Principles of International... (1970) developed this approach by establishing an absolute prohibition on interference by states in each other's affairs. These documents created a powerful legal foundation for the sovereignty position, which remains in force to the present day. The comparative Table 1 below systematises the key characteristics of both approaches in their manifestations through the prism of practical application and theoretical justification.

Table 1. Key characteristics of universalism and sovereignty

Criteria	Universalism	Sovereignty
Philosophical origins	Kant, cosmopolitan rights	Thucydides, state-centric approach
Core value	The individual, humanity	State, nation
Mechanism of international order	Cooperation through universal rules and institutions	Balance of power, spheres of influence
Legal position on intervention	Allows/justifies intervention to protect human rights (R2P)	Inviolability of sovereignty, non-interference in internal affairs
Attitude towards international law	Mandatory, autonomous legal system	Instrument for achieving national interests, justification of power
Selected case studies	Kosovo, Libya	Syria, Russian doctrine

Source: compiled by the authors based on the Universal Declaration of Human Rights (1948), Russia's Military Doctrine (2000), M. Hashem (2004), A. Nollkaemper (2011)

The systematisation presented in Table 1 illustrates the fundamental incompatibility of the two approaches at the conceptual level. While universalism is based on the primacy of individual human rights and the need to protect them even against the will of states, sovereignty defends the priority of state interests and the inviolability of national jurisdiction. This conflict is not purely academic – it directly affects the practice of international law and the effectiveness of international institutions in resolving humanitarian crises. This paradox is the reason why the international community is constantly faced with the question of whether the UN has the legal right to intervene in sovereign states for humanitarian purposes. This dilemma also explains why international institutions risk losing credibility if they fail to consistently apply the norms they themselves have established. The following sections of the study will analyse how these theoretical contradictions manifest themselves in specific doctrines and practical cases of international humanitarian law application.

The evolution and crises of the universalist doctrine of R2P. The universalist paradigm of international humanitarian law has undergone a radical transformation, culminating in the formation of the R2P doctrine. The conceptual foundations of this doctrine were laid down in the report *The Responsibility to Protect...* (2001) on intervention and state sovereignty R2P, which fundamentally rethought the relationship between sovereignty and human rights. The Commission clearly stated that sovereignty is not a shield for mass murderers, but imposes on the state the primary responsibility to protect its own population from genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity (Genser, 2018). R2P was enshrined in Resolution Adopted by the General Assembly... (2005), specifically in paragraphs 138-139, which established a three-tiered structure of responsibility. This resolution established the fundamental principle of three-tiered responsibility for protecting populations from mass atrocities. According to this document, the primary responsibility for preventing genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity lies with the state itself in relation to its own population. In cases where national authorities are unable or unwilling to fulfil these obligations, responsibility passes to the international community, which must apply a wide range of preventive measures, from diplomatic pressure to humanitarian aid and other peaceful means of influence. The document also provides for the possibility of collective action through the UN Security Council, including the use of coercive measures in accordance with Chapter VII of the United Nations Charter (1945), but only as a last resort and exclusively on the basis of consensus among the permanent members of the Security Council. Further institutionalisation of R2P took place through Resolution Adopted by the General Assembly... (2009), which reaffirmed the international community's commitment to these principles. UN Secretary-General Ban Ki-moon detailed the operational aspects of the doctrine in his report, emphasising that R2P is a "narrow but deep" concept that applies exclusively to the four crimes mentioned (*Implementing the Responsibility to Protect...*, 2009). An analysis of the practical application of the R2P doctrine reveals a fundamental problem of selectivity that undermines its universalist claims. The

most telling example is the case of Libya (2011), which illustrates the ideological divergence between universalist and sovereignty approaches. Security Council Resolution 1973... (2011) was the first case of authorised use of military force under the auspices of R2P. The resolution, adopted by 10 votes in favour and 5 abstentions, authorised member states to take all necessary measures to protect civilians in Libya, excluding occupation forces. However, the subsequent interpretation and implementation of this resolution caused serious controversy regarding the limits of R2P application. Š. Kolmašová (2016) argued that the NATO-led coalition exceeded the mandate of the resolution, transforming a humanitarian mission into a regime change operation. Brazilian President D. Rousseff (2011) noted in her speech to the UN General Assembly that the protection of civilians cannot serve as a pretext for regime change, and that the responsibility to protect cannot be transformed into a responsibility to destroy.

The Syrian crisis has become the most striking example of the inability of the universalist paradigm to overcome sovereign resistance. Since the beginning of the conflict in 2011, the Russian Federation and the People's Republic of China have blocked 18 UN Security Council resolutions on Syria, including attempts to apply R2P (Brannigan, 2008). A notable example is the veto on 22 May 2014 on Referral of Syria to International... (2014) to the International Criminal Court, which was supported by 13 of the 15 members of the Security Council. This demonstrates how two permanent members can block an almost unanimous decision by the international community to hold those responsible for mass crimes accountable, using the principle of sovereignty to protect geopolitical interests over the universal norms of international criminal law. In response to the paralysis of the Security Council, regional organisations began to develop their own mechanisms for responding to mass atrocities. The African Union (AU) enshrined in the Constitutive Act of the African Union (2000) the right to intervene in a member state in serious circumstances, namely: war crimes, genocide and crimes against humanity. This principle was applied in practice during the crisis in Côte d'Ivoire (2010-2011), when the AU supported the UN operation to restore constitutional order. The European Union (EU) in *Shared vision, common...* (2016) reaffirmed its commitment to the principles of R2P, noting that the EU would uphold its responsibility to protect and strengthen international law on the prevention of mass atrocities.

The Russian Federation's (RF) aggression against Ukraine since 2014 is an example of how sovereignist instruments systematically block the application of universal norms of international humanitarian law. After the annexation of Crimea and the start of the conflict in Donbas in 2014, the RF used its veto power to block all UN Security Council resolutions that could have sanctioned international intervention or created mechanisms for accountability. From 2014 to 2024, Russia blocked more than 20 resolutions on its own aggression, using the same mechanism as in the case of Syria. The full-scale invasion on 24 February 2022 was accompanied by massive and systematic violations of IHL: deliberate attacks on civilians, shelling of hospitals and schools, and the use of prohibited weapons in populated areas (Situation of human

rights..., 2022). The UN General Assembly adopted Resolution Adopted by the Human Rights Council... (2022), which condemned the aggression by 141 votes to 5, with 35 abstentions. Aggression Against Ukraine (2023) confirmed the violation of the principles of the UN Charter and called for compensation for damages. However, these General Assembly resolutions are only advisory in nature and do not create legal enforcement mechanisms. The Ukrainian case illustrates a fundamental structural flaw in the universalist system: when a permanent member of the Security Council is itself an aggressor, all R2P mechanisms are paralysed. This creates a paradoxical situation where the offending state uses its position in the collective security system to block any action against itself, appealing to the principle of sovereignty. The Ukrainian case confirms the study's findings that without reforming the structure of the Security Council and limiting the veto power in cases of mass atrocities, the universalist paradigm remains vulnerable to sovereign abuses.

The inconsistent application of R2P has given rise to a number of conceptual alternatives within the universalist paradigm itself, reflecting its internal heterogeneity and evolutionary nature. In November 2011, Brazil presented the concept of Responsibility while Protecting (RWP) as a response to the Libyan experience. Letter dated 9 November... (2011) establishes additional criteria for the

application of coercive measures: exhaustion of peaceful means, proportionality of the use of force, time limitation, strict adherence to the mandate, and regular reporting to the Security Council. RWP does not reject R2P, but seeks its responsible application by introducing additional safeguards against abuse. M.E. O'Connell (2010) emphasises that genuine protection of human rights is only possible through strict adherence to the prohibition on the use of force enshrined in Article 2(4) of the United Nations Charter (1945). The evolution of the African position on humanitarian intervention demonstrates the complex process of adapting universalist norms to regional realities. The Organisation of African Unity (OAU) has traditionally adhered to the principle of non-interference enshrined in the Charter of the Organisation of African Unity (1963). However, the genocide in Rwanda (1994) and other African crises forced a rethinking of this position. The transformation of the OAU into the African Union (2001) marked a fundamental shift from "non-interference" to "non-indifference." Article 4(h) of the Constitutive Act of the African... (2000) establishes the right to intervene not only in cases of mass atrocities, but also in cases of serious threats to the rule of law. This approach is a unique synthesis of universalist and regional principles. Table 2 below systematises the evolution of universalist concepts and their practical implications.

Table 2. From traditional approaches of humanitarian intervention doctrines to contemporary universalist concepts

Doctrine	Normative basis	Key principles	Practical examples	Main criticisms
Traditional humanitarian intervention	International customary law, the doctrine of necessity	Unilateral actions by states to protect human rights	Kosovo (1999), East Timor (1999)	Undermining the principle of sovereignty, absence of UN authorisation, selectivity of application
R2P (Responsibility to Protect)	UN General Assembly Resolution 60/1 (2005), Resolution 63/308 (2009)	Three-tier responsibility: state-region-international community	Libya (2011), Côte d'Ivoire (2010-2011)	Selectivity in application, mandate creep, geopolitical instrumentalisation
RWP (Responsibility while Protecting)	Brazil's concept note A/66/551-S/2011/701	Additional safeguards: proportionality, accountability, and temporal limitation	A theoretical concept with no practical precedents	Excessive bureaucratisation, potential obstruction of rapid action in critical situations
Responsibility for Peace	Academic doctrine, based on Article 2(4) of the UN Charter	Absolute prohibition on the use of force, with priority given to peaceful means	Support for a diplomatic settlement of the Syrian crisis	Inadequacy in cases of genocide and mass atrocities, passivity in the face of crimes
African "non-indifference"	Article 4(h) of the Constitutive Act of the AU (2001)	Regional right of intervention in cases of mass atrocities and threats to stability	Darfur (2003 – present), the Central African Republic (2013-2014)	Limited resources, dependence on external support, political bias

Source: compiled by the authors based on the Resolution 1264. The India-Pakistan Question (1957), Security Council Resolution 1244... (1999), Constitutive Act of the African Union (2000), The Responsibility to Protect... (2001), 2005 World Summit Outcome (2005), Resolution 1769 (2007)/Adopted by the Security Council... (2007), Resolution Adopted by the General Assembly... (2009), Security Council Resolution 1973... (2011), Resolution 1975 (2011)/Adopted by the Security Council... (2011)

Table 2 demonstrates that the universalist paradigm of international humanitarian law is not a monolithic construct, but rather a dynamic system of competing and complementary concepts. The evolution from traditional humanitarian intervention to R2P, and further to alternative approaches such as RWP and African "non-indifference," reflects the constant tension between universalist ideals and geopolitical realities. This process confirms the thesis that ideological competition in international law is not limited to the "West-East" confrontation, but includes

complex internal discussions within the paradigms themselves, making contemporary international humanitarian law an arena for multidimensional ideological pluralism.

Institutional mechanisms for circumventing universal obligations. State sovereignty is traditionally defined as the exclusive and absolute power of the state over its territory and population. It is a central element of sovereignty ideology, which opposes any external interference in internal affairs, including even the protection of human rights. This ideology is reflected in the

most important international documents. The United Nations Charter (1945), which is the fundamental legal act for the international community, contains, as mentioned above, contradictory principles. This internal competition between two ideologies, universalism and sovereignty, creates a legal basis for discussions and conflicts that manifest themselves through specific institutional mechanisms. Reservations are a legal and widely used tool in international law that allows a state to become a party to a multilateral treaty while excluding or modifying the legal effect of certain provisions in its application. According to the Vienna Convention on the Law... (1969), reservations cannot be incompatible with the object and purpose of the treaty. However, the use of this instrument by powerful states transforms universal law into fragmented, individualised obligations. This practice, described below, undermines the integrity and uniformity of IHL, as it creates a mosaic system where different states are bound by different rules, leading to uncertainty and weakening the effectiveness of the legal regime. This legal instrument is attractive to sovereign states because it allows to formally demonstrate their commitment to international law while effectively avoiding unwanted or burdensome obligations. This creates a paradoxical situation where a state can be a party to the Geneva Conventions but at the same time limit their application based on its national interests.

An analysis of the reservations made by key international players demonstrates how this mechanism is systematically used to assert sovereignty at the expense of universal norms. The Soviet Union, and later the Russian Federation, made a number of reservations to Convention (IV) relative to the Protection... (1949). The most significant ones concerned Articles 10 and 11 of the Fourth Geneva Convention (on the protection of civilians) and Article 85 of the Third Geneva Convention (on the treatment of prisoners of war). The reservations to Articles 10/11 did not allow neutral states or humanitarian organisations to perform the functions of Protecting Powers without the consent of the government of the country holding the persons. This subordinated humanitarian mechanisms to the political will of one of the parties to the conflict, which directly contradicts the universal imperative of protecting civilians. The reservation to Article 85 allowed the protection of the Convention not to be extended to prisoners of war convicted under the domestic law of the detaining country, in accordance with the principles of the Nuremberg trials. The United States also used reservations to maintain flexibility. For example, in its declaration on the Fourth Geneva Convention on the protection of civilians, the United States reserved the right to apply the death penalty in accordance with the provisions of Article 68, regardless of whether the death penalty was provided by the legislation of the occupied territory at the

time of the occupation. This reservation, although limited, demonstrates the state's desire to retain a certain level of sovereign jurisdiction that could be limited by universal norms. France acceded to Additional Protocol I of 2001 with a number of declarations and reservations that have a significant impact on its application. In particular, France made a statement that the provisions of the Protocol do not prevent it from exercising its inherent right of self-defence in accordance with Article 51 of the UN Charter (France, accession to Protocol..., n.d.). In addition, France indicated that the term "armed conflicts" in the Protocol does not include ordinary crimes, including terrorist acts. This interpretation allows the state to retain a degree of flexibility in applying the Protocol to specific situations, which is another example of weakening a universal norm to take national interests into account. These examples illustrate how a legitimate instrument, the reservation, is a powerful mechanism for weakening the universalist requirements of IHL, transforming a single legal space into fragmented obligations.

In situations where consensus on the adoption of binding, legally enforceable treaties is impossible, states often resort to another institutional mechanism: non-binding political declarations. Such declarations, such as the Political Declaration on Explosive Weapons in Populated Areas, adopted in 2022, do not create new legal obligations (Implementing the political declaration..., 2023). Instead, they contain voluntary political commitments for states to develop national policies and practices to limit or refrain from using explosive weapons in populated areas when they may cause harm to civilians. This mechanism is dual in nature. On the one hand, it is a pragmatic step that allows humanitarian goals to be promoted and the practical implementation of IHL to be improved even in the absence of agreement on strict legal norms. On the other hand, the application of "soft law" legitimises states' refusal to accept legal responsibility. This creates the appearance of progress and commitment to humanitarian principles, while leaving sovereign states room to manoeuvre and avoid legal consequences for violations. This compromise is yet another manifestation of competition, where political interests and sovereign reservations limit the full development of universalist norms.

An analysis of the activities of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) as a regional organisation demonstrates a complex system of sovereignty, manifested through the principles of non-interference in internal affairs and consensus-based decision-making. These principles, enshrined in The ASEAN Charter (2015), create structural obstacles to the effective application of international humanitarian law in the region. The institutional mechanisms of sovereignty within ASEAN are presented in a systematic manner in Table 3 below.

Table 3. Institutional mechanisms of sovereignty in international humanitarian law (using ASEAN as an example)

Mechanism	Legal basis	Restrictive elements	Impact on IHL
Principle of non-interference	ASEAN Charter 2008	Prohibition of criticism of domestic policy	Blocking responses to violations of IHL
AADMER	Agreement 2005	Restrictions due to natural disasters	Exclusion of conflict situations
AICHR	Established 2009	Lack of investigative powers	Impossibility of bringing to justice

Table 3. Continued

Mechanism	Legal basis	Restrictive elements	Impact on IHL
AHA Centre	Operational since 2011	Activities only at the invitation of the state	Limited effectiveness in crises

Note: AADMER – ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response; AICHR – ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights; AHA Centre – ASEAN Coordinating Centre for Humanitarian Assistance on disaster management

Source: compiled by the authors based on the The ASEAN Charter (2015), ASEAN Agreement on Disaster... (2005) and Terms of reference of ASEAN... (2009), T.S. Marah, (2025), Myanmar: No justice... (2022), Security Council Demands (2022)

Table 3 shows the systemic nature of the restrictions imposed by the sovereignist paradigm on the functioning of ASEAN's humanitarian mechanisms. Each of the listed instruments, despite their formal compliance with international standards, contains structural elements that effectively prevent effective intervention in cases of gross violations of international humanitarian law. It is telling that all mechanisms are based on the principle of voluntariness and consent of the member state, which makes them ineffective precisely in those situations where humanitarian intervention is most needed. Sovereignty in humanitarian law manifests itself not only through the direct rejection of universal norms, but also through the creation of alternative interpretative mechanisms. The institutional architecture of sovereignty in humanitarian law includes several key elements. First, it is the creation of regional legal instruments that formally comply with international standards but contain significant reservations regarding state sovereignty. The ASEAN Agreement on Disaster... (2005) demonstrates this trend by limiting its scope to natural disasters and excluding conflicts, as became apparent during the Rohingya crisis of 2016-2017, when, despite the displacement of more than 700,000 people, the AADMER could not be applied because the situation was classified as an internal conflict rather than a natural disaster (Myanmar: No justice..., 2022). Secondly, sovereignty manifests itself through the creation of ineffective oversight mechanisms. The ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) was established in 2009 without any real powers to investigate violations or hold states accountable (Terms of reference of ASEAN..., 2009), as evidenced by the 2017-2018 Rohingya genocide. When, despite the UN's findings of genocide and the displacement of 1.2 million people, the AICHR remained completely silent, and after the military coup in Myanmar in February 2021, the commission did not hold a single collective meeting or issue a statement despite thousands of deaths (Security Council Demands..., 2022). The ASEAN Humanitarian Assistance Centre (AHA Centre), established in 2011, also demonstrates the limited nature of regional humanitarian response. Although the centre effectively coordinates responses to natural disasters, its mandate does not extend to conflict-related crises without a direct invitation from the state concerned, as demonstrated by Cyclone Moch in Myanmar in 2023, when the military junta suspended travel permits for humanitarian workers for three weeks after the cyclone, effectively blocking aid to 1.6 million victims (Regan, 2023). Crises in the Southeast Asian region vividly illustrate the practical implications of sovereignty in humanitarian law. The Rohingya crisis in Myanmar has been a case in point of how the principle of non-interference can block

effective humanitarian response, notably the ASEAN summit in November 2017 in Manila demonstrated institutional silence, with the 26-page Chair's Statement containing only one reference to the Rohingya as disaster resilience, avoiding even the use of the word "Rohingya" and classifying genocide as humanitarian assistance, while Myanmar directly referred to the ASEAN Charter to block any criticism from neighbouring states (Molthof, 2012). An analysis of regional models of sovereignty demonstrates that contemporary international humanitarian law faces systemic challenges that go far beyond individual violations or political crises. Sovereignist ideology does not simply oppose universalist norms, but creates an alternative institutional architecture that formally recognises international standards but effectively neutralises them. The mechanisms of reservations, "soft law" and the regional organisation ASEAN form a complex system for circumventing universal obligations, which calls into question the very possibility of creating a truly effective global humanitarian regime while preserving traditional notions of absolute state sovereignty.

Discussion

The study revealed complex dynamics of interaction between universalist and sovereignist tendencies in contemporary humanitarian law, confirming the relevance of ideological competition in the global legal space. The results of the analysis demonstrate that humanitarian law functions not as a neutral technical system, but as an arena for the struggle between different concepts of sovereignty, universality and cultural specificity. The results obtained correlate with the conclusions of R.O. Zaporozhchenko (2023) on the political forms of spatial organisation in the context of globalisation processes. The analysis examines how globalisation creates new forms of political organisation that go beyond traditional state borders, but does not take into account the destructive impact of these transformations on the effectiveness of international law. The study shows how this transformation generates fundamental contradictions in international law, creating legal loopholes that are exploited by sovereign regimes. While R.O. Zaporozhchenko focuses on the positive aspects of the transformation of spatial organisation, the results of this study reveal the destructive potential of these changes for the effectiveness of humanitarian law, in particular through the creation of "grey areas" of legal regulation. The historical roots of sovereignty revealed in the study found deeper justification in E.S. Longhi's (2022) work on d'Annunzio as the "father of sovereignty" in the Fiume episode. The researcher demonstrated how the crisis of liberalism and criticism of democracy in the interwar period shaped the ideological foundations of contemporary sovereignty, in particular through

the concept of the “living law of the nation” as opposed to the “dead law of states.” The study developed this thesis, showing that contemporary manifestations of sovereignty in humanitarian law inherit not only ideological attitudes but also specific legal mechanisms for circumventing universal obligations. The results demonstrated that the mechanisms of reservations, first used on a massive scale in the interwar period, are now used for the same purpose – to preserve national autonomy while formally recognising international norms. The results of the analysis of the three-stage architecture of sovereignist resistance are confirmed in the study by J. Sondel-Cedarmas & F. Berti (2022) on right-wing criticism of Europe. The authors systematised nationalist, sovereignist and right-wing populist positions on the EU, drawing parallels with conclusions about institutional mechanisms for circumventing universal obligations. In particular, they demonstrate how Eurosceptic parties use formally democratic procedures to undermine European integration. However, the study showed that such mechanisms function not only in the European context but are global in nature, as demonstrated by the example of ASEAN, where the principle of consensus is used to block any decisions that may affect the sovereign interests of member states.

The conceptual framework of the study on the dynamism of sovereignty was further substantiated in the work of M. Mihatsch & M. Mulligan (2025). The authors demonstrated the historical variability of concepts of sovereignty, which correlates with conclusions about the evolutionary nature of ideological competition in humanitarian law. The concept of “competing sovereignties” explains how different actors – states, international organisations, non-state actors – claim different aspects of sovereign power. However, the study specifies these general trends, showing the mechanisms of their manifestation in contemporary international legal institutions through the prism of humanitarian law as the sphere most sensitive to ideological contradictions. The results of the analysis of the selectivity of R2P application find theoretical support in the study by P. Drulák *et al.* (2024) on roles, ideologies and positions in Czech foreign policy during the European migration crisis. The researchers showed how national ideologies shape states’ positions on international crises, confirming the thesis of the ideological conditioning of the practical application of universalist doctrines. They find that even within the EU, different states interpret the same international obligations through the prism of their own ideological attitudes. However, the study extends this analysis to the global level, demonstrating the systemic nature of the problem by comparing different regional approaches to humanitarian law. The conceptual foundations of universality analysed in the study find additional justification in the work of K. Lidén (2020), who systematised the key characteristics of the universalist approach in humanitarianism. K. Lidén highlighted the fundamental tension between universal claims and particular practices, showing how humanitarian organisations are forced to adapt universal principles to local contexts. This is fully consistent with the conclusions about the selectivity of R2P application, but the study goes further, revealing the specific institutional mechanisms through which this tension manifests itself at the level of inter-state relations and

international law. The results of the analysis of the relationship between sovereignty and liberalism correlate with the conclusions of G. Martinico (2023), who explored the links between sovereignty and anti-liberal tendencies in contemporary Europe. The researcher showed how the protection of sovereignty can serve as a cover for authoritarian practices, in particular through the concept of “liberal democracy,” which formally preserves democratic procedures but undermines the liberal principles of the rule of law. This confirmed the thesis that sovereignist arguments are used to avoid international human rights obligations, especially in the context of growing authoritarian tendencies in the world.

The transformation of universalist approaches to human rights identified in the study finds parallels in M. Budiana’s (2024) work on the evolution from universalism to relativism in international politics. M. Budiana analysed the theoretical aspects of this transformation, showing how postcolonial criticism of universalism led to the legitimisation of cultural relativism in international law. However, the study demonstrated the practical consequences of this transformation for the functioning of international institutions, in particular through an analysis of how culturally relativist arguments are used to justify violations of humanitarian law. A significant comparison can be made between the results on the ontological foundations of ideological competition and O. Balaban’s (2024) study on the ontological dimension of the universal as a category of the humanitarian. The researcher reveals the deep foundations of universalist thinking, showing how the concept of the universal is rooted in the Western philosophical tradition from Plato to Kant. This has provided a better understanding of the nature of the conflict with sovereignist approaches, which are based on fundamentally different ontological principles – particularism, contextuality and cultural specificity. The regional aspects of sovereignist resistance, analysed using the example of ASEAN, were further substantiated in the work of G. Agostinis & F. Urdinez (2022) on the links between authoritarian and ecological regionalism, using the example of China’s role in the Shanghai Cooperation Organisation. The authors showed how authoritarian regimes use regional organisations to promote alternative norms that directly contradict Western liberal standards. This correlates with the conclusions about ASEAN as a model of sovereign regionalism, but broadens the understanding of this phenomenon by showing its global nature and strategic coordination between different authoritarian regimes. The alternative models of international organisation identified in the study are further explored in a publication by M. Naveed & F. Javaid (2021) on the Shanghai Cooperation Organisation as a potential “NATO of the East”. Pakistani researchers analyse how authoritarian regimes create alternative international institutions that do not formally oppose Western organisations but effectively undermine their effectiveness by creating parallel mechanisms for resolving international problems. This confirms the thesis about the systemic nature of sovereignist resistance to universalist norms and demonstrates the coordinated strategy of authoritarian regimes to reform the international order. The results of the study relevant for analysing the current state of international humanitarian law and

outlining directions for its further development in the context of a multipolar world order. Unlike previous studies, which focused mainly on individual aspects of universalist or sovereignty paradigms, this study reveals the systemic nature of their interaction and mutual influence through specific institutional mechanisms. This allows for a new understanding of the nature of contemporary challenges to international law and forms the basis for the search for more effective ways to overcome them in the context of global ideological competition.

Conclusions

The study confirmed the hypothesis that the tension between universal human rights and sovereignist doctrines of statehood leads to inconsistent interpretations of international humanitarian law in different geopolitical blocs, creating systemic obstacles to the protection of civilians and undermining the legitimacy of international institutions. An analysis of the origins of this conflict revealed the structural ambivalence of the UN Charter, which combines the proclamation of universal human rights with a categorical prohibition on interference in the internal affairs of states. This contradiction is the result of a historical compromise and forms the legal basis for the selective interpretation of international norms in accordance with geopolitical interests. This is confirmed by the practice of exercising the veto: the Russian Federation has blocked 17 resolutions on Syria, and the Russian-Chinese double veto has made it impossible to refer the Syrian case to the International Criminal Court despite the support of the majority of Security Council members. An analysis of the Russian Federation's aggression against Ukraine since 2014 has revealed a critical structural flaw in the universalist system, whereby a permanent member of the Security Council uses its veto power to block all R2P mechanisms regarding its own crimes, creating a paradoxical situation of complete paralysis of international humanitarian law. This confirmed the need to reform the Security Council and limit the veto right in cases of mass atrocities, as well as the relevance of alternative concepts such as Brazil's RWP. Research into the evolution of the universalist R2P doctrine has demonstrated the fundamental problem of selectivity in its application and the internal fragmentation of the universalist paradigm. The contrast between the military intervention in Libya under Resolution 1973 and the

complete paralysis of the international community during the Syrian crisis illustrated the "pendulum effect," where exceeding NATO's mandate in one conflict undermines confidence in humanitarian mechanisms in future crises. At the same time, the internal heterogeneity of the universalist paradigm has been revealed through the emergence of alternative concepts: the Brazilian RWP with additional safeguards, the concept of "Responsibility for Peace" with an absolute prohibition on the use of force, and the African "non-indifference" as a unique synthesis of universalist and regional principles. This testifies to the evolutionary nature of ideological competition and the multidimensional pluralism of contemporary humanitarian law. The systematisation of institutional mechanisms for circumventing universal obligations has revealed a complex three-stage architecture of sovereign resistance. The first level is represented by mechanisms of reservations to international treaties, which transform universal law into a mosaic system of individualised obligations, as demonstrated by Soviet/Russian reservations to the Geneva Conventions on the role of protecting states. The second level is the application of "soft law" through non-binding political declarations that create the appearance of progress while leaving states room to avoid legal consequences. The third level is represented by regional alternatives, in particular the ASEAN model, which, through the principles of non-interference and consensus decision-making, effectively neutralises international standards, as was evident during the Rohingya genocide. Further research should focus on analysing the impact of artificial intelligence and cyber warfare on international humanitarian law, the role of non-state actors in shaping legal norms, mechanisms for overcoming ideological polarisation in a multipolar world order, and the development of new models of global governance capable of combining universalist principles with respect for cultural diversity and state sovereignty.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Aggression Against Ukraine: Resolution/Adopted by the General Assembly. (2022, March). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/3965290?ln=en&v=pdf>.
- [2] Agostinis, G., & Urdinez, F. (2022). The nexus between authoritarian and environmental regionalism: An analysis of China's driving role in the Shanghai Cooperation Organization. *Problems of Post-Communism*, 69(4-5), 330-344. doi: 10.1080/10758216.2021.1974887.
- [3] Aidonjio, P.A., Agbale, O.P., Odojor, O.A., & Ikubanni, O.O. (2021). *Human rights: Between universalism and cultural relativism*. *AJLHR*, 5(1), 97-109.
- [4] ASEAN Agreement on Disaster Management and Emergency Response. (2005, July). Retrieved from <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/2005-ASEAN-Agreement-on-Disaster-Management-and-Emergency-Response-1.pdf>.
- [5] Balaban, O. (2024). *Ontological dimension of universal as the category of humanitarian*. *LOGOS-A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art*, 119, 31-38.
- [6] Bellamy, A.J. (2004). Ethics and intervention: The "humanitarian exception" and the problem of abuse in the case of Iraq. *Journal of Peace Research*, 41(2), 131-147. doi: 10.1177/0022343304041777.

- [7] Blokker, P. (2024). International law and populist critique. In *Research handbook on international law and domestic legal systems* (pp. 332-350). Cheltenham: Edward Elgar Publishing. doi: 10.4337/9781800373167.00025.
- [8] Brannigan, A. (2008). Humanism and realism in international humanitarian law. *Canadian Journal of Sociology*, 34(1), 202-206. doi: 10.29173/cjs4544.
- [9] Budiana, M. (2024). [Human rights and international politics: From universalism to relativism](#). *Journal of Law, Social Science and Humanities*, 1(2), 188-203.
- [10] Césaire, A. (1955). *Discourse on colonialism*. Paris: Présence Africaine.
- [11] Charter of the Organization of African Unity. (1963, May). Retrieved from <https://ulii.org/akn/aa-au/act/charter/1963/charter/eng@1963-05-25>.
- [12] Chemillier-Gendreau, M. (2025). [The failure of international law to become universal, and the reasons for it](#). *Federalist Debate*, 38(1).
- [13] Constitutive Act of the African Union. (2000). Retrieved from https://au.int/sites/default/files/pages/34873-file-constitutiveact_en.pdf.
- [14] Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. Russian Federation. (1949, December). Retrieved from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949/state-parties/RU>.
- [15] Cook, A.D. (2021). Humanitarian diplomacy in ASEAN. *Asian Journal of Comparative Politics*, 6(3), 188-201. doi: 10.1177/20578911211019247.
- [16] Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in Accordance with the Charter of the United Nations. (1970, October). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf>.
- [17] Drulák, P., Hlaváčková, H.N., & Zákavský, J. (2024). Roles, ideologies and positions. In *Roles and ideologies in the Czech foreign policy: The case of European migration crisis* (pp. 9-26). Cham: Palgrave Macmillan. doi: 10.1007/978-3-031-49975-3_2.
- [18] Fassin, D. (2023). Afterword: Humanitarianism, between situated universality and interventionist universalism. *Social Anthropology*, 31(1), 103-105. doi: 10.3167/saas.2023.310108.
- [19] France, accession to Protocol I. (n.d.). Retrieved from <https://casebook.icrc.org/case-study/france-accession-protocol-i>.
- [20] Genser, J. (2018). [The United Nations Security Council's implementation of the Responsibility to Protect: A review of past interventions and recommendations for improvement](#). *Chicago Journal of International Law*, 18(2), article number 2.
- [21] Ginsburg, T. (2020). Authoritarian international law? *American Journal of International Law*, 114(2), 221-260. doi:10.1017/ajil.2020.3.
- [22] Hashem, M. (2004). *Humanitarian intervention and its challenges to sovereignty. The Kosovo crisis*. (Master's thesis, The American University in Cairo, Cairo, Egypt).
- [23] Hehir, A. (2013). [The permanence of inconsistency: Libya, the Security Council, and the Responsibility to Protect](#). *International Security*, 38(1), 137-159.
- [24] Implementing the political declaration on explosive weapons in populated areas: Questions and answers. (2023). Retrieved from https://www.inew.org/wp-content/uploads/2023/10/INEW_Implementation_OA.pdf.
- [25] Implementing the Responsibility to Protect: Report of The Secretary-General. (2009, January). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/647126?v=pdf>.
- [26] In Meeting Following Russian Federation's Veto of Cross-Border Aid Text, General Assembly Speakers Highlight Humanitarian Consequences for Millions (Press Release GA/12517). (2023, July). Retrieved from <https://press.un.org/en/2023/ga12517.doc.htm>.
- [27] International Covenant on Civil and Political Rights. (1966, December). Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>.
- [28] International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. (1966, December). Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>.
- [29] Jones, M. (2025). *Athens vs. Sparta: The history of the Peloponnesian war*. Retrieved from <https://historycooperative.org/the-peloponnesian-war-athens-vs-sparta/>.
- [30] Kolmašová, Š. (2016). [Inconsistencies between Libya and Syria? Pragmatic revisionism and the Responsibility to Protect](#). *Central European Journal of International and Security Studies*, 10(2), 10-32.
- [31] Letter dated 9 November 2011 from the Permanent Representative of Brazil to the United Nations addressed to the Secretary-General. (2011, November). Retrieved from <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/POC%20S2011%20701.pdf>.
- [32] Lidén, K. (2020). Universality. In *Humanitarianism* (pp. 220-222). Leiden: Brill. doi: 10.1163/9789004431140_0102.
- [33] Longhi, E.S. (2022). The father of "sovereignism": d'Annunzio in Fiume between the crisis of liberalism and the critique of democracy. *Modern Italy*, 27(1), 35-47. doi: 10.1017/mit.2021.63.
- [34] Marah, T.S. (2025). Humanitarian law and ASEAN: Analyzing regional commitment and humanitarian response mechanisms in Southeast Asia. *Journal of Governance and Public Administration*, 2(2), 495-511. doi: 10.70248/jogapa.v2i2.2128.

- [35] Martinico, G. (2023). Sovereignty and illiberalism. *Sant'anna Legal Studies*. doi: 10.2139/ssrn.4584135.
- [36] Mihatsch, M., & Mulligan, M. (2025). *Shifting sovereignties: A global history of a concept in practice*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co KG. doi: 10.1515/9783111447117.
- [37] Molthof, M. (2012). *ASEAN and the principle of non-interference*. Retrieved from <https://www.e-ir.info/2012/02/08/asean-and-the-principle-of-non-interference/>.
- [38] Morris, J. (2013). Libya and Syria: R2P and the spectre of the swinging pendulum. *International Affairs*, 89(5), 1265-1283. doi: 10.1111/1468-2346.12071.
- [39] Myanmar: No justice, no freedom for Rohingya 5 years on: Anniversary of atrocities highlights international inaction. (2022). Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2022/08/24/myanmar-no-justice-no-freedom-rohingya-5-years>.
- [40] Naveed, M., & Javid, F. (2021). Is the Shanghai Cooperation Organization making a "NATO of the East"? *Pakistan Journal of International Affairs*, 4(3), 599-615. doi: 10.52337/pjia.v4i3.265.
- [41] Nollkaemper, A. (2011). *Universality*. In *Max Planck encyclopedia of public international law*. Oxford: Oxford University Press.
- [42] O'Connell, M.E. (2010). *Responsibility to Peace: A critique of R2P*. *Journal of Intervention & Statebuilding*, 4(1), 39-52.
- [43] Orford, A. (2011). *International authority and the responsibility to protect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [44] Raman, R., Arvind, L., Gupta, P., & Khanna, P. (2023). R2P: A comparative study: Between universalism and Asian exceptionalism. In *The Indian yearbook of comparative law 2020* (pp. 219-245). Singapore: Springer Nature Singapore. doi: 10.1007/978-981-99-5467-4_11.
- [45] Referral of Syria to International Criminal Court fails as Negative Votes Prevent Security Council from Adopting Draft Resolution (Press Release SC/11407). (2014, May). Retrieved from <https://press.un.org/en/2014/sc11407.doc.htm>.
- [46] Regan, H. (2023). *Myanmar junta travel restrictions are holding up vital aid to cyclone-hit communities*. Retrieved from <https://www.cnn.com/2023/05/18/asia/cyclone-mocha-aid-restrictions-myanmar-intl-hnk/index.html>.
- [47] Resolution 1264. The India-Pakistan Question. (1957, December). Retrieved from <http://unscre.com/en/resolutions/1264>.
- [48] Resolution 1769 (2007)/Adopted by the Security Council at its 5727th Meeting, on 31 July 2007. (2007). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/604309?v=pdf>.
- [49] Resolution 1973 (2011)/Adopted by the Security Council at its 6498th Meeting, on 17 March 2011. (2011). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/699777?v=pdf>.
- [50] Resolution 1975 (2011)/Adopted by the Security Council at its 6508th Meeting, on 30 March 2011. S/RES/1975. (2011). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/604309?v=pdf>.
- [51] Resolution Adopted by the General Assembly 2131 (XX). Declaration on the Inadmissibility of Intervention in the Domestic Affairs of States and the Protection of Their Independence and Sovereignty. (1965, December). Retrieved from <http://un-documents.net/a20r2131.htm>.
- [52] Resolution Adopted by the General Assembly on 14 September 2009. 63/308. The Responsibility to Protect. (2009, October). Retrieved from <https://docs.un.org/en/A/RES/63/308>.
- [53] Resolution Adopted by the General Assembly on 16 September 2005. 2005 World Summit Outcome (Resolution A/RES/60/1). (2005, October 24). Retrieved from <https://docs.un.org/en/A/RES/60/1>.
- [54] Resolution Adopted by the Human Rights Council on 4 March 2022. 49/1. Situation of Human Rights in Ukraine Stemming from the Russian Aggression (2022, April). Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/regular-sessions/session49/res-dec-stat>.
- [55] Roth, K. (2006). Was the Iraq war a humanitarian intervention? *Journal of Military Ethics*, 5(2), 84-92. doi: 10.1080/15027570600711864.
- [56] Rousseff, D. (2011). *Speech by the President of the Federative Republic of Brazil at the opening of the general debate of the 66th session of the United Nations General Assembly*. Retrieved from <https://www.biblioteca.presidencia.gov.br/presidencia/ex-presidentes/dilma-rousseff/discursos/discursos-da-presidenta/discorso-da-presidenta-da-republica-dilma-rousseff-na-abertura-do-debate-geral-da-66a-assembleia-geral-das-nacoes-unidas-nova-iorque-eua>.
- [57] Ruoppo, A.P., & Viparelli, I. (Eds.). (2021). *Aporie of European integration: Between humanitarian universalism and sovereignty*. Naples: FedOA – Federico II Open Access University Press.
- [58] Russia's Military Doctrine. (2000). Retrieved from <https://www.armscontrol.org/act/2000-05/russias-military-doctrine>.
- [59] Security Council Demands Immediate End to Violence in Myanmar, Urges Restraint, Release of Arbitrarily Detained Prisoners, Adopting Resolution 2669. (2022, December). Retrieved from <https://press.un.org/en/2022/sc15159.doc.htm>.
- [60] Security Council Resolution 1244 (1999) (S/RES/1244). (1999, June). Retrieved from [https://docs.un.org/en/S/res/1244\(1999\)](https://docs.un.org/en/S/res/1244(1999)).
- [61] Security Council Resolution 1973 (2011) on the Situation in Libya (S/RES/1973). (2011, March). Retrieved from <https://www.globalr2p.org/resources/resolution-1973-libya-s-res-1973/#:~:text=Resolution%201973%20authorizes%20Chapter%20VII%20measures%20for%20the,zone%20over%20Libyan%20airspace%20and%20an%20arms%20embargo>.
- [62] Shared vision, common action: A stronger Europe. A global strategy for the European Union's foreign and security policy. (2016). Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en.

- [63] Sondel-Cedarmas, J., & Berti, F. (Eds.). (2022). *The right-wing critique of Europe: Nationalist, sovereignist and right-wing populist attitudes to the EU*. Oxford: Taylor & Francis.
- [64] Terms of reference of ASEAN Intergovernmental Commission on Human. (2009). Retrieved from <https://aichr.org/wp-content/uploads/2020/02/TOR-of-AICHR.pdf>.
- [65] Text of U.N. Resolution on Iraq. (2002, November). Retrieved from <https://web.archive.org/web/20021108201750/http://archives.cnn.com/2002/US/11/08/resolution.text/>.
- [66] The ASEAN Charter. (2015, February). Retrieved from <https://www.asean.org/wp-content/uploads/2021/09/2.-February-2015-The-ASEAN-Charter-18th-Reprint.pdf>.
- [67] The Responsibility to Protect: Report of the International Commission on intervention and state sovereignty, 2001. (2001, December). Retrieved from <https://surl.li/qsmiyy>.
- [68] Trahan, J. (2020). *Existing legal limits to Security Council veto power in the face of atrocity crimes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [69] Tucker, P. (2022). Sovereignty and the globalization trilemma: Universalist versus pluralist international law and system in a world of civilizational states. In *Global discord: Values and power in a fractured world order* (pp. 249-266). Princeton NJ: Princeton University Press. doi: 10.23943/princeton/9780691229317.003.0011.
- [70] United Nations Charter. (1945). Retrieved from <https://www.archives.gov/milestone-documents/united-nations-charter#:~:text=Citation%3A%20First%20and%20signature%20pages%20of%20the%20United,established%20with%20the%20signing%20of%20the%20UN%20Charter>.
- [71] Universal Declaration of Human Rights. (1948, December). Retrieved from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
- [72] Vienna Convention on the Law of Treaties. (1969, May). Retrieved from https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf.
- [73] Voeten, E. (2021). *Ideology and international institutions*. Princeton: Princeton University Press.
- [74] Zaporozhchenko, R.O. (2023). *Political forms of spatial organization in the context of contemporary globalization processes*. (Doctoral dissertation, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine).

Парвана Мустафазаде*Кандидат політичних наук**Національна академія наук Азербайджану**AZ 1001, вул. Ісміглаліят, 30, м. Баку, Азербайджан**<https://orcid.org/0000-0002-3784-9986>***Азербайджано-вірменські відносини
у постконфліктний період (2020-2024)**

Анотація. Після завершення війни та відновлення територіальної цілісності Азербайджану ініціатива президента І. Алієва щодо підписання мирного договору з Вірменією залишається актуальною через нерозв'язані суперечності, що підтримують напруженість у регіоні. Актуальність теми також зумовлена тим, що регіональна стабільність і розвиток комунікацій між Азербайджаном та Вірменією є стратегічно важливими факторами в процесі підписання мирного договору. Головною метою роботи був аналіз зовнішньополітичної стратегії Азербайджану в постконфліктний період та перспективи підписання мирної угоди в умовах сучасної геополітичної конфігурації. В ході дослідження був використаний ретроспективний та політологічний аналіз для того, щоб простежити еволюцію азербайджано-вірменських відносин та для інтерпретації політичних рішень. Хронологічне упорядкування подій в сприяло більш детальному розумінню перспектив та можливостей переговорного процесу. Доведено, що регіональний розвиток можливий при умові відсутності взаємних територіальних претензій сторін. Прагнення позарегіональних акторів втручатися у врегулювання конфлікту негативно впливає на ситуацію, при цьому деструктивну роль відіграє Франція, яка загострює суперечності між регіональними країнами. Будь-які спроби підтримки реваншистських настроїв ускладнюють переговорний процес і затримують підписання мирного договору. Визначено, що не зважаючи на перелік проблем, активна дипломатична позиція Азербайджану та ініціативність Туреччини роблять підписання мирної угоди з Вірменією реалістичним, що відкриває перспективи регіонального розвитку, геополітичного зміцнення Південного Кавказу, реалізації транспортних і економічних проектів. Сторони підтримують двосторонні контакти з метою узгодження суперечливих питань. У разі підписання мирної угоди держави регіону зможуть посилити торгово-економічні зв'язки та активізувати транспортно-логістичні можливості. Практична цінність роботи полягає у використанні результатів для оцінки перспектив азербайджано-вірменських відносин, розробки рекомендацій щодо регіональної стабільності та підготовки навчальних матеріалів із міжнародних відносин і міжнародного права

Ключові слова: мирний договір; переговори; стратегія; діаспора; конституція; зовнішні актори

Вступ

Актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження постконфліктних процесів між Азербайджаном і Вірменією для визначення перспектив підписання мирного договору. Офіційне закріплення нового етапу відносин між сторонами може знизити ризик конфліктів, зміцнити довіру, сприяти відкриттю кордонів, зростанню торгівлі та інвестицій. Друга карабахська війна підтвердила стратегічну перевагу Азербайджану, здобуту після окупації його територій у ході Першої війни. S. Neset *et al.* (2023) визначили, що перемога Азербайджану значно змінила геополітичну ситуацію в якій Вірменія ослабла, а офіційний Баку продовжив

домінувати. В роботі доведено, що з'явилась можливість для регіонального економічного співробітництва, особливо в сфері енергетики, транспорту та логістики. В ході аналізу питання Зангезурського коридору після Другої карабахської війни, M. Caner (2025) було доведено, що посилення ролі Туреччини як члена Організації Північноатлантичного договору (НАТО) в регіоні викликає небажання уряду Ірану йти на поступки. За оцінкою M. Caner, Іран дотримується виваженої позиції, утримуючись від різких протестів з метою уникнення ескалації та водночас не надаючи повної підтримки жодній зі сторін. Такий підхід дозволив Ірану

Отримано: 23.09.2025, Перевірено: 17.01.2026, Прийнято: 25.02.2026, Опубліковано: 02.03.2026

Suggested Citation:

Mustafazade, P. (2026). Azerbaijan-Armenia relations in the post-conflict period (2020-2024). *Foreign Affairs*, 36(1), 38-44. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.38.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

мінімізувати ризики, при цьому не втративши впливу у стратегічно важливому регіоні. Проект Зангезурського коридору є не просто транспортною ініціативою, а важливим геополітичним інструментом, який може змінити стратегічне становище Ірану в Кавказі.

Аналіз процесу переговорів, основних пунктів, перешкод до підписання мирного договору, юридичних, політичних та територіальних питань досліджено в праці F. Shafiev (2023). Автор зазначив, що однією із основних проблем, яка ускладнює підписання договору є текст Конституції Вірменії. Також було піддано критиці діяльність Мінської групи Організації з безпеки і співробітництва (ОБСЄ), запропоновано підтримання прямих двосторонніх контактів між Азербайджаном та Вірменією. Інтереси та цілі Російської Федерації (РФ) щодо Південного Кавказу проаналізовані в публікації K.S. Anggraeni (2022). Підкреслено, що РФ виступила ключовим актором конфлікту: не лише посередником, а й військовою стороною, оскільки постачала зброю обома країнам, а згодом направила до регіону миротворців. На думку автора, Росія може вийти з ролі миротворця та перетворитися на конкурента Туреччини, що в перспективі матиме негативний вплив на її відносини з іншими державами регіону. Геополітичні переваги Азербайджану у війні та післявоєнне відновлення Карабаху стали предметом дискусій в працях M. Kasim & R. Çiçek (2024) та E. Kavtaradze (2024). Автори виявили, що географічні та демографічні характеристики Південного Карабаху та прилеглих районів впливають на стратегічну значущість регіону, саме тому контроль над територією дає Азербайджану переваги у військовому, економічному і демографічному плані. Дослідження R. Wrobel (2025) підкреслило складність геополітичної ситуації у світі та вплив російської окупації на події України в Південному Кавказі. Підтверджено ослаблення ролі РФ в регіоні та активізація нових гравців (Китай, Сполучені Штати Америки, Туреччина та Європейський Союз). Також доведено позитивну тенденцію щодо підписання мирного договору, підкреслено, що зміна балансу сил може підштовхнути сторони до компромісу. Попри значну кількість досліджень, у висвітленні даної теми залишаються прогалини, зокрема відсутній комплексний підхід до аналізу подій, інтересів сторін та регіональних акторів. Метою цієї статті було дослідження двосторонніх відносин Азербайджану та Вірменії після завершення війни 2020 р. та виявлення перспектив підписання мирного договору між сторонами.

Матеріали та методи

У роботі використано комплекс методів, що забезпечив системний і ґрунтовний аналіз двосторонніх відносин Азербайджану та Вірменії у постконфліктний період після війни 2020 р. та перспектив підписання мирного договору. Для збору та обробки матеріалів використовувалися наукові публікації 2020-2025 р., нормативно-правові документи, зокрема Shusha Declaration... (2020), звіти Karabakh Liberation Organization (2021). Також застосовано офіційні дані державних органів (Statement by the President..., 2020; Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan..., 2024). Дослідження включало інтерпретацію Declaration on the

Independence of Armenia (1990) як чинника впливу на динаміку двосторонніх відносин та процес мирного врегулювання. Порівняльний аналіз нормативно-правових документів та офіційних заяв дозволив ідентифікувати різницю між декларативними намірами та практичною реалізацією політичних рішень. Перевірка надійності інформації забезпечувалася шляхом співставлення даних кількох джерел та підтвердження їх офіційними документами. Основу аналізу становили теоретичні підходи та політологічні методи, що дозволили оцінити роль зовнішніх акторів (Туреччини, РФ, Грузії, Ірану, Франції) у переговорному процесі, на основі праць P. Gawliczek & K. Iskandarov (2023), E. Kavtaradze (2024) та M. Kapanadze & A. Oniashvili (2025). Комплексна оцінка ризиків, до прикладу, позиції Франції, реваншистських настроїв Вірменії, дозволила виділити фактори, які можуть уповільнити мирний процес, наприклад. Тематичний підхід забезпечив детальний розгляд ключових подій, таких як делімітація кордонів та узгодження пунктів тексту мирного договору, а ретроспективний аналіз допоміг простежити динаміку двосторонніх контактів, основні досягнення та проблеми. Методологія передбачала систематизацію даних щодо економічних, транспортно-логістичних та безпекових ініціатив у регіоні, що надало можливість оцінити потенційний вплив мирного договору на розвиток регіональної інфраструктури та інтеграційні процеси. Політологічний аналіз забезпечив оцінку зовнішньополітичних рішень та дій держав, а також виявлення взаємозв'язків між політичними, економічними та безпековими факторами, що впливають на процес підписання мирного договору. Застосування такого системного підходу дозволило виявити причинно-наслідкові зв'язки між діями регіональних та позарегіональних акторів і їхнім впливом на темпи та ефективність переговорного процесу.

Результати та обговорення

Окупація Карабаху Вірменією тривала з 1989 до 2020 р., при цьому дипломатичні зусилля Азербайджану щодо врегулювання конфлікту та відновлення територіальної цілісності не мали успіху. Нарощення економічних і військових ресурсів дозволило Азербайджану розробити довгострокову стратегію, спрямовану на зміцнення економіки, модернізацію армії та забезпечення ширшої дипломатичної підтримки для повернення втрачених територій. Як зазначали M. Kapanadze & A. Oniashvili (2025), Азербайджан отримав значні прибутки, використавши свої багаті природні резерви. Ці економічні ресурси застосовані задля нарощення військової міцності. Баку закуповує сучасне військоове обладнання у Ізраїлю, Туреччини та інших країн. Понад 60 % імпорту озброєння Азербайджану припадало на Ізраїль у 2017-2020 рр. У період з 2010 по 2020 рр. Азербайджан закупив у Ізраїлю широкий асортимент безпілотників, ракет і мінометів. Туреччина відіграла ключову роль у підготовці азербайджанського військового персоналу, надаючи підтримку, зокрема у сфері застосування безпілотних систем Bayraktar. Так, економічна потужність Азербайджану у декілька разів перевищує економіку Вірменії, а його військовий бюджет приблизно в п'ять разів більший

(Kapanadze & Oniashvili, 2025). Після здобуття перемоги Азербайджаном, сторони розпочали затяжний, але стратегічно важливий процес мирних переговорів. Впродовж 2020-2024 рр. азербайджано-вірменські відносини були обумовлені спільними домовленостями та протиріччями. Процес переговорів показав, що залишилися питання, які сторони намагаються подолати. Першою проблемою є конституційно-правовий аспект: Азербайджан вимагає закріпити відмову від територіальних претензій та внести зміни до преамбули Declaration on the Independence of Armenia (1990). У преамбулі зазначається, що Республіка Вірменія вважає рішення про возз'єднання Вірменської Радянської Соціалістичної Республіки та Нагірно-Карабахської автономної області відповідним до історичної справедливості та норм міжнародного права. Азербайджан інтерпретує це положення як територіальну претензію, що викликає протиріччя між сторонами. Зміна Конституції є одним із найважливіших питань на шляху до мирної угоди. За підсумками Другої Карабахської війни сторони підписали Заяву від 10 листопада 2020 р. (Азербайджан, Вірменія, РФ), згідно з якою Республіка Вірменія гарантує безпеку транспортного сполучення між західними районами Азербайджанської Республіки та Нахічеванською Автономною Республікою з метою організації безперешкодного руху громадян, транспортних засобів та вантажів в обох напрямках (Statement by the President..., 2020). Проте вірменський уряд відмовляється виконувати це зобов'язання. Вірменська опозиція створює перепони для підписання мирного договору. Вірменія не забезпечує транспортне сполучення між Азербайджаном та Нахічеваном, що блокує реалізацію важливої регіональної інфраструктурної ланки. Внутрішня політична нестабільність у Вірменії ускладнює ухвалення стратегічних рішень, хоча укладення мирного договору з Азербайджаном створило б передумови для зміцнення її економіки та підвищення регіональної конкурентоспроможності.

Після підписання спільної трьохсторонньої заяви прем'єр-міністр Вірменії Н. Пашинян звернувся до громадян, констатувавши значні втрати та відступи збройних сил країни: матеріально і психологічно вірменська армія слабша, тож не зможе чинити опір. На думку Н. Пашиняна, більше 20 тис. вірменських солдат могли бути взяті у полон, якби Вірменія не підписала спільну заяву від 10 листопада 2020 р. (Karabakh Liberation Organization, 2021). Реалії воєнної ситуації сприймала не лише Вірменія, але й Росія. Так, в грудні 2020 президент РФ В. Путін підтвердив, що Карабах – це територія Азербайджану. Прийняття та проголошення цього факту було також результатом геополітичної ситуації, адже війна проти України, тиск з боку Європи, послаблення впливу в регіоні не давали їй іншого вибору (Hushcha, 2025). Росія підтримувала конфлікт, керуючись геостратегічними міркуваннями, та не сприяла його трансформації у справедливий і довготривалий мирну угоду, що відповідало її інтересам у збереженні статусу «замороженого конфлікту». Після завершення війни розпочався процес виведення російських миротворців із території Карабаху, що стало важливим кроком у зміцненні позицій Азербайджану. В свою чергу,

Туреччині вдалось посилити свій вплив в регіоні, особливо після підписання Shusha Declaration... (2020). Документ спрямований на поглиблену співпрацю Азербайджану та Туреччини в політичній, економічній, безпековій, культурній, гуманітарній, освітній сферах. Відповідно до декларації, відкриття коридору, який з'єднує західні райони Азербайджану з Нахічеванською автономною республікою, а також будівництво залізниці Нахічеван-Карс, сприятиме посиленню транспортно-комунікаційних зв'язків між Азербайджаном і Туреччиною. Реалізація вказаного положення дозволить Туреччині стати транзитним пунктом регіону до Європи в обхід Ірану. Перемога Азербайджану у війні означала не лише відновлення територіальної цілісності, а й паралельне формування нової геополітичної конфігурації в регіоні Південного Кавказу. Виникали пропозиції щодо становлення нового формату взаємовідносин між провідними державами регіону. Однією із таких ідей стало створення формату 3+3, країни Південного Кавказу (Азербайджан, Вірменія, Грузія) та три великі регіональні держави: Іран, Росія, Туреччина. Ініціатором формату виступила Туреччина, проте перша зустріч на рівні заступників міністрів закордонних справ відбулась в грудні, 2021 р. в Москві (Javakhishvili, 2022). Представники Грузії не взяли участі в цій зустрічі через територіальні претензії РФ щодо неї. Проте важливою перевагою формату 3+3 є те, що держави регіону можуть спільно протидіяти зовнішнім загрозам, враховуючи географічне положення, історію, культуру і традиції. Представники держав-учасниць формату проводили тричі зустрічі (Москва, Тегеран, Стамбул). Прагнення Москви до формату 3+3 виглядає як стратегічна спроба відновити свій вплив у Південному Кавказі, спрямована на відновлення ролі Росії як ключового гравця в процесі нормалізації відносин між Вірменією та Азербайджаном, зокрема щодо відновлення роботи транспортних каналів (Wrobel, 2025). Як зазначав В. Наїєв (2025), враховуючи траєкторію нормалізації відносин між Вірменією та Азербайджаном та нещодавні регіональні події, досягнення цієї мети видається дедалі складнішим. Також в умовах миру будуть реалізовані транспортно-логістичні проекти міжнародного значення. Тому формат 3+3 можна назвати регіональною платформою, яка частково стимулює зближення Вірменії та Азербайджану.

У квітні 2022 р. Азербайджан та Вірменія домовились про підготовку мирного договору за результатами зустрічі в Брюсселі. Ініціатива започаткування мирних переговорів належала Азербайджану. Водночас через неурядові організації, зокрема, Freedom House, в інформаційному просторі періодично фіксуються кампанії, що формують його негативний імідж, зокрема через критичні публікації окремих міжнародних організацій та медіа, які Азербайджан розцінює як упереджені. Ця гібридна війна стала більш активною одразу після завершення війни (Muxtar-Agbabali, 2024). Уряд Азербайджану обрав дипломатичні засоби для подолання зовнішнього тиску та нормалізації двосторонніх відносин. 14 березня 2022 р. Азербайджан запропонував Вірменії мирну ініціативу, що включала п'ять пунктів:

1) взаємне визнання суверенітету, територіальної цілісності один одного, непорушності міжнародних кордонів та політичної незалежності держав;

2) взаємне підтвердження відсутності територіальних претензій один до одного та прийняття юридичне зобов'язання про те, що така претензія не буде висуватися у майбутньому;

3) відмова від загроз застосування сили проти політичної незалежності та територіальної цілісності у міждержавних відносинах;

4) делімітація та демаркація державних кордонів, встановлення дипломатичних відносин;

5) відкриття транспорту та комунікацій, встановлення інших відповідних комунікацій та встановлення співробітництва у сферах, що становлять взаємний інтерес.

Пропоновані Азербайджанською Республікою мирні ініціативи та наявні п'ять пунктів відповідали інтересам обох сторін. Визначені сторонами положення створюють передумови для подальшого співробітництва та досягнення стабільного миру. Події 2022 р. засвідчили одночасну наявність як позитивних, так і негативних тенденцій у перебігу переговорного процесу. Регіональний контекст залишається суттєвим чинником динаміки переговорів, оскільки сусідні держави активно реагують на трансформації безпекового середовища. Іран продовжує відігравати важливу роль у регіональній політиці, хоча його відносини з Азербайджаном періодично характеризуються суперечностями (Press Release regarding..., 2023). Іран не може конкурувати з Туреччиною та Росією у післявоєнному середовищі щодо питань безпеки, політичного впливу чи економічного залучення. На відміну від Туреччини та Ізраїлю, Азербайджан не запросив його до відновлення територій, що межують з Іраном, через напружені відносини між двома країнами (Gevorgyan, 2022). Іран довгостроково займав про-вірменську позицію, хоча його взаємини з Азербайджаном ґрунтуються на спільному кордоні, релігійно-культурній близькості

та економічній взаємодії. При цьому прямі контакти державних представників завжди позитивно впливають на нормалізацію двосторонніх відносин. Так, спільні проекти: енергетичні та економічні посилюють взаємовплив між державами. 19 травня 2024 р. президент Ірану І. Раїсі зустрівся з президентом Азербайджану І. Алієвим на державному кордоні в районі гідровузлів Худаферін та Гиз Галаси на річці Араз (Ilham Aliyev and president..., 2024). Реалізація цього проекту стала додатковим стимулом для регіонального розвитку, оскільки водосховище Худаферін об'ємом близько двох мільярдів кубометрів забезпечує зрошення сільськогосподарських угідь і формує стратегічний резерв питної води. Згідно з оцінкою Е. Hashimov *et al.* (2025), такі інфраструктурні ініціативи не лише сприяють міждержавній кооперації, а й привертають увагу провідних глобальних акторів. Питання Зангезурського коридору, який Іран розглядає як потенційну перешкоду для свого розвитку як регіонального транзитного вузла, є ключовим фактором стриманого ставлення Тегерану до Азербайджану. Серед причин відмови від реалізації проекту виділяють ризик втрати сухопутного сполучення з Вірменією та доступу до Кавказу, а також потенційне обмеження впливу Ірану на Грузію, Чорне море та Росію (Golmohammadi, & Azizi, 2025). Водночас, коридор підірве здатність Ірану контролювати транзитні маршрути з Туреччини до Центральної Азії. Іран має неоднозначну позицію щодо присутності Туреччини, члена НАТО, поблизу своїх кордонів. У цьому контексті Тегеран та Єреван прагнуть консолідувати позиції проти азербайджансько-турецької осі та розглядають можливість залучення Індії до свого стратегічного альянсу (Koshelnyk, 2023). Зангезурський коридор, позначений на Рисунку 1, проходить через Ордугад, Велідаг та інші ключові пункти. Інші транспортні маршрути Азербайджану спрямовані до Грузії та Росії (північні маршрути через Іджеван, Газах та Самур), до Туреччини (маршрути через Ігдир, Діфучу та Карс) та до Ірану (південні маршрути через Хорадіз і Астара).

Рисунок 1. Зангезурський коридор та інші регіональні транспортні проекти

Джерело: М. Caner (2025)

Проект Зангезурського коридору має стратегічне значення в зовнішній політиці Азербайджану. Передбачалося, що Зангезурський транспортний коридор проходитиме через 44-кілометрову ділянку території Вірменії та з'єднає Азербайджан із його ексклавом – Нахічеванню. Проте реалізація відповідних комунікаційних проектів, як і підписання мирної угоди, неможлива без взаємної згоди сторін. Вірменія категорично заперечує використання терміну «коридор», наголошуючи на необхідності забезпечення безперешкодного транзиту. Імовірно, що транспортно-логістичні аспекти, зокрема питання Зангезурського коридору, обговорюватимуться після укладення мирного договору. Водночас усі країни регіону зацікавлені в реалізації цього проекту, оскільки відкриття Зангезурського коридору має значний економічний потенціал для більшості сторін, включно з Вірменією. Виступаючи на дев'ятому Глобальному Бакинському форумі 16 червня 2022 р., президент Азербайджану І. Алієв підкреслив, що вірмени користуються Лачинською дорогою без будь-яких перешкод чи обмежень з 2020 р., тоді як азербайджанці не можуть так само вільно пересуватися через Вірменію та Зангезурський коридор для зв'язку з Нахічеванню, що, на його думку, є несправедливим (Shafiev, 2023). Незважаючи на політичні дискусії навколо Зангезурського коридору, проект має економічне значення для країн регіону. Азербайджанська та турецька сторони відстоюють розширення політичного діалогу щодо його реалізації. Впровадження проекту може вплинути на економічні, політичні та транспортно-комунікаційні зв'язки між державами регіону. Проте не всі держави беруть участь у конструктивних переговорах. Зокрема, Франція надає військову підтримку Вірменії, як підкреслено B.B. Donmez (2023), підтримуючи мілітаризацію Вірменії офіційний Париж порушує регіональну безпеку. Така дестабілізуюча позиція негативно впливає на перспективи регіонального співробітництва держав. Міністр закордонних справ Франції К. Колона вирушила до Вірменії після того, як Азербайджан відновив контроль над Карабахом, а після переговорів з питань безпеки та оборони, 3 жовтня 2023 р., К. Колона заявила, що до Вірменії буде відправлено зброю задля зміцнення її оборони проти Азербайджану (Ministry for Europe and Foreign Affairs, France, 2023). Підтримка з боку Франції посилює реваншистські ідеї Вірменії.

Початок активної реалізації процесу підписання мирного договору супроводжується викликами, ініційованими нерегіональними країнами. Одним із прикладів є резолюція, ухвалена 17 січня 2023 р. Сенатом Франції, яка закликає до запровадження санкцій проти Азербайджану у зв'язку з відновленням суверенітету над Карабахом (French Senate adopts Resolution..., 2024). Те, що країни, які не належать до Південного Кавказу, беруть участь у формуванні цих ініціатив, створює додаткові складнощі для реалізації мирного процесу, запропонованого Азербайджаном Вірменії. Впродовж 2023 р. Вірменія намагалась скористатись західною підтримкою, представивши себе в ролі транспортного хабу. Саме тому, 26 жовтня 2023 р. прем'єр міністр Республіки Вірменія на п'ятому

Тбіліському форумі Шовкового шляху запропонував ідею транспортно-логістичного проекту «Перехрестя миру» (Kavtaradze, 2024). Це була чергова спроба уряду Вірменії продемонструвати свою політичну та економічну значимість в регіоні в контексті нових логістичних проектів, які реалізуються в Південному Кавказі. Однак проект не є реалістичним, якщо враховувати транспортно-логістичні можливості та рельєф Вірменії. Залізничні та автомобільні дороги не в стані приймати міжнародні вантажі, оскільки вони потребують модернізації та значних інвестицій. Після проголошення цього проекту жодна держава, включаючи членів Європейського Союзу не проявила зацікавленість щодо «Перехрестя миру». Однак, якщо Вірменія зможе поетапно врегулювати питання, які суттєво впливають на процес підписання мирного договору, то це покращить її відносини не лише з Азербайджаном, але й з Туреччиною. Вірменія зможе експортувати свої товари через територію сусідньої держави до Європи. Так, відкриття кордонів з Туреччиною може знизити логістичні витрати, особливо для торгівлі з Європою. Вірменія, в свою чергу, зможе подолати геополітичні та географічні обмеження. В перспективі уряд Вірменії погодить зміну Конституції шляхом референдуму. У 2024 р. було проведено узгоджувальні дії щодо передачі територій та механізмів делімітації кордону, при цьому значну частину проекту мирної угоди погоджено сторонами, а питання коридорів і транспортного зв'язку активно обговорювалося з огляду на значення для регіональної інфраструктури та довіри (Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan..., 2024). Заступник відділу адміністрації президента з питань зовнішньої політики Х. Гаджієв 4 січня 2024 р. констатував, що між сторонами є значний прогрес щодо тексту мирної угоди, але при цьому залишається «кілька невіршених питань» (Azerbaijan announces “significant progress”..., 2024). Обмін пропозиціями між сторонами показав, що підписання мирного договору є можливим і важливим кроком для подолання протиріч. У березні 2024 р. уряд Вірменії вирішив повернути Азербайджану чотири прикордонні села, що розташовані на території, яка визнана міжнародною спільнотою як частина Азербайджану (Mamedov, 2024). Незважаючи на часткову нормалізацію відносин між Азербайджаном та Вірменією, протиріччя між сторонами зберігаються. З позиції Азербайджану основними проблемами є можливе ухиляння Вірменії від виконання зобов'язань, посилення воєнного потенціалу шляхом мілітаризації, відмова від внесення змін до тексту Декларації про незалежність та збереження у суспільстві ідей реваншизму. Водночас Вірменія не визнає термін «Зангезурський коридор», хоча в міжнародно-правовій практиці поняття «коридор» є загальноприйнятим. Запланований маршрут має об'єднати територію Азербайджану з її ексклавом Нахічевань і через територію Туреччини активізувати транспортно-логістичні зв'язки, що не слід розцінювати як посягання на державний суверенітет іншої держави. Результати цього дослідження узгоджуються із висновками О. Aliksiejchenko (2025) щодо зменшення впливу Росії в регіоні, яке характеризується як зміна балансу сил.

Після 2020 р. спостерігаються суттєві трансформації, при цьому мир між Азербайджаном та Вірменією існує де-факто, водночас він не закріплений де-юре. Реалізація транспортно-логістичних проєктів здатна не лише сприяти поступовій нормалізації відносин між країнами, а й забезпечити додаткові гарантії безпеки в регіоні, що підтверджено Н. Dumlu & G. Şahin (2024). М. Karanadze & А. Oniashvili (2025) також підкреслили роль зовнішніх акторів в конфлікті. Після 2022 р. Росія втратила значну частину свого впливу в регіоні, а її роль посередника в конфлікті виявилася неефективною. Водночас підкреслюється, що Туреччина виступала надійним союзником Азербайджану, надаючи військову і економічну підтримку, а також сприяючи відкриттю Зангезурського коридору, що зміцнює стратегічні зв'язки Туреччини з країнами Центральної Азії та Європи. На думку А. Bukia (2025), незважаючи на зростаючу геостратегічну важливість Південного Кавказу, жоден локальний або регіональний конфлікт не можна вирішити ефективно без попередньої домовленості серед міжнародної спільноти та чітко визначених умов врегулювання. А. Gevorgyan (2022) також підкреслено позицію Ірану у конфлікті, зазначаючи, що Тегеран розглядає війну Азербайджаном та Вірменією як питання національної безпеки, оскільки етнічні, релігійні та ідеологічні складові регіону тісно пов'язані з іранською ідентичністю. Пряма військова ескалація за участі зовнішніх акторів (зокрема Туреччини та іноземних найманців) розцінюється як серйозна загроза для цієї безпеки. А. Gevorgyan характеризує позицію Ірану як стратегічно обережну, спрямовану на запобігання поширенню турецько-азербайджанського впливу, без відкритої підтримки будь-якої зі сторін конфлікту. N. Alizada (2024) розглядала Іран як регіонального актора, який сприймав Південний Кавказ, зокрема Азербайджан, як частину свого «історичного плато», через що приділяв особливу увагу конфліктам у регіоні. Іран не виступав активним союзником ні Азербайджану, ні Вірменії, а намагався зберегти стратегічний вплив, мінімізувати загрози власній безпеці та діяти в умовах «нової геополітичної рівноваги», враховуючи інтереси різних зовнішніх акторів. Франція ж, за оцінкою S. Guliyev (2025), фактично втратила статус нейтрального посередника, а її позиція виявилася упередженою, з перевагою на користь Вірменії. Тож процес нормалізації азербайджано-вірменських відносин розгортається в умовах багаторівневого зовнішнього втручання та конкуренції регіональних і нерегіональних акторів. Попри це, поступове врегулювання спірних питань демонструє потенціал сторін до досягнення довгострокової стабільності за умови політичної волі та відмови від реваншистських підходів.

Висновки

Дослідження підтвердило, що протягом 2020-2024 рр. Азербайджан та Вірменія досягли певного прогресу в процесі мирних переговорів. Хоча обмін пропозиціями щодо тексту мирного договору було завершено, низка ключових питань залишалася неврегульованою. Серед регіональних акторів, які проявили ініціативу щодо налагодження відносин між сторонами конфлікту, особливою активністю вирізнялася Туреччина. Хронологічний аналіз засвідчив реалістичність перспективи підписання мирного договору у найближчому майбутньому. Співпраця в рамках ОБСЄ в Європі не принесла значущих результатів, тому розпуск цієї організаційної структури може відповідати інтересам сторін. Найбільш дискусійним залишалося питання внесення змін до Конституції Вірменії, яке можливе лише за умови проведення референдуму. Підписання мирної угоди між Азербайджаном та Вірменією перетворить Південний Кавказ на один із важливих геополітичних центрів, особливо у контексті реалізації транспортних маршрутів, що інтегруватимуть регіон із Європою через територію Туреччини. Врегулювання транспортно-логістичних і політичних питань може покращити відносини Вірменії з Азербайджаном та Туреччиною, забезпечити експортні шляхи до Європи, а також сприяти подоланню геополітичних обмежень. Підкреслено, що активна зовнішньополітична діяльність Азербайджану дозволила країні досягти своїх цілей дипломатичними методами та послідовною позицією. Після здобуття перемоги ситуація в Південному Кавказі почала стрімко змінюватися. Водночас аналіз показав, що підтримка Вірменії Францією, включно з військовою допомогою та санкційними ініціативами проти Азербайджану, створює додаткові складнощі для реалізації мирного процесу і коридорного проєкту. Зміна балансу сил, адаптація Вірменії до нових реалій, дипломатичні зусилля Азербайджану та посередницькі ініціативи третіх держав створили передумови для формування стабільності та миру в регіоні. Подальші дослідження можуть зосередитися на оцінці ефективності дипломатичних інструментів і ролі зовнішніх акторів у формуванні стабільності Південного Кавказу, а також на аналізі економічної та транспортної інтеграції регіону в контексті реалізації мирного договору.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

Parvana Mustafazade**PhD in Political Sciences**National Academy of Sciences of Azerbaijan**AZ 1001, 30 Istiglaliyyat Str., Baku, Azerbaijan**<https://orcid.org/0000-0002-3784-9986>*

Azerbaijan-Armenia relations in the post-conflict period (2020-2024)

Abstract. Following the conclusion of the war and the restoration of Azerbaijan's territorial integrity, President I. Aliyev's initiative to sign a peace treaty with Armenia remains relevant due to unresolved disputes that maintain tension in the region. The relevance of the topic is also due to the fact that regional stability and the development of communications between Azerbaijan and Armenia are strategically important factors in the process of signing a peace treaty. The main objective of the work was to analyse Azerbaijan's foreign policy strategy in the post-conflict period and the prospects for signing a peace agreement in the context of the current geopolitical configuration. The study used retrospective and political analysis to trace the evolution of Azerbaijani-Armenian relations and interpret political decisions. The chronological arrangement of events contributed to a more detailed understanding of the prospects and possibilities of the negotiation process. It has been proven that regional development is possible provided that there are no mutual territorial claims between the parties. The desire of extra-regional actors to interfere in the settlement of the conflict has a negative impact on the situation, with France playing a destructive role by exacerbating tensions between regional countries. Any attempts to support revanchist sentiments complicate the negotiation process and delay the signing of a peace treaty. It has been determined that, despite the list of problems, Azerbaijan's active diplomatic position and Turkey's initiative make the signing of a peace agreement with Armenia realistic, opening up prospects for regional development, geopolitical strengthening of the South Caucasus, and the implementation of transport and economic projects. The parties maintain bilateral contacts with the aim of resolving contentious issues. If a peace agreement is signed, the states of the region will be able to strengthen trade and economic ties and activate transport and logistics capabilities. The practical value of the work lies in the use of the results to assess the prospects for Azerbaijan-Armenia relations, develop recommendations for regional stability, and prepare training materials on international relations and international law

Keywords: peace treaty; negotiations; strategy; diaspora; constitution; external actors

Introduction

The relevance of the topic was determined by the need to study post-conflict processes between Azerbaijan and Armenia in order to determine the prospects for signing a peace treaty. The official consolidation of a new stage in relations between the parties could reduce the risk of conflict, strengthen trust, and contribute to the opening of borders and growth in trade and investment. The Second Karabakh War confirmed Azerbaijan's strategic advantage gained after the occupation of its territories during the First War. S. Neset *et al.* (2023) determined that Azerbaijan's victory significantly changed the geopolitical situation in which Armenia weakened and official Baku continued to dominate. The study proves that opportunities for regional economic cooperation have emerged, especially in the fields of energy, transport and logistics. In analysing the issue of the Zangezur corridor after the

Second Karabakh War, M. Caner (2025) demonstrated that Turkey's strengthened role as a member of the North Atlantic Treaty Organisation (NATO) in the region has made the Iranian government unwilling to make concessions. According to M. Caner, Iran is taking a measured position, refraining from sharp protests in order to avoid escalation and at the same time not giving full support to either side. This approach has allowed Iran to minimise risks without losing influence in a strategically important region. The Zangezur Corridor project is not just a transport initiative, but an important geopolitical tool that could change Iran's strategic position in the Caucasus.

An analysis of the negotiation process, key points, obstacles to the signing of a peace treaty, and legal, political and territorial issues is explored in F. Shafiev's work (2023). The author noted that one of the main problems complicating

Received: 23.09.2025, Revised: 17.01.2026, Accepted: 25.02.2026, Published: 02.03.2026

Suggested Citation:

Mustafazade, P. (2026). Azerbaijan-Armenia relations in the post-conflict period (2020-2024). *Foreign Affairs*, 36(1), 38-44. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.38.

*Corresponding author

the signing of the agreement is the text of the Armenian Constitution. The activities of the Minsk Group of the Organisation for Security and Cooperation (OSCE) were also criticised, and it was proposed to maintain direct bilateral contacts between Azerbaijan and Armenia. The interests and goals of the Russian Federation (RF) in the South Caucasus are analysed in a publication by K.S. Anggræni (2022). It is emphasised that the RF was a key actor in the conflict: not only as a mediator, but also as a military party, as it supplied weapons to both countries and subsequently sent peacekeepers to the region. According to the author, Russia may abandon its role as a peacekeeper and become a competitor to Turkey, which in the long run will have a negative impact on its relations with other states in the region. Azerbaijan's geopolitical advantages in the war and the post-war reconstruction of Karabakh have been discussed in the works of M. Kasım & R. Çiçek (2024) and E. Kavtaradze (2024). The authors found that the geographical and demographic characteristics of South Karabakh and the surrounding areas influence the strategic importance of the region, which is why control over the territory gives Azerbaijan military, economic and demographic advantages. R. Wrobel's (2025) study highlighted the complexity of the geopolitical situation in the world and the impact of the Russian occupation on events in Ukraine in the South Caucasus. The weakening of Russia's role in the region and the activation of new players (China, the United States, Turkey and the European Union) have been confirmed. A positive trend towards the signing of a peace treaty has also been demonstrated, emphasising that a shift in the balance of power may push the parties towards compromise. Despite a significant number of studies, there are still gaps in the coverage of this topic, in particular, there is no comprehensive approach to analysing events, the interests of the parties and regional actors. The aim of this article was to study the bilateral relations between Azerbaijan and Armenia after the end of the 2020 war and to identify the prospects for signing a peace treaty between the parties.

Materials and Methods

The work used a set of methods that ensured a systematic and thorough analysis of bilateral relations between Azerbaijan and Armenia in the post-conflict period after the 2020 war and the prospects for signing a peace treaty. Scientific publications from 2020-2025, regulatory and legal documents, in particular the Shusha Declaration... (2020), and reports by the Karabakh Liberation Organisation (2021) were used to collect and process the materials. Official data from state bodies (Statement by the President..., 2020; Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan..., 2024) were also used. The study included an interpretation of the Declaration on the Independence of Armenia (1990) as a factor influencing the dynamics of bilateral relations and the peace settlement process. A comparative analysis of regulatory and legal documents and official statements made it possible to identify the difference between declarative intentions and the practical implementation of political decisions. The reliability of the information was verified by comparing data from several sources and confirming it with official documents. The analysis was based on theoretical approaches and

political science methods, which made it possible to assess the role of external actors (Turkey, Russia, Georgia, Iran, France) in the negotiation process, based on the works of P. Gawliczek & K. Iskandarov (2023), E. Kavtaradze (2024) and M. Kapanadze & A. Oniashvili (2025). A comprehensive risk assessment, for example, of France's position and Armenia's revanchist sentiments, made it possible to identify factors that could slow down the peace process. A thematic approach ensured a detailed examination of key events, such as border delimitation and the coordination of the text of the peace treaty, while a retrospective analysis helped to trace the dynamics of bilateral contacts, major achievements and problems. The methodology involved systematising data on economic, transport, logistical and security initiatives in the region, which made it possible to assess the potential impact of the peace treaty on the development of regional infrastructure and integration processes. Political analysis provided an assessment of the foreign policy decisions and actions of states, as well as the identification of interrelationships between political, economic and security factors influencing the process of signing the peace treaty. The application of such a systematic approach made it possible to identify cause-and-effect relationships between the actions of regional and non-regional actors and their impact on the pace and effectiveness of the negotiation process.

Results and Discussion

Armenia's occupation of Karabakh lasted from 1989 to 2020, with Azerbaijan's diplomatic efforts to resolve the conflict and restore territorial integrity proving unsuccessful. The accumulation of economic and military resources allowed Azerbaijan to develop a long-term strategy aimed at strengthening the economy, modernising the army and securing broader diplomatic support for the return of lost territories. As noted by M. Kapanadze & A. Oniashvili (2025), Azerbaijan has generated significant revenues by exploiting its rich natural reserves. These economic resources have been used to build up its military strength. Baku purchases modern military equipment from Israel, Turkey and other countries. Israel accounted for over 60% of Azerbaijan's arms imports in 2017-2020. Between 2010 and 2020, Azerbaijan purchased a wide range of drones, missiles and mortars from Israel. Turkey played a key role in training Azerbaijani military personnel, providing support, particularly in the use of Bayraktar unmanned systems. Azerbaijan's economic power is several times greater than that of Armenia, and its military budget is approximately five times larger (Kapanadze & Oniashvili, 2025). After Azerbaijan's victory, the parties began a protracted but strategically important process of peace negotiations. Throughout 2020-2024, Azerbaijani-Armenian relations were marked by mutual agreements and contradictions. The negotiation process showed that there were still issues that the parties were trying to overcome. The first problem is constitutional and legal: Azerbaijan demands that Armenia renounce its territorial claims and amend the preamble to the Declaration on the Independence of Armenia (1990). The preamble states that the Republic of Armenia considers the decision to reunite the Armenian Soviet Socialist Republic and the Nagorno-Karabakh Autonomous Region to be in accordance with historical justice and the norms

of international law. Azerbaijan interprets this provision as a territorial claim, which causes contradictions between the parties. Amending the Constitution is one of the most important issues on the path to a peaceful agreement. Following the Second Karabakh War, the parties signed a statement on 10 November 2020 (Azerbaijan, Armenia, Russian Federation), according to which the Republic of Armenia guarantees the security of transport links between the western regions of the Republic of Azerbaijan and the Nakhchivan Autonomous Republic in order to organise the unhindered movement of citizens, vehicles and goods in both directions (Statement by the President..., 2020). However, the Armenian government refuses to fulfil this obligation. The Armenian opposition is creating obstacles to the signing of a peace treaty. Armenia does not provide transport links between Azerbaijan and Nakhchivan, which blocks the implementation of an important regional infrastructure link. Internal political instability in Armenia complicates strategic decision-making, although the conclusion of a peace agreement with Azerbaijan would create the conditions for strengthening its economy and increasing regional competitiveness.

After signing the joint trilateral statement, Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan addressed the citizens, noting the significant losses and retreats of the country's armed forces: materially and psychologically, the Armenian army is weaker and therefore unable to resist. According to Pashinyan, more than 20,000 Armenian soldiers could have been taken prisoner if Armenia had not signed the joint statement of 10 November 2020 (Karabakh Liberation Organisation, 2021). The realities of the military situation were understood not only by Armenia, but also by Russia. In December 2020, Russian President V. Putin confirmed that Karabakh is part of Azerbaijan. The acceptance and proclamation of this fact was also a result of the geopolitical situation, as the war against Ukraine, pressure from Europe, and the weakening of its influence in the region left it with no other choice (Hushcha, 2025). Russia supported the conflict based on geostrategic considerations and did not contribute to its transformation into a fair and long-term peace agreement, which was in line with its interests in maintaining the status of a "frozen conflict". After the end of the war, the process of withdrawing Russian peacekeepers from the territory of Karabakh began, which was an important step in strengthening Azerbaijan's position. In turn, Turkey managed to strengthen its influence in the region, especially after the signing of the Shusha Declaration... (2020). The document aims to deepen cooperation between Azerbaijan and Turkey in the political, economic, security, cultural, humanitarian and educational spheres. According to the declaration, the opening of a corridor connecting the western regions of Azerbaijan with the Nakhchivan Autonomous Republic, as well as the construction of the Kars-Nakhchivan railway, will contribute to the strengthening of transport and communication links between Azerbaijan and Turkey. The implementation of this provision will allow Turkey to become a transit point for the region to Europe, bypassing Iran. Azerbaijan's victory in the war meant not only the restoration of territorial integrity, but also the parallel formation of a new geopolitical configuration in the South Caucasus region. Proposals were made to establish a new

format for relations between the leading states in the region. One such idea was the creation of a 3+3 format, involving the countries of the South Caucasus (Azerbaijan, Armenia, Georgia) and three major regional powers: Iran, Russia and Turkey. Turkey initiated the format, but the first meeting at the level of deputy foreign ministers took place in December 2021 in Moscow (Javakhishvili, 2022). Representatives of Georgia did not participate in this meeting due to the Russian Federation's territorial claims against it. However, an important advantage of the 3+3 format is that the states in the region can jointly counter external threats, taking into account their geographical location, history, culture and traditions. Representatives of the participating states held three meetings (Moscow, Tehran, Istanbul). Moscow's pursuit of the 3+3 format appears to be a strategic attempt to restore its influence in the South Caucasus, aimed at restoring Russia's role as a key player in the process of normalising relations between Armenia and Azerbaijan, in particular with regard to the restoration of transport channels (Wrobel, 2025). As noted by B. Hajiyevev (2025), given the trajectory of normalisation of relations between Armenia and Azerbaijan and recent regional events, achieving this goal seems increasingly difficult. In addition, transport and logistics projects of international importance will be implemented in a peaceful environment. Thus, the 3+3 format can be called a regional platform that partially stimulates the rapprochement between Armenia and Azerbaijan.

In April 2022, Azerbaijan and Armenia agreed to prepare a peace treaty following a meeting in Brussels. The initiative to start peace talks came from Azerbaijan. At the same time, non-governmental organisations, in particular Freedom House, periodically report campaigns in the information space that shape its negative image, in particular through critical publications by individual international organisations and media outlets, which Azerbaijan considers biased. This hybrid war became more active immediately after the end of the war (Muxtar-Agabalı, 2024). The Azerbaijani government chose diplomatic means to overcome external pressure and normalise bilateral relations. On 14 March 2022, Azerbaijan proposed a five-point peace initiative to Armenia, which included five points:

- 1) mutual recognition of each other's sovereignty, territorial integrity, inviolability of international borders and political independence of states;
- 2) mutual confirmation of the absence of territorial claims against each other and the acceptance of a legal obligation that such claims will not be made in the future;
- 3) renunciation of threats to use force against political independence and territorial integrity in inter-state relations;
- 4) delimitation and demarcation of state borders, establishment of diplomatic relations;
- 5) opening of transport and communications, establishment of other relevant communications and establishment of cooperation in areas of mutual interest.

The peace initiatives proposed by the Republic of Azerbaijan and the five points presented were in the interests of both parties.

The provisions agreed upon by the parties create the conditions for further cooperation and the achievement

of stable peace. The events of 2022 demonstrated the simultaneous presence of both positive and negative trends in the negotiation process. The regional context remains a significant factor in the dynamics of the negotiations, as neighbouring states actively respond to transformations in the security environment. Iran continues to play an important role in regional politics, although its relations with Azerbaijan are periodically characterised by contradictions (Press Release regarding..., 2023). Iran cannot compete with Turkey and Russia in the post-war environment in terms of security, political influence or economic engagement. Unlike Turkey and Israel, Azerbaijan did not invite Iran to participate in the restoration of territories bordering Iran due to tense relations between the two countries (Gevorgyan, 2022). Iran has long held a pro-Armenian position, although its relations with Azerbaijan are based on a shared border, religious and cultural proximity, and economic interaction. At the same time, direct contacts between state representatives always have a positive impact on the normalisation of bilateral relations. Joint projects in the energy and economic sectors strengthen the mutual influence between the states. On 19 May 2024, Iranian President I. Raisi met with Azerbaijani President I. Aliyev at the state border in the area of the Khudafarin and Giz Galasi hydroelectric power plants on the Arax River (Ilham Aliyev and president..., 2024). The implementation of this project has provided an additional

stimulus for regional development, as the Khudafarin reservoir, with a capacity of about two billion cubic metres, provides irrigation for agricultural land and forms a strategic reserve of drinking water. According to E. Hashimov *et al.* (2025), such infrastructure initiatives not only promote inter-state cooperation but also attract the attention of leading global actors. The issue of the Zangezur corridor, which Iran sees as a potential obstacle to its development as a regional transit hub, is a key factor in Tehran's cautious attitude towards Azerbaijan. Among the reasons for rejecting the project are the risk of losing land connections with Armenia and access to the Caucasus, as well as the potential limitation of Iran's influence on Georgia, the Black Sea and Russia (Golmohammadi, & Azizi, 2025). At the same time, the corridor would undermine Iran's ability to control transit routes from Turkey to Central Asia. Iran has an ambiguous position on the presence of Turkey, a NATO member, near its borders. In this context, Tehran and Yerevan are seeking to consolidate their positions against the Azerbaijani-Turkish axis and are considering the possibility of bringing India into their strategic alliance (Koshelnyk, 2023). The Zangezur corridor, marked in Figure 1, passes through Ordubad, Velidag and other key points. Azerbaijan's other transport routes lead to Georgia and Russia (northern routes via Ijevan, Gazakh and Samur), Turkey (routes via Igdir, Dilucu and Kars) and Iran (southern routes via Khoradiz and Astara).

Figure 1. The Zangezur Corridor and other regional transport projects

Source: M. Caner (2025)

The Zangezur Corridor project is of strategic importance to Azerbaijan's foreign policy. It was envisaged that the Zangezur transport corridor would pass through a 44-kilometre section of Armenian territory and connect Azerbaijan with its exclave, Nakhchivan. However, the implementation of relevant communication projects, as well as the signing of a peace agreement, is impossible without the mutual consent of the parties. Armenia categorically rejects the use of the term "corridor," emphasising the need to ensure unhindered transit. It is likely that transport and logistics aspects, in particular the issue of the Zangezur corridor, will be discussed after the conclusion of a peace

agreement. At the same time, all countries in the region are interested in the implementation of this project, as the opening of the Zangezur corridor has significant economic potential for most parties, including Armenia. Speaking at the ninth Global Baku Forum on 16 June 2022, Azerbaijani President Ilham Aliyev stressed that Armenians have been using the Lachin road without any obstacles or restrictions since 2020, while Azerbaijanis cannot move as freely through Armenia and the Zangezur Corridor to connect with Nakhchivan, which he considers unfair (Shafiev, 2023). Despite the political debate surrounding the Zangezur corridor, the project is of economic importance

to the countries in the region. Azerbaijan and Turkey are advocating for the expansion of political dialogue on its implementation. The implementation of the project could affect economic, political, and transport and communication links between the states in the region. However, not all states are participating in constructive negotiations. In particular, France provides military support to Armenia, as emphasised by B.B. Donmez (2023), and by supporting the militarisation of Armenia, official Paris is undermining regional security. This destabilising position has a negative impact on the prospects for regional cooperation between states. French Foreign Minister K. Colonna travelled to Armenia after Azerbaijan regained control of Karabakh, and following talks on security and defence on 3 October 2023, Colonna announced that weapons would be sent to Armenia to strengthen its defence against Azerbaijan (Ministry for Europe and Foreign Affairs, France, 2023). France's support reinforces Armenia's revanchist ideas.

The start of the active implementation of the peace treaty signing process is accompanied by challenges initiated by non-regional countries. One example is the resolution adopted on 17 January 2023 by the French Senate, which calls for sanctions against Azerbaijan in connection with the restoration of sovereignty over Karabakh (French Senate adopts Resolution..., 2024). The fact that countries outside the South Caucasus are involved in shaping these initiatives creates additional difficulties for the implementation of the peace process proposed by Azerbaijan to Armenia. Throughout 2023, Armenia tried to take advantage of Western support by presenting itself as a transport hub. That is why, on 26 October 2023, the Prime Minister of the Republic of Armenia proposed the idea of a transport and logistics project called "Crossroads of Peace" at the fifth Tbilisi Silk Road Forum (Kavtaradze, 2024). This was another attempt by the Armenian government to demonstrate its political and economic importance in the region in the context of new logistics projects being implemented in the South Caucasus. However, the project is not realistic, given Armenia's transport and logistics capabilities and terrain. Railways and motorways are not capable of handling international cargo, as they require modernisation and significant investment. After the announcement of this project, no country, including members of the European Union, has shown interest in the "Crossroads of Peace". However, if Armenia can gradually resolve issues that significantly affect the process of signing a peace treaty, this will improve its relations not only with Azerbaijan but also with Turkey. Armenia will be able to export its goods to Europe through the territory of a neighbouring state. The opening of the border with Turkey could reduce logistics costs, especially for trade with Europe. Armenia, in turn, would be able to overcome geopolitical and geographical constraints. In the future, the Armenian government will agree to amend the Constitution by referendum. In 2024, coordination efforts were made regarding the transfer of territories and border delimitation mechanisms, with a significant part of the draft peace agreement agreed upon by the parties, and the issue of corridors and transport links actively discussed given their importance for regional infrastructure and trust (Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan..., 2024). On 4 January 2024, H. Hajiyeve, Deputy Head of the

Presidential Administration for Foreign Policy, stated that significant progress had been made between the parties on the text of the peace agreement, but that "several unresolved issues" remained (Azerbaijan announces "significant progress"..., 2024). The exchange of proposals between the parties showed that the signing of a peace treaty is a possible and important step towards overcoming the contradictions. In March 2024, the Armenian government decided to return four border villages to Azerbaijan, located in a territory recognised by the international community as part of Azerbaijan (Mamedov, 2024). Despite the partial normalisation of relations between Azerbaijan and Armenia, contradictions between the parties remain. From Azerbaijan's point of view, the main problems are Armenia's possible evasion of its obligations, the strengthening of its military potential through militarisation, its refusal to amend the text of the Declaration of Independence, and the persistence of revanchist ideas in society. At the same time, Armenia does not recognize the term "Zangezur corridor", although the concept of "corridor" is generally accepted in international legal practice. The planned route is intended to connect the territory of Azerbaijan with its exclave of Nakhchivan and, through the territory of Turkey, to activate transport and logistics links, which should not be regarded as an encroachment on the state sovereignty of another state. The results of this study are consistent with the conclusions of O. Aliksiejchenko (2025) regarding the decline of Russia's influence in the region, which is characterised as a shift in the balance of power. After 2020, significant transformations have been observed, with peace between Azerbaijan and Armenia existing *de facto*, but not yet enshrined *de jure*. The implementation of transport and logistics projects can not only contribute to the gradual normalisation of relations between countries, but also provide additional security guarantees in the region, as confirmed by H. Dumlu & G. Şahin (2024). M. Kapnadze & A. Oniashvili (2025) also emphasised the role of external actors in the conflict. After 2022, Russia lost much of its influence in the region, and its role as a mediator in the conflict proved ineffective. At the same time, it is emphasised that Turkey has been a reliable ally of Azerbaijan, providing military and economic support, as well as facilitating the opening of the Zangezur corridor, which strengthens Turkey's strategic ties with Central Asian and European countries. According to A. Bukia (2025), despite the growing geostrategic importance of the South Caucasus, no local or regional conflict can be effectively resolved without prior agreement among the international community and clearly defined terms of settlement. A. Gevorgyan (2022) also emphasises Iran's position in the conflict, noting that Tehran views the war between Azerbaijan and Armenia as a matter of national security, as the ethnic, religious and ideological components of the region are closely linked to Iranian identity. Direct military escalation involving external actors (in particular Turkey and foreign mercenaries) is seen as a serious threat to this security. A. Gevorgyan characterises Iran's position as strategically cautious, aimed at preventing the spread of Turkish-Azerbaijani influence, without openly supporting either side in the conflict. N. Alizada (2024) viewed Iran as a regional actor that perceived the South Caucasus, particularly Azerbaijan, as part of its "historical plateau,"

and therefore paid particular attention to conflicts in the region. Iran was not an active ally of either Azerbaijan or Armenia, but sought to maintain strategic influence, minimise threats to its own security and act in a “new geopolitical balance”, taking into account the interests of various external actors. France, according to S. Guliyev (2025), has effectively lost its status as a neutral mediator, and its position has proved to be biased in favour of Armenia. Thus, the process of normalising Azerbaijani-Armenian relations is unfolding in a context of multi-level external interference and competition between regional and non-regional actors. Despite this, the gradual resolution of contentious issues demonstrates the parties’ potential to achieve long-term stability, provided there is political will and a rejection of revanchist approaches.

Conclusions

The study confirmed that Azerbaijan and Armenia made some progress in the peace talks between 2020 and 2024. Although the exchange of proposals on the text of the peace treaty was completed, a number of key issues remained unresolved. Among the regional actors that took the initiative to establish relations between the parties to the conflict, Turkey was particularly active. A chronological analysis showed that the prospect of signing a peace treaty in the near future was realistic. Cooperation within the OSCE in Europe has not yielded significant results, so the dissolution of this organisational structure may be in the interests of the parties. The most controversial issue remained the amendment of the Armenian Constitution, which is only possible if a referendum is held. The signing of a peace agreement between Azerbaijan and Armenia will transform the South Caucasus into one of the important

geopolitical centres, especially in the context of the implementation of transport routes that will integrate the region with Europe through the territory of Turkey. The settlement of transport, logistical and political issues could improve Armenia’s relations with Azerbaijan and Turkey, secure export routes to Europe, and help overcome geopolitical constraints. It is emphasised that Azerbaijan’s active foreign policy has enabled the country to achieve its goals through diplomatic means and a consistent position. After the victory, the situation in the South Caucasus began to change rapidly. At the same time, analysis showed that France’s support for Armenia, including military aid and sanctions initiatives against Azerbaijan, creates additional difficulties for the implementation of the peace process and the corridor project. The shift in the balance of power, Armenia’s adaptation to the new realities, Azerbaijan’s diplomatic efforts, and the mediation initiatives of third countries created the conditions for stability and peace in the region. Further research may focus on assessing the effectiveness of diplomatic instruments and the role of external actors in shaping stability in the South Caucasus, as well as analysing the economic and transport integration of the region in the context of the implementation of the peace agreement.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Aliksiejchenko, O. (2025). Is Russia’s geopolitical revenge possible in the South Caucasus: The case of Georgia. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. International Relations*, 60(1), 80-84. doi: [10.17721/1728-2292.2025/1-60/80-84](https://doi.org/10.17721/1728-2292.2025/1-60/80-84).
- [2] Alizada, N. (2024). *Iran and the South Caucasus: The 44-day Karabakh War in the changing geopolitical equation*. *Review of Armenian Studies*, 50, 141-162.
- [3] Anggraeni, K.S. (2022). Analyzing Russia’s interests in the 2020 Nagorno-Karabakh ceasefire agreement. *Jurnal Hubungan Internasional*, 15(2), 338-354. doi: [10.20473/jhi.v15i2.35864](https://doi.org/10.20473/jhi.v15i2.35864).
- [4] Azerbaijan announces “significant progress” on the text of the peace agreement with Armenia. (2024). Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/01/4/7176748/>.
- [5] Bukia, A. (2025). The Karabakh conflict and geopolitical challenges in the South Caucasus. *Sociopolitologos*, 2, 10-21. doi: [10.52340/splogos.2025.02.02](https://doi.org/10.52340/splogos.2025.02.02).
- [6] Caner, M. (2025). *From confrontation to caution: Where will the Zengezur corridor take Iran?* Retrieved from <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/from-confrontation-to-caution-where-will-the-zengezur-corridor-take-iran>.
- [7] Declaration on the Independence of Armenia. (1990, August). Retrieved from <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=2902>.
- [8] Donmez, B.B. (2023). *France agrees on future contracts with Armenia on delivery of military equipment*. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/en/europe/france-agrees-on-future-contracts-with-armenia-on-delivery-of-military-equipment/3007084>.
- [9] Dumlu, H., & Şahin, G. (2024). Zangezur Corridor and alternative solutions: Risks, threats, and opportunities for Turkey. *Journal of Eurasian Inquiries*, 13(2), 169-194. doi: [10.26650/jes.2024.1488591](https://doi.org/10.26650/jes.2024.1488591).
- [10] French senate adopts Resolution calling for sanctions against Azerbaijan. (2024). Retrieved from <https://caucasuswatch.de/en/news/french-senate-adopts-resolution-calling-for-sanctions-against-azerbaijan.html>.
- [11] Gawliczek, P., & Iskandarov, K. (2023). The Zangezur corridor as part of the global transport route (against the backdrop of power games in the South Caucasus region). *Security and Defence Quarterly*, 41(1), 36-53. doi: [10.35467/sdq.161993](https://doi.org/10.35467/sdq.161993).
- [12] Gevorgyan, A. (2022). The Nagorno-Karabakh conflict and Iran’s regional policy. *Analytical Bulletin of Armenian and Regional Studies*, 14, 73-80. doi: [10.56673/18294502-22.14-73](https://doi.org/10.56673/18294502-22.14-73).

- [13] Golmohammadi, V., & Azizi, H.A. (2025). Status quo power in a changing region: Iran's regionalism in the South Caucasus. *Nationalities Papers*. doi: 10.1017/nps.2025.10084.
- [14] Guliyev, S. (2025). *France's anti-Azerbaijani Policy in the Nagorno-Karabakh conflict*. *Anatolian Journal of Social Sciences and Education*, 1(1).
- [15] Hajiye, B. (2025). *The 3+3 initiative in retrospect: A framework out of step with current realities*. Baku: Khazar University Press.
- [16] Hashimov, E., Talibov, A., & Iskandarov, K. (2025). The socioeconomic impact of the Zangezur corridor on the South Caucasus region. *Social Development and Security*, 15(4). doi: 10.33445/sds.2025.15.4.1.
- [17] Hushcha, M. (2025). Third parties in the conflict between Armenia and Azerbaijan: From the OSCE Minsk group to the Trump Road for international peace and prosperity. *Graz Law Working Paper*, 16, doi: 10.2139/ssrn.5734863.
- [18] Ilham Aliyev and president Seyyed Ebrahim Raisi met at the Azerbaijan-Iran state border. (2024). Retrieved from <https://president.az/en/articles/view/65900>.
- [19] Javakhishvili, E. (2022). The "3+3" platform for regional cooperation: Conflicting foreign policy preferences. *Caucasus Analytical Digest*, 128, 3-6. doi: 10.3929/ethz-b-000558266.
- [20] Kapanadze, M., & Oniashvili, A. (2025). Armenia-Azerbaijan relations after the 2020 Karabakh second war. geopolitical situation and a focus on external actors. *Ipho-Journal of Advance Research in Social Science and Humanities*, 3(8), 23-29. doi: 10.5281/zenodo.16991268.
- [21] Karabakh Liberation Organization. (2021). *Karabakh diary: Bulletin: No. 24: July 1 - December 31, 2020*. Baku: ElgünNO.
- [22] Kasım, M., & Çiçek, R. (2024). The Karabakh war: Azerbaijan's geopolitical superiority over Armenians. *Artvin Çoruh University Journal of International Social Sciences*, 10, 200-212. doi: 10.22466/acusbd.1528631.
- [23] Kavtaradze, E. (2024). Armenia and Azerbaijan in a geopolitical battle. *The Caucasus and the World*, 29, 124-129. doi: 10.52340/isj.2024.29.12.
- [24] Koshelnyk, V. (2023). Armenian-Azerbaijani conflict: Chronology of events and political aspect. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Issues of Political Science*, 44, 61-67. doi: 10.26565/2220-8089-2023-44-08.
- [25] Mamedov, İ. (2024). *Armenia and Azerbaijan: The distant perspective of peace, cooperation and narratives of trust*. Washington, DC: Central Asia-Caucasus Analyst.
- [26] Ministry for Europe and Foreign Affairs, France. (2023). *Armenia – visit by Catherine Colonna*. Retrieved from <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/armenia/news/article/armenia-visit-by-catherine-colonna-3-oct-2023>.
- [27] Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan press release on the results of 2024. (2024). Retrieved from <https://mfa.gov.az/files/upload/M%C9%99tbat%20burax%C4%B1%C4%B1%C5%9F%C4%B1.pdf>.
- [28] Muxtar-Agabalı, F. (2024). *Azerbaijan slams Freedom House's pro-Armenian report*. Retrieved from <https://caliber.az/en/post/azerbaijan-slams-freedom-house-s-pro-armenian-report>.
- [29] Neset, S., Aydın, M., Ergun, A., Giragosian, R., Kakachia, K., & Strand, A. (2023). *Changing geopolitics of the South Caucasus after the Second Karabakh war. Prospect for regional cooperation and/or rivalry*. Bergen: Chr. Michelsen Institute.
- [30] Press Release regarding the armed attack on the embassy of the Republic of Azerbaijan in the Islamic Republic of Iran. (2023). Retrieved from <https://www.mfa.gov.az/index.php/en/news/no03323>.
- [31] Shafiev, F. (2023). *Peace negotiations between Armenia and Azerbaijan*. Tbilisi: Rondeli Foundation.
- [32] Shusha Declaration on allied relations between the Republic of Azerbaijan and the Republic of Turkey. (2021, June). Retrieved from <https://president.az/en/articles/view/52122>.
- [33] Statement by the President of the Republic of Azerbaijan, Prime Minister of the Republic of Armenia and President of the Russian Federation. (2020). Retrieved from <https://president.az/en/articles/view/45923>.
- [34] Wrobel, R. (2025). The changing geopolitics in the South Caucasus during the war in Ukraine: Chances and risks for the region. *Journal of Contextual Economics – Schmollers Jahrbuch*. doi: 10.3790/schm.2025.402099.

Ірина Дзюбленко

Кандидат історичних наук, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

02000, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5274-3258>

Трансформація ідеї національного суверенітету в міжнародному праві після 2022 року: від Вестфальської моделі до Responsibility to Protect

Анотація. Метою дослідження було визначення ключових трансформацій концепції національного суверенітету в сучасному міжнародному праві під впливом геополітичних криз після 2022 р. Методологія поєднувала історико-правовий аналіз, порівняльний підхід і контент-аналіз міжнародних документів, що дозволило виявити закономірності у формуванні нової інтерпретації суверенітету. Результати показали, що традиційне уявлення про абсолютність державного суверенітету втратило практичну силу, поступаючись розумінню його як відносної категорії, тісно пов'язаної з відповідальністю держави перед населенням та міжнародною спільнотою. Порівняльний аналіз продемонстрував, що Вестфальська модель, яка акцентує на непорушності кордонів, виявилася неефективною для захисту цивільного населення, тоді як концепція Responsibility to Protect набула пріоритетного значення. Це підтверджено кейсами України, де агресія Росії актуалізувала механізми міжнародного кримінального права, а також ситуаціями в Газі та Кашмірі, що зосередили дискусії щодо гуманітарних інтервенцій та меж державного імунітету. Виявлено, що після 2022 р. концепція Responsibility to Protect отримала нові підтвердження у практиці міжнародних інституцій, зокрема через розгляд воєнних злочинів, геноциду та масових порушень прав людини. Аналіз показав, що хоча Вестфальська модель залишається основою міжнародного правопорядку, вона вже не здатна забезпечувати належний захист цивільного населення у глобальних кризах. Отримані результати засвідчили про формування змішаної моделі, у якій класичні принципи суверенітету співіснують із нормами гуманітарного права, орієнтованими на превенцію злочинів проти людяності. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його висновків для вдосконалення міжнародно-правових механізмів реагування на кризи, розробки стратегій захисту прав людини в умовах збройних конфліктів та адаптації зовнішньополітичних доктрин до нових глобальних реалій

Ключові слова: безпека; глобальні кризи; незалежність; принцип суверенної рівності; документування злочинів

Вступ

Актуальність дослідження зумовлена дисфункцією системи міжнародної безпеки, прояви якої посилюються після 2022 р. Повномасштабні міждержавні конфлікти, такі як агресія Російської Федерації (РФ) проти України, що розпочалася у 2022 р., виявили невідповідність класичних уявлень про національний суверенітет та принцип невтручання сучасним викликам, зокрема у контексті захисту держав від зовнішньої агресії. Діяльність ключових міжнародних інституцій, зокрема Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН), ускладнена застосуванням права вето, що обмежило можливість колективних дій для підтримання миру. Це призвело до ситуації, за якої масові порушення прав людини та воєнні злочини залиша-

ються без ефективного міжнародно-правового реагування. Таким чином, виникає наукова та практична необхідність переосмислити співвідношення між суверенітетом як правом держави та її відповідальністю за захист населення. Адаптація міжнародного права до нових геополітичних умов є одним з основних завдань сучасної юридичної науки, що й визначає релевантність даної роботи. Проблематика національного суверенітету розглядалася як фундамент міжнародного права та міжнародних відносин. Ще Вестфальський мир 1648 р. започаткував систему, що ґрунтувалася на принципах державної рівності, невтручання та територіальної цілісності, які стали основами сучасного міжнародного правопорядку. I.K. Shumsky (2021) під-

Отримано: 30.08.2025, Перевірено: 23.01.2026, Прийнято: 25.02.2026, Опубліковано: 02.03.2026

Suggested Citation:

Dziublenko, I. (2026). The transformation of the idea of national sovereignty in international law after 2022: From the Westphalian model to the Responsibility to Protect. *Foreign Affairs*, 36(1), 53-62. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.53.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

креслював, що саме із тексту договорів розпочалося формування уявлення про державний суверенітет, що залишається актуальним і станом на 2025 р. Водночас глобалізаційні процеси, посилення транснаціональних викликів і масштабні конфлікти XXI ст. поставили під сумнів абсолютність цього принципу. У сучасному світі національний суверенітет уже не сприймається як стабільна категорія, оскільки виникають нові обставини, що вимагають перегляду його змісту та функцій.

Окремого аналізу потребує концепція *Responsibility to Protect* (R2P), яка змістила уявлення про суверенітет, перетворивши його з виключного права держави на обов'язок щодо захисту власного населення. K.V. Manuilova (2023) наголошувала, що ця концепція стала невід'ємною складовою еволюції міжнародного права та є логічним продовженням ідеї захисту прав людини від найважчих міжнародних злочинів. У такому підході суверенітет уже не є абсолютним, він зумовлюється відповідальністю держави перед міжнародною спільнотою. Формування цього принципу відбувалося поступово, як реакція на масові трагедії та неспроможність класичних правових механізмів запобігти злочинам проти людяності. Попри універсальність проголошених положень реалізація R2P нашоствхнула на низку проблем. Однією з ключових є застосування третього положення доктрини, що дозволяє міжнародному співтовариству вдаватися до примусових заходів у разі якщо держава не виконує свого обов'язку. Дослідження C.K. Ruth (2021) показало, що у випадку сирійської кризи саме розкол у Раді Безпеки призвів до паралічу цього механізму та унеможливив ефективний захист цивільного населення. Цей приклад виявив не лише інституційну слабкість, а й політичну зумовленість функціонування міжнародних структур, де на перший план виходять інтереси провідних держав. Подібну проблематику підкреслено в аналізі інтервенцій у Лівії та Сирії L. Lazović (2025). Автор зазначав, що у Лівії R2P було реалізовано хоча й супроводжувалося політичною вибірковістю та прихованими мотивами тоді як у Сирії застосування принципу фактично провалилося через відсутність консенсусу серед провідних акторів. Таким чином R2P залишається важливим міжнародним інструментом але водночас вразливим до подвійних стандартів. F. Cüre (2025) розглядав проблему у ширшому контексті, підкреслюючи що у світі зростаючої багатополарності постає питання легітимності втручань. Автор акцентував на трьох викликах суверенітету: вибіркової застосування та праві вето яким зловживають великі держави. Він довів що без адаптації R2P до нових геополітичних реалій доктрина ризикує втратити актуальність і перетворитися на декларативний інструмент. Такий підхід дозволяє зрозуміти, що проблема суверенітету в XXI ст. є не лише юридичною але й політичною категорією, яка визначається співвідношенням сил у міжнародному середовищі. В окремих дослідженнях розглядається практика застосування принципу у тривалих конфліктах. Аналізуючи документи ООН та інтерв'ю з палестинськими біженцями, Z.N. Yusseff-Vanegas (2023) виявлено розбіжності між теоретичними засадами R2P та її практичною реалізацією. Підкреслено, що, попри надання гуманітарної допомоги,

доктрина виявляється неспроможною ефективно реагувати на кризи, а її застосування, з погляду біженців, визначається геополітичними інтересами, що й породжує скепсис щодо її дієвості. Подібні результати підтверджував M.B.E. Saaïda (2023), який проаналізував сирійський конфлікт і встановив що втручання зовнішніх акторів лише ускладнило відновлення повноцінного суверенітету перетворивши державність на залежну від геополітичних інтересів інших. Це вказує на те, що сучасне розуміння суверенітету перебуває у стані постійного перегляду і вже не може розглядатися як непорушне. Водночас дослідження підкреслюють що криза класичної Вестфальської моделі пов'язана не лише з воєнними конфліктами, а й з процесами глобалізації. B. Sahana (2025) доведено, що економічна політична та культурна інтеграція поступово трансформують суверенітет у багаторівневу та гнучку категорію. У цьому сенсі національні держави дедалі частіше змушені поступатися частиною автономії на користь міжнародних інституцій задля досягнення безпеки та стабільності. Це ще раз підтверджує що у сучасному світі суверенітет уже не є абсолютним правом, а радше предметом узгодження та функціональної адаптації. Особливого значення набули зміни після 2022 р., коли загострення міжнародної безпекової ситуації виявило кризу традиційних інститутів колективної безпеки. Y. Mykhalskyi *et al.* (2025) довели, що саме ці події стали каталізатором реформування глобальної системи у межах якої зростає роль нових підходів до колективної оборони дипломатичної взаємодії та переосмислення функції державного суверенітету. Дослідники підкреслили, що роль окремих держав у цьому процесі виявилася визначальною адже вони стали активними ініціаторами змін у сфері міжнародної безпеки. Таким чином нова міжнародна реальність демонструє що без перегляду Вестфальської парадигми та її адаптації до сучасних умов забезпечити стабільність стає неможливим. Отже, сучасна наукова література висвітлює, як теоретичні засади трансформації суверенітету так і практичні виклики у застосуванні R2P. Проте в попередніх дослідженнях бракує цілісного аналізу того як саме концепція R2P змінює уявлення про суверенітет після 2022 р., коли багатополарність і конфлікти поставили під сумнів ефективність Вестфальської моделі. Метою дослідження була характеристика сучасної моделі національного суверенітету в міжнародному праві, що сформувалася після 2022 р. Гіпотеза дослідження полягала у твердженні, що геополітичні зсуви після 2022 р., зокрема трансформація глобальної безпекової архітектури, сприяють зміцненню концепції R2P, яка поступово трансформує класичне розуміння суверенітету від абсолютного до функціонального.

Матеріали та методи

Методологія дослідження ґрунтувалася на поєднанні історико-правового, порівняльного та контент-аналітичного підходів, що дозволило комплексно проаналізувати еволюцію ідеї суверенітету та трансформацію концепції R2P. Загалом корпус опрацьованих джерел охоплює період з середини XVII ст. до початку 2025 р., що дало змогу простежити як довгострокову еволюцію принципів, так і їхню сучасну інтерпретацію в

контексті нових геополітичних реалій. За допомогою історико-правового аналізу було досліджено еволюцію доктрини суверенітету від її класичного вестфальського розуміння до сучасного стану. Джерельною базою для цього етапу слугували фундаментальні міжнародно-правові акти, що визначають засади сучасного правопорядку, зокрема United Nations Charter (1945), Universal Declaration of Human Rights (1948) та Convention on the Prevention... (1948). Формування та інституціоналізацію концепції R2P проаналізовано через ключові доктринальні джерела, насамперед Resolution Adopted by the General Assembly (2005). Додаткове аналітичне підґрунтя становили Resolution 1674 (2006), Resolution 1706 (2006), Resolution 1973 (2011), у яких відображено етапи інституціоналізації та практичного впровадження концепції. Центральним у дослідженні став порівняльний метод, який застосовувався у двох аспектах. По-перше, для виявлення фундаментальних концептуальних відмінностей було проведено зіставлення Вестфальської моделі та концепції R2P. Критеріями для цього порівняння виступили: розуміння суверенітету, джерела легітимності держави, механізми реакції на масові порушення прав людини та основні проблеми, притаманні кожній моделі. По-друге, для оцінки селективності та політичної зумовленості практичного застосування R2P було проаналізовано три сучасні кейси: агресивна війна в Україні (з 2022 р.), конфлікт у Газі (2023-2024 рр.) та криза в Кашмірі (з 2019 р.). Ці випадки були обрані, оскільки вони ілюструють якісно різну реакцію міжнародної спільноти на схожі за суттю виклики (зовнішня агресія, масові жертви серед цивільних, системні злочини проти людяності), що дозволяє виявити вплив геополітичних факторів на імплементацію доктрини. Критеріями для зіставлення слугували: характер порушень, реакція міжнародної спільноти та ступінь відповідності дій доктрині R2P. Для вивчення офіційної правової кваліфікації подій та міжнародної реакції в рамках аналізованих джерел та кейсів застосовувався контент-аналіз відповідних офіційних документів. Вивчалися Resolution Adopted by the General Assembly (2022), офіційні заяви міжнародних організацій, зокрема EU delivers over €4 billion... (2025), а також документи Міжнародного кримінального суду, такі як Situation in Ukraine... (2023). Матеріали Міжнародного Суду ООН, зокрема справи Allegations of Genocide... (2025) стали важливим джерелом для аналізу сучасної судової практики у сфері міжнародного гуманітарного та кримінального права. Цей метод був спрямований на ідентифікацію офіційної правової кваліфікації подій, задіяних механізмів міжнародного реагування, частоти вживання ключових термінів та аргументації сторін щодо (не)застосування R2P.

Результати

Еволюція Вестфальської моделі суверенітету та її трансформація під впливом міжнародного права прав людини. Традиційна архітектура міжнародного права, що сформувалася після укладення Вестфальського миру у 1648 р. (The Peace of Westphalia..., 2023), базувалася на доктрині абсолютного національного суверенітету. Ця Вестфальська модель, що стала

основою класичного міжнародного права, стверджувала державу як єдиного та верховного актора на міжнародній арені, наділеного повною та виключною владою над своєю територією та населенням. Ключовими елементами цієї парадигми були принципи суверенної рівності держав та невтручання у внутрішні справи. Відносини між державами розглядалися як зовнішні, тоді як відносини між державою та її власними громадянами вважалися виключно внутрішньою компетенцією, захищеною принципом державного суверенітету від будь-якого зовнішнього впливу. Ця концепція знайшла своє формальне закріплення і в сучасному міжнародному праві, зокрема у United Nations Charter (1945), стаття 2(1) якого проголошує принцип суверенної рівності всіх членів, а стаття 2(7) забороняє ООН втручатися у справи, що по суті входять до внутрішньої компетенції будь-якої держави. Починаючи з XVII ст. та до середини XX ст., ця доктрина слугувала основою для міжнародного порядку, де стабільність системи розглядалася як вища цінність, навіть якщо вона досягалася ціною ігнорування масових порушень прав людини всередині суверенних кордонів. Однак досвід першої половини XX ст., зокрема злочини, скоєні тоталітарними режимами проти власного населення, що досягли піку під час Другої світової війни та Голокосту, продемонстрував моральну та практичну неспроможність абсолютистського підходу до суверенітету (What is the Holocaust, n.d.). Було виявлено, що держава може перетворитися на головну загрозу для свого народу, а принцип невтручання – на інструмент для прикриття міжнародних злочинів. Цей зсув у свідомості міжнародної спільноти призвів до виникнення та стрімкого розвитку нової галузі – міжнародного права прав людини. Ухвалення Universal Declaration of Human Rights (1948) та подальших міжнародних пактів і конвенцій, зокрема Convention on the Prevention... (1948), ознаменувало революційну зміну в міжнародному праві. Спосіб, у який держава поводить себе зі своїми громадянами, перестав бути виключно її внутрішньою справою і став предметом законного міжнародного занепокоєння. Суверенітет почав розглядатися не лише як право держави на незалежність, а і як її обов'язок поважати та захищати фундаментальні права людини. Цей процес, що отримав назву «гуманізації» міжнародного права, заклав доктринальні основи для подальшої послаблення дії абсолютної Вестфальської моделі (The Peace of Westphalia..., 2023). Проте практична реалізація цих нових принципів зіткнулася з реальністю геополітики часів Холодної війни. Механізм колективної безпеки, закладений у United Nations Charter (1945), був фактично паралізований через право вето постійних членів Ради Безпеки, затверджене у The Veto (2015), що унеможливлювало будь-які дієві заходи у відповідь на масові порушення прав людини, якщо вони відбувалися у сфері інтересів однієї з наддержав. Закінчення Холодної війни та нова хвиля демократизації мали на меті створити ефективну систему захисту, однак події 1990-х рр. продемонстрували її нездійсненність. Геноцид у Руанді та різанина у Сребрениці стали свідченнями того, що міжнародна спільнота залишалася нездатною запобігти масовим злочинам проти людства, навіть за відсутності блокування в Раді Безпеки

(Hoare, 2021; Onay, 2025). Ці провали спровокували інтенсивні дебати про так звану «гуманітарну інтервенцію» – застосування сили для захисту населення іншої держави від грубих порушень прав людини без санкції Ради Безпеки. Кульмінацією цих дебатів стала операція Організації Північноатлантичного договору (НАТО) в Косово у 1999 р., яка, хоч і була, на думку НАТО, морально виправданою, проте з формально-правової точки зору була незаконною, оскільки не мала мандату Ради Безпеки ООН (NATO's role in Kosovo, 2025). Саме у відповідь на цю суперечність між легітимністю та легальністю, а також на потребу знайти консенсусний підхід до запобігання масовим звірствам, виникла концепція R2P. Вперше сформульована у 2001 р. у звіті Міжнародної комісії з питань втручання та державного суверенітету, ця доктрина запропонувала фундаментальну переорієнтацію самого поняття суверенітету (About the Responsibility to Protect, n.d.). Замість традиційного «суверенітету як контролю», комісія запропонувала концепцію «суверенітету як відповідальності». Згідно з цим підходом, первинна відповідальність за захист власного населення від злочинів – геноциду, воєнних злочинів, етнічних чисток та злочинів проти людяності – лежить на самій державі. Однак, якщо держава не

може або не бажає виконувати цю відповідальність, або сама є виконавцем цих злочинів, ця відповідальність переходить до міжнародної спільноти в цілому. Ця революційна ідея була офіційно закріплена у Resolution Adopted by the General Assembly (2005). Тим самим інкорпорувавши доктрину R2P у міжнародне право на рівні політичного зобов'язання найвищого рівня. Сформульована на саміті концепція базується на трьох взаємопов'язаних компонентах. Перший компонент: кожна держава несе першочергову відповідальність за захист свого населення від чотирьох масових злочинів (геноциду, воєнних злочинів, етнічних чисток та злочинів проти людяності). Другий компонент: міжнародна спільнота несе відповідальність за заохочення та допомогу державам у виконанні цієї відповідальності, використовуючи дипломатичні, гуманітарні та інші мирні засоби. Третій компонент: якщо держава не спроможна захистити своє населення, міжнародна спільнота несе відповідальність за вжиття колективних дій своєчасним та рішучим чином через Раду Безпеки ООН відповідно до Глави VII United Nations Charter (1945), включно із застосуванням сили як крайнього заходу. Порівняльний аналіз Вестфальської моделі та концепції R2P наведено у Таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняння Вестфальської моделі та концепції R2P

Критерій	Вестфальська модель	Концепція R2P
Розуміння суверенітету	Абсолютний контроль держави, невтручання	Суверенітет як відповідальність держави перед власним населенням
Легітимність	Визначається територіальною цілісністю та ефективним контролем	Визначається здатністю захистити населення від масових злочинів
Реакція на масові злочини	Обмежена принципом невтручання навіть у випадку геноциду	Міжнародна спільнота має право діяти, якщо держава не виконує обов'язків
Основні проблеми	Може служити прикриттям для агресії або внутрішніх репресій	Селективне застосування, політизація у Раді Безпеки ООН

Джерело: розроблено автором на основі F. Teson (2005), M. Hussain & S. Mehmood (2021), R. Paris (2022), Ö. Eskiduman (2022), J. Moses (2024)

Таким чином, доктрина R2P стала найважливішим доктринальним викликом для Вестфальської моделі суверенітету. Вона не скасовує суверенітет, але фундаментально трансформує його, роблячи його умовним. Право держави на невтручання більше не є абсолютним. Воно ставиться в пряму залежність від виконання нею свого базового обов'язку – захисту власного народу від масових злочинів. Ця концепція, хоч і залишається предметом політичних суперечок, особливо щодо критеріїв для застосування третього компонента, стала невід'ємною частиною сучасного міжнародного права та дискурсу про права людини. Вона створила нову нормативну рамку, яка дозволяє міжнародній спільноті реагувати на внутрішні кризи, що загрожують перерости у масові злочини, та змістила акцент з прав держав на захист людей. Саме ця доктринальна еволюція, що відбувалася з 1648 р., підготувала основу для переосмислення ролі міжнародної спільноти у відповідь на агресію та воєнні злочини, що сталися після 2022 р.

Концепція R2P та її нормативне оформлення у міжнародному праві. Становлення концепції R2P стало результатом багаторічних дискусій у міжнародно-правовій доктрині та практиці. Її значення проявилось

тоді, коли міжнародна спільнота почала шукати нові механізми реагування на масові злочини проти цивільного населення, що залишалися поза межами традиційних інструментів колективної безпеки. На відміну від доктрини гуманітарної інтервенції, яка трактувалася як можливість одностороннього втручання держав або коаліцій у внутрішні справи інших країн, R2P не заперечує державний суверенітет. Вона доповнює його зміст і поєднує право держави на незалежність із міжнародним обов'язком захищати власне населення від злочинів. Саме таке відмежування від попередніх дискусій зробило R2P одним із основних інноваційних зрушень у міжнародному праві двадцять першого століття. Нормативне закріплення R2P почало формуватися у практиці ООН одразу після того, як держави-члени політично визнали її існування (About the Responsibility to Protect, n.d.). Уже у 2006 р. Рада Безпеки ухвалила Resolution 1674 (2006), яка підтвердила, що захист цивільного населення під час збройних конфліктів належить до зобов'язань міжнародної спільноти. Це рішення мало важливе значення, оскільки вперше після офіційного схвалення концепції R2P її основні положення знайшли відображення у юридично зобов'язуючому акті, прийнятому органом, відповідальним

за підтримання міжнародного миру і безпеки. Подальші документи, зокрема Resolution 1706 (2006), щодо ситуації у Дарфурі, стали прикладами того, як R2P може слугувати основою для мандатів миротворчих операцій, надаючи їм розширену функцію із захисту цивільних. Основною стала подія 2011 р., коли Рада Безпеки ухвалила Resolution 1973 (2011) щодо Лівії. Вона дозволяла використання всіх необхідних заходів, включаючи військові, задля захисту цивільного населення від загрози масових злочинів. Це стало першим випадком санкціонованого застосування сили у концепції R2P. Початково гуманітарний мандат перетворився на операцію, що завершилася поваленням режиму Муаммара Каддафі (Basiru *et al.*, 2016). Для держав це стало підтвердженням ризику зловживання концепцією в політичних інтересах великих держав. Унаслідок цього довіра до R2P знизилася, а її легітимність як універсального принципу опинилася під загрозою. Події у Сирії, що розпочалися у 2011 р., стали іншим випробуванням концепції. Попри численні повідомлення про масові злочини проти цивільного населення, колективні дії залишалися заблокованими через право вето Росії у Раді Безпеки (Fact or not..., 2018). Це ще раз показало, що ефективність R2P залежить від архітектури міжнародної безпеки та політичних інтересів постійних членів Ради. Внаслідок цього, як зазначено Y.R. Kassim (2014), виникла дискусія про «кризу застосування R2P», якою позначають ситуацію, коли існує розрив між декларативним визнанням концепції та її реальною імплементацією. Попри практичні труднощі, R2P поступово інтегрувалася у діяльність міжнародних і регіональних інституцій. Африканський Союз включив право на інтервенцію у випадках масових злочинів до своїх установчих документів, фактично створивши регіональну правову основу для застосування доктрини (Wyse, 2018). Європейський Союз (ЄС) також почав посилаватися на R2P у власних стратегічних документах з питань безпеки, зокрема у політиках щодо захисту цивільного населення під час криз (European civil protection..., n.d.). Таким чином, концепція перестала бути виключно універсальною структурою Організації Об'єднаних Націй і поступово перетворилася на елемент регіональної політики безпеки.

Важливим наслідком нормативного оформлення стало чітке відмежування R2P від доктрини гуманітарної інтервенції. Якщо остання передбачала можливість застосування сили навіть без санкції Ради Безпеки, то R2P прив'язана до положень United Nations Charter (1945). Вона передбачає використання примусових заходів виключно на основі рішень Ради. Таким чином було закріплено принциповий баланс між необхідністю захисту людської гідності та визнанням державного суверенітету, хоча на практиці підтримання цього балансу виявляється складним. Після 2022 р. значення R2P постало в новому контексті у зв'язку з агресією РФ проти України. Масштаби конфлікту та численні випадки воєнних злочинів і злочинів проти людяності актуалізували для міжнародної спільноти питання щодо можливості застосування цієї концепції не лише у внутрішніх конфліктах, а й у міждержавних війнах (Ogueji *et al.*, 2024). Саме цей український випадок показав, що R2P має потенціал і в цій площині.

Міжнародні організації почали активно використовувати непрямі механізми її реалізації. Йдеться про документування воєнних злочинів, підтримку роботи Міжнародного кримінального суду, створення спеціальних слідчих органів і трибуналів (Situation in Ukraine..., 2023). Ці дії засвідчують, що R2P перестала зводитися виключно до військових інтервенцій і поступово охоплює ширший спектр превентивних, судових та дипломатичних інструментів. Такий досвід також підкреслив значення превентивного виміру концепції. Якщо на початку її розвитку головний акцент робився на колективних діях у відповідь на вже вчинені масові злочини, то сучасна практика наголошує на необхідності розбудови внутрішніх інституційних спроможностей держав. Український приклад підтвердив, що демократичні держави з дієвими механізмами верховенства права та міжнародною підтримкою здатні ефективніше реалізовувати власну відповідальність за захист. У цьому сенсі R2P все більше сприймається не як інструмент примусової інтервенції, а як комплексний підхід, що поєднує дипломатію, економічні санкції, гуманітарну допомогу та міжнародне правосуддя. З огляду на це можна констатувати, що нормативне оформлення концепції R2P є одним із ключових досягнень міжнародного права початку двадцять першого століття. Попри непослідовність у практиці та залежність від політичної волі великих держав, R2P закріпилася як важливий елемент сучасних міжнародно-правових дискусій. Події після 2022 р. ще більше підсилили її актуальність і засвідчили, що державний суверенітет більше не може трактуватися як абсолютна категорія (Situation in Ukraine..., 2023). Він поступово трансформується у напрямку зобов'язання держав гарантувати захист власного населення та співпрацювати з міжнародною спільнотою у разі виникнення загроз масових злочинів.

Переосмислення R2P після 2022 р.: практика застосування в умовах конфліктів. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. стало не лише наймасштабнішим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни, а й фундаментальним викликом для всієї архітектури міжнародної безпеки та, зокрема, для концепції R2P (Situation in Ukraine..., 2023). Ситуація, коли держава, що є постійним членом Ради Безпеки ООН, вчиняє акт агресії, що супроводжується масовими звірствами, які підпадають під визначення воєнних злочинів та злочинів проти людяності, оголила структурну вразливість третього компонента R2P, що передбачає колективні дії через Раду Безпеки. Право вето, застосоване РФ для блокування будь-яких рішучих дій, фактично унеможливило той самий орган, який, згідно з доктриною, мав би бути головним гарантом її реалізації. Однак цей парадокс не призвів до повного колапсу концепції. Навпаки, він став каталізатором для її глибокої трансформації, змістивши акцент з прямого військового втручання, яке стало неможливим, на посилення та інноваційне застосування інших механізмів відповідальності, що належать до другого компонента R2P, а також на безпрецедентну активізацію інструментів міжнародного правосуддя. Першим і найбільш очевидним наслідком блокування Ради Безпеки стала активізація Генеральної Асамблеї ООН як альтернативного майданчика

для вираження волі міжнародної спільноти. Ухвалення Resolution Adopted by the General Assembly (2022), яка засудила агресію та вимагала негайного виведення російських військ і була підтримана 141 державою, продемонструвало глобальний консенсус щодо нелегітимності дій РФ. Хоча резолюції Генеральної Асамблеї ООН не мають юридично зобов'язуючої сили, як резолюції Ради Безпеки, ухвалені за Главою VII United Nations Charter (1945), вони мають величезну політичну та моральну вагу. Цей крок можна інтерпретувати як реалізацію міжнародною спільнотою своєї відповідальності за захист через дипломатичні та політичні засоби, що є частиною другого компонента R2P. Більше того, це стало практичним втіленням процедури «Єднання заради миру», що дозволяє Генеральній Асамблеї ООН діяти у випадках, коли Рада Безпеки паралізована. Це продемонструвало, що навіть за умов блокування основного органу безпеки, міжнародне право надає альтернативні шляхи для колективної відповіді на грубі порушення United Nations Charter (1945). Другим ключовим елементом трансформації стало безпрецедентне за масштабами надання Україні військової, фінансової та гуманітарної допомоги з боку коаліції держав (EU delivers over €4 billion..., 2025). Цю допомогу можна розглядати не просто як прояв геополітичної підтримки, а як нову форму реалізації другого компонента R2P. Якщо протягом 2000-х та 2010-х рр.

цей компонент трактувався переважно як допомога державам у розбудові їхньої власної спроможності запобігати злочинам (наприклад, через реформу сектору безпеки чи судової системи), то у випадку України він набув нового значення – допомоги державі у реалізації її первинної відповідальності за захист свого населення від зовнішньої агресії, що супроводжується масовими злочинами. Надання зброї, тренування військових, фінансова підтримка для функціонування держави та гуманітарна допомога мільйонам переміщених осіб стали практичними інструментами, що дозволили Україні чинити опір та захищати своїх громадян. Таким чином, міжнародна спільнота не замістила собою суверенну державу (як це передбачав би третій компонент), а посилила її, щоб вона могла сама виконувати свої суверенні обов'язки. Це є важливим зміщенням акценту, що робить R2P більш гнучкою концепцією, застосовною не лише до внутрішніх конфліктів та неспроможних держав, а й до ситуацій міждержавної агресії. Однак, аби краще зрозуміти виклики та обмеження трансформації R2P після 2022 р., зокрема проблему її вибіркового застосування, доцільно порівняти реакцію міжнародної спільноти на українську кризу з іншими нещодавніми ситуаціями масових порушень прав людини, такими як конфлікт у Газі (2023-2024 рр.) та тривала криза в Кашмірі (з 2019 р.). Ключові аспекти подано у Таблиці 2.

Таблиця 2. Селективність застосування R2P: Україна, Газа та Кашмір

Кейс	Характер порушень	Реакція міжнародної спільноти	Відповідність R2P
Україна (з 2022 р.)	Агресивна війна, масові воєнні злочини	Санкції, військова і фінансова допомога, документування злочинів, розслідування Міжнародного кримінального суду	R2P реалізується через другий компонент, третій заблокований вето РФ
Газа (2023-2024)	Масові жертви серед цивільних, руйнування міст	Відсутність дієвого застосування R2P, політична пасивність ООН	R2P виявила неспроможність через політичні бар'єри
Кашмір (з 2019 р.)	Системні злочини проти людяності, придушення населення	ООН не задіяла R2P через інтереси Індії та її партнерів	R2P повністю заблокована політичними та геостратегічними факторами

Джерело: розроблено автором на основі M. Hussain & S. Mehmood (2021), Ö. Eskiduman (2022), J. Moses (2024)

Наведені в Таблиці 2 дані демонструють головну проблему доктрини R2P – її селективне застосування, що залежить від геополітичних інтересів великих держав. Якщо у випадку України реалізація другого компонента R2P стала можливою завдяки політичній волі західних партнерів, то в ситуації з Газою та Кашміром міжнародні механізми виявилися заблокованими через політичні бар'єри та інтереси інших глобальних гравців. Це підтверджує висновок про те, що R2P, попри свій універсальний гуманітарний характер, залишається інструментом, ефективність якого визначається насамперед політичною кон'юнктурою, а не об'єктивним рівнем загрози для цивільного населення. Третім, і найважливішим з точки зору довгострокового розвитку міжнародного права, стало посилення механізмів міжнародного правосуддя як інструменту реалізації Responsibility to Protect. Усвідомлюючи неможливість військового втручання, міжнародна спільнота сконцентрувала зусилля на забезпеченні індивідуальної кримінальної відповідальності за скоєні злочини. Розслідування Міжнародного кримінального суду, що

привело до видачі ордерів на арешт президента РФ та уповноваженої з прав дитини за воєнний злочин незаконної депортації дітей (Situation in Ukraine..., 2023), стало історичним прецедентом. Це продемонструвало, що навіть найвищі посадові особи держави-агресора не мають імунітету від міжнародного правосуддя. Крім того, розгляд позову України проти Росії у Міжнародному суді ООН (MC ООН) (Allegations of Genocide..., 2025) за Конвенцією про геноцид та винесення ним наказу про тимчасові заходи (Convention on the Prevention..., 1948), що вимагав від Росії припинити військові дії, підтвердили, що існуючі міжнародно-правові інструменти мають потенціал для притягнення держав до відповідальності. Важливою інновацією стало також створення численних слідчих механізмів, таких як Незалежна міжнародна комісія з розслідування порушень в Україні, створена Радою ООН з прав людини, а також активізація універсальної юрисдикції у національних судах багатьох європейських держав. Ця мережа паралельних розслідувань створює безпрецедентний за обсягом масив доказів та підвищує ймовірність того,

що виконавці злочинів будуть притягнуті до відповідальності. Таким чином, коли силовий компонент R2P виявився заблокованим, його правовий та судовий компонент, навпаки, посилюється, перетворюючи R2P з переважно політичної доктрини на практичний інструмент міжнародного правосуддя.

Водночас війна в Україні виявила і небезпеку маніпуляції та зловживання риторикою R2P. РФ намагалася виправдати свою агресію, посилаючись на нібито необхідність «захисту» російськомовного населення від «геноциду» з боку української влади (Ukraine v. Russia: Hague..., 2022). Ця спроба використати гуманітарну риторичку для прикриття акту агресії була рішуче відкинута переважною більшістю держав та міжнародних інституцій. Цей досвід, хоч і є негативним, мав важливий нормативний наслідок: він сприяв кристалізації та утвердженню в міжнародному дискурсі розуміння того, що R2P не може використовуватися як привід для одностороннього застосування сили та що її застосування має суворо відповідати визначенням чотирьох масових злочинів, підтвердження незалежними міжнародними органами. Таким чином, спроба делегітимізувати концепцію шляхом її зловживання, парадоксально, призвела до посилення її нормативного ядра та більш чіткого усвідомлення критеріїв її правомірного застосування. Отже, події після 2022 р. не призвели до недійсності R2P, а стали каталізатором її глибокої трансформації. Параліч Ради Безпеки унеможливив застосування третього компонента доктрини, проте це спровокувало безпрецедентну активізацію та розширення інструментів, що належать до її першого та другого компонента. Міжнародна спільнота через політичний тиск, надання допомоги та активізацію механізмів правосуддя фактично допомагає Україні реалізувати її первинну відповідальність за захист свого населення. Це свідчить про те, що ідея «суверенітету як відповідальності» залишається актуальною, але її реалізація в умовах нової геополітичної реальності вимагає більш гнучких та багатогранних підходів, де акцент зміщується з прямого втручання на посилення спроможності держави-жертви та забезпечення невідворотності покарання за найтяжчі міжнародні злочини. Таким чином, отримані результати підтверджують гіпотезу дослідження: геополітичні зсуви після 2022 р. стимулювали актуалізацію доктрини R2P, надавши їй пріоритетного значення у відповідь на міждержавну агресію та масові порушення прав людини.

Обговорення

Отримані результати показали, що події після 2022 р., зокрема збройна агресія РФ проти України, виступили каталізатором для переосмислення концепції національного суверенітету в міжнародному праві. Виявлена трансформація від абсолютистського вестфальського принципу до концепції «суверенітету як відповідальності» підтвердила геополітичні зсуви стимулювали актуалізацію доктрини R2P. Ці результати корелювали з тезами E.C. Azubike (2023), який визначав, що в умовах масштабних порушень прав людини абсолютна невтручальність більше не могла слугувати захистом для держави. Дослідження показало, що вторгнення Росії оголило обмеженість

традиційної парадигми: посилення на суверенітет більше не сприймалося як легітимне виправдання дій агресора. Тим самим було підтверджено висновок E.C. Azubike (2023), що R2P стає зростаючою нормою міжнародного права, яка здатна змінювати саме розуміння суверенітету. На думку O.-C. Mihalache (2022), гуманітарні інтервенції створювали втрату суверенного контролю, внаслідок якого держава тимчасово втрачала легітимність. Результати цієї роботи не лише підтвердили наявність такого ризику, а й виявили його модифікацію: у випадку України міжнародна спільнота обрала не делегітимізацію уряду, а навпаки – підтримку його спроможності виконувати свої обов'язки. Це дозволило уникнути «передвестфальського стану», про який зазначено O.-C. Mihalache (2022), і водночас підтвердило, що R2P може застосовуватися без руйнування легітимної державності. Робота M. Doğan (2023) показала, що Вестфальська модель ніколи не була універсальною і часто порушувалася. Отримані результати її підтримали: вторгнення в Україну продемонструвало чергове порушення фундаментальних принципів, що виявило декларативність вестфальської логіки. Дослідження довело, що саме завдяки цьому порушенню міжнародна система почала активніше шукати альтернативи, зокрема R2P. H. Bauder & R. Mueller (2023) критикували Вестфальську систему як євроцентричну та колоніальну. Результати цієї роботи підтвердили цю оцінку, показавши, що події після 2022 р. вимагають універсальнішого підходу, ніж класична модель. Концепція «індигенного суверенітету», про яку писали H. Bauder & R. Mueller, хоча прямо не застосовувалася до України, але співвідносилася з тим, що суверенітет має враховувати не лише контроль над територією, а й здатність забезпечити права населення.

У публікації F. Mégret (2021) було порушено питання «інгерентних функцій держави». Дослідження показало, що захист населення від масових злочинів є самою такою функцією. Її невиконання, як засвідчив випадок з Росією, спричинило делегітимізацію держави-агресора та легітимізувало дії міжнародної спільноти. Це співпадає з припущеннями F. Mégret, що міжнародне право поступово визначає коло функцій, які не можуть бути відчужені. Результати дослідження також підтвердили аргументи R. Barber (2022), що у випадку України виконання R2P вимагало комплексних заходів – від санкцій до міжнародних судових процесів. Дослідження показало, що саме ці інструменти стали ключовими, адже військове втручання залишалося заблокованим. Аналіз G. Bosse (2022) пояснював єдність ЄС у введенні санкцій та захисті біженців нормативною силою R2P, що було підтверджено результатами. Водночас, як зауважували A.N.V. Adamu (2023) та P.O. Oguejiofor *et al.* (2024), відсутність прямої військової інтервенції могла тлумачитися як ослаблення R2P. Однак результати цієї роботи вказали на інший аспект: другий компонент R2P (підтримка України) був реалізований безпрецедентно масштабно, а отже, радше відбулася адаптація принципу, ніж його криза. Це стало важливим уточненням до висновків A.N.V. Adamu і P.O. Oguejiofor *et al.* Так само M. Roscini (2024) наголошував на міцності принципу невтручання, хоч і з численними винятками. Дослідження виявило, що

український випадок став черговим підтвердженням того, що невтручання не може залишатися абсолютним, коли йдеться про масові злочини. Аналіз A. Patel & R. Tiwari (2024) щодо російської агресії співвідносився з результатами дослідження: виправдання, запропоновані РФ, виявилися несумісними з міжнародним правом, що підтвердило його тезу про безпідставність аргументів агресора. A.J. Bellamy (2023) ставив питання, чи здатна міжнародна спільнота ефективно реалізовувати R2P. Результати роботи підтвердили, що, попри проблеми із застосуванням військових механізмів, економічні, дипломатичні та гуманітарні заходи довели свою дієвість. На цьому тлі аналіз M. Mennecke & E.E. Stensrud (2021) щодо провалу R2P у М'янмі створив контраст: у випадку України міжнародна спільнота, хоча й не задіяла третій компонент, виявила більшу єдність і активність, що свідчило про еволюцію у практиці застосування норми. Додатково варто відзначити, що події після 2022 р. висвітлили ще один вимір, менш помітний у попередніх теоретичних дискусіях: геополітичні фактори визначили не лише можливість застосування R2P, але й характер його реалізації. Як показало дослідження, ключову роль відіграли регіональні організації, зокрема ЄС, які змогли обійти паралізовану Раду Безпеки, мобілізувавши санкційний та гуманітарний інструментарій. Це розширює попередні концепції A.J. Bellamy (2023) та E.C. Azubuike (2023), доводячи, що R2P може розгортатися децентралізовано, через багаторівневі коаліції, навіть за відсутності консенсусу серед великих держав. Таким чином, результати дослідження підтвердили, що після 2022 р. ідея суверенітету зазнала трансформації. Вестфальська модель із її акцентом на невтручання виявилася недостатньою для адекватного реагування на новітні виклики, зокрема агресивні війни та масові порушення прав людини. Концепція R2P отримала нове практичне підтвердження й набула актуальності як інструмент міжнародної політики та права. Визначальним чинником легітимності держави стає її здатність виконувати основоположну функцію – забезпечувати безпеку та права населення. Якщо ж ця функція не реалізується або порушується, виникає простір для колективної відповідальності міжнародної спільноти. Отже, події після 2022 р. актуалізували не лише кризу традиційного розуміння суверенітету, а й перехід до моделі, у якій державний суверенітет співвідноситься з універсальними гуманітарними нормами. Це свідчить про новий етап розвитку міжнародного права, у межах якого баланс між державними прерогативами та глобальною відповідальністю набуває принципово іншого змісту.

Висновки

Дослідження показало, що ідея національного суверенітету після 2022 р. зазнала трансформації. Було встановлено, що класична Вестфальська модель, яка з середини XVII до середини XX ст. визначала міжнародно-правову систему, більше не здатна забезпечити ефективне реагування на сучасні глобальні кризи. Її акцент на невтручання та абсолютному контролі держави виявився недостатнім для захисту цивільного населення від масових злочинів та агресивних дій інших

держав. У процесі аналізу визначено, що концепція R2P стала основним викликом і водночас доповненням до традиційної доктрини. Вона змінила уявлення про легітимність держави: станом на 2025 р. вона визначається не лише територіальним суверенітетом, а й здатністю гарантувати права і безпеку своїх громадян. Таким чином, суверенітет почав розглядатися як відносна категорія, тісно пов'язана з відповідальністю перед внутрішнім населенням і міжнародною спільнотою. Це підтвердило гіпотезу дослідження про те, що геополітичні зсуви після 2022 р., зокрема трансформація глобальної безпекової архітектури, сприяли зміцненню концепції Responsibility to Protect, яка поступово трансформує класичне розуміння суверенітету від абсолютного до функціонального. Практичні результати аналізу підтвердили, що R2P інтегрувалася у систему міжнародного права через трикомпонентну модель, проте після 2022 р. акцент поступово змістився. Третій компонент, пов'язаний із колективними силовими діями, залишився заблокованим через право вето в Раді Безпеки ООН. Водночас другий компонент набув нового змісту: допомога державі у виконанні власної відповідальності стала здійснюватися через військову, фінансову та гуманітарну підтримку, як це продемонстрував приклад України. Одночасно зросло значення інструментів міжнародного правосуддя та документування злочинів, що вказує на розширення практичних форм реалізації R2P. Основним результатом дослідження стало підтвердження селективності застосування доктрини. Порівняння реакції міжнародної спільноти на події в Україні, Газі та Кашмірі виявило залежність реалізації R2P від геополітичних інтересів великих держав. Це дозволило ствердити, що доктрина, попри свій універсальний характер, зберігає значний простір для політичних маніпуляцій. Науково підтверджено, що суверенітет остаточно перестає бути абсолютним і набуває функціонального змісту. Практично окреслено, що застосування R2P у майбутньому вимагатиме посилення інституційних механізмів превенції, удосконалення процедур міжнародного правосуддя та формування узгоджених критеріїв для уникнення політичної вибірковості. Результати можуть слугувати основою для формування зовнішньополітичних стратегій малих та середніх держав, а також для реформування міжнародних безпекових інституцій з метою підвищення їхньої ефективності у запобіганні масовим злочинам. Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні аналізу концепції R2P у міждисциплінарному вимірі – зокрема, у вивченні її соціокультурного сприйняття, гуманітарних наслідків та практичної імплементації в умовах трансформації міжнародного порядку після 2022 р.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

Iryna Dziublenko**PhD in Historical Sciences, Associate Professor
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University
02000, 9 Pyrohov Str., Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5274-3258>*

The transformation of the idea of national sovereignty in international law after 2022: From the Westphalian model to the Responsibility to Protect

Abstract. The aim of the study was to identify key transformations in the concept of national sovereignty in contemporary international law under the influence of geopolitical crises after 2022. The methodology combined historical and legal analysis, a comparative approach, and content analysis of international documents, which made it possible to identify patterns in the formation of a new interpretation of sovereignty. The results showed that the traditional view of the absoluteness of state sovereignty has lost its practical force, giving way to an understanding of it as a relative category closely linked to the state's responsibility to its population and the international community. A comparative analysis showed that the Westphalian model, which emphasises the inviolability of borders, has proved ineffective in protecting the civilian population, while the concept of Responsibility to Protect has become a priority. This is confirmed by the cases of Ukraine, where Russia's aggression has brought international criminal law mechanisms to the fore, as well as the situations in Gaza and Kashmir, which have focused discussions on humanitarian interventions and the limits of state immunity. It was found that after 2022, the concept of Responsibility to Protect received new confirmation in the practice of international institutions, in particular through the consideration of war crimes, genocide and mass human rights violations. The analysis showed that although the Westphalian model remains the basis of the international legal order, it is no longer capable of providing adequate protection for the civilian population in global crises. The results obtained indicate the formation of a mixed model in which the classical principles of sovereignty coexist with the norms of humanitarian law aimed at preventing crimes against humanity. The practical significance of the study lies in the possibility of using its conclusions to improve international legal mechanisms for responding to crises, developing strategies for protecting human rights in armed conflicts, and adapting foreign policy doctrines to new global realities

Keywords: security; global crises; independence; principle of sovereign equality; documentation of crimes

Introduction

The relevance of the study is determined by the dysfunction of the international security system, which has intensified since 2022. Full-scale interstate conflicts, such as the Russian Federation's (RF) aggression against Ukraine, which began in 2022, have revealed the incompatibility of classical notions of national sovereignty and the principle of non-interference with contemporary challenges, particularly in the context of protecting states from external aggression. The activities of key international institutions, in particular the United Nations (UN) Security Council, have been hampered by the use of the veto, which has limited the possibility of collective action to maintain peace. This has led to a situation in which massive human rights violations and war crimes remain without

an effective international legal response. Thus, there is a scientific and practical need to rethink the relationship between sovereignty as a right of the state and its responsibility to protect the population. Adapting international law to new geopolitical conditions is one of the main tasks of modern legal science, which determines the relevance of this work. The issue of national sovereignty has been considered the foundation of international law and international relations. The Peace of Westphalia in 1648 established a system based on the principles of state equality, non-interference and territorial integrity, which became the foundations of the modern international legal order. I.K. Shumsky (2021) emphasised that it was from the text of treaties that the concept of state sovereignty began to

Received: 30.08.2025, Revised: 23.01.2026, Accepted: 25.02.2026, Published: 02.03.2026

Suggested Citation:

Dziublenko, I. (2025). The transformation of the idea of national sovereignty in international law after 2022: From the Westphalian model to the Responsibility to Protect. *Foreign Affairs*, 36(1), 53–62. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.53.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

take shape, which remains relevant as of 2025. At the same time, globalisation processes, the intensification of transnational challenges and large-scale conflicts of the 21st century have called into question the absoluteness of this principle. In the modern world, national sovereignty is no longer perceived as a stable category, as new circumstances arise that require a review of its content and functions.

The concept of Responsibility to Protect (R2P) requires separate analysis, as it has shifted the concept of sovereignty from the exclusive right of the state to the duty to protect its own population. K.V. Manuilova (2023) emphasised that this concept has become an integral part of the evolution of international law and is a logical continuation of the idea of protecting human rights from the most serious international crimes. In this approach, sovereignty is no longer absolute; it is conditioned by the state's responsibility to the international community. This principle developed gradually in response to mass tragedies and the inability of traditional legal mechanisms to prevent crimes against humanity. Despite the universality of the provisions, the implementation of R2P has encountered a number of problems. One of the key issues is the application of the third provision of the doctrine, which allows the international community to resort to coercive measures if a state fails to fulfil its obligations. Research by C.K. Ruth (2021) has shown that in the case of the Syrian crisis, it was precisely the split in the Security Council that paralysed this mechanism and made it impossible to effectively protect the civilian population. This example revealed not only institutional weakness, but also the political conditioning of the functioning of international structures, where the interests of leading states come to the fore. Similar issues are highlighted in L. Lazovic's (2025) analysis of interventions in Libya and Syria. The author noted that in Libya, R2P was implemented, albeit accompanied by political selectivity and hidden motives, while in Syria, the application of the principle effectively failed due to a lack of consensus among the leading actors. Thus, R2P remains an important international instrument but at the same time vulnerable to double standards. F. Cüre (2025) considered the problem in a broader context, emphasising that in a world of growing multipolarity, the question of the legitimacy of interventions arises. The author emphasised three challenges to sovereignty: selective application and the right of veto, which are abused by large states. He argued that without adapting R2P to new geopolitical realities, the doctrine risks losing its relevance and becoming a declarative instrument. This approach allows to understand that the problem of sovereignty in the 21st century is not only a legal but also a political category, which is determined by the balance of power in the international environment. Some studies examine the practice of applying the principle in protracted conflicts. Analysing UN documents and interviews with Palestinian refugees, Z.N. Yusseff-Vanegas (2023) identified discrepancies between the theoretical foundations of R2P and its practical implementation. It is emphasised that, despite the provision of humanitarian aid, the doctrine is unable to respond effectively to crises, and its application, from the point of view of refugees, is determined by geopolitical interests, which gives rise to scepticism about its effectiveness. Similar results were confirmed by M.B.E. Saaida (2023), who

analysed the Syrian conflict and found that the intervention of external actors only complicated the restoration of full sovereignty, making statehood dependent on the geopolitical interests of others. This indicates that the modern understanding of sovereignty is in a state of constant revision and can no longer be considered inviolable. At the same time, studies emphasise that the crisis of the classical Westphalian model is linked not only to military conflicts but also to the processes of globalisation. B. Saha-na (2025) has demonstrated that economic, political and cultural integration are gradually transforming sovereignty into a multi-level and flexible category. In this sense, nation states are increasingly forced to cede part of their autonomy to international institutions in order to achieve security and stability. This confirms once again that in the modern world, sovereignty is no longer an absolute right, but rather a subject of coordination and functional adaptation. The changes after 2022 were particularly significant, when the escalation of the international security situation revealed a crisis in traditional collective security institutions. Y. Mykhalskyi *et al.* (2025) demonstrated that these events were the catalyst for reforming the global system, within which the role of new approaches to collective defence, diplomatic interaction and rethinking the function of state sovereignty is growing. The researchers emphasised that the role of individual states in this process has been decisive, as they have become active initiators of change in the field of international security. Thus, the new international reality demonstrates that without revising the Westphalian paradigm and adapting it to modern conditions, it is impossible to ensure stability. Thus, contemporary scientific literature highlights both the theoretical foundations of the transformation of sovereignty and the practical challenges in applying R2P. However, previous studies lack a comprehensive analysis of how the concept of R2P changes the understanding of sovereignty after 2022, when multipolarity and conflicts called into question the effectiveness of the Westphalian model. The aim of the study was to characterise the contemporary model of national sovereignty in international law that emerged after 2022. The research hypothesis was that geopolitical shifts after 2022, in particular the transformation of the global security architecture, contribute to the strengthening of the R2P concept, which is gradually transforming the classical understanding of sovereignty from absolute to functional.

Materials and Methods

The research methodology was based on a combination of historical-legal, comparative and content-analytical approaches, which allowed for a comprehensive analysis of the evolution of the idea of sovereignty and the transformation of the R2P concept. In general, the corpus of analysed sources covers the period from the mid-seventeenth century to early 2025, which made it possible to trace both the long-term evolution of the principles and their contemporary interpretation in the context of new geopolitical realities. Through historical-legal analysis, the evolution of the doctrine of sovereignty was examined from its classical Westphalian understanding to its present state. The source base for this stage consisted of fundamental international legal instruments that define the foundations

of the contemporary legal order, in particular the United Nations Charter (1945), the Universal Declaration of Human Rights (1948), and the Convention on the Prevention... (1948). The formation and institutionalisation of the R2P concept were analysed through key doctrinal sources, primarily the Resolution Adopted by the General Assembly (2005). Additional analytical basis was provided by Resolution 1674 (2006), Resolution 1706 (2006), and Resolution 1973 (2011), which reflect the stages of institutionalisation and practical implementation of the concept. The comparative method was central to the study and was applied in two aspects. First, to identify fundamental conceptual differences, a comparison was made between the Westphalian model and the R2P concept. The criteria for this comparison were: understanding of sovereignty, sources of state legitimacy, mechanisms for responding to mass human rights violations, and the main problems inherent in each model. Second, to assess the selectivity and political conditioning of the practical application of R2P, three contemporary cases were analysed: the aggressive war in Ukraine (since 2022), the conflict in Gaza (2023-2024) and the crisis in Kashmir (since 2019). These cases were selected because they illustrate qualitatively different responses by the international community to essentially similar challenges (external aggression, mass civilian casualties, systematic crimes against humanity), which allows to identify the influence of geopolitical factors on the implementation of the doctrine. The criteria for comparison were: the nature of the violations, the response of the international community, and the degree of compliance with the R2P doctrine. To study the official legal classification of events and the international response within the analysed sources and cases, content analysis of the relevant official documents was used. The Resolution Adopted by the General Assembly (2022), official statements by international organisations, in particular EU delivers over €4 billion... (2025), as well as documents of the International Criminal Court, such as Situation in Ukraine... (2023), were studied. The materials of the UN International Court of Justice, in particular the case Allegations of Genocide... (2025), became an important source for analysing contemporary judicial practice in the field of international humanitarian and criminal law. This method was aimed at identifying the official legal classification of events, the mechanisms of international response involved, the frequency of use of key terms, and the arguments of the parties regarding the (non)application of R2P.

Results

The evolution of the Westphalian model of sovereignty and its transformation under the influence of international human rights law. The traditional architecture of international law, which took shape after the conclusion of the Peace of Westphalia in 1648 (The Peace of Westphalia..., 2023), was based on the doctrine of absolute national sovereignty. This Westphalian model, which became the basis of classical international law, affirmed the state as the sole and supreme actor on the international stage, endowed with full and exclusive authority over its territory and population. The key elements of this paradigm were the principles of sovereign equality of states and non-interference in internal affairs. Relations

between states were considered external, while relations between the state and its own citizens were considered exclusively internal, protected by the principle of state sovereignty from any external influence. This concept has been formally enshrined in contemporary international law, in particular in the United Nations Charter (1945), Article 2(1) of which proclaims the principle of sovereign equality of all members, and Article 2(7) prohibits the UN from interfering in matters that are essentially within the domestic jurisdiction of any state. From the 17th century to the mid-20th century, this doctrine served as the basis for the international order, where the stability of the system was considered a higher value, even if it was achieved at the cost of ignoring massive human rights violations within sovereign borders. However, the experience of the first half of the 20th century, in particular the crimes committed by totalitarian regimes against their own populations, which reached their peak during World War II and the Holocaust, demonstrated the moral and practical failure of an absolutist approach to sovereignty (What is the Holocaust, n.d.). It was found that the state could become the main threat to its own people, and the principle of non-interference could become a tool for covering up international crimes. This shift in the consciousness of the international community led to the emergence and rapid development of a new field – international human rights law. The adoption of the Universal Declaration of Human Rights (1948) and subsequent international covenants and conventions, in particular the Convention on the Prevention... (1948), marked a revolutionary change in international law. The way a state treats its citizens ceased to be exclusively its internal affair and became a matter of legitimate international concern. Sovereignty began to be seen not only as the right of a state to independence, but also as its obligation to respect and protect fundamental human rights. This process, known as the “humanisation” of international law, laid the doctrinal foundations for the further weakening of the absolute Westphalian model (The Peace of Westphalia..., 2023). However, the practical implementation of these new principles was confronted with the reality of Cold War geopolitics. The collective security mechanism enshrined in the United Nations Charter (1945) was effectively paralysed by the veto power of the permanent members of the Security Council, as confirmed in The Veto (2015), which made it impossible to take any effective action in response to massive human rights violations if they occurred in the sphere of interest of one of the superpowers. The end of the Cold War and the new wave of democratisation aimed to create an effective protection system, but the events of the 1990s demonstrated its impracticability. The genocide in Rwanda and the massacre in Srebrenica showed that the international community remained unable to prevent mass crimes against humanity, even in the absence of a veto in the Security Council (Hoare, 2021; Onay, 2025). These failures sparked intense debate about so-called “humanitarian intervention” – the use of force to protect the population of another state from gross human rights violations without Security Council authorisation. The culmination of these debates was the North Atlantic Treaty Organisation (NATO) operation in Kosovo in 1999, which, although morally justified in NATO’s view, was

formally illegal because it did not have a mandate from the UN Security Council (NATO's role in Kosovo, 2025). It was in response to this contradiction between legitimacy and legality, as well as the need to find a consensual approach to preventing mass atrocities, that the concept of R2P emerged. First formulated in 2001 in a report by the International Commission on Intervention and State Sovereignty, this doctrine proposed a fundamental reassessment of the very concept of sovereignty (About the Responsibility to Protect, n.d.). Instead of the traditional "sovereignty as control", the commission proposed the concept of "sovereignty as responsibility". According to this approach, the primary responsibility for protecting its own population from crimes – genocide, war crimes, ethnic cleansing, and crimes against humanity – lies with the state itself. However, if the state is unable or unwilling to fulfil this responsibility, or is itself the perpetrator of these crimes, this responsibility passes to the international community as a whole. This revolutionary idea

was formally enshrined in the Resolution Adopted by the General Assembly (2005), thereby incorporating the R2P doctrine into international law at the highest level of political commitment. The concept formulated at the summit is based on three interrelated components. The first component: each state has the primary responsibility to protect its population from four mass crimes (genocide, war crimes, ethnic cleansing and crimes against humanity). The second component: the international community has a responsibility to encourage and assist states in fulfilling this responsibility, using diplomatic, humanitarian and other peaceful means. Third component: if a state is unable to protect its population, the international community has a responsibility to take collective action in a timely and decisive manner through the UN Security Council in accordance with Chapter VII of the United Nations Charter (1945), including the use of force as a last resort. A comparative analysis of the Westphalian model and the R2P concept is presented in Table 1.

Table 1. Comparison of the Westphalian model and the R2P concept

Criterion	Westphalian model	R2P concept
Understanding sovereignty	Absolute state control, non-interference	Sovereignty as the responsibility of the state towards its own population
Legitimacy	Determined by territorial integrity and effective control	Determined by the ability to protect the population from mass crimes
Response to mass crimes	Limited by the principle of non-interference even in cases of genocide	The international community has the right to act if the state fails to fulfil its obligations
Key issues	May serve as a cover for aggression or internal repression	Selective application, politicisation in the UN Security Council

Source: developed by the author based on F. Teson (2005), M. Hussain & S. Mehmood (2021), R. Paris (2022), Ö. Eskiduman (2022), J. Moses (2024)

Thus, the R2P doctrine has become the most important doctrinal challenge to the Westphalian model of sovereignty. It does not abolish sovereignty, but fundamentally transforms it, making it conditional. The state's right to non-interference is no longer absolute. It is directly dependent on the state's fulfilment of its basic duty to protect its own people from mass crimes. Although this concept remains the subject of political debate, particularly with regard to the criteria for applying the third component, it has become an integral part of contemporary international law and human rights discourse. It has created a new normative framework that allows the international community to respond to internal crises that threaten to escalate into mass crimes and has shifted the focus from the rights of states to the protection of people. It is this doctrinal evolution, which has been taking place since 1648, that has laid the groundwork for rethinking the role of the international community in response to the aggression and war crimes that occurred after 2022.

The concept of R2P and its normative formulation in international law. The concept of R2P was developed as a result of many years of discussion in international legal doctrine and practice. Its significance became apparent when the international community began to seek new mechanisms for responding to mass crimes against civilians that were beyond the scope of traditional collective security instruments. Unlike the doctrine of humanitarian intervention, which was interpreted as the possibility of unilateral intervention by states or coalitions in the

internal affairs of other countries, R2P does not deny state sovereignty. It complements its content and combines the right of a state to independence with the international obligation to protect its own population from crimes. It is this distinction from previous discussions that has made R2P one of the major innovative developments in international law in the twenty-first century. The normative consolidation of R2P began to take shape in UN practice immediately after member states politically recognised its existence (About the Responsibility to Protect, n.d.). As early as 2006, the Security Council adopted Resolution 1674 (2006), which confirmed that the protection of civilians during armed conflicts is an obligation of the international community. This decision was important because, for the first time since the official adoption of the R2P concept, its main provisions were reflected in a legally binding act adopted by the body responsible for maintaining international peace and security. Subsequent documents, in particular Resolution 1706 (2006) on the situation in Darfur, became examples of how R2P could serve as the basis for peacekeeping operation mandates, giving them an expanded function of protecting civilians. A key event occurred in 2011, when the Security Council adopted Resolution 1973 (2011) on Libya. It allowed the use of all necessary measures, including military ones, to protect the civilian population from the threat of mass crimes. This was the first case of the authorised use of force in the R2P concept. What started as a humanitarian mandate turned into an operation that ended with the overthrow of

Muammar Gaddafi's regime (Basiru *et al.*, 2016). For countries, this confirmed the risk of the concept being misused for the political interests of major powers. As a result, confidence in R2P declined and its legitimacy as a universal principle was threatened. The events in Syria, which began in 2011, were another test of the concept. Despite numerous reports of mass crimes against the civilian population, collective action remained blocked due to Russia's veto power in the Security Council (Fact or not..., 2018). This once again showed that the effectiveness of R2P depends on the architecture of international security and the political interests of the permanent members of the Council. As a result, as noted by Y.R. Kassim (2014), a discussion arose about the "crisis of R2P application", which refers to a situation where there is a gap between the declarative recognition of the concept and its actual implementation. Despite practical difficulties, R2P has gradually been integrated into the activities of international and regional institutions. The African Union has included the right to intervene in cases of mass crimes in its founding documents, effectively creating a regional legal basis for the application of the doctrine (Wyse, 2018). The European Union (EU) has also begun to refer to R2P in its own strategic security documents, particularly in policies on the protection of civilians in crises (European civil protection..., n.d.). Thus, the concept has ceased to be exclusively a universal structure of the United Nations and has gradually become an element of regional security policy.

An important consequence of the normative formalisation was the clear distinction between R2P and the doctrine of humanitarian intervention. While the latter provided for the possibility of using force even without the sanction of the Security Council, R2P is tied to the provisions of the United Nations Charter (1945). It provides for the use of coercive measures exclusively on the basis of Council decisions. This established a fundamental balance between the need to protect human dignity and the recognition of state sovereignty, although in practice maintaining this balance proves difficult. After 2022, the significance of R2P took on a new context in connection with the Russian Federation's aggression against Ukraine. The scale of the conflict and numerous cases of war crimes and crimes against humanity have raised questions for the international community about the possibility of applying this concept not only in internal conflicts, but also in interstate wars (Oguejiofor *et al.*, 2024). It was the Ukrainian case that showed that R2P has potential in this area as well. International organisations began to actively use indirect mechanisms for its implementation. These include documenting war crimes, supporting the work of the International Criminal Court, and creating special investigative bodies and tribunals (Situation in Ukraine..., 2023). These actions demonstrate that R2P is no longer limited to military interventions and is gradually encompassing a wider range of preventive, judicial and diplomatic instruments. This experience has also highlighted the importance of the preventive dimension of the concept. While at the beginning of its development the main emphasis was on collective action in response to mass crimes that had already been committed, current practice emphasises the need to build the internal institutional capacities of states. The Ukrainian example has confirmed that democratic

states with effective rule of law mechanisms and international support are able to more effectively fulfil their responsibility to protect. In this sense, R2P is increasingly seen not as an instrument of coercive intervention, but as a comprehensive approach combining diplomacy, economic sanctions, humanitarian aid and international justice. In view of this, it can be stated that the normative formulation of the R2P concept is one of the key achievements of international law at the beginning of the 21st century. Despite inconsistencies in practice and dependence on the political will of major powers, R2P has established itself as an important element of contemporary international legal discussions. Events after 2022 have further reinforced its relevance and demonstrated that state sovereignty can no longer be interpreted as an absolute category (Situation in Ukraine..., 2023). It is gradually transforming into an obligation for states to guarantee the protection of their own populations and to cooperate with the international community in the event of threats of mass crimes.

Rethinking R2P after 2022: Practical application in conflict situations. The full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation on 24 February 2022 became not only the largest armed conflict in Europe since World War II, but also a fundamental challenge to the entire architecture of international security and, in particular, to the concept of R2P (Situation in Ukraine..., 2023). The situation in which a permanent member of the UN Security Council commits an act of aggression accompanied by mass atrocities that fall under the definition of war crimes and crimes against humanity has exposed the structural vulnerability of the third component of R2P, which provides for collective action through the Security Council. The veto power exercised by the Russian Federation to block any decisive action has effectively rendered the very body that, according to the doctrine, should be the main guarantor of its implementation, powerless. However, this paralysis has not led to the complete collapse of the concept. On the contrary, it became a catalyst for its profound transformation, shifting the focus from direct military intervention, which had become impossible, to the strengthening and innovative application of other accountability mechanisms belonging to the second component of R2P, as well as to the unprecedented activation of international justice instruments. The first and most obvious consequence of the Security Council's deadlock was the activation of the UN General Assembly as an alternative platform for expressing the will of the international community. The adoption of Resolution Adopted by the General Assembly (2022), which condemned the aggression and demanded the immediate withdrawal of Russian troops and was supported by 141 states, demonstrated a global consensus on the illegitimacy of the Russian Federation's actions. Although UN General Assembly resolutions are not legally binding, unlike Security Council resolutions adopted under Chapter VII of the United Nations Charter (1945), they carry enormous political and moral weight. This step can be interpreted as the international community fulfilling its responsibility to protect through diplomatic and political means, which is part of the second component of R2P. Moreover, it was a practical implementation of the "Uniting for Peace" procedure, which allows the UN General Assembly to act in cases where

the Security Council is paralysed. This demonstrated that even when the main security body is blocked, international law provides alternative ways for a collective response to gross violations of the United Nations Charter (1945). The second key element of the transformation was the unprecedented scale of military, financial and humanitarian assistance provided to Ukraine by a coalition of states (EU delivers over €4 billion..., 2025). This assistance can be seen not only as a manifestation of geopolitical support, but also as a new form of implementation of the second component of R2P. While during the 2000s and 2010s this component was interpreted mainly as assistance to states in building their own capacity to prevent crimes (for example, through reform of the security sector or the judicial system), in the case of Ukraine it took on a new meaning – assistance to the state in implementing its primary responsibility to protect its population from external aggression accompanied by mass crimes. The provision of

weapons, military training, financial support for the functioning of the state, and humanitarian aid to millions of displaced persons have become practical tools that have enabled Ukraine to resist and protect its citizens. Thus, the international community did not replace the sovereign state (as the third component would imply), but strengthened it so that it could fulfil its sovereign responsibilities on its own. This is an important shift in emphasis that makes R2P a more flexible concept, applicable not only to internal conflicts and failed states, but also to situations of interstate aggression. However, to better understand the challenges and limitations of the transformation of R2P after 2022, particularly the problem of its selective application, it is useful to compare the international community's response to the Ukrainian crisis with other recent situations of mass human rights violations, such as the conflict in Gaza (2023-2024) and the ongoing crisis in Kashmir (since 2019). Key aspects are presented in Table 2.

Table 2. Selectivity in the application of R2P: Ukraine, Gaza and Kashmir

Case	Nature of violations	Reaction of the international community	Compliance with R2P
Ukraine (since 2022)	Aggressive war, mass war crimes	Sanctions, military and financial aid, documentation of crimes, investigation by the International Criminal Court	R2P is implemented through the second component, while the third is blocked by the Russian Federation's veto
Gaza (2023-2024)	Mass civilian casualties, destruction of cities	Lack of effective application of R2P, political passivity of the UN	R2P has proven ineffective due to political barriers
Kashmir (since 2019)	Systematic crimes against humanity, repression of the population	The UN did not apply R2P due to the interests of India and its partners	R2P is completely blocked by political and geostrategic factors

Source: developed by the author based on M. Hussain & S. Mehmood (2021), Ö. Eskiduman (2022), J. Moses (2024)

The data presented in Table 2 demonstrate the main problem with the R2P doctrine – its selective application, which depends on the geopolitical interests of major powers. While in the case of Ukraine the implementation of the second component of R2P was made possible by the political will of Western partners, in the situations in Gaza and Kashmir international mechanisms were blocked by political barriers and the interests of other global players. This confirms the conclusion that R2P, despite its universal humanitarian nature, remains an instrument whose effectiveness is determined primarily by the political situation rather than the objective level of threat to the civilian population. Third, and most important from the point of view of the long-term development of international law, was the strengthening of international justice mechanisms as an instrument for implementing the Responsibility to Protect. Realising the impossibility of military intervention, the international community focused its efforts on ensuring individual criminal responsibility for crimes committed. The investigation by the International Criminal Court, which led to the issuance of arrest warrants for the President of the Russian Federation and the Commissioner for Children's Rights for the war crime of illegal deportation of children (Situation in Ukraine..., 2023), became a historic precedent. It demonstrated that even the highest officials of the aggressor state do not have immunity from international justice. In addition, the consideration of Ukraine's claim against Russia in the UN International Court of Justice (ICJ) (Allegations of Genocide..., 2025) under the Genocide Convention and its order for provisional

measures (Convention on the Prevention..., 1948) requiring Russia to cease military operations confirmed that existing international legal instruments have the potential to hold states accountable. Another important innovation was the creation of numerous investigative mechanisms, such as the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, established by the UN Human Rights Council, as well as the activation of universal jurisdiction in the national courts of many European states. This network of parallel investigations creates an unprecedented body of evidence and increases the likelihood that perpetrators will be held accountable. Thus, while the forceful component of R2P has been blocked, its legal and judicial components have, on the contrary, been strengthened, transforming R2P from a predominantly political doctrine into a practical instrument of international justice.

At the same time, the war in Ukraine has revealed the danger of manipulation and abuse of R2P rhetoric. The Russian Federation attempted to justify its aggression by referring to the alleged need to "protect" the Russian-speaking population from "genocide" by the Ukrainian authorities (Ukraine v. Russia: Hague..., 2022). This attempt to use humanitarian rhetoric to cover up an act of aggression was decisively rejected by the overwhelming majority of states and international institutions. This experience, although negative, had an important normative consequence: it contributed to the crystallisation and consolidation in international discourse of the understanding that R2P cannot be used as a pretext for the unilateral use of force and that its application must strictly comply

with the definitions of the four mass crimes confirmed by independent international bodies. Thus, the attempt to delegitimise the concept through its abuse has, paradoxically, led to a strengthening of its normative core and a clearer understanding of the criteria for its legitimate application. Thus, the events after 2022 did not invalidate R2P, but became a catalyst for its profound transformation. The paralysis of the Security Council made it impossible to apply the third component of the doctrine, but it provoked an unprecedented activation and expansion of the instruments belonging to its first and second components. Through political pressure, the provision of assistance and the activation of justice mechanisms, the international community is effectively helping Ukraine to fulfil its primary responsibility to protect its population. This shows that the idea of “sovereignty as responsibility” remains relevant, but its implementation in the new geopolitical reality requires more flexible and multifaceted approaches, where the emphasis shifts from direct intervention to strengthening the capacity of the victim state and ensuring the inevitability of punishment for the most serious international crimes. Thus, the results confirm the research hypothesis: the geopolitical shifts after 2022 stimulated the actualisation of the R2P doctrine, giving it priority in response to inter-state aggression and mass human rights violations.

Discussion

The results showed that events after 2022, in particular the Russian Federation’s armed aggression against Ukraine, served as a catalyst for rethinking the concept of national sovereignty in international law. The identified transformation from the absolutist Westphalian principle to the concept of “sovereignty as responsibility” confirmed that geopolitical shifts stimulated the actualisation of the R2P doctrine. These results correlated with the theses of E.C. Azubuike (2023), who determined that in conditions of large-scale human rights violations, absolute non-interference could no longer serve as a defence for the state. The study showed that Russia’s invasion exposed the limitations of the traditional paradigm: references to sovereignty were no longer perceived as a legitimate justification for the aggressor’s actions. This confirmed E.C. Azubuike’s (2023) conclusion that R2P is becoming a growing norm of international law that can change the very understanding of sovereignty. According to O.-C. Mihalache (2022), humanitarian interventions led to a loss of sovereign control, as a result of which the state temporarily lost its legitimacy. The results of this work not only confirmed the existence of such a risk, but also revealed its modification: in the case of Ukraine, the international community chose not to delegitimise the government, but on the contrary, to support its ability to perform its duties. This made it possible to avoid the “pre-Westphalian state” mentioned by O.-C. Mihalache (2022) and at the same time confirmed that R2P can be applied without destroying legitimate statehood. The work of M. Doğan (2023) showed that the Westphalian model has never been universal and has often been violated. The results obtained supported this: the invasion of Ukraine demonstrated yet another violation of fundamental principles, revealing the declarative nature of Westphalian logic. The study proved that

it was precisely because of this violation that the international system began to actively seek alternatives, in particular R2P. H. Bauder & R. Mueller (2023) criticised the Westphalian system as Eurocentric and colonial. The results of this work confirmed this assessment, showing that the events after 2022 require a more universal approach than the classical model. The concept of “indigenous sovereignty” described by H. Bauder & R. Mueller, although not directly applied to Ukraine, was consistent with the idea that sovereignty should take into account not only control over territory, but also the ability to ensure the rights of the population.

The publication by F. Mégret (2021) raised the issue of “inherent functions of the state.” The study showed that protecting the population from mass crimes is precisely such a function. Failure to fulfil this function, as evidenced by the case of Russia, led to the delegitimation of the aggressor state and legitimised the actions of the international community. This coincides with F. Mégret’s assumptions that international law is gradually defining a set of functions that cannot be alienated. The results of the study also confirmed R. Barber’s (2022) arguments that in the case of Ukraine, the implementation of R2P required comprehensive measures, ranging from sanctions to international trials. The study showed that these instruments became key, as military intervention remained blocked. G. Bosse’s (2022) analysis explained the EU’s unity in imposing sanctions and protecting refugees by the normative force of R2P, which was confirmed by the results. At the same time, as noted by A.N.V. Adamu (2023) and P.O. Oguejiofor *et al.* (2024), the absence of direct military intervention could be interpreted as a weakening of R2P. However, the results of this work pointed to another aspect: the second component of R2P (support for Ukraine) was implemented on an unprecedented scale, and therefore, it was more of an adaptation of the principle than a crisis. This was an important clarification to the conclusions of A.N.V. Adamu and P.O. Oguejiofor *et al.* Similarly, M. Roscini (2024) emphasised the strength of the principle of non-intervention, albeit with numerous exceptions. The study found that the Ukrainian case was yet another confirmation that non-intervention cannot remain absolute when it comes to mass crimes. The analysis by A. Patel & R. Tiwari (2024) on Russian aggression was consistent with the results of the study: the justifications proposed by the Russian Federation were found to be incompatible with international law, confirming his thesis about the groundlessness of the aggressor’s arguments. A.J. Bellamy (2023) questioned whether the international community is capable of effectively implementing R2P. The results of the study confirmed that, despite problems with the use of military mechanisms, economic, diplomatic and humanitarian measures have proven effective. Against this backdrop, the analysis by M. Mennecke & E.E. Stensrud (2021) on the failure of R2P in Myanmar created a contrast: in the case of Ukraine, although the international community did not use the third component, it showed greater unity and activity, which indicated an evolution in the practice of applying the norm. Additionally, it is worth noting that events after 2022 highlighted another dimension that was less visible in previous theoretical discussions: geopolitical factors determined not only the

possibility of applying R2P, but also the nature of its implementation. As the study showed, regional organisations, in particular the EU, played a key role in circumventing the paralysed Security Council by mobilising sanctions and humanitarian instruments. This expands on the previous concepts of A.J. Bellamy (2023) and E.C. Azubuike (2023), proving that R2P can be deployed in a decentralised manner, through multi-level coalitions, even in the absence of consensus among the major powers. Thus, the results of the study confirmed that after 2022, the idea of sovereignty underwent a transformation. The Westphalian model, with its emphasis on non-interference, proved insufficient to adequately respond to new challenges, such as aggressive wars and mass human rights violations. The concept of R2P has received new practical confirmation and has become relevant as an instrument of international politics and law. The decisive factor in the legitimacy of a state is its ability to perform its fundamental function – to ensure the security and rights of its population. If this function is not fulfilled or is violated, there is room for collective responsibility on the part of the international community. Thus, the events after 2022 have highlighted not only the crisis of the traditional understanding of sovereignty, but also the transition to a model in which state sovereignty is correlated with universal humanitarian norms. This indicates a new stage in the development of international law, within which the balance between state prerogatives and global responsibility is taking on a fundamentally different meaning.

Conclusions

The study showed that the idea of national sovereignty underwent a transformation after 2022. It was established that the classic Westphalian model, which defined the international legal system from the mid-17th to the mid-20th century, is no longer capable of providing an effective response to contemporary global crises. Its emphasis on non-interference and absolute state control proved insufficient to protect civilians from mass crimes and aggressive actions by other states. The analysis determined that the concept of R2P has become the main challenge and, at the same time, a supplement to the traditional doctrine. It has changed the perception of state legitimacy: as of 2025, it is determined not only by territorial sovereignty, but also by the ability to guarantee the rights and security of its citizens. Thus, sovereignty began to be viewed as a relative category, closely linked to responsibility to the domestic population and the international community. This confirmed the research hypothesis that the geopolitical shifts after 2022, in particular the transformation of the global

security architecture, contributed to the strengthening of the Responsibility to Protect concept, which is gradually transforming the classical understanding of sovereignty from absolute to functional. The practical results of the analysis confirmed that R2P was integrated into the international legal system through a three-component model, but after 2022, the emphasis gradually shifted. The third component, related to collective forceful action, remained blocked due to the veto power in the UN Security Council. At the same time, the second component took on new meaning: assistance to a state in fulfilling its own responsibilities began to be provided through military, financial and humanitarian support, as demonstrated by the example of Ukraine. At the same time, the importance of international justice instruments and the documentation of crimes has grown, indicating an expansion of the practical forms of R2P implementation. The main result of the study was confirmation of the selectivity of the doctrine's application. A comparison of the international community's response to events in Ukraine, Gaza and Kashmir revealed that the implementation of R2P depends on the geopolitical interests of the major powers. This made it possible to conclude that, despite its universal nature, the doctrine leaves considerable room for political manipulation. It has been scientifically confirmed that sovereignty is no longer absolute and has acquired a functional meaning. It has been practically outlined that the application of R2P in the future will require the strengthening of institutional prevention mechanisms, the improvement of international justice procedures and the formation of agreed criteria to avoid political selectivity. The results can serve as a basis for the formation of foreign policy strategies of small and medium-sized states, as well as for the reform of international security institutions in order to increase their effectiveness in preventing mass crimes. Prospects for further research lie in expanding the analysis of the R2P concept in an interdisciplinary dimension, in particular, in studying its socio-cultural perception, humanitarian consequences, and practical implementation in the context of the transformation of the international order after 2022.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] About the Responsibility to Protect. (n.d.). Retrieved from <https://www.un.org/en/genocide-prevention/responsibility-protect/about>.
- [2] Adamu, A.N.V. (2023). The applicability of humanitarian intervention and the responsibility to protect during armed conflicts: Russia-Ukraine war in focus. *American Journal of Law and Political Science*, 2(1). doi: 10.58425/ajlps.v2i1.111.
- [3] Allegations of Genocide under the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Ukraine v. Russian Federation). (2025, December). Retrieved from <https://www.icj-cij.org/case/182>.
- [4] Azubuike, E.C. (2023). Principle of responsibility to protect: Implications for sovereignty. In E. Duruigbo, R. Chibueze & S. Gozie Ogbodo (Eds.), *International law and development in the Global South* (pp. 55-77). Cham: Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-031-13741-9_5.
- [5] Barber, R. (2022). What does the "Responsibility to Protect" require of States in Ukraine? *Journal of International Peacekeeping*, 25(2), 155-177. doi: 10.1163/18754112-25020005.

- [6] Basiru, M., Yaacob, C.M.A., & Omar, R. (2016). [2011 Libyan uprising and NATO intervention: A critical analysis](#). *Journal of Education and Social Sciences*, 5(2), 286-291.
- [7] Bauder, H., & Mueller, R. (2023). Westphalian vs. indigenous sovereignty: Challenging colonial territorial governance. *Geopolitics*, 28(1), 156-173. doi: [10.1080/14650045.2021.1920577](#).
- [8] Bellamy, A.J. (2023). [The responsibility to protect](#). In *Security studies* (4th ed.; pp. 268-283). London: Routledge.
- [9] Bosse, G. (2022). Values, rights, and changing interests: The EU's response to the war against Ukraine and the responsibility to protect Europeans. *Contemporary Security Policy*, 43(3), 531-546. doi: [10.1080/13523260.2022.2099713](#).
- [10] Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. (1948, December). Retrieved from <https://ihl-databases.icrc.org/pt/ihl-treaties/genocide-conv-1948>.
- [11] Cüre, F. (2025). Adapting Responsibility to Protect (R2P) for a multipolar world: Sovereignty, intervention, and veto power. *Global Responsibility to Protect*, 17(4), 263-287. doi: [10.1163/1875984X-20240031](#).
- [12] Doğan, M. (2023). [The Westphalian system of the modern international relations: Violation of sovereignty, ignorance of indigenous rights, and extension of medieval practices in the case of Mosul occupation](#). *Alternative Politics*, 15(2), 368-384.
- [13] Eskiduman, Ö. (2022). Gaza: R2P and selective implementation. In P. Gözen Ercan (Ed.), *The responsibility to protect twenty years on: Rhetoric and implementation* (pp. 153-169). Cham: Palgrave Macmillan. doi: [10.1007/978-3-030-90731-0_8](#).
- [14] EU delivers over €4 billion to Ukraine ahead of its Independence Day. (2025). Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1978.
- [15] European civil protection and humanitarian aid operations. (n.d.). Retrieved from https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/index_en.
- [16] Fact or not: Does Russia always use the veto on Syria? (2018). Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/features-43793338>.
- [17] Hoare, M.A. (2021). The Bosnian genocide and the Srebrenica massacre. *Bosnian Studies: Journal for Research of Bosnian Thought and Culture*, 5(1), 40-52. doi: [10.47999/bos.2021.5.1.40-52](#).
- [18] Hussain, M., & Mehmood, S. (2021). Genocide in Kashmir and the United Nations failure to invoke Responsibility to Protect (R2P): Causes and consequences. *Muslim World Journal of Human Rights*, 18(1), 55-77. doi: [10.1515/mwjhr-2020-0017](#).
- [19] Kassim, Y.R. (2014). Critiques and critics of R2P. In *The geopolitics of intervention*. Singapore: Springer. doi: [10.1007/978-981-4585-48-4_6](#).
- [20] Lazovic, L. (2025). [International norms transformation: Responsibility to Protect and its role in global conflict management](#). (Bachelor thesis, Lund University, Lund, Sweden).
- [21] Manuilova, K.V. (2023). [The formation and development of the concept of responsibility for international crimes violating human rights](#). *Academic Visions*, 17.
- [22] Mégret, F. (2021). Are there “inherently sovereign functions” in international law? *American Journal of International Law*, 115(3), 452-492. doi: [10.1017/ajil.2021.23](#).
- [23] Mennecke, M., & Stensrud, E.E. (2021). The failure of the international community to apply R2P and atrocity prevention in Myanmar. *Global Responsibility to Protect*, 13(2-3), 111-130. doi: [10.1163/1875-984X-13020013](#).
- [24] Mihalache, O.-C. (2022). Norms of protection in IR: Humanitarian wars and the ironic creation of pre-Westphalian states. *The International Journal of Human Rights*, 26(1). doi: [10.1080/13642987.2021.1988933](#).
- [25] Moses, J. (2024). Gaza and the political and moral failure of the Responsibility to Protect. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 18(2), 211-215. doi: [10.1080/17502977.2024.2304987](#).
- [26] Mykhalskiy, Y., Kendus, O., & Gorokhovskiy, D. (2025). Ukraine's role in forming a new international security system after 2022. *Public Management and Policy*, 4(8). doi: [10.70651/3041-2498/2025.4.04](#).
- [27] NATO's role in Kosovo. (2025). Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48818.htm.
- [28] Oguejiofor, P.O., Okafor, F.-C.N., & Nwagbo, S.N. (2024). [The 2022 Russian invasion of Ukraine and the United Nations' application of the Responsibility to Protect \(R2P\) principle](#). *Nnamdi Azikiwe Journal of Political Science*, 9(1).
- [29] Onay, Y. (2025). The Rwandan genocide: A humanitarian catastrophe in the pages of history. *Journal of Humanity, Peace and Justice*, 2(1), 13-28. doi: [10.26650/hupej.2025.2.1.1718146](#).
- [30] Paris, R. (2022). European populism and the return of “illiberal sovereignty”: A case-study of Hungary. *International Affairs*, 98(2), 529-547. doi: [10.1093/ia/iia004](#).
- [31] Patel, A., & Tiwari, R. (2024). Critical analysis of international law failures in the Russian invasion of Ukraine: Implications for global security. *Law and Safety*, 94(3), 46-55. doi: [10.32631/pb.2024.3.04](#).
- [32] Resolution 1674 (2006) / Adopted by the Security Council at its 5430th Meeting, on 28 April 2006. (2006, April). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/573969?v=pdf&ln=en>.
- [33] Resolution 1706 (2006) / Adopted by the Security Council at its 5519th Meeting, on 31 August 2006. (2006, August). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/582107?v=pdf&ln=en>.
- [34] Resolution 1973 (2011) / Adopted by the Security Council at its 6498th Meeting, on 17 March 2011. (2011, March). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/699777?v=pdf&ln=en>.
- [35] Resolution Adopted by the General Assembly on 16 September 2005. (2005, October). Retrieved from <https://docs.un.org/en/A/RES/60/1>.
- [36] Resolution Adopted by the General Assembly on 2 March 2022. (2022, March). Retrieved from <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-11/1>.

- [37] Roscini, M. (2024). *International law and the principle of non-intervention: History, theory, and interactions with other principles*. Oxford: Oxford University Press.
- [38] Ruth, C.K. (2021). *The United Nations' Responsibility to Protect (R2P): Policy, preference, or politics*. (Doctoral dissertation, Walden University, Minneapolis, USA).
- [39] Saaida, M.B.E. (2023). Syria: More than one flag and incomplete national sovereignty. *International Journal of Research*, 10(5), 59-68. doi: 10.5281/zenodo.15085759.
- [40] Sahana, B. (2025). Impact of globalization on national sovereignty. *International Journal of Arts Humanities & Social Sciences (IJAHSS)*, 1, 29-36. doi: 10.56815/IJAHSS/2025.n1.29-36.
- [41] Shumsky, I.K. (2021). The significance of the peace of Westphalia of 1648 in the formation of the system of international relations. *Almanac of International Law*, 26, 10-18. doi: 10.32841/ILA.2021.26.02.
- [42] Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. (2023). Retrieved from <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>.
- [43] Teson, F. (2005). *Humanitarian intervention: An inquiry into law and morality* (3rd ed.). New York: Transnational Publishers.
- [44] The Peace of Westphalia established principles of international relations that are still relevant today. (2023). Retrieved from <https://armyinform.com.ua/2023/10/24/vestfalskyj-myr-zaklav-aktualni-donyini-pryncypy-mizhnarodnyh-vidnosyn/>.
- [45] The Veto. (2015, October). Retrieved from <https://www.securitycouncilreport.org/un-security-council-working-methods/the-veto.php?print=true>.
- [46] Ukraine v. Russia: Hague tribunal to hear genocide case. (2022). Retrieved from <https://holodomormuseum.org.ua/en/news/ukraine-v-russia-hague-tribunal-to-hear-genocide-case/>.
- [47] United Nations Charter. (1945). Retrieved from <https://www.archives.gov/milestone-documents/united-nations-charter#:~:text=Citation%3A%20First%20and%20signature%20pages%20of%20the%20United,established%20with%20the%20signing%20of%20the%20UN%20Charte>.
- [48] Universal Declaration of Human Rights. (1948, December). Retrieved from <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
- [49] What is the Holocaust? (n.d.). Retrieved from <https://www.annefrank.org/en/anne-frank/go-in-depth/what-is-the-holocaust/>.
- [50] Wyse, C. (2018). *The African Union's right of humanitarian intervention as collective self-defense*. *Chicago Journal of International Law*, 19(1), 295-332.
- [51] Yusseff-Vanegas, Z.N. (2023). *The Responsibility to Protect in Palestine: Analysing UN actions and refugee voices*. (Master's thesis, Linnaeus University, Växjö, Sweden).

Ігор Паризький*Кандидат юридичних наук, доктор економічних наук, професор**Національна академія управління**03151, вул. Ушинського, 15, м. Київ, Україна**<https://orcid.org/0000-0001-6835-5930>*

Порушення адміністративного та кримінального законодавства як складова політичної діяльності

Анотація. Актуальність дослідження зумовлювалася зростанням ролі кримінально-правових механізмів у регулюванні політичних процесів та трансформацією категорії «політичний злочин» у міжнародному правопорядку. Метою роботи було дослідження еволюції поняття політичного злочину та виявлення моделей його правового переосмислення. Методологія ґрунтувалася на застосуванні історико-правового й порівняльно-правового аналізу для зіставлення правових режимів США, Туреччини та РФ, кейс-стаді та критичного дискурс-аналізу. У ході дослідження було встановлено, що класична доктрина політичного злочину, сформована в європейському праві XIX ст., виконувала функцію захисту політичної опозиції від переслідування, однак у другій половині XX ст. зазнала системної деградації. Виявлено, що після Другої світової війни міжнародне право відмовилося від універсального врахування політичного мотиву, замінивши його принципом персональної кримінальної відповідальності за міжнародні злочини. Доведено, що становлення міжнародного кримінального правосуддя призвело до істотного звуження сфери дії політичних імунітетів. Результати аналізу засвідчили, що у XXI ст. політичний злочин перестав функціонувати як автономна правова категорія та трансформувався у багаторівневий механізм правового регулювання політичної сфери. Встановлено, що в демократичних державах він використовується переважно для притягнення посадових осіб до відповідальності за корупцію, перевищення влади та зловживання повноваженнями. Натомість в авторитарних і гібридних режимах кримінальне право системно застосовується для криміналізації політичної діяльності, формування вибіркового правозастосування та нейтралізації опозиційних акторів. Проаналізовано поширення стратегій lawfare, за яких право використовується як інструмент політичної боротьби й делегітимації опонентів. Обґрунтовано, що міжнародне право переосмислює суверенітет не як абсолютний привілей, а як форму юридичної відповідальності держави, що розширює межі міжнародної юрисдикції та змінює правове становище вищих посадових осіб. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у науково-аналітичній та освітній діяльності, зокрема під час підготовки фахових правових висновків, аналітичних матеріалів і порівняльних оглядів у сфері міжнародного кримінального права

Ключові слова: авторитарний режим; репресії; демократичні інститути; трибунал; корупція

Вступ

Актуальність політичної діяльності для порушення кримінального закону зумовлена зрушенням у співвідношенні права і політики, що відбулося у другій половині XX ст. та у першій чверті XXI ст. В умовах інституціоналізації міжнародного кримінального правосуддя, універсальності компетенції міжнародних судових органів і зростаючого значення кримінального права для державної безпеки політична діяльність має дві правові конотації. З одного боку, вона розглядається як загроза конституційному ладу або громадській безпеці. З іншого боку, певна політична діяльність

використовує її для легітимації своїх протиправних дій і ухилення від кримінальної відповідальності. Це подвійне правове значення робить відмінність між законною політичною діяльністю та карними діями нечіткою. Це створює труднощі для правоохоронних органів та неузгодженість між національним та міжнародним кримінальним правом. У правовій доктрині XIX ст. та початку XX ст. політична діяльність розглядалася як легітимний інструмент боротьби з владою, вираз свободи думки та право на політичний опір. Ця перспектива відбилася у класичній теорії політичного

Отримано: 12.09.2025, Перевірено: 19.01.2026, Прийнято: 25.02.2026, Опубліковано: 02.03.2026

Suggested Citation:

Paryzkyi, I. (2025). Violations of administrative and criminal law as component of political activity. *Foreign Affairs*, 36(1), 76-89. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.76.

*Corresponding author

злочину та у понятті «політичного винятку» в екстрадиційному праві. Відповідно до цього поняття, політична мотивація розглядалася як обставина, що пом'якшує або виключає кримінальну відповідальність. У цих рамках кримінально-правовий вимір політично мотивованих дій замінювався політичними чи філософськими аргументами, що посиляються на суспільний інтерес, революційну доцільність або боротьбу з тиранією. Ці аргументи використовувалися для виправдання розгляду політичної сфери як відносно автономної сфери, вільної від кримінального права. Проте після Другої світової війни створення системи міжнародного кримінального права і поступове розширення юрисдикції міжнародних судових інститутів призвели до перегляду цього підходу. Політична діяльність почала розглядатися не лише як засіб здійснення прав та свобод, а й як потенційний засіб вчинення міжнародних злочинів, включаючи агресію, злочини проти людяності, воєнні злочини та транснаціональну корупцію. У цьому контексті особлива увага приділялася з'ясуванню теоретичних і практичних критеріїв, за якими політична мотивація та особистий статус перестають бути виправдувальними чинниками і, навпаки, набувають кримінально-правового значення. Це визначило фокус цього дослідження.

Взаємодія між правом і політикою у кримінальній сфері була предметом активних наукових дебатів між 2020 і 2025 рр., що відобразилося у численних академічних працях, створених у цей період. Зокрема, D.M. Brinks & G. Pérez (2025) концептуалізували подвійну природу звернення до правових механізмів. Автори дослідили наслідки юридизації суспільних відносин і проаналізували деструктивний потенціал «правової війни» (lawfare), характерний для політичних режимів на початку XXI ст. Вони продемонстрували, як судові інститути можуть ставати аренами політичної боротьби, де правові норми використовуються для делегітимації та усунення опонентів. F. De Francesco & P. Trein (2020) провели порівняльний аналіз питань прозорості політичного впливу, досліджуючи кореляцію між рівнями корупції та динамікою впровадження реєстрів лобістів. Дослідники емпірично продемонстрували, що хоча великі корупційні скандали спонукають до прийняття регуляторних механізмів, такі інструменти залишаються неефективними без належного нагляду. На тлі повномасштабного вторгнення Росії в Україну питання міжнародної відповідальності набуло особливого значення, як це розглянуто V.A. Shatilo *et al.* (2023). Вчені обґрунтували необхідність комплексного підходу до кваліфікації злочину агресії, висвітливши прогалини в існуючій системі безпеки станом на 2023 р. Особлива увага була приділена розробці механізмів подолання функціональних імунітетів вищих посадових осіб, які раніше унеможливлювали їх ефективне кримінальне переслідування. M. Shepitko (2022) висвітлив практичні аспекти цієї проблеми, зосередившись на процесуальних та криміналістичних труднощах розслідування злочинів під час активних бойових дій. Автор підкреслив специфіку збору доказів на деокупованих територіях. Доступ до місць злочинів був обмеженим, і була запропонована адаптована методологія документування воєнних злочинів в умовах зруйнованої інфраструктури.

E. Tsybulenko & H. Rinta-Pollari (2023) визначили юрисдикційні перешкоди для притягнення до відповідальності. Вони оцінили обмеження мандату Міжнародного кримінального суду, який не має універсальної юрисдикції щодо злочину агресії. На основі цього вони стверджували, що створення спеціального трибуналу для притягнення до відповідальності вищого керівництва держави-агресора було неминучим. R. Veresha & V. Karpuntsov (2025) дослідили трансформацію ролі кримінального права в контексті гібридної війни. Автори проаналізували семіотичні аспекти кваліфікації нових типів кримінальних діянь, що виникають із еволюції методів конфлікту у 2020-х рр., запропонувавши шляхи адаптації правової доктрини до екзистенційних загроз національній безпеці, які виходять за межі традиційного кримінального права. O. Berezhovska-Chmil (2023) проаналізувала інституційні відмінності у функціонуванні правових систем, порівнюючи демократичні та авторитарні режими. Вона виявила принципово різні підходи до легітимації політичних рішень і розуміння суверенітету, які безпосередньо впливають на рівень захисту прав людини.

V. Nahnybida (2022) проаналізував доктринальні проблеми, що стосуються реалізації державного юрисдикційного імунітету при виконанні судових рішень у третіх країнах. Вони простежили еволюцію від абсолютного до функціонального імунітету в міжнародному приватному праві, досліджуючи практику накладення стягнення на державне майно як засобу компенсації збитків, завданих суверенними діями. I. Skrypchenko (2024) вивчив соціально-психологічні детермінанти політичного насильства на прикладі штурму Капітолію США 6 січня 2021 р. Використовуючи теорію відносної депривації, автор продемонстрував, що суб'єктивні відчуття несправедливості та втрати статусу серед певних соціальних груп можуть бути ключовими мобілізуючими факторами. T. Slipeniuk (2024) систематизував інструменти протидії зловживанню процесуальними правами в англо-американських правових системах, виявивши ефективні гарантії та судові доктрини, що забезпечують добросовісність. Це розкриває механізми, що запобігають використанню кримінального провадження для цілей, не пов'язаних зі справедливістю.

Незважаючи на значний масив досліджень, попередні дослідження не адекватно розглянули питання політичної діяльності як механізму та інструменту кримінальних правопорушень у контексті зміни суверенітету та поширення стратегій правової війни. Це дослідження мало на меті комплексно розглянути еволюцію підходів до кримінально-правової оцінки політичної діяльності на національному та міжнародному рівнях. З цієї метою дослідження було спрямоване на аналіз доктринальних та історико-правових підходів до поняття політичного злочину та на окреслення наслідків інструменталізації кримінального права для міжнародного правового порядку та концепції суверенітету.

Матеріали та методи

Емпіричну основу дослідження склав комплекс нормативно-правових актів. Він також складався з рішень

національних та наднаціональних судових органів. Крім того, він складався зі звітів міжнародних моніторингових місій. Нарешті, він складався з дипломатичної документації. Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з кінця XX ст. до першої чверті XXI ст. (1998-2025). Це дозволило простежити еволюцію інструменталізації кримінального права від створення міжнародного кримінального правосуддя до сучасної ескалації репресивних практик. Окрему групу джерел склав історичний документ кінця XVIII ст., який використовувався для ретроспективного аналізу генези концепцій нейтралітету та суверенітету. Зокрема, лист Thomas Jefferson to Edmond Charles Genet (1793) дав змогу простежити ранні уявлення про межі державного нейтралітету та відповідальність у зовнішньополітичних конфліктах. Джерела були включені до вибірки, якщо вони містили правові норми або прецеденти, що регулюють перетин національної безпеки, свободи вираження поглядів та міжнародної відповідальності. Вибірка включала акти, що містять положення про криміналізацію політичної діяльності, статус іноземних агентів, екстрадицію та державні імунітети. Справи та стандарти, що стосуються звичайних кримінальних правопорушень, позбавлених політичних або міжнародних наслідків, були виключені.

Корпус джерел був структурований на трьох рівнях, кожен рівень містив специфічний тип джерела. На міжнародному рівні досліджувалися фундаментальні інструменти, що визначають межі державного суверенітету та відповідальності, включаючи Rome Statute of the International Criminal Court (1998) та Resolution No. RC/Res.6, "On the Crime of Aggression" (2010). На національному рівні були досліджені Penal Code of Turkey (2016) та звіти European Commission (2015; 2022). Для Російської Федерації аналізувалися аналітичні огляди імміграційних адвокатів, звіти U.S. Department of State (2023) та матеріали Human Rights Watch (2022). Для Сполучених Штатів увага зосереджувалася на керівництві щодо застосування Foreign Agents Registration Act (1938), UK-USA Extradition Treaty (2012) та аналітичних меморандумів Center for Strategic & International Studies (2021).

Судова практика склала окремий емпіричний блок. Рішення у справах Case of Regina... (1999) та Case of Jones... (2006) були проаналізовані для визначення меж функціонального імунітету. Рішення Верховного Суду Сполучених Штатів у справі Perez Jimenez v. Aristeguieta (Supreme Court of the United States, 1963) було розглянуто для визначення обсягу «політичного винятку» в екстрадиційному праві. Використовуючи метод кейс-стаді, було проаналізовано рішення Eain v. Wilkes для надання емпіричного матеріалу щодо судових підходів США до розрізнення політичних та звичайних злочинів у екстрадиційних провадженнях (Tuggle, 1981).

Матеріали з екстрадиційних проваджень щодо колишніх глав держав, зокрема справи Marcos Pérez Jiménez і Alberto Fujimori, також використовувалися для аналізу підходів національних судів до розмежування політичних та звичайних правопорушень у справах про корупцію (Prusak, 2010). Для історико-правового аналізу використовувалися матеріали Нюрнберзького міжнародного військового трибуналу у справі Юліуса

Штрейхера для вивчення ранніх підходів до кваліфікації пропаганди як міжнародного злочину (Nuremberg Trial Proceedings..., 1946). Питання особистих імунітетів у міжнародному праві аналізувалися на основі рішення Міжнародного Суду ООН у справі про ордер на арешт (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), ключового прецеденту для доктрини імунітету *ratione personae* (Goldmann, 2009). Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини у справі Selahattin Demirtaş v. Türkiye (No. 4) було наведено як приклад методу кейс-стаді для аналізу політично мотивованого кримінального переслідування та його сумісності зі статтею 18 Конвенції (Yeşil, 2025). Матеріали В. Çalı (2022) використовувалися для вивчення практики виконання рішень ЄСПЛ та інституційних механізмів протистояння правовим конфліктам між національним суверенітетом та міжнародними зобов'язаннями.

Методологічна стратегія базувалася на відмові від універсалістських підходів на користь спеціалізованих юридичних та політологічних інструментів. Порівняльно-правовий метод застосовувався для аналізу законодавства Сполучених Штатів, Туреччини та Російської Федерації, включаючи кримінальні кодекси, закони про іноземних агентів та положення про екстрадицію, а також міжнародні інструменти, такі як Rome Statute (1998) та Resolution No. RC/Res.6 (2010). Формально-догматичний метод використовувався для аналізу правової структури кримінально-правових норм та імунітетів. Метод кейс-стаді застосовувався до судових прецедентів, включаючи Case of Regina... (1999) та Perez Jimenez v. Aristeguieta (Supreme Court of the United States, 1963). Неоінституційний метод використовувався для аналізу функціонування судових та правоохоронних органів на основі судових рішень, звітів міжнародних організацій та офіційної державної документації. Обмеження дослідження визначаються відсутністю доступу до матеріалів закритих судових проваджень у Російській Федерації та динамічним характером збройного конфлікту. Це ускладнює остаточну перевірку довгострокових правових наслідків триваючих правових трансформацій.

Результати

Еволюція меж між політикою та злочином у міжнародному праві. Поняття «політичний злочин» є однією з найбільш спірних та концептуально невизначених категорій у правовій науці. Воно розвивалося на перетині доктрини кримінального права та практик політичного протистояння. Класична доктрина інтерпретувала концепцію через дихотомічну лінзу. З одного боку, це було вчинення діянь, спрямованих проти основ державної безпеки, таких як державна зрада, шпигунство та повстання, та діянь, що підлягали особливо суворій кримінальній репресії у національних правопорядках. З іншого боку, це було діяння, вчинене з міркувань суспільного інтересу або політичної необхідності. У своєму міжнародно-правовому вигляді це була концепція, з якою традиційно працювали в контексті екстрадиції як підстави відмови від екстрадиції та застосування гарантій (Tuggle, 1981).

Розвиток доктрини політичного злочину відображає змінні уявлення про індивіда у відношенні до

суверенної влади. У ранньомодерний період діяння, спрямовані проти суверена чи встановленого політичного порядку, розглядалися як *crimen laesae maiestatis*, як напад на сакралізовану основу політичної влади і каралися виняткові способи, що включали обтяжені форми смертної кари. Однак у результаті ліберальних буржуазних революцій XVIII та XIX ст. і поступового встановлення ліберальних правових понять розвинулося інше поняття політичної протиправності. Політичні опоненти більше не розглядалися як звичайні правопорушники або вороги, а як особи, що беруть участь у легітимній політичній боротьбі за трансформацію соціально-політичного порядку, що вважається несправедливим (Olsson, 2022).

З поширенням ліберальної ідеології та зростанням рухів за національне визволення в Європі у XIX ст. доктрина винятку для політичних правопорушень була встановлена в екстрадиційному праві. Грунтуючись на припущенні, що суверенні держави не повинні використовуватися іноземними урядами для цілей політичних репресій або помсти, доктрина визнавала право індивідів чинити опір гнітючим режимам. Ліберальні держави, особливо ті, що були нейтральними, як Швейцарія та Бельгія, розширили це, надаючи притулок тим, хто брав участь у невдалих революційних повстаннях в інших країнах, намагаючись обмежити свою участь у внутрішній політиці своїх сусідів (Bassiouni, 2014). Ілюстративним прикладом цього є позиція Томаса Джефферсона у 1793 р., коли він відхилив вимогу Франції про видачу політичних вигнанців. Він стверджував, що екстрадиція політичних опонентів фактично означатиме співучасть у їх переслідуванні, враховуючи, що кримінальне законодавство більшості європейських держав того часу було переважно репресивним (Thomas Jefferson to..., 1793). Ця позиція заклала основу для наступного включення застережень щодо політичних правопорушень у двосторонні договори про екстрадицію, які зберігаються у сучасному міжнародному праві, включаючи UK-USA Extradition Treaty (2012).

Під час бурхливих подій Другої світової війни та дій Нюрнберзького трибуналу в другій половині XX ст. концепція політичного злочину різко змінилася. Доктрина акту держави була відкинута, і був встановлений принцип індивідуальної відповідальності; дотримання наказів держави або політична мотивація більше не звільняли особу від покарання за масові злочини. Геноцид, воєнні злочини та злочини проти людяності були оголошені виключеними з кваліфікації як «політичні» правопорушення згідно з міжнародним правом, запобігаючи використанню винятку для політичних правопорушень для уникнення екстрадиції та обмежуючи імунітети для вищих посадових осіб (Werle & Jessberger, 2020).

У праві XXI ст. розрізнення «політичного злочину», яке надає особливий статус, від звичайної кримінальної поведінки або навіть тероризму стало більш складним. Багатовимірні тести для характеристики політичного злочину застосовувалися як у судових рішеннях національних судів, так і в роботі, виконаній міжнародними правовими інститутами, такими як комітети ООН. Метою таких тестів є розмежування політичних дій, які можуть розглядатися як легітимні, від

кримінальної поведінки, яка повинна бути покарана. Факторами, які виявилися важливими, є ціль вчиненого насильства та характер застосованих засобів. Провідним прикладом є рішення суду США 1981 р. у справі *Egan v. Wilkes*, де було встановлено, що тактика, спрямована на дестабілізацію суспільства через тероризування його цивільного населення, включаючи вибухи в громадських місцях, не може бути класифікована як політичні правопорушення, навіть коли присутній заявлений політичний мотив (Tuggle, 1981). Суд постановив, що «невибіркове насильство проти цивільних осіб» заперечує доктринальну засаду винятку для політичних правопорушень щодо екстрадиції; дія не була спрямована на державні інститути.

Розмежування політичного від звичайного злочину ускладнює доктринальну кваліфікацію корупційної поведінки. Політично значущі особи, яких звинувачують у корупції, часто стверджують, що кримінальне переслідування використовується як інструмент політичного тиску; «правова війна». Водночас, однак, сучасне міжнародне право дедалі більше розглядає велику корупцію не як суто фінансове чи економічне правопорушення, а як системний злочин, що підриває демократичні структури, верховенство права та основні права людини. У сучасних справах про екстрадицію колишніх глав держав національні суди стикаються з багатовимірним правовим викликом. Фінансові зловживання та правопорушення, мотивовані прибутком, традиційно не визнаються «політичними злочинами» у класичному доктринальному розумінні, оскільки їм зазвичай бракує елементу повстання або прямого нападу на політичний порядок. Однак захист часто стверджує, що звинувачення сфабриковані та обумовлені зміною політичного керівництва (Prusak, 2010).

Судова практика США, включаючи рішення у справі *Jiménez v. Aristeguieta* (Supreme Court of the United States, 1963), встановила підхід, згідно з яким фінансові злочини, вчинені для особистої вигоди, не набувають політичного характеру лише через високий службовий статус особи, яка їх вчинила. Ідея «системної корупції» стала дедалі важливішою частиною мислення XXI ст. Це ідея, що коли багаті люди захоплюють державні інститути, це слід розглядати як інший тип злочину. У деяких випадках це можна розглядати як серйозний напад на конституцію або, в дуже поганих випадках, як злочин проти людяності. Іншим критерієм правового розмежування є оцінка публічних виступів політичних акторів. Хоча свобода політичного вираження є фундаментальним елементом демократичного порядку, міжнародне право чітко обмежує її обсяг. Зокрема, міжнародна спільнота визнала, що пряме та публічне підбурювання до геноциду чи агресивної війни є автономним міжнародним злочином. Прецедент, створений судом над Юліусом Штрейхером на Нюрнберзькому трибуналі, продемонстрував, що систематична пропаганда ненависті, інтегрована в державний механізм переслідування, тягне за собою кримінальну відповідальність, навіть за відсутності прямої участі у фізичному знищенні жертв (Nuremberg Trial Proceedings, 1946). Серед міжнародних злочинів злочин агресії є унікальним тим, що це так званий «злочин керівництва». Тільки особи, які мають позицію легітимного

контролю або ефективного політичного чи військового керівництва над поведінкою держави, можуть його вчинити. Тут політичний статус виконавця не надає імунітету; він формує частину матеріального елементу злочину. У цьому відношенні це є радикальною інверсією звичайної парадигми міжнародного кримінального права в тому, що висока політична посада тягне за собою відповідальність замість імунітету.

Відповідно до Статті 4 Проекту статей Комісії міжнародного права про відповідальність держав за міжнародно-протиправні дії, поведінка кожного органу держави на будь-якому рівні і в будь-якій позиції в ієрархії законодавчої, виконавчої чи судової гілки вважається діями держави, як і поведінка всіх субтериторіальних урядових або адміністративних органів. Також пов'язаною з розслідуванням політичних злочинів є концепція дій *ultra vires*, або поведінки посадових осіб, яка перевищує або суперечить наданих їм владі. Стаття 7 Проекту статей передбачає віднесення до держави поведінки державного органу або особи, якій надані повноваження здійснювати певні урядові функції, навіть якщо повноваження були перевищені, якщо ця особа діяла в офіційній якості. Це положення має важливе значення для забезпечення міжнародної відповідальності держав.

Традиційно звичаєве міжнародне право розрізняє імунітет *ratione personae* та імунітет *ratione materiae*. Імунітет *ratione personae* застосовується до обмеженої категорії високих посадових осіб і є безумовним на час їхнього перебування на посаді, встановленим Міжнародним Судом у справі про ордер на арешт (Goldmann, 2009). Імунітет *ratione materiae* застосовується до дій в офіційній якості та залишається після залишення посади. Однак стверджується, що він не застосовується до міжнародних злочинів. Палата лордів Великої Британії постановила у справі Case of Regina... (1999), що катування не входить у належну функцію держави. У цивільній справі це було підтверджено у справі Case of Jones... (2006). Це створює ситуацію функціональної асиметрії між кримінальною та цивільною відповідальністю.

У XXI ст. обсяг міжнародного права розширюється, включивши демократичний порядок та довілля серед захищених інтересів. У регіональних системах Глобального Півдня з'являється новий підхід, який розглядає неконституційні зміни урядів як міжнародно-протиправні дії. Малабський протокол Африканського Союзу (Malabo Protocol, 2014) пропонує криміналізувати таку поведінку, а Міжамериканська система прав людини ефективно делегітимізувала «самоамністії», прийняті авторитарними режимами через судову практику. Концепція екоциду набула особливого значення (Fombad & Steytler, 2021). Визначення, запропоноване Незалежною експертною групою у 2021 р., передбачає відповідальність за свідомо необережні дії, що спричиняють широкомасштабну або довгострокову шкоду довіллі. Це потенційно може дозволити притягнення до відповідальності політичних лідерів та корпоративних керівників (Center for Strategic & International Studies, 2021).

Уявлення про політичний злочин зазнали суттєвих змін із плином часу, що безпосередньо пов'язано з трансформацією трактування суверенітету. Якщо

внутрішні дії держави розглядалися як *domaine réservé* згідно з класичною Вестфальською моделлю, суверенітет дедалі частіше інтерпретується як форма відповідальності в сучасному міжнародному праві. Категорія «політичний злочин» втрачає свою функцію. Вона більше не є захисною інституцією для індивіда. Вона стає основою для підвищеної відповідальності серед державних посадових осіб. У сучасному міжнародному правопорядку політична влада перестає бути джерелом привілеїв і дедалі більше розглядається як джерело юридично значущого обов'язку (Peters, 2016). Підсумовуючи, еволюція категорії «політичний злочин» знаменує фундаментальний зсув у правовій парадигмі. Цей зсув відбувається від ліберального захисту опонентів влади через інститут неекстрадиції. Він також відбувається до консолідації принципу неминучості покарання вищих посадових осіб за міжнародні злочини.

Політична діяльність у системі кримінально-правового контролю. Для пояснення механізмів криміналізації політичної діяльності корисно розглянути теоретичну спадщину Ернста Френкеля, зокрема його концепцію «Подвійної держави», розроблену на основі нацистської Німеччини і застосовну до аналізу гібридних режимів пізніших періодів. Френкель розрізняв два взаємопов'язані, але функціонально різні виміри державної влади, що співіснують у межах єдиної політичної сутності (Fraenkel & Meierhenrich, 2017). Нормативна держава була визначена як сегмент державного апарату, що діяв на основі формалізованих правових норм. Вона також діяла згідно з формалізованими правовими процедурами та правилами. Це забезпечувало необхідну передбачуваність для підтримки економічної діяльності, рутинного адміністрування та вирішення повсякденних соціальних конфліктів. У цьому вимірі судові та адміністративні рішення базувалися на писаному праві, дозволяючи раціональне прогнозування результатів правозастосування. На противагу цьому, прерогативна держава функціонує як сфера політичного свавілля, де рішення диктуються доцільністю, а не правом, і переважає логіка надзвичайного стану, незалежно від будь-якого формального оголошення. На відміну від передбачуваного «авторитарного легалізму» нормативної держави, тут правова норма стає вибірковим інструментом для нейтралізації опонентів, створюючи стан «динамічної невизначеності». Неможливість передбачити, як буде застосовано закон, породжує «ефект приглушення» і викликає самоцензуру значно ефективніше, ніж відкритий терор.

Розвиток російського правопорядку після 24 лютого 2022 р. був зсувом від авторитарного права до справжньої військової диктатури. У цих умовах кримінальне право стало частиною ідеологічної системи нагляду, створюючи нормативно детерміновану реальність, у якій будь-яка публічна критика офіційної позиції держави стає злочином. Основою цього репресивного механізму стали Федеральні закони від 4 березня 2022 р. (№ 31-ФЗ і № 32-ФЗ), які запровадили військову цензуру. Головне положення цього закону – Стаття 207.3 Кримінального кодексу Російської Федерації («поширення завідомо неправдивої

інформації» – передбачає до 15 років позбавлення волі (Human Rights Watch, 2022). Його правовий зміст спирається на формальне розуміння критерію «неправдивості»: будь-яка інформація, що суперечить брифінгам Міністерства оборони Російської Федерації, автоматично вважається злочином. У цьому розумінні існує презумпція абсолютної істинності державних джерел, без урахування доказів добросовісної помилки підсудного. Доповнюючи, Стаття 280.3 Кримінального кодексу («дискредитація») карає оціночні судження і навіть критику армії, знову використовуючи інструментарій адміністративної преюдиції (кримінальна, на відміну від адміністративної, відповідальність виникає тільки після повторення діяння) (U.S. Department of State, 2023). Ця стаття була посилена у 2024 р. Ця актуалізація репресивного потенціалу системи постійно підтримувалася владою. У липні 2022 р. цензурні положення були поширені на всі установи Російської Федерації, що діють за кордоном (Національна гвардія, Міністерство закордонних справ та Генеральна прокуратура), фактично забороняючи критику зовнішньої політики. Важливим етапом стало відновлення у 2023–2024 рр. інституту конфіскації майна за злочини проти державної безпеки. Це створило економічний важіль тиску: поширення «неправдивої інформації» з корисливих мотивів (включаючи монетизацію онлайн-контенту) тепер тягне за собою ризик вилучення активів. До 2025 р. судова практика набула характеру систематичного терору. Кваліфікація антивоєнних заяв через обтяжуючу обставину «політичної ненависті» дозволяє судам призначати позбавлення волі (6–8,5 років) навіть за поодинокі пости без серйозних наслідків. Надання Роскомнадзору повноважень блокувати ресурси в позасудовому порядку призвело до ліквідації незалежного медійного середовища («Дощ», «Медуза», «Новая газета»). Масштаби репресій підтверджуються статистикою кінця 2025 р.: понад 10 800 кримінальних справ за Статтею 207.3 Кримінального кодексу, понад 550 000 адміністративних проваджень за «дискредитацію» та понад тисячу політичних в'язнів, засуджених за ненасильницький протест (Immigration Attorneys, 2026). Нормативний вимір держави був повністю витіснений прерогативним. Судова влада втратила свою суб'єктність. Тепер вона функціонує виключно як адміністративний інструмент. Це для реалізації військово-політичних рішень режиму.

На відміну від російського випадку, де репресивна правова рамка була побудована за короткий період для задоволення потреб конкретної військової кампанії, турецький досвід ілюструє поступову ерозію демократичних інститутів через довгострокове та послідовне використання антитерористичного законодавства. В академічній літературі ця модель описується як «автократичний легалізм», що розуміється як використання формально легітимних конституційних процедур і правових механізмів для досягнення авторитарних цілей (Scheppelle, 2018). Кримінальне переслідування колишнього співголови прокурдської Народно-демократичної партії Селаттін Демірташ становить демонстративний приклад інструменталізації судової системи для нейтралізації політичної опозиції. Рішення Великої Палати Європейського суду з прав людини

у справі *Selahattin Demirtaş v. Türkiye* (No. 4) від липня 2025 р. детально реконструює логіку цього механізму. Європейський суд з прав людини встановив порушення Статті 18 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, одне з найсерйозніших висновків у судовій практиці Суду. Було встановлено, що переслідування Демірташа мало приховану мету придушення політичного плюралізму та обмеження свободи політичних дебатів (Yeşil, 2025). Репресивна структура спиралася на два ключові елементи. У травні 2016 р. турецький парламент ухвалив конституційну поправку, що тимчасово скасувала парламентський імунітет. Європейський суд з прав людини охарактеризував цей крок як разовий захід, спрямований переважно на опозиційних депутатів, зокрема Народно-демократичної партії та Республіканської народної партії; це становило зловживання конституційною процедурою та позбавляло переслідування передбачуваності. Був застосований механізм, відомий як «судова карусель»: після того, як національний суд наказав звільнити Демірташа у 2019 р., прокуратура негайно порушила нову кримінальну справу, формально на основі тих самих фактів, але юридично перекаліфіковану. Європейський суд з прав людини визнав цю практику навмисним обходом міжнародних зобов'язань держави.

Основним інструментом, використаним для криміналізації курдської опозиції та громадянського суспільства, є Стаття 314 Кримінального кодексу Туреччини 2016 р., яка криміналізує членство в збройній організації. Це положення є проблематичним через надзвичайно широке та непередбачуване тлумачення як «членства», так і пов'язаної категорії «терористичної пропаганди». Правозастосовна практика прирівнює законну політичну діяльність до тероризму. Докази «членства» беруться з публічних виступів і політичних заяв. Вони також беруться з публікацій у соціальних мережах, що не закликають до насильства; з професійної роботи юристів, що захищають політичних в'язнів; з участі в мирних зібраннях. У справі *Selahattin Demirtaş v. Türkiye* (No. 4) Європейський суд з прав людини наголосив, що оскаржувані заяви підпадали під обсяг захищеного політичного вираження і не підбурювали до насильства. Відсутність обґрунтованої підозри продемонструвала, що антитерористичне законодавство було перетворено на інструмент політичного контролю (Yeşil, 2025).

Концепція «інституційного співіснування», як пояснив Френкель, очевидна в Туреччині, коли нормативні та прерогативні виміри держави співіснують у межах тих самих органів. Один суддя може діяти законно у приватних спрах. Водночас він може служити інструментом політичної репресії. Це може статися у справах проти опонентів влади. Цей функціональний розкол став результатом масштабного звільнення персоналу після спроби перевороту 2016 р., яке призвело до укомплектування судової влади лояльними виконавцями. Надзвичайний стан (2016–2018) остаточно інституціоналізував цю позаправову сферу всередині формальної правової системи через систему неоскаржуваних указів (Akçay, 2021). Термін «lawfare», спочатку створений С. Dunlap Jr (2001) для опису військової стратегії, був трансформований у внутрішньополітичному

контексті Сполучених Штатів в інструмент для шкоди та делегітимізації опонентів через правові механізми. Водночас саме звинувачення у правовій війні часто служить маніпулятивній меті, зміщуючи дискурс з правової сфери (факту правопорушення) до сфери політичних мотивів. Цей тип риторики підриває роль суду як нейтрального арбітра та перетворює правосуддя на політичний об'єкт.

Переслідування подій 6 січня 2021 р. стало найбільшим кримінальним процесом в історії США. Одним з рішень, яке мало прийняти обвинувачення, було те, чи застосовувати закон про підбурювання до заклоту (18 U.S.C. §2384). Викликом було провести межу між кримінальною змовою та політичною діяльністю. Перша поправка дає майже абсолютний захист політичних висловлювань, таких як заклики до повалення уряду, якщо це не «підбурювання до негайних протиправних дій». Обвинувачення переконали суд, що це було більше, ніж просто риторична вправа. Це включало відчутний план насильницького зриву мирної передачі влади. Це включало накопичення зброї та планування штурму Капітолію. Стюарт Роудс та інші лідери отримали вироки від 18 до 22 років ув'язнення, встановивши важливий прецедент, що насильницький напад на демократичний процес не є протестом. Юридичні коментатори, однак, застерігають, що розпливчата мова статуту може бути використана іншими адміністраціями США для придушення лівих або екологічних рухів, оскільки вона запобігає застосуванню будь-якого закону США силою. Це може мати наслідки для громадянських свобод (Zick, 2022).

Ухвалений для протидії пропагандистській діяльності нацистської Німеччини, закон Foreign Agents Registration Act (1938) не застосовувався протягом десятиліть і залишався недіючим. Його використання

почалось після 2016 р. в контексті встановленого російського втручання в виборчу систему США. Це також відбувалось у контексті кримінального розслідування спеціального прокурора Роберта Мюллера. Закон про реєстрацію іноземних агентів застосовується до ширшого спектру діяльності. Це викликає академічні та юридично-політичні дебати, що стосуються питання прозорості проти стигматизації певної політичної та експертної діяльності. Визначення «іноземного агента» є розширювальним, що є проблематичним. Закон не вимагає формальних договірних відносин або оплати; достатньо, щоб діяльність здійснювалася «на прохання» або «в інтересах» іноземного принципала. Це створює зону правової невизначеності. Це впливає на неурядові організації (НУО), аналітичні центри, консультантів і журналістів. Їхня робота має транснаціональний елемент. Іншим питанням є політично вибіркове застосування Закону: інструменти, передбачені Законом, можуть переважно спрямовуватися на лобістів, пов'язаних з певними державами, зокрема Китаєм або Туреччиною, тоді як подібна діяльність від імені агентів, пов'язаних з союзниками США, може ігноруватися.

Модель США, викладена в Законі про реєстрацію іноземних агентів, наголошує на розкритті інформації і не забороняє явно політичне чи громадянське залучення. Однак термін «іноземний агент» часто і стратегічно використовується авторитарними режимами, такими як Російська Федерація, для виправдання та легітимізації власних репресивних дій. У таких випадках посилення на американський досвід функціонують як риторичний виправдувальний пристрій («whataboutism»), незважаючи на фундаментальну різницю між механізмами прозорості та інструментами для криміналізації опозиційної діяльності (Таблиця 1).

Таблиця 1. Порівняльний аналіз інструментів криміналізації політичної діяльності в національних правових системах

Країна	Ключовий правовий механізм (інструмент)	Об'єкт застосування (цільова група)	Правова специфіка та характер санкцій
Російська Федерація	Військова цензура (статті 207.3, 280.3 КК РФ)	Антивоєнні активісти, незалежні журналісти, правозахисники	Презумпція вини: будь-яка інформація, що суперечить офіційній позиції, є злочином. Санкції включають до 15 років позбавлення волі, конфіскацію майна та ліквідацію юридичних осіб
Туреччина	Антитерористичне законодавство (стаття 314 КК: «членство в збройній організації»). Скасування парламентських імунітетів	Політична опозиція (Народно-демократична партія), курдські активісти, адвокати	Розширювальне тлумачення: законна політична діяльність прирівнюється до тероризму. Санкції включають тривале досудове ув'язнення («судові каруселі») та усунення з виборної посади
Сполучені Штати	Закон про реєстрацію іноземних агентів; підбурювання до заклоту (18 U.S.C. §2384)	Лобісти іноземних урядів; учасники насильницьких дій проти держави (події 6 січня)	Судовий нагляд: змагальне провадження; вимога доведення конкретної поведінки (планування насильства). Санкції включають примусову реєстрацію (стигматизація) або позбавлення волі за насильницькі правопорушення

Джерело: складено автором на основі Human Rights Watch (2022), Penal Code of Turkey (2016), Foreign Agents Registration Act (1938), U. Yeşil (2025), N. Robinson (2019)

Синоптичний синтез даних таблиці вказує на те, що розглянуті правові інструменти є еквівалентними за функцією, хоча й з відмінностями в нормативній опрацьованості та суворості передбачених санкцій. Всі інструменти мають на меті обмежити простір для легітимного політичного змагання. У відкритій диктатурі, такій як Російська Федерація, держава вдається

до грубої криміналізації інакомислення через військову цензуру. У гібридному режимі, такому як Туреччина, незаконне процесуальне інжиніринг антитерористичного законодавства дозволяє підтримувати фасад легальності. Реалізація США Закону про реєстрацію іноземних агентів демонструє, що навіть у демократичному контексті регулювання прозорості може

використовуватися для цілей стигматизації у надзвичайно поляризованій політичній арені, хоча з пом'якшувальною гарантією незалежної судової влади. Спільною тенденцією в усіх розглянутих юрисдикціях є поступове розмивання межі між «нормативною» та «прерогативною» державою, де правова невизначеність стає інструментом управління. Необхідна основа для зовнішньої проєкції влади створюється внутрішньою консолідацією репресивного апарату та очищенням політичного поля, при цьому національний суверенітет перетворюється на бар'єр, що блокує дію міжнародних стандартів – питання, яке буде детально розглянуто в наступному розділі в контексті міжнародних імунітетів.

Відповідь міжнародної спільноти та правові наслідки. Одним із центральних конфліктів міжнародного права ХХІ ст. є питання, чи можуть вищі посадові особи держави, включаючи діючих глав держав, глав урядів та міністрів закордонних справ, нести кримінальну відповідальність. У цій сфері зіштовхуються два фундаментальні принципи міжнародного права: суверенна рівність держав, яка традиційно включає імунітети для забезпечення стабільності в міжнародних відносинах, та імперативна необхідність боротьби з безкарністю за найсерйозніші міжнародні злочини. Традиційне розуміння імунітету чітко викладене у судовій практиці Міжнародного Суду ООН, особливо у справі про ордер на арешт (DRC v Belgium) (2002) (Goldmann, 2009). У світлі законодавчих спроб Бельгії здійснювати універсальну юрисдикцію щодо міжнародних злочинів Суд постановив, що видача ордерів на арешт національними судами проти діючих іноземних посадових осіб суперечить звичаєвому міжнародному

праву. МС ООН підтримав абсолютний імунітет *ratione personae* діючих глав держав, глав урядів та міністрів закордонних справ для офіційних та неофіційних дій на функціональних підставах ефективного здійснення представницького характеру їхньої посади на міжнародному рівні. Рішення окреслило кілька альтернативних шляхів притягнення таких осіб до відповідальності, включаючи переслідування у їхній власній державі, відмову держави походження від імунітету, підзвітність після залишення посади та юрисдикцію міжнародних кримінальних трибуналів. При цьому Міжнародний Суд ООН фактично виключив національні суди з переслідування діючих іноземних лідерів. Це залишило цю сферу міжнародному кримінальному правосуддю. Римський статут Міжнародного кримінального суду втілює принципово інший підхід. Стаття 27 Римського статуту прямо усуває релевантність офіційного становища особи, включаючи становище глави держави або уряду, для цілей кримінальної відповідальності та здійснення Судом юрисдикції. «Вертикальний» вимір відповідальності, викладений тут, означає, що імунітети, визнані в «горизонтальних» міждержавних відносинах, не можуть бути спрямовані проти міжнародного кримінального судочинства. Саме ця концептуальна розбіжність між підходом Міжнародного Суду ООН та підходом Міжнародного кримінального суду породжує напруженість у сучасному режимі міжнародних імунітетів. Порівняння того, як обробляються імунітети для вищих посадових осіб у різних країнах, показує, що виникає інша система міжнародної кримінальної відповідальності. Ця система залежить не лише від правових норм, але й від геополітичного контексту (Таблиця 2).

Таблиця 2. Порівняльний аналіз режимів міжнародної кримінальної відповідальності та імунітетів вищих посадових осіб (Російська Федерація, Туреччина, Сполучені Штати)

Порівняльний критерій	Російська Федерація (В. Путін)	Туреччина (Р. Ердоган)	Сполучені Штати (посадові особи)
Відношення до МКС (Римський статут)	Не є державою-учасницею. У березні 2023 р. МКС видав ордер на арешт президента за підозрою у незаконній депортації дітей	Не ратифікувала Статут. Не визнає юрисдикцію Суду. Не є об'єктом проваджень	Не є державою-учасницею. Активно протидіє юрисдикції Суду через внутрішнє законодавство та санкції
Статус імунітету (<i>ratione personae</i>)	МКС застосував статтю 27 Римського статуту, відхиливши посилання на офіційний статус як щит	Повний імунітет згідно зі звичаєвим міжнародним правом залишається. Немає винятків для національних судів інших держав	Де-юре немає імунітету перед МКС (згідно зі статтею 27), але де-факто він забезпечений політичною та військовою вагою держави
Правова основа юрисдикції/захисту	Юрисдикція заснована на деклараціях України згідно зі статтею 12(3) Статуту щодо злочинів, вчинених на її території, незалежно від громадянства агресора	Судова практика МС ООН гарантує недоторканність «трійки» (глава держави, глава уряду, міністр закордонних справ) від іноземної кримінальної юрисдикції	Закон про захист американських військовослужбовців та мережа двосторонніх угод про невидачу (стаття 98 Статуту)
Механізм виконання	Юридичне зобов'язання 124 держав-учасниць МКС заарештувати підозрюваного, якщо він в'їде на їхню територію	Відсутність резолюцій Ради Безпеки ООН та формальних розслідувань блокує спроби переслідування	Повноваження президента США застосовувати військову силу для звільнення громадян США, затриманих МКС
Геополітичні наслідки	Обмеження міжнародної мобільності, «токсичність» контактів, ризик арешту	Збереження ролі регіонального лідера та посередника; вільна участь у міжнародних самітах	Створення виняткового режиму, в якому національні інтереси ставляться вище міжнародних правових норм

Джерело: складено автором на основі European Commission (2022), P. Labuda (2023), Immigration Attorneys (2026)

Практика на початку XXI ст. свідчить про трирівневу систему. Лідери геополітичних гегемонів захищені поєднанням правових і політичних інструментів. Лідери держав, що не є учасниками, користуються класичним імунітетом. Однак особи, які перебувають у межах територіальної юрисдикції Міжнародного кримінального суду, втрачають імунітет незалежно від свого статусу глави держави. Дані таблиці виявляють структурну асиметрію в міжнародному правосудді, що ілюструється закріпленням «гегемонічного винятку» через пріоритет внутрішнього права у випадку США, та тим фактом, що вирішальним фактором втрати імунітету є не участь у договорі, а територіальна юрисдикція місця вчинення злочину, як демонструє порівняння між Російською Федерацією та Туреччиною. Це свідчить про зсув від правової універсальності до вибіркового правосуддя, залежного від геополітичного впливу держави.

Обмеження юрисдикції МКС, зокрема щодо злочину агресії, посилює дебати щодо необхідності додаткових судових механізмів. МКС є важливою частиною системи міжнародного кримінального правосуддя, але його повноваження не є всеосяжними. Це означає, що існують деякі прогалини в праві, які міжнародні інститути намагаються заповнити. Спеціальний юрисдикційний режим, що регулює злочин агресії, є ключовим рушієм цих дебатів. На відміну від геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів, щодо яких МКС може здійснювати територіальну або персональну юрисдикцію, злочин агресії підпорядковується значно суворішим умовам. Здатність Суду розглядати агресію обмежена згідно з Кампальськими поправками 2010 р. до Римського статуту. Зокрема, Суд не може розглядати справи про агресію, вчинену громадянами держави, що не є учасницею Статуту, або на території такої держави, якщо ситуація не передана Радою Безпеки ООН. Цей механізм є ефективним засобом запобігання притягненню до відповідальності вищого керівництва держав-агресорів, які не ратифікували Римський статут, одночасно надаючи їм право вето в Раді Безпеки. Російська Федерація є прикладом ситуації, де це створює структурну «прогалину безкарності»: МКС може переслідувати певні злочини, вчинені під час війни, але не може переслідувати саму війну.

Для подолання цієї юрисдикційної неузгодженості було запропоновано створення спеціального трибуналу щодо злочину агресії (Dannenbaum, 2022). Однак можливі моделі для такого органу стикаються з викликом забезпечення підзвітності вищих посадових осіб. Трибунал, інтегрований у національну правову систему – навіть з міжнародними суддями – ризикує бути обмеженим прецедентом Міжнародного Суду ООН щодо ордеру на арешт 2002 р. (Goldmann, 2009), який підтвердив абсолютний характер особистого імунітету діючих глав держав перед національними судами. Заклик держав та експертів до створення суто міжнародного трибуналу зростає. Це було б створено міжнародним договором або угодою з Організацією Об'єднаних Націй, рекомендованою Генеральною Асамблеєю. Лише такий статус дозволив би застосувати логіку, відображену в практиці МКС та Спеціального суду для Сьєрра-Леоне: що офіційне становище не виключає міжнародної кримінальної відповідальності (McDougall, 2023).

Питання притягнення до відповідальності винних у агресії нерозривно пов'язане з інституційними проблемами, що стоять перед Радою Безпеки ООН. Право вето, закріплене в Статті 27(3) Статуту ООН, було задумане як компроміс для забезпечення участі великих держав у системі колективної безпеки. Однак воно також створило ситуацію, в якій постійні члени по суті перебувають поза межами досяжності примусових механізмів. Використання Російською Федерацією вето для захисту своїх союзників, а також Сполученими Штатами та Китаєм, демонструє, що цей інструмент використовується не лише для збереження стабільності, але й для блокування підзвітності (Trahan, 2020). Отже, виникає системна асиметрія: хоча міжнародне право проголошує заборону агресії як абсолютну норму, інституційні механізми для її забезпечення залишаються залежними від політичної волі держав, що чинять вирішальний вплив на систему.

Вплив на міждержавні відносини та суверенітет. Конфігурація міжнародних відносин зазнає фундаментальної трансформації. У центрі цієї зміни лежить ерозія традиційного Вестфальського суверенітету, який зазнає тиску від нових форм гібридного протистояння. Помітною тенденцією є використання внутрішнього кримінального права для досягнення зовнішньополітичних цілей. Описаний в академічному дискурсі як «lawfare», цей процес включає систематичну криміналізацію політичної опозиції всередині держави, трансформуючи таким чином її міжнародну правосуб'єктність (Mälksoo, 2024). Глобалізація та розвиток прав людини в другій половині XX ст. сприяли детериторіалізації кримінального права, зміцнюючи принцип, що суверенітет не може використовуватися для захисту осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини. У відповідь на цю тенденцію з'явилися режими, що використовують суверенітет для протилежної мети. Паралельно виникла концепція «суверенітету як безкарності», що характеризується використанням державного статусу як бар'єру для підзвітності при активному втручанні в справи інших акторів. У цьому контексті термін «lawfare» описує націлювання на опонентів через використання кримінальних, терористичних або іноземно-агентських ярликів з метою усунення їх з політичної арени. Це робить дипломатію неможливою, підриває довіру до міжнародних правових інститутів і призводить до радикалізації конфліктів. Противник втрачає свій статус рівноправного ворога (*justus hostis*) і стає цілком поліцейською операцією, яку слід нейтралізувати поза звичайними правилами війни (Sari, 2020).

Головним результатом внутрішньої криміналізації є її вплив на міжнародну правосуб'єктність: криміналізація політичних рухів є способом для держави зменшити владу народу, поміщаючи опонентів у «сіру зону» без правового захисту. Однак надмірна репресія може мати протилежний ефект, приводячи міжнародні інститути до визнання фактичної суб'єктності переслідуваних груп всупереч волі суверена (Olsson, 2022). Щоб проілюструвати це, необхідно розглянути, як ці теоретичні конструкції реалізуються на практиці, оскільки це дозволяє виявити конкретні механізми, завдяки яким правові інститути стають інструментами політичної боротьби за різних режимів.

Російська Федерація є прикладом глибокої трансформації суверенітету, спричиненої криміналізацією політики. Концепція «державно-організованої транснаціональної організованої злочинності» є центральною для цієї моделі, з державною стратегією та техніками правління кримінального управління. Механізм внутрішньої безпеки російського порядку базується на конституційному пріоритеті внутрішнього над міжнародним правом, що закріплює доктрину безкарності. Інструмент, що реалізує доктрину – законодавство про «іноземних агентів», яке криміналізує все, що пов'язане з іноземним. Існують два системні наслідки для зовнішнього світу – Російська Федерація проводить ізоляціоністську політику систематичного розриву зв'язків з міжнародними організаціями, включаючи Європейську конвенцію з прав людини та Раду Європи. Позиціонуючи претензії щодо прав людини як порушення суверенітету, Москва обмежує правовий простір, в якому застосовуються міжнародні стандарти. Також позитивний експорт репресивних норм регулярно, при цьому російська модель «іноземного агента» експортується в пострадянський простір (Киргизстан, Грузія), створюючи «міжнародну репресію» – клуб держав, що валідують відмову одна одній від верховенства права (Wallace & Rodriguez, 2024; Tabatadze *et al.*, 2025).

Російське використання lawfare у зовнішній політиці спрямоване на криміналізацію та десуб'єктивізацію противників, як продемонстровано Україною. Оголошення іноземного уряду злочинним приховує агресію під виглядом «поліцейської операції» і робить міжнародне гуманітарне право нерелевантним. Мілітаризація суверенітету проявляється в екологічному шантажі та ядерному статусі, щоб бути вище міжнародного права, роблячи виживання режимів залежним від створення глобальних загроз і роблячи дипломатію безсилою, поміщаючи кримінальну практику в центр держави (Arndt *et al.*, 2023). Туреччина є дитиною «трансакційного суверенітету», оскільки судова влада та антитерористичне законодавство використовуються для обміну з західними партнерами на поступки на іншому фронті, а юридичні питання є фішками в геополітичних переговорах. Після невдалої спроби перевороту 2016 р. відбулася централізація судової влади, що призвело до появи «вибіркового правосуддя». Антитерористичне законодавство трактується розширювально, що дозволяє класифікувати ненасильницьку політичну діяльність як підтримку тероризму. Справа Османа Кавали є показовою: відмова виконати рішення Європейського суду з прав людини про його звільнення ілюструє, що внутрішні політичні символи мають пріоритет (Çali, 2022). Для режиму утримання політичних в'язнів за ґратами ілюструє суверенне право карати «ворогів нації» навіть ціною кризи у відносинах з Радою Європи. Цей підхід розглядає міжнародне право як меню опцій, дозволяючи державі вибирати лише зручні норми, відкидаючи обтяжливі зобов'язання.

Вплив внутрішньої криміналізації на глобальну безпеку став очевидним під час процесу приєднання Швеції та Фінляндії до НАТО. Анкара перетворила питання розширення Альянсу на серію вимог щодо внутрішніх правових систем країн-кандидатів (Wilson & Dost, 2023). Зокрема, Туреччина вимагала екстрадиції

політичних опонентів і надавала списки осіб, включаючи журналістів та активістів, яким було надано політичний притулок у Європі. Вимоги також включали зміни в скандинавському законодавстві для введення суворіших антитерористичних правил. На практиці це означало перенесення турецького розуміння «безпеки» в правову структуру ЄС. Ця стратегія фактично зробила колективну безпеку заручницею внутрішньополітичних суперечностей і створила прецедент для прямого втручання однієї держави в правову систему іншої.

Правова система США відрізняється від авторитарних моделей. Вона зберігає здатність до саморегулювання, однак знаходиться під тиском поляризації. Відповідь на події 6 січня 2021 р. продемонструвала, що судова влада може діяти як гарантія проти політичного насильства без повної дегуманізації опонентів. Учасники штурму Капітолію переслідувалися в рамках змагального процесу і під наглядом незалежних судів, таким чином запобігаючи перетворенню права лише на інструмент виконавчої влади. Тим не менш, Truth Decay (занепад правди) продовжує створювати ризики для узгодженості зовнішньої політики Вашингтона (Williams & McCulloch, 2023). Сполучені Штати активно використовують екстериторіальну юрисдикцію (вторинні санкції та Закон про іноземні корупційні практики) як інструмент глобального впливу. Це ефективний механізм боротьби з транснаціональною злочинністю. Однак такі практики створюють напруженість навіть з найближчими союзниками. Це підживлює дебати щодо «стратегічної автономії» в Європі та спроби дедоларизації в інших регіонах, які в довгостроковій перспективі сприяють фрагментації міжнародного правового простору.

Порівняльний аналіз виявляє структурні закономірності у впливі внутрішньої криміналізації на міжнародні відносини. Існує тенденція до універсальної інструменталізації права. Існує десуб'єктивізація політичних противників. У всіх цих випадках державні актори використовують право для позбавлення своїх противників політичної легітимності, хоча через різні механізми. Російська Федерація повністю відмовляється від легітимності України та свого власного громадянського суспільства, прирівнюючи їх до злочинців. Те саме стосується Туреччини щодо курдського руху та політичної опозиції, яких вона маркує «терористами», таким чином виключаючи їх з політики. Сполучені Штати, зі свого боку, ефективно виключають певних акторів з глобального економічного порядку через санкційні режими та практики внесення до списків. Це зменшує їхню функціональну правосуб'єктність. Існує фрагментація суверенітету та тенденція до блоково-орієнтованої правової реальності. Глобальний порядок відходить від універсальних принципів до конкуруючих систем, які рясніють розбіжними поглядами на саму концепцію суверенітету. Поширення концепцій «криміналізованої державності» та «трансакційного авторитаризму» підриває згуртованість інститутів Організації Північноатлантичного договору і робить їх придатними для інструменталізації для внутрішньодержавних політичних цілей. Це полегшує реконфігурацію міжнародного правового простору. Держави намагаються екстраполювати функціонування

внутрішнього кримінального права на міжнародний правовий простір через Інтерпол, екстрадицію та санкції. Наполягання Туреччини на тому, що Швеція повинна підкоритися її внутрішнім правовим зобов'язанням, або застосування Закону про реєстрацію іноземних агентів показує, як внутрішні заклопотаності тепер диктують параметри міжнародного порядку денного безпеки. Політизація правосуддя шкодить демократичному табору тим, що дозволяє автократіям поширювати ідею «суверенної демократії» та заперечувати універсальність щодо прав людини. Ревіталізація міжнародного права неможлива без декриміналізації політичного життя всередині країни.

Підсумовуючи, стратегії lawfare та внутрішньої криміналізації політичної опозиції перестали бути локальними явищами і стали ключовим фактором руйнування міжнародного правового порядку. Авторитарні режими здатні експортувати репресивні норми та інструменталізувати міжнародні інститути для делегітимації своїх опонентів, якщо вони використовують державний суверенітет як «інструмент безкарності». Це послабило єдиний правовий простір і зрушило до блоково-базованої реальності, де внутрішнє кримінальне право починає диктувати умови глобальної безпеки. Це підірвало згуртованість навіть альянсів, таких як НАТО.

Обговорення

Отримані результати свідчать, що категорія «політичний злочин» вийшла за межі доктринальних дебатів у XXI ст., ставши ключовим індикатором деградації глобальної системи безпеки. Дослідження показує, що зміна всередині авторитарних правових систем – перехід від «авторитарного легалізму» до моделі «прерогативної держави» – є не просто локальним явищем, а способом руйнування міжнародного правового порядку. У цій системі концепція суверенітету використовується для забезпечення того, щоб вищі посадові особи не могли бути покарані. Виявлені закономірності підтверджують, що збереження класичних абсолютних імунітетів *ratione personae* в умовах гібридного протистояння стає правовим анахронізмом, що легітимізує використання державних інститутів як інструментів міжнародних злочинів.

Висновки щодо трансформації політичних режимів та інструменталізації права набувають більшого значення, коли розглядаються поряд із сучасними науковими роботами зарубіжних дослідників. Порівняльний аналіз дослідження виявив як спільні розуміння кризи міжнародного права, так і значні відмінності в аналізі, зумовлені різними перспективами. Хоча іноземні вчені зазвичай зосереджувалися на конкретних секторах або регіонах, це дослідження пропонує комплексний підхід, розглядаючи питання через призму концепції «Подвійної держави» та глобальних геополітичних зрушень. Питання R. Scott (2025) про використання адміністративних процедур як форми покарання стосується механізмів, виявлених у цьому дослідженні. Однак існують значні відмінності в контекстах, у яких виникають обидва питання. Фокус американського вченого на імміграційному праві як інструменті використання права проти політичних

дисидентів, що не є громадянами, разом з їхнім аргументом, що демократичні держави можуть створювати зони, де правовий захист для аутсайдерів зменшений, є тим, що мається на увазі під мілітаризацією права. Натомість, це дослідження виявило протилежну тенденцію: авторитарні режими (такі як Російська Федерація та Туреччина) використовують порівнянні механізми виключення не проти мігрантів, а проти власних громадян, ефективно перетворюючи їх на «чужорідні елементи» через маркування «іноземним агентом». Хоча аналіз R. Scott зосереджувався на вибіркового застосуванні в рамках функціональної судової влади, що все ще дозволяє апеляцію, висновки цього дослідження демонструють відсутність правового захисту, коли судова влада інтегрована в репресивний апарат. Отже, висновки R. Scott про адміністративний тиск застосовуються тут до сфери кримінального права. У цьому контексті результатом є не депортація, а вічне ув'язнення.

У галузі міжнародного кримінального права виник значний діалог у світлі теоретичної роботи A. Khan *et al.* (2021), які дослідили нормативну систему відповідальності за злочин агресії. Дослідження зосередилося на тому, як слід інтерпретувати Римський статут, і на виявленні більш ефективних правових фраз для розширення юрисдикції Міжнародного кримінального суду. Фокус цього дослідження зрушився від нормативного ідеалізму до жорсткого політичного реалізму, демонструючи, що основною перешкодою для правосуддя є не правові суперечності, а інституціоналізована нерівність суб'єктів міжнародного права. Автори стверджують, що володіння ядерним арсеналом та вето в Раді Безпеки ООН створює де-факто імунітет, який не може бути подоланий лише правовими інструментами, що є моментом, який не розглядався попередніми авторами. Картину доповнює цей аналіз, який показує, що механізм Статті 27 Римського статуту (відсутність імунітету) характеризується вибіркового застосуванням, оскільки його реалізація блокується стратегічним імунітетом геополітичних лідерів. Це означає, що інститут міжнародної відповідальності змінюється з правової процедури на інструмент силового протистояння.

При порівнянні підходів до природи політичного насильства, як викладено в D.K. Gupta (2020), були виявлені фундаментальні розбіжності. Автор розглядав тероризм як процес радикалізації знизу серед маргіналізованих груп, надаючи детальний опис життєвого циклу насильницьких організацій та їхньої ідеологічної еволюції. Це дослідження застосовує інший соціологічний підхід, розглядаючи тероризм з перспективи «держави-як-конструктора». Цей термін описує державу, яка використовує антитерористичну риторику як технологію політичного управління. На основі турецького та російського законодавства демонструється, що концепція «тероризму» втратила своє первісне значення (здійснення насильницьких дій) і еволюціонувала в універсальний правовий ярлик для криміналізації будь-якої форми опозиції. Хоча дослідження D.K. Gupta зосереджувалося на реальних загрозах безпеці, це дослідження розкриває, як держава може створювати фальшиві загрози,

позначаючи мирних громадян як «терористів». Це використовується для виправдання використання надзвичайних повноважень та репресій.

Питання підзвітності авторитарних режимів, центральне для J.R. Suesser (2022), додатково уточнюється інституційно в цьому дослідженні. J.R. Suesser спостерігав неефективність міжнародних трибуналів у вирішенні порушень у Сирії, Китаї та Росії, приписуючи це в основному зовнішнім факторам – слабкості міжнародних інститутів та відсутності політичної волі. Це дослідження розглядає питання зсередини режимів і через призму «нормативної» та «прерогативної» держави Френкеля. Це показує, що захист від міжнародного правосуддя досягається не лише через обмеження зовнішніх примусових повноважень, а й через активне конструювання закритої внутрішньої правової сфери, в якій внутрішнє законодавство (включаючи положення про військову цензуру та «дискредитацію») активно налаштовується, щоб мати пріоритет над міжнародними правовими зобов'язаннями. Тому результати переформулюють висновки J.R. Suesser: безкарність є не просто результатом системного збою, а продуктом навмисної державної стратегії правового суверенізму.

Емпіричні докази щодо судової влади, представлені в B. Esen (2025), були застосовані до Туреччини, але тут розроблені. B. Esen детально задокументував процеси, завдяки яким суди стають покірними виконавчій владі в конкурентно авторитарних режимах, зосереджуючись на чистках та дизайні. Ця робота розробляється шляхом пов'язування цих процесів з розширенням зовнішньої політики. Процес, який B. Esen не досліджував, виявляється: інтернаціоналізація внутрішньої репресії в Туреччині через її вимоги до Швеції та Фінляндії видати її політичних опонентів. Показується, що підпорядкована судовою владою є не суто внутрішньою проблемою, а такою, що включає геополітичний шантаж, який може порушити безпекові коаліції, такі як НАТО.

Порівняльне читання інституту «іноземних агентів» T.T. Holyoke (2020) таким чином дозволяє чітко розрізнити демократичні та авторитарні моделі. T.T. Holyoke розглядав Закон США про реєстрацію іноземних агентів як легітимний інститут на службі меті прозорості політичного лобіювання, суттєвого для плюралізму, якого вимагає демократія. Натомість, це дослідження показує, що формальна адаптація цього правового інституту авторитарними режимами (Російська Федерація, Грузія, Киргизстан) призвела до цілковитої інверсії його функціонального призначення. Стверджується, що за відсутності незалежної судової влади та без політичної конкуренції реєстраційний механізм стає інструментом для ліквідації політичних та громадянських прав. Це зіставлення дозволяє дійти висновку, який не був зроблений T.T. Holyoke: одна і та сама правова практика в різних режимах може мати функції, які є протилежними одна одній, навіть руйнівними для демократичного порядку.

Підсумовуючи, термін «політичний злочин» змінився від теми спеціалізованих доктринальних розбіжностей до основного знаку проблеми в глобальній системі безпеки в XXI ст. Порівняльний аналіз ілюструє, що внутрішня еволюція авторитарних режимів

у модель «прерогативної держави» є не просто локалізованим явищем, а системною стратегією підризу міжнародного правового порядку через експортування репресивних практик. Це підтверджує твердження, що збереження класичних абсолютних імунітетів *ratione personae* в умовах гібридного протистояння становить правовий анахронізм. Це робить нормальним використання державних інститутів для вчинення міжнародних злочинів.

Висновки

Синтезуючи емпіричний та теоретичний матеріал, виявляється фундаментальна інверсія категорії «політичний злочин» у правовій доктрині XXI ст. Якщо в класичній ліберальній парадигмі концепція служила для захисту прав індивідів і забезпечення основи для надання притулку, вона тепер стала механізмом легітимації репресивних практик і повної «десуб'єктивізації» опонентів. Через теорію «Подвійної держави» Френкеля демонструється, що в авторитарних режимах «нормативний» вимір права був остаточно поглинутий «прерогативним» виміром, в якому правові процедури служать виключно для формалізації політичної доцільності.

Порівняльний аналіз правопорядків виявляє різні патерни цієї правової еволюції. Російська Федерація створила правопорядок для військових диктатур шляхом запровадження військової цензури та закону про іноземних агентів, щоб закрити свій правопорядок для виконання міжнародних зобов'язань і зробити альтернативну інформацію незаконною. Туреччина є прикладом «автократичного легалізму», де «легітимність» є частиною процесу і може приховувати політичний порядок денний, оскільки антитерористичні закони застосовуються для проведення судів проти опозиції уряду. Натомість правова система США зберігає незалежність судового перегляду порівняно з авторитарними порядками Туреччини та РФ, попри кризу навколо законодавства про іноземних агентів (FARA) та перетворення цього інструменту на політичну зброю внаслідок поляризації суспільства.

Дослідження показує велику проблему із системою міжнародної відповідальності. Це через те, що існує сутичка між необхідністю зупинити людей, що уникають покарання, і ідеєю, що деякі люди є вище закону. Механізм Статті 27 Римського статуту, застосований у прецеденті ордеру на арешт для глави Російської Федерації, стикається з геополітичними обмеженнями та консервативною позицією Міжнародного Суду ООН на практиці. Це створює трирівневу асиметричну систему правосуддя, яка залежить від ядерного потенціалу держави. Робиться висновок, що *lawfare* вийшла за межі національних юрисдикцій, еволюціонувавши в засіб експорту репресій та інструмент геополітичного шантажу. Це підтверджується спробами певних держав використовувати своє членство в безпекових альянсах (як продемонстровано зусиллями заблокувати розширення НАТО) для застосування власних стандартів екстрадиції, підриваючи таким чином інституційну єдність колективної безпеки. Висновки демонструють, що мілітаризація державного суверенітету призводить до демонтажу єдиного правового порядку та заміни

універсальних норм фрагментованим геополітичним, в якому підзвітність за найсерйозніші злочини, включаючи злочин агресії, залежить від здійснення військової та політичної влади, а не від права. Практичне значення роботи полягає в її аргументі на користь створення Спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії. Цей трибунал матиме юрисдикцію, яка може подолати особисті імунітети, незалежно від того, який статус ратифікації Римського статуту. Перспективні напрямки подальших досліджень включають вивчення впливу цифрових технологій на автоматизацію політичної репресії

(цифровий авторитаризм) та аналіз тенденцій до гармонізації законодавства про «іноземних агентів» у країнах Глобального Півдня.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

Igor Paryzkyi**PhD in Law, Doctor of Economic Sciences, Professor**National Academy of Management**03151, 15 Ushynskyi Str., Kyiv, Ukraine**<https://orcid.org/0000-0001-6835-5930>*

Violations of administrative and criminal law as component of political activity

Abstract. This study was conducted in light of the growing role of criminal law mechanisms in regulating political processes, and the transformation of the category of “political crime” within the international legal order. The study aimed to examine the evolution of the concept of political crime and identify models of its legal reinterpretation. The methodology involved applying historical-legal and comparative-legal analyses to compare the legal regimes of the United States, Turkey and the Russian Federation, as well as using case study methods and critical discourse analysis. The research revealed that the classical doctrine of political crime, which originated in nineteenth-century European law, was intended to protect political opposition from persecution, but was systematically degraded in the second half of the 20th century. After the Second World War, it was found that international law had abandoned the universal consideration of political motive in favour of the principle of individual criminal responsibility for international crimes. The establishment of international criminal justice was shown to lead to a significant narrowing of the scope of political immunities. The results of the analysis indicate that, in the 21st century, political crime has ceased to function as an autonomous legal category and has instead transformed into a multi-level mechanism for regulating the political sphere. In democratic states, it is mainly used to hold public officials accountable for corruption, abuse of power, and excess of authority. In contrast, in authoritarian and hybrid regimes, criminal law is systematically applied to criminalise political activity, shape selective law enforcement and neutralise opposition figures. The analysis also covered the spread of lawfare strategies, in which law is used as an instrument of political struggle and to delegitimise opponents. It was substantiated that international law is reinterpreting sovereignty not as an absolute privilege but as a form of state legal responsibility, expanding the boundaries of international jurisdiction and altering the legal status of senior officials. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results in scholarly, analytical, and educational activities, particularly in the preparation of professional legal opinions, analytical materials, and comparative reviews in international criminal law

Keywords: authoritarian regime; repression; democratic institutions; tribunal; corruption

Introduction

The relevance of political activity to the violation of criminal law is given by the shift in the relationship of law and politics that took place in the second half of the 20th century and in the first quarter of the 21st century. In the circumstances of the institutionalisation of international criminal justice, universality of the competence of international judicial bodies and growing significance of criminal law for state security, political activity has two legal connotations. On the one hand, it is regarded as a threat to the constitutional order or public security. On the other hand, certain political activities use it to legitimise their unlawful acts and evade criminal liability. This double legal meaning makes the distinction between lawful political activity and criminally punishable acts unclear. It creates difficulties for law enforcement and inconsistency between national

and international criminal law. In 19th-century and early 20th-century legal doctrine, political activity was regarded as a legitimate tool for combating power, an expression of freedom of opinion and a right to political resistance. This perspective was reflected in classical political crime theory and in the notion of the “political exception” in extradition law. According to this notion, political motivation was treated as a circumstance mitigating or excluding criminal liability. In this framework, the criminal law dimension of politically motivated acts was replaced by political or philosophical arguments referring to the public interest, revolutionary expediency or the fight against tyranny. These arguments were used to justify regarding the political sphere as a relatively autonomous realm free from criminal law. However, after the Second World War, the

Received: 12.09.2025, Revised: 19.01.2026, Accepted: 25.02.2026, Published: 02.03.2026

Suggested Citation:

Paryzkyi, I. (2026). Violations of administrative and criminal law as component of political activity. *Foreign Affairs*, 36(1), 76-89. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.76.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

establishment of the system of international criminal law and the gradual expansion of the jurisdiction of international judicial institutions led to this approach being revised. Political activity began to be viewed not only as a means of exercising rights and freedoms, but also as a potential means of committing international crimes, including aggression, crimes against humanity, war crimes and transnational corruption. In this context, there was a particular focus on clarifying the theoretical and practical criteria by which political motivation and personal status cease to be justifying factors and, conversely, acquire criminal law significance. This determined the focus of this study.

The interaction between law and politics in the criminal sphere was the subject of active scholarly debate between 2020 and 2025, as reflected in the numerous academic works produced during this period. In particular, D.M. Brinks & G. Pérez (2025) conceptualised the dual nature of recourse to legal mechanisms. The authors examined the consequences of the legalisation of social relations and analysed the destructive potential of “lawfare”, which is characteristic of political regimes in the early 21st century. They demonstrated how judicial institutions can become arenas of political struggle where legal norms are used to delegitimise and remove opponents. F. De Francesco & P. Trein (2020) conducted a comparative analysis of issues of transparency of political influence, examining the correlation between levels of corruption and the dynamics of implementing lobbying registers. The researchers empirically demonstrated that although major corruption scandals prompt the adoption of regulatory mechanisms, such instruments remain ineffective without proper oversight. Against the backdrop of Russia’s full-scale invasion of Ukraine, the issue of international responsibility took on particular significance, as addressed by V.A. Shatilo *et al.* (2023). The scholars substantiated the need for a comprehensive approach to qualifying the crime of aggression, highlighting gaps in the existing security system as of 2023. Particular focus was given to developing mechanisms to overcome the functional immunities of senior officials, which had previously rendered their effective criminal prosecution impossible. M. Shepitko (2022) highlighted the practical aspects of this problem, focusing on the procedural and forensic difficulties of investigating crimes during active hostilities. The author emphasised the specifics of collecting evidence in de-occupied territories. Access to crime scenes was limited, and a proposed adapted methodology for documenting war crimes under conditions of destroyed infrastructure was proposed.

E. Tsybulenko & H. Rinta-Pollari (2023) identified jurisdictional obstacles to prosecution. They assessed the limitations of the International Criminal Court’s mandate, which lacks universal jurisdiction over the crime of aggression. Based on this, they argued that establishing a special tribunal to hold the highest leadership of the aggressor state accountable was inevitable. R. Veresha & V. Karpuntsov (2025) examined the transformation of the role of criminal law in the context of hybrid warfare. The authors analysed the semiotic aspects of qualifying new types of criminal acts arising from the evolution of conflict methods in the 2020s, proposing ways to adapt legal doctrine to existential threats to national security that transcend traditional criminal law.

O. Berezovska-Chmil (2023) analysed institutional differences in the functioning of legal systems, comparing democratic and authoritarian regimes. She identified fundamentally different approaches to legitimising political decisions and understanding sovereignty, which directly affect the level of human rights protection.

V. Nahnybida (2022) analysed doctrinal problems relating to the implementation of state jurisdictional immunity when enforcing judicial decisions in third countries. They traced the evolution from absolute to functional immunity in private international law, examining the practice of levying execution on state property as a means of compensating for damage caused by sovereign acts. I. Skrypchenko (2024) studied the socio-psychological determinants of political violence using the example of the storming of the US Capitol on 6 January 2021. Using the theory of relative deprivation, the author demonstrated that subjective feelings of injustice and loss of status among certain social groups can be key mobilising factors. T. Slipeniuk (2024) systematised the tools for counteracting the abuse of procedural rights in Anglo-American legal systems, identifying effective safeguards and judicial doctrines that ensure good faith. This reveals the mechanisms that prevent criminal proceedings from being used for purposes unrelated to justice.

Despite the substantial body of research, previous studies have not adequately addressed the issue of political activity as a mechanism and instrument of criminal offences in the context of changing sovereignty and the proliferation of lawfare strategies. This study aimed to comprehensively examine the evolution of approaches to the criminal law assessment of political activity at national and international levels. To this end, the study set out to analyse doctrinal and historical-legal approaches to the concept of political crime and to outline the consequences of the instrumentalisation of criminal law for the international legal order and the concept of sovereignty.

Materials and Methods

The empirical basis of the study consisted of a set of regulatory legal acts. It also consisted of decisions of national and supranational judicial bodies. In addition, it consisted of reports of international monitoring missions. Finally, it consisted of diplomatic documentation. The study’s chronological scope covers the period from the late twentieth century to the first quarter of the 21st century (1998-2025). This enabled the evolution of the instrumentalisation of criminal law to be traced, from the establishment of international criminal justice to the contemporary escalation of repressive practices. A separate group of sources comprised a historical document from the late eighteenth century, which was used to retrospectively analyse the genesis of the concepts of neutrality and sovereignty. In particular, Thomas Jefferson’s letter to Edmond Charles Genet (1793) made it possible to trace the early ideas about the limits of state neutrality and responsibility in foreign policy conflicts. Sources were included in the sample if they contained legal norms or precedents regulating the intersection of national security, freedom of expression, and international responsibility. The sample included acts containing provisions on the criminalisation of political activity, the status of foreign agents, extradition

and state immunities. Cases and standards pertaining to commonplace criminal infractions devoid of political or international implications were excluded.

The body of sources was structured at three levels, with each level containing a specific type of source. At the international level, fundamental instruments that define the limits of state sovereignty and responsibility were examined, including the Rome Statute of the International Criminal Court (1998) and Resolution No. RC/Res.6, “On the Crime of Aggression” (2010). The Penal Code of Turkey (2016) and reports by the European Commission (2015; 2022) were examined at the national level. For the Russian Federation, analytical reviews by immigration attorneys, reports by the U.S. Department of State (2023) and materials by Human Rights Watch (2022) were analysed. For the United States, the focus was on guidelines for applying the Foreign Agents Registration Act (1938), the UK-USA Extradition Treaty (2012) and analytical memoranda from the Center for Strategic & International Studies (2021).

Judicial practice constituted a separate empirical block. Decisions in the Case of Regina... (1999) and Case of Jones... (2006) were analysed to determine the limits of functional immunity. The Supreme Court of the United States’ decision in *Perez Jimenez v. Aristeguieta* (Supreme Court of the United States, 1963) was examined to define the scope of the “political exception” in extradition law. Using the case-study method, the *Eain v. Wilkes* decision was analysed to provide empirical material on US judicial approaches to distinguishing between political and ordinary crimes in extradition proceedings (Tuggle, 1981).

Materials from extradition proceedings concerning former heads of state, in particular the cases of Marcos Pérez Jiménez and Alberto Fujimori, were also used to analyse national courts’ approaches to distinguishing political and ordinary offences in corruption cases (Prusak, 2010). For historical-legal analysis, materials of the Nuremberg International Military Tribunal in the case of Julius Streicher were used to study early approaches to qualifying propaganda as an international crime (Nuremberg Trial Proceedings..., 1946). Issues of personal immunities in international law were analysed on the basis of the International Court of Justice decision in the Arrest Warrant case (Democratic Republic of the Congo v. Belgium), a key precedent for the doctrine of immunity *ratione personae* (Goldmann, 2009). The Grand Chamber judgment of the European Court of Human Rights in *Selahattin Demirtaş v. Türkiye* (No. 4) was cited as an example of the case-study method for analysing politically motivated criminal prosecution and its compatibility with Article 18 of the Convention (Yeşil, 2025). Materials by B. Çalı (2022) were used to examine the practices of executing ECtHR judgments and the institutional mechanisms for confronting legal conflicts between national sovereignty and international obligations.

The methodological strategy was based on rejecting universalist approaches in favour of specialised legal and political science tools. The comparative legal method was applied to analyse the legislation of the United States, Turkey, and the Russian Federation, including criminal codes, foreign agent laws, and extradition provisions, as well as international instruments such as the Rome Statute (1998) and Resolution No. RC/Res.6 (2010).

The formal-dogmatic method was used to analyse the legal structure of criminal-law norms and immunities. The case-study method was applied to judicial precedents, including the Case of Regina... (1999) and *Perez Jimenez v. Aristeguieta* (Supreme Court of the United States, 1963). The neo-institutional method was used to analyse the functioning of judicial and law-enforcement bodies based on court decisions, reports of international organisations, and official state documentation. The limitations of the study are determined by the lack of access to materials from closed court proceedings in the Russian Federation and by the dynamic nature of the armed conflict. It complicates the final verification of the long-term legal consequences of ongoing legal transformations.

Results

The evolution of the boundary between politics and crime in international law. The notion of “political crime” is one of the most contested and conceptually indeterminate categories in legal scholarship. It has developed at the intersection of criminal law doctrine and the practices of political confrontation. Classical doctrine interpreted the concept through a dichotomous lens. On the one hand, it was the commission of acts directed against the basis of state security, such as treason, espionage, and insurrection, and acts that were subject to particularly severe criminal repression in national legal orders. On the other, it was an act committed for reasons of public interest, or political necessity. In its international law guise, this was a concept that was dealt with in a traditional manner in the context of extradition as a ground of refusal of extradition and the application of safeguards (Tuggle, 1981).

The development of the doctrine of political crime reflects changing notions of the individual in relation to sovereign power. In early-modern times, acts directed against the sovereign or established political order were viewed as *crimen laesae maiestatis*, as an attack on the sacralised basis of political power, and punished in exceptional ways that incorporated aggravated forms of capital punishment. As a result of the liberal bourgeois revolutions of the eighteenth and nineteenth centuries, and the gradual establishment of liberal legal notions, however, a different notion of political unlawfulness developed. Political opponents were no longer regarded as ordinary criminal law offenders or enemies, but as persons engaged in a legitimate political struggle to transform a socio-political order regarded as unjust (Olsson, 2022).

With the spread of liberal ideology and rising movements for national liberation in Europe in the nineteenth century, the doctrine of political offence exception was established in the law of extradition. Based on the premise that the sovereign states should not be used by foreign governments for purposes of political repression or vengeance, the doctrine recognised the right of individuals to resist oppressive regimes. Liberal states, particularly those that were neutral, like Switzerland and Belgium, extended this by granting asylum to those engaged in failed revolutionary struggles in other countries in an attempt to limit their involvement in the domestic politics of their neighbours (Bassiouni, 2014). An illustrative example of this is Thomas Jefferson’s stance in 1793, when he rejected France’s demand for the handover of political exiles.

He argued that extraditing political opponents would effectively constitute complicity in their persecution, given that the criminal legislation of most European states at that time was largely repressive (Thomas Jefferson to..., 1793). This position established the foundation for the subsequent incorporation of political offence reservations in bilateral extradition treaties, which persist in contemporary international law, including the UK-USA Extradition Treaty (2012).

During the tumultuous events of the Second World War and the actions of the Nuremberg Tribunal in the second half of the twentieth century, the concept of political crime changed dramatically. The doctrine of act of state was rejected and a principle of individual responsibility was established; compliance with orders of the state or political motivation would no longer absolve a person from punishment for mass crimes. Genocide, war crimes and crimes against humanity were declared to be excluded from qualification as “political” offences under international law, preventing use of the political-offence exception for avoidance of extradition, and limiting immunities for senior officials (Werle & Jessberger, 2020).

In the law of the 21st century, distinguishing “political crime” which confers a special status, from ordinary criminal conduct or even terrorism has become more complex. Multi-dimensional tests for characterising political crime have been applied in both judicial decisions of national courts, and work performed by international legal institutions such as UN committees. The aim of such tests is to differentiate political acts that may be regarded as legitimate from criminal conduct that should be punished. Factors that have been found to be important include the target of the violence perpetrated and the nature of the means employed. A leading example is the judgement of a US court in 1981 in *Egan v. Wilkes*, where it was held that tactics aimed at destabilising society by terrorising its civilian population, including bombings in public spaces, could not be classified as political offences even where a declared political motive was present (Tuggle, 1981). The court held that ‘indiscriminate violence against civilians’ negated the doctrinal premise of the political-offence exception to extradition; the act was not aimed at state institutions.

Distinguishing political from ordinary crime makes qualification of corrupt conduct difficult doctrinally. Politically exposed persons who are accused of corruption often allege that criminal prosecution is used as a tool of political pressure; “lawfare”. At the same time, however, contemporary international law increasingly regards grand corruption not as a merely financial or economic offence, but as a systemic crime that undermines democratic structures, the rule of law, and basic human rights. In contemporary cases of extradition involving former heads of state, national courts face a multi-dimensional legal challenge. Financial abuses and profit-driven offences are not traditionally recognised as “political crimes” in the classical doctrinal sense because they generally lack an element of uprising or direct attack on the political order. However, the defence frequently asserts that the allegations are fabricated and driven by a shift in political leadership (Prusak, 2010).

US case law, including the decision in *Jiménez v. Aris-teguieta* (Supreme Court of the United States, 1963), established an approach according to which financial crimes

committed for personal gain do not acquire a political character merely because of the high official status of the person who committed them. The idea of “systemic corruption” has become an increasingly important part of 21st-century thinking. This is the idea that when rich people take over state institutions, it should be seen as a different type of crime. In some cases, this could be seen as a serious attack on the constitution or, in very bad cases, as a crime against humanity. Another criterion for legal differentiation is the assessment of political actors’ public speech. While freedom of political expression is a fundamental element of a democratic order, international law clearly limits its scope. In particular, the international community has recognised that direct and public incitement to genocide or aggressive war is an autonomous international crime. The precedent set by the trial of Julius Streicher at the Nuremberg Tribunal demonstrated that systematic hate propaganda integrated into a state mechanism of persecution entails criminal responsibility, even in the absence of direct participation in the physical destruction of victims (Nuremberg Trial Proceedings, 1946). Among the international crimes the crime of aggression is unique in that it is a so-called “leadership crime”. Only persons in a position of legitimate control or effective political or military leadership over the conduct of the State can commit it. Here the political status of the perpetrator does not grant impunity; it forms part of the crime’s material element. In this respect, this is a radical inversion of the usual paradigm of international criminal law in that a high political office entails responsibility instead of immunity.

According to Article 4 of the International Law Commission’s Draft Articles on the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, the conduct of every organ of the state at any level and in whatever position in the hierarchy of the legislative, executive or judicial branch is deemed an act of the state, as is the conduct of all sub-territorial government or administrative organs. Also related to the investigation of political crimes is the concept of *ultra vires* conduct, or conduct of officials which is in excess of or contrary to the authority which has been granted to them. Article 7 of the Draft Articles provides for the attribution to the state of the conduct of a state organ or a person who has been empowered to exercise certain governmental functions, even if the powers have been exceeded, if that person has acted in an official capacity. This provision is essential to the enforcement of international responsibility of states.

Traditionally, customary international law distinguishes between immunity *ratione personae* and immunity *ratione materiae*. Immunity *ratione personae* applies to a restricted category of high officials and is unconditional for the duration of their office, established by the International Court in the *Arrest Warrant* case (Goldmann, 2009). Immunity *ratione materiae* applies to acts in an official capacity and survives after leaving office. However, it is said not to apply to international crimes. The UK House of Lords ruled in *Case of Regina...* (1999) that torture was not within the proper function of the state. In a civil matter, this was confirmed in the *Case of Jones...* (2006). This creates a situation of functional asymmetry between criminal and civil responsibility.

In the 21st century, the scope of international law has expanded to include democratic order and the environment among the protected interests. Within the regional systems of the Global South, a new approach is emerging that considers unconstitutional changes of government to be internationally wrongful acts. The African Union's Malabo Protocol (2014) proposes criminalising such behaviour, and the Inter-American human rights system has effectively delegitimised "self-amnesties" adopted by authoritarian regimes through judicial practice. The concept of ecocide has acquired particular significance (Fombad & Steytler, 2021). The definition proposed by an Independent Expert Panel in 2021 envisages responsibility for knowingly reckless acts causing widespread or long-term environmental damage. This could potentially enable the prosecution of political leaders and corporate executives (Center for Strategic & International Studies, 2021).

Perceptions of political crime have evolved significantly over time, reflecting shifts in the conceptualisation of sovereignty. Whereas a state's internal acts were treated as a *domaine réservé* under the classical Westphalian model, sovereignty is increasingly interpreted as a form of responsibility in contemporary international law. The category of "political crime" is losing its function. It is no longer a protective institution for the individual. It is becoming a basis for heightened responsibility among public officials. Within the contemporary international legal order, political power ceases to be a source of privilege and is increasingly regarded as a source of legally relevant duty (Peters, 2016). In sum, the evolution of the category of "political crime" marks a fundamental shift in legal paradigm. This shift goes from the liberal protection of opponents of power through the institution of non-extradition. It also goes to the consolidation of the principle of the inevitability of punishment for senior officials for international crimes.

Political activity within the system of criminal-law control. To explain the mechanisms by which political activity is criminalised, it is useful to consider the theoretical legacy of Ernst Fraenkel, particularly his concept of the "Dual State", developed on the basis of Nazi Germany and applicable to the analysis of hybrid regimes from later periods. Fraenkel distinguished between two interrelated yet functionally distinct dimensions of state power that coexist within a single political entity (Fraenkel & Meierhenrich, 2017). The normative state was defined as the segment of the state apparatus that operated on the basis of formalised legal norms. It also operated under formalised legal procedures and rules. This provided the necessary predictability to sustain economic activity, routine administration and the resolution of everyday social conflicts. In this dimension, judicial and administrative decisions were based on written law, allowing for the rational prediction of law-enforcement outcomes. In contrast, the prerogative state functions as a sphere of political arbitrariness, where decisions are dictated by expediency rather than law and the logic of emergency predominates, irrespective of any formal declaration. Unlike the predictable "authoritarian legalism" of the normative state, here the legal norm becomes a selective instrument for neutralising opponents, creating a condition of "dynamic uncertainty". The inability

to predict how the law will be applied produces a "chilling effect" and induces self-censorship far more effectively than overt terror.

The development of the Russian legal order after 24 February 2022 was a shift from authoritarian law to a genuine military dictatorship. In these conditions, criminal law became part of an ideological system of oversight, creating a normatively determinate reality in which any public criticism of the official position of the state becomes a crime. The foundation of this repressive mechanism was the Federal Laws of 4 March 2022 (No. 31-FZ and No. 32-FZ), which instituted military censorship. The main provision of this law – Article 207.3 of the Criminal Code of the Russian Federation ("dissemination of knowingly false information") – provides for up to 15 years imprisonment (Human Rights Watch, 2022). Its legal meaning relies on a formal understanding of the criterion of "falseness": any information that contradicts briefings by the Ministry of Defence of the Russian Federation is automatically considered a crime. There is a presumption of the absolute truth of state sources in this understanding, with no consideration given to evidence of the *bona fide* mistake of the defendant. Complementarily, Article 280.3 of the Criminal Code ("discreditation") punishes evaluative judgments and even criticism of the army, again using the instrumentality of administrative prejudicial effect (criminal, as opposed to administrative, liability only arises after the repetition of an act) (U.S. Department of State, 2023). This article was tightened in 2024. This actualisation of the repressive potential of the system was continually strung along by the authorities. In July 2022, the censorship provisions were extended to all agencies of the Russian Federation that operate abroad (the National Guard, the Ministry of Foreign Affairs, and the Prosecutor's Office), effectively outlawing criticism of foreign policy. An important stage was the restoration in 2023-2024 of the institution of property confiscation for crimes against state security. This created an economic lever of pressure: the dissemination of "false information" for mercenary motives (including monetisation of online content) now entails the risk of asset seizure. By 2025, judicial practice had taken on the character of systematic terror. The qualification of anti-war statements through the aggravating circumstance of "political hatred" allows courts to impose custodial sentences (6-8.5 years) even for isolated posts without serious consequences. The granting of powers to Roskomnadzor to block resources extrajudicially led to the elimination of an independent media environment ("Dozhd", "Meduza", "Novaya Gazeta"). The scale of repression is confirmed by late-2025 statistics: more than 10,800 criminal cases under Article 207.3 of the Criminal Code, more than 550,000 administrative proceedings for "discreditation", and more than a thousand political prisoners convicted for non-violent protest (Immigration Attorneys, 2026). The normative dimension of the state was completely displaced by the prerogative one. The judiciary lost its subjectivity. It now functions solely as an administrative instrument. This is for implementing the regime's military-political decisions.

Unlike the Russian case, where the repressive legal framework was constructed within a short period to meet

the needs of a specific military campaign, the Turkish experience illustrates the gradual erosion of democratic institutions through the long-term and consistent use of anti-terrorism legislation. In the academic literature, this model is described as “autocratic legalism”, understood as the use of formally legitimate constitutional procedures and legal mechanisms to achieve authoritarian ends (Scheppele, 2018). The criminal prosecution of the former co-chair of the pro-Kurdish Peoples’ Democratic Party, Selahattin Demirtaş, constitutes a demonstrative example of the instrumentalisation of the judicial system to neutralise political opposition. The Grand Chamber judgment of the European Court of Human Rights in *Selahattin Demirtaş v. Türkiye* (No. 4) of July 2025 reconstructs the logic of this mechanism in detail. The European Court of Human Rights found a violation of Article 18 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, one of the most serious findings in the Court’s case law. It was established that the prosecution of Demirtaş pursued the ulterior aim of suppressing political pluralism and restricting freedom of political debate (Yeşil, 2025). The repressive framework rested on two key elements. In May 2016, the Turkish Parliament adopted a constitutional amendment temporarily lifting parliamentary immunity. The European Court of Human Rights characterised this step as a one-off measure aimed primarily at opposition MPs, in particular those of the Peoples’ Democratic Party and the Republican People’s Party; it amounted to an abuse of constitutional procedure and deprived the prosecution of foreseeability. A mechanism known as the “judicial carousel” was employed: after a national court ordered Demirtaş’s release in 2019, the prosecution immediately initiated a new criminal case, formally based on the same facts but reclassified in legal terms. The European Court of Human Rights found this practice to be a deliberate circumvention of the state’s international obligations.

The main tool used to criminalise the Kurdish opposition and civil society is Article 314 of Turkey’s 2016 Penal Code, which makes it a crime to be a member of an armed organisation. This provision is problematic because of the extremely broad and unpredictable interpretation of both “membership” and the related category of “terrorist propaganda”. Law enforcement practice equates lawful political activity with terrorism. Evidence of “membership” is drawn from public speeches and political statements. It is also drawn from social media posts that do not call for violence. Evidence is also drawn from lawyers’ professional work defending political prisoners. Evidence is also drawn from participation in peaceful assemblies. In *Selahattin Demirtaş v. Türkiye* (No. 4), the European Court of Human Rights emphasised that the contested statements fell within the scope of protected political expression and did not incite violence. The absence of reasonable suspicion demonstrated that anti-terrorism legislation had been transformed into a political control instrument (Yeşil, 2025).

The concept of “institutional cohabitation”, as explained by Fraenkel, is evident in Turkey when the normative and prerogative dimensions of the state coexist within the same bodies. A single judge may act lawfully in private disputes. At the same time, they may serve as an instrument of political repression. This can happen in cases against opponents of the authorities. This functional split

resulted from the large-scale dismissal of personnel after the attempted coup in 2016, which led to the judiciary being staffed by loyal executors. The state of emergency (2016–2018) finally institutionalised this extra-legal sphere within the formal legal system through a system of unreviewable decrees (Akçay, 2021). The term “lawfare”, originally coined by C. Dunlap Jr (2001) to describe a military strategy, has been transformed in the United States’ domestic political context into an instrument for harming and delegitimising opponents through legal mechanisms. At the same time, the accusation of lawfare itself often serves a manipulative purpose, shifting the discourse from the legal realm (the fact of a legal violation) to the realm of political motives. This type of rhetoric undermines the court’s role as a neutral arbiter and turns justice into a political object.

The prosecution of the events of 6 January 2021 has been the largest criminal trial in US history. One decision the prosecution had to make was whether to invoke the seditious conspiracy law (18 U.S.C. §2384). The challenge was drawing the line between a criminal conspiracy and political activity. The First Amendment gives almost total protection to political speech, such as urging people to overthrow the government, unless it is “inciting imminent lawless action”. The prosecution persuaded the court that this was more than just a rhetorical exercise. This involved a tangible plan to violently disrupt the peaceful transfer of power. This involved stockpiling arms and planning their assault on the Capitol. Stewart Rhodes and other leaders received sentences of 18 to 22 years in prison, setting the important precedent that a violent attack against a democratic process is not protest. Legal commentators, however, warn that the statute’s vague language could be used by other US administrations to silence leftist or green movements, as it prevents the enforcement of any US law by force. This could have ramifications for civil liberties (Zick, 2022).

Adopted to counter the propaganda activities of Nazi Germany, the Foreign Agents Registration Act (1938) was not particularly applied for decades and remained moribund. Its use exploded after 2016. This was in the context of an established Russian interference with the US electoral system. This was also in the context of a criminal investigation by Special Prosecutor Robert Mueller. The Foreign Agents Registration Act applies to a wider range of activities. This raises a debate. This debate is an academic and legal-political one. The debate relates to the issue of transparency vs. the stigmatising of certain political and expert activities. The definition of “foreign agent” is expansive, which is problematic. The Act does not require a formal contractual relationship or payment; it suffices that the activities were carried out “at the behest of” or “in the interest of” a foreign principal. This creates a zone of legal uncertainty. This affects NGOs, think tanks, consultants and journalists. Their work has a transnational element. Another issue is the politically selective enforcement of the Act: the instruments provided for under the Act may primarily target lobbyists linked to certain states, in particular China or Turkey, while similar activities on behalf of agents linked to the US’s allies may be overlooked.

The US model, as outlined in the Foreign Agents Registration Act, emphasises disclosure and does not explicitly ban political or civic engagement. However, the term

“foreign agent” is frequently and strategically employed by authoritarian regimes, such as the Russian Federation, to justify and legitimise their own oppressive actions. In such cases, references to the American experience function

as a rhetorical justification device (“whataboutism”), despite the fundamental difference between transparency mechanisms and instruments for criminalising opposition activity (Table 1).

Table 1. Comparative analysis of instruments for criminalising political activity in national legal systems

Country	Key legal mechanism (instrument)	Object of application (target group)	Legal specificity and nature of sanctions
Russian Federation	Military censorship (Articles 207.3, 280.3 of the Criminal Code of the RF)	Anti-war activists, independent journalists, human rights defenders	Presumption of guilt: any information contradicting the official position is a crime. Sanctions include up to 15 years’ imprisonment, confiscation of property, and liquidation of legal entities
Turkey	Anti-terrorism legislation (Article 314 of the Criminal Code: “membership in an armed organisation”). Lifting of parliamentary immunities	Political opposition (Peoples’ Democratic Party), Kurdish activists, lawyers	Expansive interpretation: lawful political activity is equated with terrorism. Sanctions include prolonged pre-trial detention (“judicial carousels”) and removal from elected office
United States	Foreign Agents Registration Act; Seditious Conspiracy (18 U.S.C. §2384)	Lobbyists for foreign governments; participants in violent actions against the state (6 January events)	Judicial oversight: adversarial proceedings; requirement to prove specific conduct (planning violence). Sanctions include compelled registration (stigmatisation) or imprisonment for violent offences

Source: compiled by the author based on Human Rights Watch (2022), Penal Code of Turkey (2016), Foreign Agents Registration Act (1938), U. Yeşil (2025), N. Robinson (2019)

A synoptic synthesis of the table data indicates that the legal instruments in question are equivalent in function, albeit with differences in normative elaboration and the severity of penalties prescribed. All of the instruments aim to constrain the space for legitimate political contestation. In an open dictatorship such as the Russian Federation, the state resorts to the crude criminalisation of dissent through military censorship. In a hybrid regime such as Turkey, the illegitimate procedural engineering of anti-terrorism legislation allows for the maintenance of a facade of legality. The US’s implementation of the Foreign Agents Registration Act demonstrates that even in a democratic context transparency regulation may be used for purposes of stigmatisation in a highly polarised political arena, albeit with the mitigating safeguard of an independent judiciary. A common trend across all the considered jurisdictions is the gradual blurring of the boundary between the ‘normative’ and ‘prerogative’ state, where legal uncertainty becomes a tool of governance. The necessary basis for external projection of power is created by the internal consolidation of the repressive apparatus and the clearance of the political field, with national sovereignty being turned into a barrier that blocks the operation of international standards – an issue that will be examined in detail in the next section in the context of international immunities.

The international community’s response and the legal consequences. One of the central conflicts of 21st-century international law is whether senior state officials, including incumbent heads of state, heads of government, and foreign ministers, can be held criminally responsible. In this area, two fundamental principles of international law come into conflict: the sovereign equality of states, which traditionally involves immunities to ensure stability in international relations, and the imperative to combat impunity for the most serious international crimes. The traditional understanding of

immunity is clearly set out in the case law of the International Court of Justice, particularly in *Arrest Warrant (DRC v Belgium)* (2002) (Goldmann, 2009). In light of Belgium’s legislative attempts to exercise universal jurisdiction over international crimes, the Court ruled that the issuance of arrest warrants by national courts against serving foreign officials contravenes customary international law. The ICJ upheld the absolute immunity *ratione personae* of incumbent head of state, head of government and foreign ministers for official and unofficial acts on functional grounds of effective exercise of the representative character of their position at the international level. The judgment outlined several alternative ways to hold such individuals accountable, including prosecution in their own state, the state of origin waiving immunity, accountability after leaving office, and the jurisdiction of international criminal tribunals. In doing so, the International Court of Justice effectively excluded national courts from pursuing serving foreign leaders. This left this field to international criminal justice. The Rome Statute of the International Criminal Court embodies a fundamentally different approach. Article 27 of the Rome Statute expressly removes the relevance of a person’s official capacity, including that of head of state or government, for the purposes of criminal responsibility and the Court’s exercise of jurisdiction. The “vertical” dimension of responsibility set out here means that immunities recognised in “horizontal” interstate relations cannot be invoked against international criminal adjudication. It is precisely this conceptual divergence between the International Court of Justice’s approach and that of the International Criminal Court which generates tension within the contemporary regime of international immunities. A comparison of how immunities for senior officials are handled across countries shows that a different system for international criminal responsibility is emerging. This system depends not only on legal rules but also on geopolitical context (Table 2).

Table 2. Comparative analysis of regimes of international criminal responsibility and immunities of senior officials (Russian Federation, Turkey, United States)

Comparative criterion	Russian Federation (V. Putin)	Turkey (R. Erdoğan)	United States (officials)
Relationship with the ICC (Rome Statute)	Not a State Party. In March 2023 the ICC issued an arrest warrant for the President on suspicion of unlawful deportation of children	Has not ratified the Statute. Does not recognise the Court's jurisdiction. Not the subject of proceedings	Not a State Party. Actively resists the Court's jurisdiction through domestic legislation and sanctions
Immunity status (<i>ratione personae</i>)	The ICC applied Article 27 of the Rome Statute, rejecting reliance on official status as a shield	Full immunity under customary international law remains. No exceptions for the national courts of other states	De jure no immunity before the ICC (under Article 27), but de facto it is secured by the state's political and military weight
Legal basis of jurisdiction/protection	Jurisdiction is based on Ukraine's declarations under Article 12(3) of the Statute in respect of crimes committed on its territory, regardless of the aggressor's nationality	ICJ case law guarantees the inviolability of the "troika" (head of state, head of government, foreign minister) from foreign criminal jurisdiction	The American Service-Members' Protection Act and a network of bilateral non-surrender agreements (Article 98 of the Statute)
Enforcement mechanism	Legal obligation of 124 ICC States Parties to arrest the suspect if he enters their territory	Absence of UN Security Council resolutions and formal investigations blocks attempts at prosecution	Authorisation for the US President to use military force to secure the release of US citizens detained by the ICC
Geopolitical consequences	Restrictions on international mobility, "toxicity" of contacts, risk of arrest	Retention of the role of regional leader and mediator; free participation in international summits	Creation of an exceptional regime in which national interests are placed above international legal norms

Source: compiled by the author based on European Commission (2022), P. Labuda (2023), Immigration Attorneys (2026)

Practice in the early 21st century suggests a three-tier system. Leaders of geopolitical hegemonies are protected by a combination of legal and political instruments. Leaders of non-party states enjoy classical immunity. However, individuals within the International Criminal Court's territorial jurisdiction lose immunity regardless of their status as a head of state. The table data reveal a structural asymmetry in international justice, illustrated by the entrenchment of a "hegemonic exception" through the priority of domestic law in the US case, and by the fact that the decisive factor in the loss of immunity is not treaty participation but the territorial jurisdiction of the place where the crime was committed, as demonstrated by the comparison between the Russian Federation and Turkey. This suggests a shift from legal universality to selective justice, dependent on a state's geopolitical influence.

The limits of the ICC's jurisdiction, particularly regarding the crime of aggression, have intensified debate over the need for additional judicial mechanisms. The ICC is an important part of the international criminal justice system, but its remit is not all-encompassing. This means there are some gaps in the law that international institutions are trying to fill. The special jurisdictional regime governing the crime of aggression is a key driver of these debates. Unlike genocide, crimes against humanity and war crimes, with respect to which the ICC may exercise territorial or personal jurisdiction, the crime of aggression is subject to considerably stricter conditions. The Court's ability to adjudicate aggression is restricted under the 2010 Kampala Amendments to the Rome Statute. Specifically, the Court cannot hear cases of aggression committed by nationals of, or within the territory of, a state that is not a party to the Statute, unless the situation is referred by the UN Security Council. This mechanism is an effective means of preventing the senior leadership of aggressor states that have not ratified the Rome Statute from being held accountable, while simultaneously giving them a veto in the Security Council. The Russian Federation is an example of a

situation where this creates a structural "impunity gap": the ICC can pursue certain crimes committed during the war, but it cannot prosecute the war itself.

To overcome this jurisdictional inconsistency, the establishment of a special tribunal for the crime of aggression has been proposed (Dannenbaum, 2022). However, possible models for such a body face the challenge of ensuring the accountability of senior officials. A tribunal integrated into a domestic legal system – even with international judges – risks being constrained by the International Court of Justice's Arrest Warrant 2002 precedent (Goldmann, 2009), which confirmed the absolute nature of the personal immunity of incumbent heads of state before national courts. The call from states and experts for the establishment of a purely international tribunal is growing. This would be set up by an international treaty or an agreement with the United Nations, recommended by the General Assembly. Only such a status would permit the application of the logic reflected in the practice of the ICC and the Special Court for Sierra Leone: that official capacity does not preclude international criminal responsibility (McDougall, 2023).

The issue of holding those responsible for aggression accountable is inextricably linked to the institutional issues facing the UN Security Council. The veto power enshrined in Article 27(3) of the UN Charter was intended as a compromise to secure the participation of major powers in the collective security system. However, it has also created a situation in which the permanent members are essentially beyond the reach of coercive mechanisms. The Russian Federation's use of the veto to protect its allies, as well as that of the United States and China, demonstrates that this instrument is used not only to preserve stability but also to block accountability (Trahan, 2020). Consequently, a systemic asymmetry emerges: while international law proclaims the prohibition of aggression as an absolute norm, the institutional mechanisms for its enforcement remain dependent on the political will of states that exert decisive influence over the system.

Impact on inter-state relations and sovereignty.

The configuration of international relations is undergoing a fundamental transformation. At the heart of this change is the erosion of traditional Westphalian sovereignty, which is under pressure from new forms of hybrid confrontation. A notable trend is the use of domestic criminal law to pursue foreign-policy objectives. Described in academic discourse as “lawfare”, this process involves the systematic criminalisation of political opposition within a state, thereby transforming its international legal personality (Mälksoo, 2024). Globalisation and the development of human rights in the second half of the 20th century have contributed to the deterritorialisation of criminal law, reinforcing the principle that sovereignty cannot be used to shield individuals responsible for the most serious crimes. In response to this trend, regimes that deploy sovereignty for the opposite purpose have emerged. In parallel, the concept of “sovereignty as impunity” has emerged, characterised by using state status as a barrier to accountability while actively interfering in the affairs of other actors. In this context, the term “lawfare” describes the targeting of opponents through the use of criminal, terrorist, or foreign-agent labels, with the aim of removing them from the political arena. This makes diplomacy impossible, undermines trust in international legal institutions and leads to the radicalisation of conflicts. An adversary loses their status as an equal enemy (*justus hostis*) and becomes the target of a policing operation to be neutralised outside the conventional rules of warfare (Sari, 2020).

The main result of internal criminalisation is its effect on international legal personality: the criminalisation of political movements is a way for the state to reduce the power of the people by placing opponents in a “grey zone” without legal protection. However, excessive repression can have the opposite effect, leading international institutions to recognise the de facto subjectivity of persecuted groups against the sovereign’s will (Olsson, 2022). To illustrate this, it is necessary to consider how these theoretical constructs are implemented in practice, as this enables identification of the concrete mechanisms by which legal institutions become instruments of political struggle under different regimes.

The Russian Federation is an example of the profound transformation of sovereignty brought about by the criminalisation of politics. The concept of “state-organised transnational organised crime” is central to this model, with the state strategy and rule techniques of criminal governance. The Russian order’s internal security mechanism is based on the constitutional primacy of domestic over international law, which enshrines the impunity doctrine. The tool that implements the doctrine is ‘foreign agent’ legislation, which criminalises all that is foreign-related. There are two systemic repercussions for the outside world – Russian Federation is pursuing an isolationist policy of systematically severing ties with international organisations, including the European Convention on Human Rights and the Council of Europe. By positioning human rights claims as a sovereignty violation, Moscow limits the legal space in which international standards apply. Also, positive export of repressive norms regularly, with the Russian “foreign agent” model being exported to the post-Soviet area (Kyrgyzstan, Georgia), creating an “international

of repression” – a club of states that validate each other’s abandonment of the rule of law (Wallace & Rodriguez, 2024; Tabatadze *et al.*, 2025).

The Russian use of lawfare in its foreign policy is aimed at criminalising and de-subjectivising adversaries, as demonstrated by Ukraine. Declaring a foreign government criminal conceals aggression under the guise of a “police operation” and renders international humanitarian law irrelevant. The weaponisation of sovereignty manifests itself in environmental blackmail and nuclear status to be above international law, making the regimes’ survival depend on creating global threats and rendering diplomacy impotent by placing criminal practice at the centre of the state (Arndt *et al.*, 2023). Turkey is the child for ‘transactional sovereignty’ as the judiciary and anti-terrorism legislation are used to barter with Western partners for concessions on another front, and legal issues are the playing pieces in geopolitical negotiations. The judiciary was centralised after the failed 2016 coup, giving rise to “selective justice”. Anti-terrorism legislation is expansively interpreted to classify non-violent political activities as support for terrorism. The case of Osman Kavala is illuminating: refusing to comply with the European Court of Human Rights to release him illustrates that domestic political symbols take precedence (Çalı, 2022). For the regime, keeping political prisoners behind bars illustrates the sovereign right to punish “enemies of the nation” even at the price of a crisis in its relations with the Council of Europe. This approach treats international law as a menu of options, allowing the state to select only the convenient norms while rejecting the burdensome obligations.

The impact of internal criminalisation on global security became apparent during the accession process of Sweden and Finland to NATO. Ankara turned the issue of Alliance expansion into a series of demands concerning the internal legal systems of the candidate countries (Wilson & Dost, 2023). Notably, Turkey demanded the extradition of political opponents and provided lists of individuals, including journalists and activists, who had been granted political asylum in Europe. The demands also included changes to Scandinavian legislation to introduce stricter anti-terror rules. In practice, this meant transferring a Turkish understanding of “security” into the EU legal framework. This strategy effectively held collective security hostage to domestic political struggles and set a precedent for direct interference by one state in another’s legal system.

The US legal system is different from authoritarian models. It retains a capacity for self-regulation. However, it is under pressure from polarisation. The response to the events of 6 January 2021 demonstrated that the judiciary can act as a safeguard against political violence without completely dehumanising opponents. Participants in the storming of the Capitol were prosecuted within an adversarial process and under the oversight of independent courts, thus preventing the law from becoming merely an instrument of the executive. Nevertheless, Truth Decay continues to pose risks to the coherence of Washington’s foreign policy (Williams & McCulloch, 2023). The United States actively employs extraterritorial jurisdiction (secondary sanctions and the Foreign Corrupt Practices Act) as a tool of global influence. This is an effective mechanism for combating transnational crime. However, such

practices create tensions even with the closest allies. It fuels debate over “strategic autonomy” in Europe and attempts at de-dollarisation in other regions, which, in the long term, contribute to the fragmentation of the international legal space.

A comparative analysis reveals structural regularities in the effect of internal criminalisation on international relations. There is a tendency towards universal instrumentalisation of law. There is desubjectivisation of political adversaries. In all these instances, state actors use law to deprive their adversaries of their political legitimacy, although via different mechanisms. The Russian Federation completely repudiates the legitimacy of Ukraine and its own civil society, equating them to criminals. The same applies to Turkey with respect to the Kurdish movement and political opposition, whom it labels “terrorists”, thereby excluding them from politics. The United States, for its part, effectively excludes certain actors from the global economic order through sanctions regimes and listing practices. This reduces their functional legal personality. There is fracturing of sovereignty and a trend towards a bloc-oriented legal reality. The global order is moving away from universal principles towards competing systems, which are rife with divergent views on the very concept of sovereignty. The spread of the concepts of “criminalised statehood” and “transactional authoritarianism” undermines the cohesion of North Atlantic Treaty Organisation institutions and makes them amenable to be instrumentalised for intra-state political purposes. This makes it easier to reconfigure the international legal space. States try to extrapolate the workings of domestic criminal law to the international legal space through Interpol, extradition and sanctions. Turkey’s insistence that Sweden must bend to its domestic legal obligations or the application of the Foreign Agent Registration Act shows how domestic concerns now dictate the parameters of the international security agenda. The politicisation of justice is detrimental to the democratic camp in that it enables autocracies to spread the idea of “sovereign democracy” and deny universality in relation to human rights. The revitalisation of international law cannot happen without decriminalisation of political life domestically.

To sum up, strategies of lawfare and the internal criminalisation of political opposition have ceased to be local phenomena and have become a key factor in the breakdown of the international legal order. Authoritarian regimes are able to export repressive norms and instrumentalise international institutions to delegitimise their opponents if they use state sovereignty as an “instrument of impunity”. This has weakened a unified legal space and shifted towards a bloc-based reality, where domestic criminal law begins to dictate the conditions of global security. This has undermined the cohesion of even alliances such as NATO.

Discussion

The results obtained suggest that the category of “political crime” has evolved beyond doctrinal debates in the 21st century, becoming a key indicator of the degradation of the global security system. The study shows that the change within authoritarian legal systems – moving from “authoritarian legalism” to the “prerogative state” model – is not just a local phenomenon, but a way to break

down the international legal order. In this system, the concept of sovereignty is used to ensure that top officials cannot be punished. The identified patterns confirm that the preservation of classical absolute immunities *ratione personae* in conditions of hybrid confrontation becomes a legal anachronism that legitimises the use of state institutions as instruments of international crimes.

The findings regarding the transformation of political regimes and the instrumentalisation of law take on greater significance when considered alongside contemporary scholarly work by foreign researchers. The study’s comparative analysis revealed both common understandings of the crisis of international law and significant differences in analysis, driven by differing perspectives. While foreign scholars have typically focused on specific sectors or regions, this study offers a comprehensive approach, examining the issue through the lens of the “Dual State” concept and global geopolitical shifts. R. Scott’s (2025) question about using administrative procedures as a form of punishment relates to the mechanisms identified in this study. However, there are significant differences in the contexts in which the two issues arise. The American scholar’s focus on immigration law as a tool for using the law against non-citizen political dissidents, along with their argument that democratic states can create zones where legal protection for outsiders is reduced, is what is meant by “weaponising” law. In contrast, this study revealed a contrasting tendency: authoritarian regimes (such as the Russian Federation and Turkey) employ comparable mechanisms of exclusion not against migrants but against their own citizens, effectively transforming them into “alien elements” through the labelling of “foreign agent”. While R. Scott’s analysis focused on selective enforcement within a functional judiciary that still allows for appeal, this study’s findings demonstrate the absence of legal protection when the judiciary is integrated into the repressive apparatus. Consequently, R. Scott’s conclusions about administrative pressure are applied here to the domain of criminal law. In this context, the outcome is not deportation but perpetual imprisonment.

In the field of international criminal law, a significant dialogue has emerged in light of the theoretical work of A. Khan *et al.* (2021), who examined the normative system of responsibility for the crime of aggression. The study focused on how the Rome Statute should be interpreted and on identifying more effective legal phrases to expand the International Criminal Court’s jurisdiction. The focus of this research has shifted from normative idealism to hard political realism, demonstrating that the primary obstacle to justice lies not in legal contradictions but in the institutionalised inequality of subjects of international law. The authors argue that possession of a nuclear arsenal and a veto in the UN Security Council creates a de facto immunity that cannot be overcome through legal instruments alone, a point not addressed by previous authors. The picture is complemented by the present analysis, which shows that the mechanism of Article 27 of the Rome Statute (the absence of immunity) is characterised by selective enforcement, because its implementation is blocked by the strategic immunity of geopolitical leaders. This means that the institution of international

responsibility changes from being a legal procedure to becoming an instrument of power confrontation.

When comparing approaches to the nature of political violence, as outlined in D.K. Gupta's (2020), fundamental divergences were identified. The author treated terrorism as a bottom-up process of radicalisation among marginalised groups, providing a detailed description of the life cycle of violent organisations and their ideological evolution. The present study takes a different sociological approach, looking at terrorism from the perspective of the "state-as-constructor". This term describes a state that uses anti-terrorism rhetoric as a technology of political management. Based on Turkish and Russian legislation, it is demonstrated that the concept of "terrorism" has lost its original meaning (the perpetration of violent acts) and has evolved into a universal legal label for criminalising any form of opposition. While D.K. Gupta's research focused on real security threats, this study reveals how the state can create false threats by designating peaceful citizens as "terrorists". This is used to justify the use of emergency powers and repression.

The issue of authoritarian-regime accountability, central to J.R. Suesser (2022), is further specified institutionally in this study. J.R. Suesser observed the ineffectiveness of international tribunals in addressing violations in Syria, China, and Russia, attributing it mainly to external factors – the weakness of international institutions and the absence of political will. The present research examines the question from within the regimes and through the lens of Fraenkel's "normative" and "prerogative" state. That shows that the protection from international justice is achieved not just through limiting the external coercive powers, but also through the active construction of a closed domestic legal sphere in which domestic legislation (including military censorship provisions and "discreditation") is actively customised to take precedence over international legal obligations. The results therefore reframe J.R. Suesser's conclusions: impunity is not merely the outcome of systemic malfunction, but the product of a deliberate state strategy of legal sovereignty.

The empirical evidence on the judicial power's presented in B. Esen (2025) was applied to Turkey but elaborated on here. B. Esen documented in detail the processes by which courts are rendered submissive to the executive in competitive authoritarian regimes, focusing on purges and design. This body of work is elaborated on by linking these processes to the expansion of foreign policy. A process that B. Esen did not explore is identified: the internationalisation of domestic repression in Turkey through its demands to Sweden and Finland to extradite its political opponents. A subordinated judiciary is shown not to be a purely domestic problem but one involving geopolitical blackmail that can disrupt security coalitions, such as NATO.

A comparative reading of the "foreign agents" institution T.T. Holyoke (2020) thus enables us to clear distinction between democratic and authoritarian models. T.T. Holyoke regarded the US Foreign Agents Registration Act as a legitimate institution in the service of the end of the transparency of political lobbying essential to the pluralism that democracy demands. In contrast, the present study shows that the formal adaptation of this legal

institution by authoritarian regimes (the Russian Federation, Georgia, Kyrgyzstan) has brought about an entire inversion of its functional purpose. It is argued that in the absence of an independent judiciary and without a and political competition, the registration mechanism becomes an instrument for the elimination of political and civil rights. This juxtaposition enables us to reach a conclusion not made by T.T. Holyoke: the same legal practice in different regimes can have functions that are opposite to each other, even destructive of the democratic order.

In summary, the term "political crime" has changed from a topic of specialised doctrinal disagreements to a major sign of a problem in the global security system in the 21st century. The comparative analysis illustrates that the internal evolution of authoritarian regimes into a "prerogative state" model is not merely a localised occurrence but a systemic strategy for subverting the international legal order through the exportation of repressive practices. This substantiates the assertion that preserving classical absolute immunities *ratione personae* amidst hybrid confrontation constitutes a legal anachronism. It makes it okay for state institutions to be used to commit international crimes.

Conclusions

Synthesising the empirical and theoretical material reveals a fundamental inversion of the category of "political crime" in 21st-century legal doctrine. While, within the classical liberal paradigm, the concept served to protect individual rights and provide a basis for granting asylum, it has now become a mechanism for legitimising repressive practices and the total "de-subjectivisation" of opponents. Through Fraenkel's "Dual State" theory, it is demonstrated that in authoritarian regimes, the "normative" dimension of law has been definitively absorbed by the "prerogative" dimension, in which legal procedures serve solely to formalise political expediency.

A comparative analysis of the legal orders reveals various patterns of this legal evolution. The Russian Federation has forged a legal order for military dictatorships by imposing military censorship and foreign agent law to shut its legal order down to the fulfilment of its international obligations and render alternative information illegal. Turkey exemplifies "autocratic legalism", where being "legitimate" is part of the process and can hide a political agenda as the anti-terror laws are applied to make trials against the government opposition. By contrast, the US legal order maintains the independence of judicial review, distinguishing it from the autocratic legal structures of Turkey and the Russian Federation, despite crises surrounding the Foreign Agents Registration Act and its weaponisation amid political polarisation.

The study shows a big problem with the international responsibility system. This is because there is a clash between the need to stop people getting away with crimes and the idea that some people are above the law. The mechanism of Article 27 of the Rome Statute, as applied in the arrest warrant precedent for the head of the Russian Federation, encounters geopolitical constraints and the International Court of Justice's conservative position in practice. This produces a three-tier, asymmetrical system of justice that depends on a state's nuclear capacity. It is

concluded that lawfare has transcended national jurisdictions, evolving into a means of exporting repression and a tool of geopolitical blackmail. This is evidenced by certain states attempting to leverage their membership of security alliances (as demonstrated by efforts to block NATO enlargement) to enforce their own extradition standards, thereby undermining the institutional unity of collective security. The findings demonstrate that the weaponisation of state sovereignty results in the dismantling of a unified legal order and the replacement of universal norms by a fragmented geopolitical one in which accountability for the most serious crimes, including the crime of aggression, is contingent on the exercise of military and political power rather than on law. The work's practical significance lies in its argument for setting up a Special International Tribunal for the crime of aggression. This tribunal would

have jurisdiction that can overcome personal immunities, no matter what the Rome Statute ratification situation is like. Prospective areas for further research include studying the impact of digital technologies on the automation of political repression (digital authoritarianism), and analysing trends towards harmonising "foreign agents" legislation in Global South countries.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Akçay, Ü. (2021). Authoritarian consolidation dynamics in Turkey. *Contemporary Politics*, 27(1), 79-104. doi: 10.1080/13569775.2020.1845920.
- [2] Arndt, A.C., Horowitz, L., & Onderco, M. (2023). Russia's failed nuclear coercion against Ukraine. *The Washington Quarterly*, 46(3), 167-184. doi: 10.1080/0163660X.2023.2259665.
- [3] Bassiouni, M.C. (2014). *International extradition: United States law and practice*. Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/law/9780199917891.001.0001.
- [4] Berezovska-Chmil, O. (2023). Comparative analysis of democratic and authoritarian political regimes. *Newsletter of Precarpathian University. Politology*, 1(15), 11-17. doi: 10.32782/2312-1815/2024-1-2.
- [5] Brinks, D.M., & Pérez, G. (2025). Legalization, judicialization, lawfare: On the light side and the dark side of the turn to law. *Annual Review of Law and Social Science*, 21, 55-70. doi: 10.1146/annurev-lawsocsci-061824-074150.
- [6] Çalı, B. (2022). An explanatory note on the case of Osman Kavala v Turkey and the infringement proceedings before the grand chamber of the European Court of Human Rights. Retrieved from <https://www.osmankavala.org/en/statements-about-osman-kavala/1714-an-explanatory-note-on-the-case-of-osman-kavala-v-turkey>.
- [7] Case of Jones (Respondent) v. Ministry of Interior Al-Mamlaka Al-Arabiya AS Saudiya. (2006). Retrieved from <https://publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldjudgmt/jd060614/jones.pdf>.
- [8] Case of Regina v. Bartle and Others ex parte Pinochet. (1999). Retrieved from <https://www.law.umich.edu/facultyhome/drwcasebook/Documents/Documents/Regina%20v.%20Bow%20Street%20Metropolitan%20Stipendiary%20Magistrate%20And%20Others.%20Ex%20Parte%20Pinochet%20Ugarte%20No.%203.pdf>.
- [9] Center for Strategic & International Studies. (2021). *Understanding Insurrection and Sedition*. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/understanding-insurrection-and-sedition>.
- [10] Dannenbaum, T. (2022). A special tribunal for the crime of aggression? *Journal of International Criminal Justice*, 20(4), 859-873. doi: 10.1093/jicj/mqac047.
- [11] De Francesco, F., & Trein, P. (2020). How does corruption affect the adoption of lobby registers? A comparative analysis. *Politics and Governance*, 8(2), 116-127. doi: 10.17645/pag.v8i2.2708.
- [12] Dunlap Jr, C.J. (2001). *Law and military interventions: preserving humanitarian values in 21st conflicts*. Retrieved from https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6193&context=faculty_scholarship.
- [13] Esen, B. (2025). Judicial transformation in a competitive authoritarian regime: Evidence from the Turkish case. *Law & Policy* 47(1), article number e12250. doi: 10.1111/lapo.12250.
- [14] European Commission. (2015). *Turkey 2015 Report*. Retrieved from https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/11280339-ebbf-4e94-a168-5b49047c365c_en?filename=20151110_report_turkey.pdf.
- [15] European Commission. (2022). *Turkey: Statement by the Spokesperson on the Council of Europe decision launching infringement proceedings for non-execution of ECHR judgment*. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/eeas/turkey-statement-spokesperson-council-europe-decision-launching-infringement-proceedings-non_en.
- [16] Fombad, C.M., & Steytler, N. (2021). *Democracy, elections, and constitutionalism in Africa*. Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/oso/9780192894779.001.0001.
- [17] Foreign Agents Registration Act. (1938, September). Retrieved from <https://www.justice.gov/nsd-fara>.
- [18] Fraenkel, E., & Meierhenrich, J. (2017). *The dual state: A contribution to the theory of dictatorship*. Oxford: Oxford University Press. doi: 10.1093/acprof:oso/9780198716204.001.0001.
- [19] Goldmann, M. (2009). *Arrest warrant case*. In *Max Planck encyclopedia of public international law*. Oxford: Oxford University Press.
- [20] Gupta, D.K. (2020). *Understanding terrorism and political violence: The life cycle of birth, growth, transformation, and demise*. London: Routledge. doi: 10.4324/9780429297427.
- [21] Holyoke, T.T. (2020). *Interest groups and lobbying: Pursuing political interests in America*. New York: Routledge. doi: 10.4324/9781003041795.

- [22] Human Rights Watch. (2022). *Russia criminalizes independent war reporting, anti-war protests*. Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2022/03/07/russia-criminalizes-independent-war-reporting-anti-war-protests>.
- [23] Immigration Attorneys. (2026). *Development of restrictive laws on political speech and free expression in Russia (historical overview and 2022-2025 escalation)*. Retrieved from <https://myattorneyusa.com/immigration-blog/asylum-refugee-protection/development-of-restrictive-laws-on-political-speech-and-free-expression-in-russia-historical-overview-and-2022-2025-escalation/>.
- [24] Khan, A., Bhatti, S.H., & Shah, A. (2021). An overview on individual criminal liability for crime of aggression. *Liberal Arts and Social Sciences International Journal*, 5(1), 432-442. doi: 10.47264/idea.lassij/5.1.28.
- [25] Labuda, P.I. (2023). Beyond rhetoric: Interrogating the Eurocentric critique of international criminal law's selectivity in the wake of the 2022 Ukraine invasion. *Leiden Journal of International Law*, 36(4), 1095-1116. doi: 10.1017/S0922156523000237.
- [26] Mälksoo, L. (2024). *The rise and fall of regional international law in post-Soviet Eurasia*. In *Japanese yearbook of international law* (pp. 318-337). Tokyo: International Law Association of Japan.
- [27] McDougall, C. (2023). *Why Ukraine needs an international-not internationalised – tribunal to prosecute the crimes of aggression committed against it*. *Polish Review of International and European Law*, 12(2), 65-91.
- [28] Nahnybida, V. (2022). State immunity from the enforcement of judgments in third countries: Issues of theory and practice. *International Humanitarian University Herald. Philology*, 55, 94-99. doi: 10.32841/2307-1745.2022.55.19.
- [29] Nuremberg Trial Proceedings Volume 18. (1946). *One hundred and seventy-seventh day*. Retrieved from <https://avalon.law.yale.edu/imt/07-12-46.asp>.
- [30] Olsson, C. (2022). The criminalization of politics, the politics of criminalization and their paradoxes. *Journal of Political Power*, 15(1), 163-169. doi: 10.1080/2158379X.2022.2033099.
- [31] Penal Code of Turkey. (2016, February). Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2016\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)011-e).
- [32] Peters, A. (2016). *Beyond human rights: The legal status of the individual in international law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [33] Prusak, C.T. (2010). *The trial of Alberto Fujimori: Navigating the show trial dilemma in pursuit of transitional justice*. *New York University Law Review*, 85, 867-904.
- [34] Resolution of the International Criminal Court No. RC/Res.6 "On the Crime of Aggression". (2010, June). Retrieved from <https://crimelofaggression.info/2013/01/rcres-6-the-crime-of-aggression-2010/>.
- [35] Robinson, N. (2019). *Foreign agents in an interconnected world: FARA and the weaponization of transparency*. Retrieved from <https://www.penncerl.org/wp-content/uploads/2021/12/9250-nick-robinson-icnl-paperpdf.pdf>.
- [36] Rome Statute of the International Criminal Court. (1998, July). Retrieved from <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/icc-statute-1998>.
- [37] Sari, A. (2020). Legal resilience in an era of grey zone conflicts and hybrid threats. *Cambridge Review of International Affairs*, 33(6), 846-867. doi: 10.2139/ssrn.3315682.
- [38] Scheppele, K.L. (2018). *Autocratic legalism*. *University of Chicago Law Review*, 85(2), 545-584.
- [39] Scott, R. (2025). *"Freedom lives hence, and banishment is here": The weaponization of immigration law to punish political dissidents*. *Washington and Lee Journal of Civil Rights and Social Justice*, 31(2), 391-458.
- [40] Shatilo, V.A., Kharytonov, S.O., Kovbasa, V.M., Svintsytskyi, A.V., & Lyseiuk, A.M. (2023). Prospects for state and individual responsibility in cases of aggression in the context of Russia's armed aggression against Ukraine. *International Criminal Law Review*, 23(4), 626-641. doi: 10.1163/15718123-bja10154.
- [41] Shepitko, M. (2022). Problems of Russian aggression investigation against Ukraine. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*, 27(2), 32-43. doi: 10.32353/khrife.2.2022.03.
- [42] Skrypchenko, I. (2024). Relative deprivation as a factor on the United States Capitol attack on January 6, 2021. *Scientific and Theoretical Almanac Grani*, 27(4), 98-108. doi: 10.15421/172481.
- [43] Slipeniuk, T.M. (2024). Mechanisms of prevention and counteraction to abuse of procedural powers in criminal proceedings in the states of the Anglo-Saxon legal system. *Subcarpathian Law Herald*, 54(1), 128-135. doi: 10.32782/pyuv.v1.2024.25.
- [44] Suesser, J.R. (2022). *Accountability for human rights abuses in authoritarian regimes? The insufficiency of international justice institutions: A critical look at Syria, China, and Russia*. *Connecticut Public Interest Law Journal*, 22(1), 172-193.
- [45] Supreme Court of the United States. (1963). *Flor Chalbaud de Perez Jimenez for and on behalf of her husband, Marcos Perez Jimenez, Petitioner, v. The Honorable the United States District Court for the Southern District of Florida, Miami Division, and the Honorable William A. McRae, Jr., Judge Thereof, Respondents*. Retrieved from <https://www.uniset.ca/other/cs4/84SCt14.html>.
- [46] Tabatadze, S., Gabunia, K., Beridze, M., & Pourtskhvanidze, Z. (2025). Linguistic analysis of the law of Georgia on foreign influence transparency. *International Journal of Language & Law*, 14, 256-289. doi: 10.14762/jll.2025.256.
- [47] The Malabo Protocol. (2014). Retrieved from https://atrocitieswatch.org/publication_category/malabo-protocol/.
- [48] Thomas Jefferson to Edmond Charles Genet. (1793). Retrieved from <https://founders.archives.gov/documents/Jefferson/01-27-02-0098>.
- [49] Trahan, J. (2020). *Existing legal limits to Security Council veto power in the face of atrocity crimes*. Cambridge: Cambridge University Press. doi: 10.1017/9781108765251.

- [50] Tsybulenko, E., & Rinta-Pollari, H. (2023). Legal challenges in prosecuting the crime of aggression in the Russo-Ukrainian war. *Review of Central and East European Law*, 48(3-4), 319-350. doi: 10.1163/15730352-bja10087.
- [51] Tuggle, B.M. (1981). *Eain v. Wilkes: Establishing the parameters of the political offense exception in extradition treaties*. *Denver Journal of International Law & Policy*, 10(3), 596-602.
- [52] U.S. Department of State. (2023). *Russia*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/russia/>.
- [53] UK-USA Extradition Treaty. (2012, March). Retrieved from <https://www.statewatch.org/news/2003/july/full-text-of-1972-uk-usa-extradition-treaty/>.
- [54] Veresha, R., & Karpuntsov, V. (2025). Challenges for criminal law in the context of the aggression of the Russian Federation against Ukraine. *International Journal for the Semiotics of Law*, 38, 677-700. doi: 10.1007/s11196-024-10133-3.
- [55] Wallace, V., & Rodriguez, A. (2024). *Kyrgyzstan in crisis: A geopolitical juncture*. Retrieved from https://www.belfercenter.org/sites/default/files/pantheon_files/files/publication/Kyrgyzstan%20in%20Crisis.pdf.
- [56] Werle, G., & Jessberger, F. (2020). *Principles of international criminal law*. Oxford University Press. doi: 10.1093/law/9780198826859.001.0001.
- [57] Williams, H.J., & McCulloch, C. (2023). *Truth decay and national security*. Retrieved from <https://www.lawfaremedia.org/article/truth-decay-and-national-security>.
- [58] Wilson, G., & Dost, P. (2023). *How to close the gap between Turkey and Sweden on NATO enlargement*. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/how-to-close-the-gap-between-turkey-and-sweden-on-nato-enlargement/>.
- [59] Yeşil, U. (2025). *The ECtHR judgment in Selahattin Demirtaş v. Türkiye (No. 4): A landmark case on political repression and human rights*. Retrieved from <https://strasbourgobservers.com/2025/08/20/the-ecthr-judgment-in-selahattin-demirtas-v-turkiye-no-4-a-landmark-case-on-political-repression-and-human-rights/>.
- [60] Zick, T. (2022). *Seditious conspiracy charge against oath keepers founder and others in Jan. 6 riot faces first amendment hurdle*. Retrieved from https://scholarship.law.wm.edu/popular_media/565.

Бегімай Камілова*Аспірант**Дипломатична академія Міністерства закордонних справ Киргизької Республіки ім. Кази Дікамбаєва
720040, бульв. Еркіндік, 36, м. Бішкек, Киргизька Республіка
<https://orcid.org/0009-0003-6421-4155>*

Роль міжнародних договорів у протидії торгівлі людьми

Анотація. Метою дослідження був критичний аналіз ефективності міжнародних договорів у протидії торгівлі людьми. Дослідження проведено з використанням методів догматичного, порівняльно-правового та кримінологічного аналізу міжнародних договорів, судової практики Європейського суду з прав людини та національних судів, статистичних даних Управління ООН з наркотиків та злочинності, а також практики імплементації міжнародних зобов'язань на національному рівні в європейських та центральноазійських державах. В результаті дослідження встановлено, що Палермський протокол демонструє істотний дисбаланс між обов'язковим кримінальним переслідуванням торговців людьми та дискреційними заходами захисту жертв, що критично знижує його ефективність і перешкоджає співпраці жертв з правоохоронними органами. Аналіз даних показав, що сексуальна експлуатація та примусова праця становлять практично еквівалентні частки в загальній структурі торгівлі людьми, при цьому відзначається стійка тенденція значного зростання кількості неповнолітніх жертв, що актуалізує проблему адекватної імплементації спеціальних захисних механізмів. Встановлено, що обумовленість надання допомоги співпрацю з правоохоронними органами створює патологічну ситуацію, що суперечить базовим принципам прав людини і підриває ефективність як компонента захисту, так і компонента переслідування. Порівняльний аналіз Палермського протоколу та Конвенції Ради Європи продемонстрував якісну трансформацію міжнародно-правового підходу від кримінально-орієнтованої до комплексної правозахисної моделі. Механізм моніторингу GRETA, що має незалежний експертний статус і повноваження щодо проведення регулярних візитів, усуває критичний недолік універсального інструменту в частині відсутності ефективного нагляду за імплементацією міжнародних зобов'язань. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення національного законодавства, розробки програм захисту та реабілітації жертв, посилення міжнародного співробітництва та створення незалежних моніторингових механізмів на універсальному рівні

Ключові слова: правозастосування; експлуатація; реституція; захист жертв; міграційний контроль

Вступ

Торгівля людьми вважається одним із найсерйозніших порушень прав людини і залишається важливою глобальною проблемою. Згідно з останніми даними, у 2021 р. 50 млн людей перебували в умовах сучасного рабства, з яких 27,6 млн були залучені до примусової праці (International Labour Organization, 2022). За даними United Nations Office on Drugs and Crime (2024b), у 2022 р. спостерігалось значне зростання кількості жертв торгівлі людьми – на 25 % порівняно з допандемічними показниками 2019 р. Основними формами експлуатації залишаються примусова праця, сексуальна експлуатація та вимушена злочинна діяльність. У контексті посилення глобалізації, масових міграційних потоків, збройних конфліктів та зміни

клімату проблема торгівлі людьми набуває нових вимірів, що потребує постійного вдосконалення міжнародно-правових механізмів боротьби з нею. Комплексний аналіз ситуації у Великій Британії представлений у звіті V. Richey (2023a), де продемонстровано системні проблеми в ідентифікації жертв серед мігрантів та неадекватність заходів щодо запобігання ревіктимізації. Автор дійшов висновку, що жорстка міграційна політика створює «вороже середовище», яке заважає жертвам звертатися за допомогою та співпрацювати з правоохоронними органами. Доповнюючий аналіз швейцарської практики, проведений V. Richey (2023b), виявив необхідність посилення координації між федеральною та кантональною владою

Отримано: 10.10.2025, Перевірено: 27.01.2026, Прийнято: 25.02.2026, Опубліковано: 02.03.2026

Suggested Citation:

Kamilova, B. (2025). The role of international treaties in combating human trafficking. *Foreign Affairs*, 36(1), 103-116. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.103.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

для забезпечення однакового застосування міжнародних стандартів у всій країні.

Специфіка пострадянського простору та досвід Киргизької Республіки у сфері протидії торгівлі людьми знайшли відображення в ряді фундаментальних досліджень киргизьких вчених. Всебічний аналіз державної політики на регіональному рівні провела А. Tashybaeva (2010), яка на прикладі Ошської області вивчила особливості імплементації міжнародних та національних норм в умовах периферійних регіонів країни. Автор виявила значні розбіжності між задекларованими цілями державної політики та реальною практикою її реалізації на місцевому рівні, що зумовлено недостатнім фінансуванням програм профілактики, слабкою координацією між державними органами та неурядовими організаціями, а також низьким рівнем правової обізнаності населення щодо механізмів захисту від торгівлі людьми. Дослідження продемонструвало, що ефективність протидії торгівлі людьми в пострадянських державах значною мірою залежить від здатності державних інституцій адаптувати універсальні міжнародні стандарти до специфічних соціально-економічних умов транзитних регіонів.

Методологічні виклики дослідження торгівлі людьми в пострадянському контексті детально проаналізовані в міждисциплінарному дослідженні R.L. Dalla *et al.* (2025), які на прикладі Киргизької Республіки систематизували бар'єри та перешкоди, з якими стикаються дослідники при вивченні цього латентного злочину в недостатньо вивченому контексті. Автори встановили, що множинні фактори, включаючи маргіналізацію вразливих груп, культурну стигматизацію жертв, скритність злочинних мереж та відсутність попередньої наукової літератури з цієї теми, суттєво ускладнюють процес збору якісних даних та проведення емпіричних досліджень. Дослідження підкреслило необхідність розробки адаптованих методологічних підходів до вивчення торгівлі людьми в пострадянських транзитних державах, де поєднуються такі чинники, як економічна нестабільність, масова трудова міграція та слабкі правоохоронні інституції. Висновки авторів є критично важливими для розуміння обмежень існуючої доказової бази щодо масштабів і форм торгівлі людьми в Центральназійському регіоні.

Фундаментальне дослідження ефективності та викликів імплементації Палермського протоколу провели P.C. Rout *et al.* (2024), які систематизували глобальний досвід застосування цього інструменту та визначили ключові перешкоди для його реалізації. Автори встановили, що відсутність обов'язкового механізму моніторингу та політизація процесу оцінки дотримання державами міжнародних зобов'язань значно знижують ефективність універсального режиму боротьби з торгівлею людьми. Важливий внесок у розуміння регіональної специфіки протидії торгівлі людьми зробила С. Sumner (2022), проаналізувавши базові дані Асоціації держав Південно-Східної Азії (ASEAN) та визначивши, що культурні особливості, розбіжності в правових системах та рівнях економічного розвитку держав-членів створюють серйозні перешкоди для уніфікації підходів у цьому регіоні. Дослідник вказав на необхідність гнучких механізмів

імплементації міжнародних стандартів з урахуванням національних особливостей.

Аналіз практики Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із торгівлею людьми та примусовою проституцією, провели V. Turanjanin & J. Stanisavljević (2024), систематизувавши правові позиції суду щодо позитивних зобов'язань держав із попередження торгівлі людьми, захисту жертв та ефективного розслідування таких злочинів. Автори встановили, що юриспруденція Європейського суду з прав людини значно розширила розуміння обсягу державних зобов'язань за Статтею 4 Європейської конвенції, виходячи за рамки простої заборони рабства та включаючи вимоги щодо створення ефективних правових та адміністративних механізмів боротьби з ним. Регіональний підхід ASEAN до боротьби з торгівлею людьми детально проаналізовано M. Wirawan & D. Novikrisna (2024), які розглянули специфіку імплементації Конвенції ASEAN проти торгівлі людьми в контексті принципу невтручання у внутрішні справи держав. Автори виявили, що специфічний «шлях ASEAN», заснований на консенсусі та добровільному співробітництві, має як переваги у плані забезпечення широкої участі держав, так і суттєві недоліки у формі обмеженості ефективних механізмів примусу до дотримання та слабого моніторингу впровадження міжнародних стандартів на національному рівні.

Незважаючи на значну кількість досліджень, що охоплюють як універсальні механізми протидії торгівлі людьми, так і регіональні підходи в різних частинах світу, а також специфіку пострадянського простору, питання, пов'язані з порівняльною ефективністю різних моделей імплементації міжнародних договорів у державах із різним рівнем економічного розвитку та інституційної спроможності, залишаються недостатньо вивченими. Хоча киргизькі дослідники виявили значний розрив між задекларованими державними зобов'язаннями та реальною практикою їх реалізації на національному та регіональному рівнях, а також методологічні виклики при вивченні цього явища в пострадянських транзитних державах, відкритим залишається питання про те, які інституційні чинники та механізми міжнародного моніторингу здатні ефективно подолати цей розрив у контексті різних правових традицій та політичних режимів. Метою дослідження було вивчення ролі міжнародних договорів у формуванні та функціонуванні системи протидії торгівлі людьми, виявлення ключових недоліків у їх імплементації. Для досягнення цієї мети було необхідно проаналізувати концептуальні та правові основи боротьби з торгівлею людьми, закріплені в Палермському протоколі та регіональних інструментах, вивчити практику виконання державами міжнародних зобов'язань та виявити системні прогалини в захисті прав жертв.

Матеріали та методи

Дослідження охопило період з 2000 р. (ухвалення Палермського протоколу) до 2024 р. і базувалося на комплексному аналізі міжнародно-правових актів, офіційних звітів міжнародних організацій та національного законодавства у сфері протидії торгівлі людьми. Робота ґрунтується на матеріалах Киргизької Республіки,

оскільки держава є учасницею ключових міжнародних договорів у сфері боротьби з торгівлею людьми, а її географічне положення в Центральній Азії, активні міграційні процеси та практика виконання міжнародно-правових зобов'язань дозволяють провести репрезентативний аналіз ролі міжнародних договорів у формуванні та функціонуванні механізмів протидії торгівлі людьми в національній правовій системі.

Щорічні звіти Державного департаменту США про торгівлю людьми були проаналізовані за допомогою критичного аналізу для оцінки незалежної міжнародної експертизи зусиль Киргизької Республіки щодо протидії торгівлі людьми. Основним джерелом стали дані U.S. Department of State (2024a; 2024c), які виявили критичні недоліки в правозастосовній практиці, включаючи відсутність офіційно ідентифікованих жертв у кримінальному провадженні протягом трьох років поспіль та нульову ідентифікацію жертв у звітному періоді 2023-2024 рр. Для порівняльного аналізу національних практик імплементації використовувалися звіти по Бельгії (U.S. Department of State, 2024b) та Нідерландах (U.S. Department of State, 2023; 2024d) із застосуванням методу порівняльного аналізу для виявлення факторів, що забезпечують ефективність правоохоронних механізмів у країнах 1-го рівня (Tier 1). Крім того, офіційні документи European Council of the European Union (n.d.) та European Commission (2025) були проаналізовані за допомогою контент-аналізу для визначення ефективності Директиви ЄС про протидію торгівлі людьми та програми EMPACT у період 2018-2023 рр. Статистичні дані Eurostat (n.d.) щодо торгівлі людьми в ЄС аналізувалися статистичними методами для визначення динаміки ідентифікації жертв та засудження торговців за період 2008-2023 рр. Звіти про реалізацію програми EMPACT та оперативні заходи, включаючи операції типу «Глобальний ланцюг» (Global Chain), були вивчені за допомогою документального аналізу для оцінки ефективності транснаціонального поліцейського співробітництва в межах ЄС. Звіти про прогрес від European Commission (Directorate-General for Migration and Home Affairs, 2025) аналізувалися для виявлення тенденцій імплементації Директиви ЄС 2011/36/EU та законодавчих змін у 2024 р.

Метод кейс-стаді (case study) був використаний для вивчення семи судових рішень із різних юрисдикцій: рішення Європейського суду з прав людини Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (2010) (Кіпр і Росія), Case of Chowdury and Others v. Greece (2017) (Греція) та Case of Siliadin v. France (2005) (Франція); національні рішення Case of R v. Ike Ekweremadu, Beatrice Ekweremadu, and Obinna Obeta (2023) (Велика Британія), Case of Queen v. Tang (2008) (Австралія) та Case of Nurbekov *et al.* (2008) (Казахстан), доступні в базах даних HUDOC та UNODC SHERLOC. Критерії відбору: підтверджене застосування Палермського протоколу або Конвенції Ради Європи, різноманітність форм експлуатації, географічна репрезентативність, наявність обвинувальних вироків або компенсацій жертвам. Аналітичні звіти міжнародних організацій вивчалися за допомогою статистичних методів та контент-аналізу для виявлення глобальних тенденцій у сфері торгівлі людьми, оцінки ефективності національних

заходів протидії та ідентифікації системних проблем у правозастосовній практиці різних країн. Ключовими джерелами в цій категорії стали звіти United Nations Office on Drugs and Crime (2019; 2024b), що дало змогу провести діахронний аналіз змін масштабів, форм та географії торгівлі людьми за шестирічний період. Крім того, стаття J. Planitzer (2012) була проаналізована за допомогою документального аналізу для вивчення практики застосування Конвенції Ради Європи та виявлення типових недоліків у національних системах імплементації міжнародних стандартів.

Національне законодавство та офіційні документи Киргизької Республіки були вивчені з використанням формально-юридичного аналізу для оцінки ступеня відповідності національних норм міжнародним стандартам та виявлення особливостей імплементації Палермського протоколу в пострадянській державі. Основними джерелами стали Constitution of the Kyrgyz Republic (2021), Criminal Code of the Kyrgyz Republic (2021) та Law of the Kyrgyz Republic No. 55 (2005). Крім того, порівняльно-правовий метод використовувався для зіставлення киргизького законодавства з нормами Палермського протоколу. Регіональний порівняльний аналіз проводився за допомогою порівняльного методу, що охоплює регіони: Європа (CETS No. 197 та GRETA), Латинська Америка (протоколи Organization of American States (2014) щодо захисту дітей-мігрантів), Африка (Ouagadougou Action Plan... (2006)). Описова статистика використовувалася для аналізу даних зі звітів United Nations Office on Drugs and Crime (2019; 2024b) щодо структури жертв за типом експлуатації, виявляючи регіональну специфіку: переважання примусової праці та високу частку чоловіків-мігрантів серед жертв.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали наукові праці провідних дослідників за період 2010-2025 рр. Робота К.Н. Heinrich (2010) була вивчена з використанням критичного аналізу доктрини для розуміння фундаментальних проблем імплементації Палермського протоколу та теоретичних підходів до оцінки ефективності універсальних механізмів протидії торгівлі людьми. Дослідження M. Jovanovic (2018) та J. Haunes (2024) аналізувалися методом наукового синтезу для виявлення відмінностей у функціонуванні регіональних механізмів та визначення факторів, що впливають на їх ефективність порівняно з універсальними інструментами.

Результати

Палермський протокол: універсальний стандарт боротьби з торгівлею людьми. До кінця ХХ ст. міжнародне співтовариство не мало єдиного всеосяжного інструменту для ефективноної боротьби з торгівлею людьми. Існуючі міжнародні угоди були фрагментарними та застарілими. Першою спробою була Міжнародна угода про боротьбу з торгівлею білими рабами від 1904 р., яка передбачала лише обмін інформацією між 12 країнами та зосереджувалася виключно на сексуальній експлуатації жінок європейського походження (Allain, 2017). У 1910 р. Міжнародна конвенція криміналізувала вербування жінок для проституції, а в 1921 р. Ліга Націй замінила термін «біле рабство» на нейтральний «торгівля людьми» та підняла вік згоди

до 21 року (Morcom & Schloenhardt, 2011). А в 1949 р. ООН ухвалила Convention for the Suppression... (1949). Однак усі ці документи мали суттєві обмеження: вони ігнорували трудову експлуатацію та торгівлю чоловіками, а також часто використовувалися для контролю міграції (Gallagher, 2011).

Відсутність єдиного визначення торгівлі людьми призводила до значних розбіжностей у національному законодавстві, що перешкоджало міжнародному співробітництву та створювало правові лазівки для злочинних угруповань (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2014). До ухвалення Палермського протоколу у 2000 р. у Сполучених Штатах не було комплексного федерального законодавства, яке визначало б торгівлю людьми як окремий злочин, – лише у 2000 р. було прийнято Закон про захист жертв торгівлі людьми (International Justice Mission, 2020). У Великій Британії спеціальне законодавство з'явилося лише у 2003 р. з ухваленням Sexual Offences Act, а комплексний підхід був закріплений лише у 2015 р. в UK Modern Slavery Act (2015). У Киргизькій Республіці до 2005 р. не існувало цілісного поняття «торгівля людьми» та окремого складу злочину в національному законодавстві – зловмисників притягували до відповідальності за статтями Кримінального кодексу 1977 р. за викрадення людини з метою примусового шлюбу або проституції. Лише після ратифікації Палермського протоколу в жовтні 2003 р. Киргизстан ухвалив спеціальний Law of the Kyrgyz Republic No. 55 “On Preventing and Combating Trafficking in Persons” (2005), який вперше надав комплексне визначення цього злочину (U.S. Department of State, 2019; Antislavery Law Database, n.d.).

Дані, що систематично збираються United Nations Office on Drugs and Crime (2019), є критично важливими для дослідників, урядів та міжнародних організацій для розуміння глобальних тенденцій та розробки ефективних стратегій боротьби з торгівлею людьми. Глобальний звіт про торгівлю людьми 2024 р., восьмий за рахунком такий звіт, базується на найбільш повному наборі даних про жертв та правопорушників, зібраних у всьому світі в період з 2003 по 2023 р., включаючи офіційну статистику зі 156 країн (що охоплює понад 95 % населення світу), а також детальні описи понад 1038 судових справ зі 113 країн у період з 2012 по 2023 р., з інформацією про понад 5700 жертв та 3500 правопорушників. Методологія збору базується на спеціалізованих анкетах, розповсюджених серед урядів на шести офіційних мовах ООН (англійській, французькій, іспанській, російській, китайській та арабській), та аналізі офіційної інформації (національних звітів поліції та міністерств юстиції). Анкети збирають кількісні дані про ідентифікованих жертв у розрізі віку, статі, форм експлуатації та громадянства, а також інформацію про злочинців та статистику кримінальних переслідувань. Надійність забезпечується системою перехресної перевірки даних з різних джерел, співпрацею з Міжнародною організацією з міграції, Міжнародною організацією праці та Інтерполом, а також аналізом судових рішень за понад 30 заздалегідь визначеними показниками (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024a).

Систематичний збір даних дозволяє виявляти нові тенденції в методах вербування жертв, зміни в географії торгівлі людьми та оцінювати вразливість різних соціальних груп. Встановлено широке використання цифрових технологій: частка жертв секс-торгівлі, завербованих через соціальні мережі у федеральних справах у США, зросла з 30 % у 2000-2020 рр. до 41 % у 2021 р. (Wheeler, 2022). Злочинці використовують дві основні стратегії, визначені Управлінням ООН з питань наркотиків і злочинності як «полювання» (hunting) – активний та анонімний пошук вразливих осіб – та «риболовля» (fishing) – пасивне залучення жертв через онлайн-оголошення (U.S. Department of State, 2024a). Торговці людьми активно експлуатують такі платформи, як Facebook, Instagram, TikTok, сайти знайомств Tinder та Bumble, ігрові платформи через фейкові профілі, оманливі оголошення про роботу, обіцянки модельної кар'єри (як у резонансній справі GirlsDoPorn) та стратегію «boyfriending» – романтичне заманювання (Nikkel, 2024). Отримані дані свідчать про трансформацію механізмів торгівлі людьми в умовах цифровізації, що потребує адаптації міжнародно-правових інструментів до нових форм експлуатації.

Географія торгівлі людьми також змінилася: у 2022 р. спостерігалось зростання кількості ідентифікованих жертв на 25 % порівняно з 2019 р., причому найбільше зростання відбулося в Північній Америці, Західній та Південній Європі (45 %) та країнах Африки на південь від Сахари. Щонайменше 162 різні національності ставали об'єктами торгівлі до 128 країн призначення, хоча більшість жертв (58 %) експлуатуються в межах національних кордонів (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024b). В Африці переміщення населення внаслідок зміни клімату корелює з кількістю африканських жертв, ідентифікованих у Європі (близько 2000 осіб). У Південній Азії спостерігається зростання торгівлі людьми з метою примусового шлюбу (близько 200 жертв), а в Південно-Східній Азії – з метою кібершахрайства, де жертв заманюють і змушують до онлайн-афер (United Nations, 2024). У Східній Європі та Центральній Азії, включаючи Киргизстан, рівень ідентифікації жертв не досяг допандемічного рівня, що контрастує з 25 % зростанням у світі та 45 % зростанням у Північній Америці та Західній Європі в період з 2019 по 2022 р. (Tuhsinov, 2024). Аналіз вразливих груп показує, що жінки та дівчата становлять 61 % ідентифікованих жертв, причому 60 % дівчат піддаються сексуальній експлуатації. Діти зараз становлять майже 40 % усіх жертв (зростання на 31 % у 2022 р.), причому 45 % хлопчиків експлуатуються для примусової праці та 47 % для примусової злочинності та жебрацтва (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024b). Мігранти є вразливими через фінансову нестабільність, мовні бар'єри та страх депортації, особливо жінки-мігранти на небезпечних міграційних маршрутах (International Organization for Migration, 2024).

Сучасна система міжнародної протидії базується на двох ключових інструментах. Першим є Protocol to Prevent... (2000) (Палермський протокол), який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Другим інструментом є Council of Europe Convention on Action against Trafficking in

Human Beings (CETS No. 197) (2005), яка функціонує як провідний регіональний механізм, орієнтований на права людини (Jovanovic, 2018). Палермський протокол зосереджений на криміналізації та правоохоронній діяльності, тоді як Європейська конвенція наголошує на правах і захисті жертв, розглядаючи торгівлю людьми насамперед як порушення прав людини. The Protocol to Prevent... (2000) був ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН 15 листопада 2000 р. і набув чинності 25 грудня 2003 р. Протокол був ратифікований 185 державами-учасницями, що демонструє глобальний консенсус щодо необхідності скоординованих дій. Юридично Протокол доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності і повинен тлумачитися разом із нею, що означає, що багато положень Конвенції про міжнародне співробітництво, екстрадицію та взаємну правову допомогу застосовуються до випадків торгівлі людьми.

Підпункти (b) та (c) Статті 3 встановлюють критичні правові гарантії. Несуттєвість згоди означає, що згода жертви на передбачувану експлуатацію юридично не має значення, якщо були використані незаконні засоби. Це положення є фундаментальним для захисту жертв, оскільки воно визнає, що згода, отримана шляхом обману, примусу або зловживання вразливістю, не може вважатися добровільною та поінформованою. Захист дітей передбачає, що вербування, перевезення, передача або одержання дитини (будь-якої особи віком до 18 років) з метою експлуатації автоматично вважається торгівлею людьми, навіть якщо жодні засоби примусу не використовувалися. Це положення юридично закріплює невід'ємну вразливість дітей, визнаючи, що через свій вік і розвиток вони не можуть дати поінформовану згоду на експлуатацію. Палермський протокол запровадив міжнародно визнаний підхід, заснований на трьох стовпах: переслідування (prosecution), запобігання (prevention) та захист (protection) (Heinrich, 2010). У частині переслідування протокол зобов'язує держави криміналізувати діяння, пов'язані з торгівлею людьми, та забезпечувати міжнародне співробітництво. Криміналізація повинна охоплювати не лише саму торгівлю людьми, а й пов'язані з нею дії. Держави зобов'язані встановити суворі покарання, сумірні з тяжкістю злочину, та забезпечити ефективне розслідування та переслідування торговців людьми.

У частині захисту Протокол передбачає заходи для фізичного та психологічного відновлення жертв, включаючи медичну допомогу, житло, психологічне консультування, правову допомогу та можливість надання статусу тимчасового або постійного проживання (Heinrich, 2010). Ці положення розроблені для забезпечення комплексної відповіді, де правоохоронна діяльність доповнюється гуманітарною та правовою підтримкою. Однак варто зазначити, що багато положень про захист жертв сформульовані у рекомендаційній формі, залишаючи державам значну свободу дій у їх імплементації. Компонент запобігання включає заходи з інформування громадськості про ризики торгівлі людьми, соціальні та економічні ініціативи, спрямовані на зниження вразливості потенційних жертв, та зусилля щодо зменшення попиту, який стимулює експлуатацію. Протокол визнає, що торгівля людьми процвітає в

умовах бідності, дискримінації та відсутності можливостей для освіти та працевлаштування, а тому ефективне запобігання потребує усунення цих першопричин.

Імплементація Палермського протоколу та проблема дисбалансу. Незважаючи на широку ратифікацію Палермського протоколу та включення його визначення до національного законодавства багатьох держав, його реальний вплив на захист жертв був обмеженим. Наприклад, Велика Британія імплементувала визначення торгівлі людьми з Протоколу у свій Sexual Offences Act of United Kingdom (2003), криміналізувавши торгівлю людьми з метою сексуальної експлуатації, а згодом розширила ці положення в UK Modern Slavery Act (2015). Цей дисбаланс між обов'язковим кримінальним переслідуванням та часто факультативними заходами захисту серйозно підриває загальну ефективність Протоколу. Якщо держава не забезпечує надійного захисту, жертви, побоюючись поліції або продовжуючи страждати, воліють не співпрацювати з правоохоронними органами або йти в підпілля. Як результат, ефективність кримінального переслідування знижується, оскільки без свідчень та співпраці жертв стає набагато складніше притягнути торговців до відповідальності. Практика показує, що успішне переслідування злочинців прямо залежить від забезпечення безпеки та підтримки жертв.

Аналіз міжнародної практики показує позитивні результати імплементації Палермського протоколу та інших міжнародних інструментів у ряді європейських країн. Досвід країн ЄС демонструє, що систематичне застосування комплексного підходу до боротьби з торгівлею людьми дає вимірні результати в ідентифікації жертв та притягненні торговців до відповідальності. Значний прогрес був досягнутий у Європі: у період з 2018 по 2023 р. у межах програми ЕМРАСТ було проведено 5555 арештів та 4690 розслідувань, конфісковано активів на суму понад 39 млн євро (European Council of the European Union, n.d.). У 2023 р. завдяки діям ЄС було проведено 457 арештів та конфісковано 4,1 млн євро (European Commission, 2025). Окрема операція «Глобальний ланцюг» у 2023 р., спрямована на злочинні мережі, що експлуатують жертв з Південної Америки, Азії, Африки, Західних Балкан та України, дозволила ідентифікувати 1426 потенційних жертв та заарештувати 212 осіб.

Нідерланди також демонструють стійкі зусилля в боротьбі з торгівлею людьми, зберігаючи статус Tier 1. У 2023 р. уряд переслідував більше підозрюваних у торгівлі людьми, завершив роботу над новим Національним планом дій та збільшив фінансування на його реалізацію (U.S. Department of State, 2024d). Інспекція праці створила підрозділ із 30 осіб, що займається виключно розслідуванням трудової експлуатації, включаючи торгівлю людьми. Уряд вжив заходів для запобігання кримінальній експлуатації дітей, включаючи проведення дослідження щодо боротьби з кримінальною експлуатацією в школах та створення національної гарячої лінії та онлайн-порталу для жертв кримінальної експлуатації та вразливої молоді. У 2023 р. поліція ініціювала 214 розслідувань щодо торгівлі людьми (порівняно зі 178 у 2021 р.), а уряд переслідував 218 підозрюваних у торгівлі людьми

(порівняно з 201 у 2021 р. та 120 у 2020 р.) (U.S. Department of State, 2023).

На рівні ЄС загалом кількість зареєстрованих жертв зросла на 20,5 % у період з 2021 по 2022 р., що пов'язано з покращенням виявлення (Directorate-General for Migration and Home Affairs, 2025). У 2023 р. в ЄС було зареєстровано 10 793 жертви торгівлі людьми, що на 6,9 % більше, ніж у 2022 р., і є найвищим зареєстрованим показником за період 2008-2023 рр. (Eurostat, n.d.). Кількість засуджених торговців людьми в ЄС зросла на 10,1 % – з 2097 у 2022 р. до 2309 у 2023 р. Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми, ухвалена у 2011 р. на основі Палермського протоколу та Конвенції Ради Європи, визнає торгівлю людьми не лише злочином, а й порушенням прав людини, встановлюючи обов'язок держав-членів захищати жертв незалежно від країни їх походження (European Commission, 2025). У червні 2024 р. ЄС вирішив додати експлуатацію сурогатного материнства, примусові шлюби та незаконне усиновлення як форми експлуатації, що охоплюються законодавством ЄС про боротьбу з торгівлею людьми, а свідоме використання послуг, що надаються жертвою торгівлі людьми, стало кримінальним злочином, який карається ефективними, пропорційними та стримуючими санкціями.

Кейс-стаді, що аналізують судові справи з різних юрисдикцій, дозволяють визначити, як положення Палермського протоколу та Конвенції Ради Європи трансформуються в правозастосовну практику в різних формах експлуатації. Знаковим рішенням стала справа *Case of Rantsev v. Cyprus and Russia* (2010), де Європейський суд з прав людини вперше безпосередньо застосував визначення торгівлі людьми зі Статті 3(a) Палермського протоколу для тлумачення Статті 4 Європейської конвенції. Двадцятирічна Оксана Ранцева прибула на Кіпр за візою артистки для роботи в кабаре – схема, що систематично використовувалася для сексуальної експлуатації. Після конфіскації паспорта та спроби втечі поліція повернула її роботодавцю замість надання захисту, що призвело до її трагічної загибелі. Європейський суд з прав людини виявив порушення Статей 2, 4 та 5 Європейської конвенції та зобов'язав Кіпр виплатити 40 000 євро компенсації. Суд визначив три категорії позитивних зобов'язань держав: законодавча криміналізація, оперативні заходи захисту потенційних жертв та ефективне розслідування. Поширення юриспруденції з прав людини на трудову експлуатацію відбулося у справі *Case of Chowdury and Others v. Greece* (2017). Сорок два мігранти з Бангладеш працювали на полуничних фермах під наглядом озброєної охорони без оплати праці; страйк закінчився застосуванням вогнепальної зброї, в результаті чого було поранено понад тридцять осіб. Грецький суд виправдав підсудних на підставі формальної свободи робітників покинути ферму. Європейський суд з прав людини одностайно виявив

порушення Статті 4, призначивши виплату понад 500 000 євро компенсації, підтвердивши, що згода жертв не виключає кваліфікацію як примусової праці, коли зловживають їхнім вразливим становищем. Домашнє рабство неповнолітніх розглядалося у справі *Case of Siliadin v. France* (2005) – першому рішенні Європейського суду з прав людини, що констатувало порушення Статті 4 Європейської конвенції. 15-річна дівчина з Того працювала домашньою прислугою понад чотири роки без оплати, працюючи по 15 годин на добу з конфіскованим паспортом. Європейський суд з прав людини виявив порушення Статті 4, відзначивши неадекватність французького законодавства для переслідування таких дій. Рішення спонукало держави-члени Ради Європи криміналізувати сучасні форми рабства.

Торгівля органами стала предметом першого засудження у Великій Британії згідно з UK Modern Slavery Act (2015) у справі *R v. Ike Ekweremadu, Beatrice Ekweremadu, and Obinna Obeta* (2023). Нігерійський вуличний торговець був завербований обіцянкою роботи для трансплантації нирки доньці сенатора вартістю 80 000 фунтів стерлінгів. Медичний персонал Royal Free Hospital виявив експлуатацію. Було винесено вироки від чотирьох до десяти років позбавлення волі. Справа стала прецедентом для переслідування торгівлі органами та продемонструвала роль медичних працівників в ідентифікації жертв. Австралійська практика представлена справою *Case of Queen v. Tang* (2008) – першим засудженням за рабство в історії країни. П'ять жінок з Таїланду працювали в борделі, щоб виплатити штучний борг у розмірі 40 000 дол. США, обслуговуючи близько 900 клієнтів кожна з конфіскованими паспортами. Високий суд підтримав кваліфікацію як рабства, постановивши, що обвинуваченню не потрібно доводити обізнаність підсудної про рабський статус жертв. Специфіка Центральної Азії відображена у справі *Case of Nurbekov et al.* (2008) про внутрішню торгівлю людьми. Організована група отримала вироки від 10 до 12 років позбавлення волі згідно із законодавством, гармонізованим із Палермським протоколом.

Систематизація судової практики виявляє критичні проблеми: національні суди виправдовують торговців людьми через неправильне тлумачення згоди жертви; правоохоронні органи не можуть ідентифікувати жертв серед мігрантів. У Нідерландах, при 4732 ідентифікованих жертвах, кількість обвинувальних вироків зменшується (GRETA, 2023). У Киргизстані жодного обвинувального вироку не було винесено три роки поспіль. Національні механізми реституції неефективні, що суперечить Статтям 6 Палермського протоколу та 15 Конвенції Ради Європи. Для ілюстрації недоліків універсального стандарту та необхідності його розвитку проведено порівняльний аналіз із регіональним інструментом. Порівняльний аналіз ключових положень Палермського протоколу ООН та Конвенції Ради Європи представлений у Таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз ключових положень Палермського протоколу ООН та Конвенції Ради Європи

Критерій	Палермський протокол (ООН)	Конвенція CETS No. 197 (Рада Європи)	Критична відмінність / Цінність CETS No. 197
Рік прийняття/набуття чинності	2000/2003	2005/2008	Більш сучасний стандарт, адаптований до критики Протоколу

Таблиця 1. Продовження

Критерій	Палермський протокол (ООН)	Конвенція CETS No. 197 (Рада Європи)	Критична відмінність / Цінність CETS No. 197
Основний фокус	Криміналізація та боротьба з організованою злочинністю	Права людини, гідність та недоторканність особи	Прямо стверджує, що торгівля людьми є порушенням прав людини
Сфера застосування	Транснаціональні злочини, пов'язані з організованою злочинністю	Усі форми торгівлі людьми (національна, транснаціональна, пов'язана чи ні з оргзлочинністю)	Охоплення всіх форм експлуатації розширює юрисдикцію
Модель реагування	«3Ps» (переслідування, запобігання, захист)	«4Ps» (додавання партнерства та посилення захисту)	Розширений, орієнтований на жертву підхід
Заходи захисту жертв	Рекомендовані/Дискреційні (особливо статус проживання)	Обов'язкові (широкий спектр допомоги та підтримки)	Положення про захист більш щедрі, широкі та суворо сформульовані
Механізм моніторингу	Конференція сторін (політичний, оглядовий)	GRETA (незалежний експертний орган з правом візитів та мандатом на рекомендації)	Забезпечує суворий, неполітизований та обов'язковий моніторинг імплементації

Джерело: складено автором на основі Protocol to Prevent... (2000), Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (2005), K.H. Heinrich (2010), M. Jovanovic (2018)

Представлений порівняльний аналіз наочно демонструє еволюцію міжнародно-правового підходу до боротьби з торгівлею людьми. Конвенція CETS No. 197 являє собою якісно новий етап у розвитку правових стандартів, що характеризується переходом від кримінально-орієнтованої моделі до комплексної правозахисної моделі. Фундаментальне значення має трансформація рекомендованих заходів захисту жертв в обов'язкові державні зобов'язання, що значно підвищує ефективність протидії цьому транснаціональному злочину. Практична ефективність регіонального підходу наочно демонструється досвідом європейських країн. У Нідерландах імплементація обов'язкових стандартів Конвенції CETS No. 197 призвела до створення спеціалізованого підрозділу інспекції праці з 30 співробітників, що займається виключно розслідуванням трудової експлуатації, що сприяло збільшенню кількості розслідувань торгівлі людьми зі 178 у 2021 р. до 214 у 2023 р. та зростанню кількості торговців людьми, притягнутих до відповідальності, зі 120 у 2020 р. до 218 у 2023 р. (U.S. Department of State, 2024e). У Бельгії систематичне застосування правозахисного підходу CETS No. 197 призвело до значного збільшення допомоги жертвам через державні притулки при збереженні високого рівня засуджень торговців людьми (U.S. Department of State, 2024b). Натомість у Киргизькій Республіці, яка покладається насамперед на Палермський протокол без потужного регіонального механізму, протягом звітного періоду 2023-2024 рр. не було виявлено жодної офіційно ідентифікованої жертви в межах кримінального судочинства, незважаючи на наявність законодавства, яке формально відповідає міжнародним стандартам.

Механізм GRETA з його незалежним експертним статусом та моніторинговими повноваженнями усуває критичний недолік Палермського протоколу в частині відсутності ефективного нагляду за імплементацією міжнародних зобов'язань на національному рівні. Регулярні візити GRETA до держав-учасниць та публікація детальних звітів про оцінку створюють систему підзвітності, якої бракує в універсальному механізмі,

де Конференція Сторін має переважно політичний та оглядовий характер, без можливості проведення обов'язкових інспекцій та розробки конкретних рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків.

Регіональна еволюція стандартів та глобальні тенденції в торгівлі людьми. Конвенція CETS No. 197, яка набула чинності у 2008 р., становить значний прогрес порівняно з Палермським протоколом (Jovanovic, 2018). Вона була розроблена для усунення недоліків, притаманних універсальному інструменту, і є прикладом того, як регіональна юрисдикція революціонує підхід до боротьби з торгівлею людьми. CETS No. 197 дотримується переважно орієнтованого на жертву підходу, заснованого на недвозначному визнанні торгівлі людьми як порушення прав людини, гідності та цілісності особи. Ця правозахисна основа відрізняє CETS No. 197 від кримінально-орієнтованого фокусу Палермського протоколу. Конвенція також розширює сферу застосування на всі форми торгівлі людьми – національну, транснаціональну, незалежно від зв'язку з організованою злочинністю. Щодо захисту жертв, CETS No. 197 встановлює значно ширші та чіткіше визначені зобов'язання, перевершуючи Палермський протокол за обсягом та обов'язковістю захисних заходів. Вона зобов'язує держави надавати жертвам широкий спектр обов'язкових заходів допомоги та підтримки, включаючи негайну ідентифікацію, допомогу та підтримку, а також право на юридичну компенсацію (Jovanovic, 2018). Це переводить захист зі сфери дискреційних програм у сферу обов'язкових державних зобов'язань. Досвід регіональних механізмів у різних частинах світу демонструє різноманітність підходів до боротьби з торгівлею людьми. Держави Латинської Америки розробили спеціалізовані протоколи в межах Organization of American States (2014), спрямовані на захист дітей-мігрантів, які становлять значну частку жертв у регіоні. Африканський Союз прийняв Ouagadougou Action Plan... (2006), який підкреслює зв'язок між торгівлею людьми, організованою злочинністю та тероризмом, що потребує скоординованої правоохоронної

відповіді. Ці регіональні інструменти демонструють важливість адаптації міжнародних стандартів до специфічних умов кожного регіону.

Центральна Азія, важливий регіон транзиту та вивізду жертв торгівлі людьми, розташована на перехресті маршрутів між Європою, Азією та Близьким Сходом, що робить її ключовим коридором для злочинних мереж. Економічна нестабільність у пострадянський період, високий рівень трудової міграції (особливо до Росії та Казахстану), слабкі правоохоронні системи та корупція створюють сприятливі умови для торговців людьми. Регіональні конфлікти та нестабільність у сусідньому Афганістані посилюють вразливість населення, особливо жінок і дітей, роблячи Центральну Азію як джерелом, так і зоною транзиту для жертв сексуальної та трудової експлуатації (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024b). У цьому регіоні склалася специфічна правова база, що відображає як вплив міжнародних стандартів, так і національні особливості пострадянських держав. Киргизька Республіка, яка ратифікувала Палермський протокол у жовтні 2003 р., була однією з перших держав у регіоні, що прийняла комплексне законодавство в цій сфері. Constitution of the Kyrgyz Republic (2021) містить пряму заборону рабства та торгівлі людьми, встановлюючи, що рабство, торгівля людьми, експлуатація дитячої праці та примусова праця в Киргизькій Республіці не допускаються. Ці конституційні гарантії створюють правову основу для виконання міжнародних зобов'язань та формування національної системи протидії торгівлі людьми. Законодавство Киргизької Республіки у сфері запобігання та боротьби з торгівлею людьми складається з Конституції, спеціального закону Law of the Kyrgyz Republic... (2005) та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність із запобігання та протидії торгівлі людьми та захисту жертв торгівлі людьми та їхніх родичів. Criminal Code of the Kyrgyz Republic (2021) криміналізує торгівлю людьми у Статті 166, передбачаючи покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до одинадцяти років, залежно від обтяжуючих обставин. Важливим аспектом киргизького законодавства є визнання того, що згода жертви на експлуатацію не має значення, якщо така згода була отримана шляхом застосування насильства, обману або інших незаконних засобів впливу. Уряд Киргизької Республіки ухвалив низку програмних документів, спрямованих на боротьбу з торгівлею людьми, включаючи Програму на 2017-2020 рр., яка дала змогу підвищити ефективність державних органів у боротьбі з сучасним рабством та привести законодавство у відповідність до міжнародного права (Decree of the..., 2017).

Згідно зі звітом Державного департаменту США про торгівлю людьми за 2024 р., Киргизька Республіка не повною мірою відповідає мінімальним стандартам щодо викорінення торгівлі людьми, але докладає значних зусиль для досягнення цієї мети (Trafficking in Persons Report, 2024). Однак протягом звітного періоду з квітня 2023 р. по березень 2024 р. уряд продемонстрував критичне зниження ефективності, що призвело до зниження рейтингу країни з Tier 2 до Tier 2 Watch List.

Органи влади розслідували та переслідували меншу кількість підозрюваних і не домоглися жодного обвинувального вироку третій рік поспіль, тоді як у 2022-2023 рр. було розслідувано тридцять справ про торгівлю людьми та переслідувано трьох підозрюваних, а у 2021-2022 рр. було розслідувано лише шість справ без жодного переслідування чи засудження. Найбільш критичним є те, що уряд не ідентифікував і не направив жодної жертви до служб підтримки протягом поточного періоду. Уряд виділив 4 млн сомів (приблизно 46 тис. дол. США) неурядовим організаціям для допомоги жертвам, створив регіональні комісії для координації такої допомоги, а Центр працевлаштування громадян за кордоном поінформував 129 498 осіб про безпечну міграцію (порівняно з 66 000 у 2022 р.), тоді як Міністерство праці забезпечило працевлаштування за кордоном 13 319 громадян через прямі угоди з іноземними компаніями (U.S. Department of State, 2024e). Критичним недоліком є те, що уряд не ідентифікував і не направив жодної жертви до служб підтримки, а ресурси для допомоги жертвам та доступність притулків для жертв, особливо дітей та чоловіків, залишаються недостатніми. Практика правозастосування в Киргизстані виявляє системні проблеми в ідентифікації жертв серед вразливих груп. Уряд не застосовував однаково стандартні операційні процедури з ідентифікації жертв торгівлі людьми, що призвело до неправомірного покарання деяких неідентифікованих жертв за незаконні дії, вчинені внаслідок перебування в ситуації торгівлі людьми. Органи влади розслідували та переслідували менше підозрюваних і не домоглися жодного обвинувального вироку, що вказує на значні прогалини в правоохоронній системі. Киргизстан є країною походження, транзиту та, меншою мірою, призначення для жертв торгівлі людьми. Громадяни країни піддаються сексуальній експлуатації та примусовій праці в Казахстані, Об'єднаних Арабських Еміратах, Туреччині та інших країнах. Важливо відзначити ситуацію киргизьких громадян, які були залучені до збройних конфліктів у Сирії, Іраку та Афганістані, де-то з них привіз із собою сім'ї, в тому числі шляхом обману. Киргизькі громадяни, які залишаються в цих зонах конфлікту, включаючи дітей, можуть піддаватися ризику торгівлі людьми, в тому числі в таборах для біженців у Сирії, де діти ризикують бути завербованими збройними групами (U.S. Department of State, 2022).

Центральноазіатський регіон загалом характеризується високою поширеністю трудової експлуатації, пов'язаної з масовою трудовою міграцією до Російської Федерації та Казахстану. У Центральній Азії вища частка дорослих чоловіків ідентифікується як жертви торгівлі людьми порівняно з іншими регіонами, що відображає специфіку регіональних міграційних потоків та переважання примусової праці над сексуальною експлуатацією (United Nations Office on Drugs and Crime, 2019). Регіональне співробітництво в боротьбі з торгівлею людьми залишається обмеженим, хоча існують механізми обміну інформацією між правоохоронними органами регіону. Структура ідентифікованих жертв торгівлі людьми за типом експлуатації представлена в Таблиці 2.

Таблиця 2. Структура ідентифікованих жертв торгівлі людьми за типом експлуатації

Тип експлуатації (за метою)	Приблизна глобальна частка виявлених жертв	Ключові демографічні групи	Примітки (відношення до Протоколу)
Сексуальна експлуатація	~47%	Жінки та дівчата	Історичний фокус правоохоронної діяльності
Примусова праця	~45%	Чоловіки, хлопці (значна частина яких є трудовими мігрантами)	Необхідність збалансувати ресурси для боротьби з торгівлею людьми, що працевлаштовуються
Інші цілі (примус до злочинної діяльності, жебрацтво)	~8	Діти та молодь	Зростаючий сегмент, що потребує спеціальних заходів захисту
Загальна тенденція	–	Збільшення кількості дітей	Вимагає суворого застосування положень Протоколу про некриміналізацію
Регіональні особливості Центральної Азії	Поширеність примусової праці	Трудові мігранти, переважно чоловіки	Пов'язано з масовою трудовою міграцією до Росії та Казахстану

Джерело: United Nations Office on Drugs and Crime (2019; 2024b)

Представлені статистичні дані свідчать про необхідність системної трансформації правозастосовної практики в напрямку забезпечення балансу між боротьбою з різними формами експлуатації. Традиційна зосередженість міжнародних зусиль на сексуальній експлуатації потребує суттєвого коригування, враховуючи практично еквівалентну поширеність примусової праці. Спостерігається стійка тенденція до зростання кількості дітей-жертв, що актуалізує проблему адекватної імплементації спеціальних механізмів захисту, передбачених міжнародними інструментами. Регіональні відмінності в моделях експлуатації виправдовують потребу в гнучких правових підходах, що враховують специфічний соціально-економічний та міграційний контекст конкретних територій.

Аналіз ситуації в Центральній Азії, і в Киргизстані зокрема, демонструє критичну важливість комплексного підходу до імплементації міжнародних стандартів. Незважаючи на наявність розвиненої законодавчої бази та ратифікацію ключових міжнародних інструментів, ефективність національних систем боротьби з торгівлею людьми залишається обмеженою через недостатнє фінансування, слабку координацію між відомствами, корупцію серед чиновників низової ланки та відсутність систематичного застосування процедур ідентифікації жертв. Досвід Киргизстану підтверджує висновок про те, що формальне прийняття законодавства у відповідність до міжнародних стандартів не гарантує автоматично ефективного захисту жертв та успішного переслідування торговців людьми. Ключовими факторами успіху є створення функціональної системи міжвідомчої співпраці, забезпечення адекватного фінансування програм допомоги жертвам, підготовка спеціалізованих кадрів для правоохоронних органів та соціальних служб, а також подолання корупції та забезпечення підзвітності посадових осіб. Регіональні особливості Центральної Азії, включаючи масову трудову міграцію, слабкість державних інституцій, економічну вразливість населення та стійкі патріархальні традиції, створюють специфічні виклики для боротьби з торгівлею людьми (Kelly, 2005). Ефективна відповідь на ці виклики вимагає не лише вдосконалення правових механізмів, а й

усунення першопричин вразливості, включаючи бідність, безробіття, гендерну нерівність та обмежений доступ до освіти та охорони здоров'я.

Порівняльний аналіз європейського та центральноазиатського досвіду боротьби з торгівлею людьми виявляє значні розбіжності в ефективності правоохоронних механізмів та рівні захисту жертв. У той час як європейська система, заснована на CETS No. 197, демонструє вищий рівень захисту прав жертв та розвинену систему моніторингу через механізм GRETA, держави Центральної Азії стикаються з системними викликами в імплементації навіть базових стандартів Палермського протоколу. Це підкреслює необхідність диференційованого підходу до оцінки ефективності міжнародних договорів з урахуванням регіональних особливостей та можливостей держав.

Правові виклики та перспективи зміцнення міжнародно-правового режиму. Фундаментальним викликом для ефективності міжнародних договорів є конфлікт між зобов'язаннями у сфері прав людини та національною імміграційною політикою. Політика «ворожого середовища» (hostile environment), запроваджена у Великій Британії у 2012 р. міністром внутрішніх справ Терезою Мей з метою створення «справді ворожого середовища для нелегальних іммігрантів», створює значні бар'єри для ідентифікації жертв торгівлі людьми (Taylor, 2018). Immigration Acts 2014 та 2016 рр. криміналізували роботу без документів через «злочин незаконної роботи» (offence of illegal working), що не заважає мігрантам без документів працювати, але виштовхує їх на неформальні роботи, де вони менш захищені від експлуаторських практик, і посилює владу роботодавців над працівниками (Focus on Labour Exploitation, 2018). Понад половина з 45 територіальних підрозділів поліції у Великій Британії визнали факт передачі даних про жертв-мігрантів та свідків злочинів до Home Office для імміграційного контролю, що призводить до замовчування злочинів проти осіб без документів через страх арешту та депортації (Haynes, 2024). Деякі національні законодавства, навіть формально відповідаючи Палермському протоколу, запроваджують обмежувальні тлумачення. Критичний аналіз національного законодавства показує, що деякі країни вимагають доказів

елемента «засобів» (means) навіть для випадків торгівлі дітьми, що прямо суперечить Статті 3(с) Палермського протоколу, яка чітко стверджує, що злочини, пов'язані з торгівлею дітьми, не потребують доведення елемента «засобів» (Silver, 2020). У Сполучених Штатах законодавство про трудову експлуатацію вимагає як від дітей, так і від дорослих доведення наявності «сили, шахрайства або примусу», на відміну від секс-торгівлі дітьми, де жертви вважаються нездатними дати згоду на експлуатацію через свій вік та розвиток. Управління Організації Об'єднаних Націй з питань наркотиків і злочинності зазначає, що згідно з Палермським протоколом згода не є виправданням незалежно від наявності чи відсутності сили, шахрайства чи примусу, оскільки «діти не мають правоздатності давати згоду на свою експлуатацію». Крім того, звуження національного визначення експлуатації з метою виключення «практик, подібних до рабства», може призвести до того, що вразливі групи, такі як жертви боргової кабали, будуть позбавлені захисту (Haynes, 2024). Ці обмеження є прямим результатом того, що інтереси національної безпеки та міграційного контролю часто превалюють над гуманітарними зобов'язаннями та зобов'язаннями у сфері прав людини.

Аналіз показує, що універсальна відповідь не може бути ефективною, доки вона залишається виключною прерогативою правоохоронних органів. Необхідний «цілісний урядовий підхід», який інтегрує зусилля служб праці, охорони здоров'я, освіти та

міграції для забезпечення проактивної ідентифікації жертв (Heinrich, 2010). Роль громадянського суспільства в такому підході є критичною. Неурядові організації часто є першими, хто контактує з жертвами. Якщо правоохоронні органи демонструють нездатність ставитися до жертв зі співчуттям і забезпечувати їхню безпеку, неурядові організації не будуть направляти до них своїх клієнтів. Таким чином, відсутність співчуття та захисту з боку держави підриває необхідне партнерство і прямо знижує рівень успішного кримінального переслідування.

Зміцнення договірного режиму потребує переходу до більш суворого, заснованого на правах людини підходу в межах Конференція сторін Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та відповідної Робочої групи з питань торгівлі людьми, запозичуючи елементи моделі моніторингу, впровадженої GRETA (Jovanovic, 2018). Створення незалежного експертного органу з мандатом на регулярні, неполітизовані візити та обов'язкові рекомендації могло б забезпечити підзвітність, якої бракує універсальному інструменту. Крім того, міжнародні механізми повинні посилити моніторинг дотримання зобов'язань щодо реституції. Відсутність у жертв доступу до компенсації є серйозною прогалиною в реалізації їхнього права на ефективний засіб правового захисту. Зобов'язання щодо захисту жертв та прогалини в імплементації в контексті Палермського протоколу узагальнено в Таблиці 3.

Таблиця 3. Зобов'язання щодо захисту жертв та прогалини в імплементації

Зобов'язання (Палермські статті)	Зони захисту	Прогалини у впровадженні	Наслідки для чинності договору
Допомога та підтримка (Ст. 6)	Медична допомога, житло, психологічна реабілітація, юридична допомога	Заходи часто вимагають співпраці з поліцією, що ставить жертв перед складним вибором	Зниження довіри до системи та небажання співпрацювати
Статус проживання (Ст. 7)	Альтернативи затриманню та депортації, періоди реабілітації	Відсутність законів, що забороняють депортацію (у значній кількості країн)	З жертвами поводяться як з нелегальними мігрантами, що змушує їх перебувати в підпіллі
Право на компенсацію (Ст. 6)	Компенсація за матеріальну та моральну шкоду	Неефективність механізмів кримінального правосуддя у забезпеченні своєчасного відшкодування збитків	Неможливість фінансового відновлення та реінтеграції жертв
Декриміналізація дітей (Ст. 3)	Визнання нерелевантності «засобів» для неповнолітніх	Національні закони вводять неоднозначність і вимагають доказів «засобів» примусу	Ризик криміналізації або відмови в захисті для неповнолітніх жертв

Джерело: складено автором на основі К.Н. Heinrich (2010), J.A. Suchecki (2019), J. Haynes (2024), Protocol to Prevent... (2000)

Систематичний аналіз прогалин в імплементації виявляє фундаментальне протиріччя між задекларованими міжнародними зобов'язаннями та їх реалізацією на національному рівні. Обумовленість надання допомоги співпрацею з правоохоронними органами створює патологічну ситуацію, в якій захист прав жертв стає інструментом для досягнення цілей правоохоронних органів, що суперечить базовим принципам прав людини. Широка відсутність у законодавстві гарантій проти депортації ідентифікованих жертв демонструє пріоритет міграційного контролю над зобов'язаннями у сфері прав людини. Неефективність механізмів реституції позбавляє жертв можливості фінансового

відновлення, роблячи формальне визнання їхніх прав декларативним. Збереження на національному рівні практик, що суперечать імперативним нормам захисту неповнолітніх, залишається проблемою, що вказує на необхідність посилення міжнародного контролю.

Обговорення

Дослідження міжнародно-правових механізмів боротьби з торгівлею людьми виявило ключові тенденції в розвитку глобального правового режиму. Аналіз імплементації Палермського протоколу продемонстрував необхідність переходу від переважно правоохоронного підходу до комплексної моделі захисту жертв, що

підтверджується дослідженням С. Bauloz *et al.* (2022). Автори наголошують, що ефективна протидія торгівлі людьми на міграційних маршрутах потребує розробки нових форм міжнародного співробітництва та координації зусиль між країнами походження, транзиту та призначення. Дослідники дійшли висновку, що при розробці підходів до ідентифікації та захисту жертв торгівлі людьми необхідно враховувати специфіку міграційних потоків. Виявлені в дослідженні проблеми криміналізації торгівлі людьми корелюють із висновками Y. Dandurand (2024) щодо недостатньої ефективності правоохоронних заходів. Визначені в дослідженні механізми переслідування піддаються критичному переосмисленню через аналіз системних недоліків у роботі правоохоронних органів. Автор продемонстрував, що проста криміналізація діяння без створення комплексної системи підтримки жертв та міжвідомчої співпраці не призводить до значного зниження масштабів торгівлі людьми. Ця критична оцінка підтверджує доцільність обраного напрямку дослідження та створює основу для подальшої розробки теоретико-методологічних засад боротьби з торгівлею людьми.

Підходи до імплементації міжнародних стандартів, встановлені в ході дослідження, отримали подальше обґрунтування в роботі S. Demeke (2024). Запропоновані методологічні підходи до оцінки ефективності правового регулювання у сфері прав людини узгоджуються з критеріями, розробленими автором для побудови системи кримінальної юстиції, заснованої на правах людини. Аналіз показав, що країни демонструють різні моделі виконання своїх зобов'язань: Велика Британія впровадила визначення торгівлі людьми через Закон про сексуальні злочини 2003 р. та Закон про сучасне рабство 2015 р., проте політика «ворожого середовища» створює бар'єри для ідентифікації жертв. США ухвалили комплексний Закон про захист жертв торгівлі людьми у 2000 р., але законодавство про трудову експлуатацію вимагає доказів «сили, шахрайства або примусу» навіть для дітей, що суперечить Палермському протоколу. Киргизстан ратифікував Протокол у 2003 р. та ухвалив спеціальний Law of the Kyrgyz Republic No. 55 (2005), але не застосовує процедури ідентифікації жертв одномоментно і не домігся жодного обвинувального вироку за останній звітний період. Через механізм GRETA європейська система демонструє вищий рівень моніторингу з обов'язковими візитами та рекомендаціями, що значно підвищує підзвітність держав. Така концептуальна синергія підтверджує необхідність трансформації парадигми боротьби з торгівлею людьми від репресивної моделі до інтегрованого підходу, зосередженого на захисті прав і гідності жертв.

Правові гарантії для жертв-дітей, визначені в дослідженні, підтверджують висновки V. Digidiki *et al.* (2023) про необхідність використання емпіричних даних для формування політики та програм. Дослідження виявило критичні прогалини в захисті дітей: Стаття 3(с) Палермського протоколу чітко встановлює нерелевантність елемента «засобів» у випадках торгівлі дітьми, проте національне законодавство деяких країн, зокрема законодавство США про трудову експлуатацію, вносить неоднозначність і вимагає доказів

примусу як від дітей, так і дорослих, що створює ризик криміналізації або відмови в захисті неповнолітнім. Офіс ООН зазначає, що діти не мають правоздатності давати згоду на експлуатацію, незалежно від наявності сили, обману чи примусу. Аналіз глобальної статистики за 2022 р. показав, що діти становили майже 40 % усіх жертв (зростання на 31 % порівняно з попередніми роками), причому 60 % дівчат піддавалися сексуальній експлуатації, 45 % – примусовій праці та 47 % – вимушеній злочинній діяльності та жебрацтву. Однак специфічні механізми реабілітації, спеціалізовані програми ідентифікації та служби захисту на національному рівні залишаються недостатньо розвиненими, особливо в Киргизстані, де ресурси для жертв-дітей та чоловіків критично обмежені. Концептуальна база захисту дітей від торгівлі людьми потребує трансформації в практичне застосування з урахуванням регіональних контекстів.

Проблеми, виявлені в дослідженні щодо ідентифікації жертв торгівлі людьми серед мігрантів, породжують конструктивну дискусію з дослідженням T. Eaton & L. Yousef (2025). Аналіз показав, що політика «ворожого середовища» та криміналізація роботи без документів у Великій Британії виштовхують мігрантів на неформальні роботи, де вони менш захищені від експлуаторських практик, а значна частина територіальних підрозділів поліції направляє жертв-мігрантів до імміграційного контролю, що призводить до заниження показників злочинності. У Киргизстані громадяни піддаються сексуальній експлуатації та примусовій праці в інших країнах у контексті масової трудової міграції до Російської Федерації та Казахстану. Центральнаазиатський регіон характеризується високою поширеністю трудової експлуатації мігрантів, що прямують до Росії та Казахстану, з вищою часткою дорослих чоловіків серед жертв порівняно з іншими регіонами. T. Eaton & L. Yousef продемонстрували, як нестабільність та відсутність державного контролю в транзитних вузлах створюють умови для експлуатації вразливих мігрантів. Водночас акцент на економічних стимулах приніс нові виміри в дискусію про природу торгівлі людьми, припускаючи, що економічні чинники повинні бути збалансовані з механізмами прав людини – перспектива, яка водночас доповнює та ускладнює висновки дослідження щодо конфлікту між зобов'язаннями у сфері прав людини та національною імміграційною політикою.

Дисбаланс між компонентами криміналізації та прав людини в сучасній міжнародно-правовій системі боротьби з торгівлею людьми, де реальна ефективність Палермського протоколу в захисті жертв залишається обмеженою через домінування виключно правоохоронної стратегії над заходами захисту та допомоги, узгоджується з аналізом структурних недоліків міжнародного права прав людини J. Haynes's (2025). Аналіз проблем ідентифікації жертв, коли жертви торгівлі людьми, особливо нелегальні мігранти, затримуються, депортуються або притягуються до відповідальності за дії, які вони були змушені вчинити торговцями, що створює «вороже середовище» та перешкоджає активному виявленню жертв, узгоджується з позицією J. Haynes щодо

підпорядкованого статусу жертв торгівлі людьми через застосування правових концепцій.

Критичний розрив, виявлений у дослідженні, між формальною відповідністю міжнародним стандартам та реальною імплементацією в Киргизстані, де уряд не зміг забезпечити ідентифікацію та направлення жертв до служб підтримки протягом звітного періоду, узгоджується з теоретичними положеннями F. Islam (2023) щодо перспектив стейкхолдерів у боротьбі з торгівлею людьми. Виявлене в аналізі протиріччя між зобов'язаннями у сфері прав людини та національною імміграційною політикою, що проявляється в політиці «ворожого середовища» та практиці передачі даних про жертв-мігрантів для імміграційного контролю у Великій Британії, а також повсюдна відсутність у значній кількості держав законодавчих гарантій проти депортації ідентифікованих жертв, підтверджує висновки F. Islam про значні розбіжності в сприйнятті жертв і правопорушників серед різних категорій фахівців, що працюють у сфері боротьби з торгівлею людьми, що підкреслює системний пріоритет міграційного контролю над зобов'язаннями у сфері прав людини.

Дослідження виявило необхідність посилення ролі державних інституцій у боротьбі з торгівлею людьми, що корелює з висновками G. Kane (2023). Автор проаналізував потенціал уповноважених державних структур як платформ для прогресу в міжнародному праві та політиці протидії торгівлі людьми і визначив, що ефективність протидії безпосередньо залежить від інституційної спроможності держави координувати діяльність різних відомств та забезпечувати імплементацію міжнародних стандартів на національному рівні. Результати дослідження ролі міжнародних договорів у формуванні глобального режиму протидії торгівлі людьми корелюють із висновками G. Kane, який проаналізував потенціал трансформації міжнародного права у сфері боротьби з торгівлею людьми через діяльність державних інституцій. Автор наголосив на необхідності постійної адаптації правових механізмів до мінливих форм експлуатації. Ця позиція узгоджується з результатами даного дослідження щодо динамічного характеру торгівлі людьми та необхідності гнучкості правового режиму.

Узагальнюючи результати дослідження та порівнюючи їх із висновками інших дослідників, можна констатувати, що формується нова парадигма міжнародно-правової протидії торгівлі людьми, яка характеризується переходом від переважно репресивної моделі до комплексного правозахисного підходу, посиленням ролі регіональних механізмів та розвитком багатостороннього співробітництва. Це створює підґрунтя для подальших досліджень, спрямованих на вдосконалення міжнародних договірних механізмів та розробку ефективних моделей захисту жертв торгівлі людьми в різних геополітичних та соціально-економічних контекстах.

Висновки

Дослідження показало, що сучасна міжнародно-правова система боротьби з торгівлею людьми характеризується значним дисбалансом між її компонентами кримінальної юстиції та прав людини. Аналіз

Палермського протоколу підтвердив, що, незважаючи на його широку ратифікацію та створення універсального триелементного визначення торгівлі людьми, реальна ефективність цього інструменту в захисті жертв залишається обмеженою через переважання стратегії правоохоронної діяльності над заходами захисту та допомоги. Хоча Протокол закріпив ключові правові гарантії – нерелевантність згоди жертви на експлуатацію та автоматичне визнання вербування дитини (віком до 18 років) з метою експлуатації торгівлею людьми навіть без доказів примусу – його основні положення про допомогу та підтримку жертв сформульовані в рекомендаційній (дискреційній) формі.

Порівняльний аналіз виявив якісну перевагу регіональної Конвенції CETS No. 197 над універсальним стандартом, оскільки вона демонструє перехід до орієнтованого на жертву підходу, заснованого на недвозначному визнанні торгівлі людьми порушенням прав людини, гідності та цілісності особи. Ця перевага виражається у трансформації рекомендованих заходів захисту в обов'язкові державні зобов'язання, розширенні юрисдикції на всі форми торгівлі людьми незалежно від їх транснаціонального характеру та впровадженні незалежного експертного механізму моніторингу GRETA. Практична ефективність регіонального підходу підтверджується досвідом країн ЄС, де впровадження обов'язкових стандартів призвело, наприклад у Нідерландах, до збільшення кількості розслідувань та переслідувань торговців людьми в період з 2020 по 2023 р.

Вивчення національної практики імплементації в Киргизькій Республіці виявило критичний розрив між формальною відповідністю законодавства міжнародним стандартам та його реальною реалізацією: встановлено, що уряд не забезпечив ідентифікацію та направлення жертв до служб підтримки протягом звітного періоду, а значна кількість держав не мають законодавчих гарантій проти депортації ідентифікованих жертв, що вказує на системний пріоритет міграційного контролю над зобов'язаннями у сфері прав людини. Аналіз світової статистики виявив майже рівномірний розподіл між сексуальною експлуатацією та примусовою працею серед виявлених випадків зі стійкою тенденцією до зростання частки жертв-дітей, які становлять майже 40 % усіх виявлених випадків. Регіональна специфіка Центральної Азії характеризується переважанням трудової експлуатації чоловіків-мігрантів, що зумовлено масовими міграційними потоками до Російської Федерації та Казахстану. Водночас, незважаючи на глобальне зростання кількості виявлених жертв, показник виявлення в Східній Європі та Центральній Азії не досяг допандемічного рівня.

Дослідження також виявило повсюдне використання цифрових технологій для вербування жертв, причому злочинці активно застосовують стратегії «полювання» та «риболовлі» для пошуку вразливих осіб. Було виявлено чотири критичні проблеми імплементації: обумовленість допомоги співпрацею з правоохоронними органами, повсюдна відсутність гарантій статусу проживання, неефективність механізмів реституції та збереження практики криміналізації жертв-дітей всупереч імперативним нормам міжнародного

права. Ці прогалини безпосередньо підривають ефективність переслідування злочинців, оскільки створюють вороже середовище та перешкоджають проактивній ідентифікації жертв. Для зміцнення міжнародно-правового режиму рекомендовано впровадити незалежний експертний механізм моніторингу на універсальному рівні за моделлю GRETA, встановити обов'язкову заборону на депортацію ідентифікованих жертв торгівлі людьми, реформувати системи реституції для забезпечення своєчасної компенсації та застосовувати цілісний державний підхід, що інтегрує зусилля міністерств праці, охорони здоров'я та міграційних служб. Перспективним напрямом подальших

досліджень є аналіз ефективності партнерства між державними органами та неурядовими організаціями в контексті проактивної ідентифікації жертв серед вразливих груп мігрантів.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

Beginmai Kamilova**PhD Student**Kyrgyz Republic Ministry of Foreign Affairs Diplomatic Academy named after Kazy Dikambaev**720040, 36 Erkindik Blvd., Bishkek, Kyrgyz Republic**<https://orcid.org/0009-0003-6421-4155>*

The role of international treaties in combating human trafficking

Abstract. The aim of the study was to critically analyse the effectiveness of international treaties in combating human trafficking. The study was conducted using dogmatic, comparative legal and criminological methods of analysis of international treaties, the case law of the European Court of Human Rights and national courts, statistical data from the United Nations Office on Drugs and Crime, as well as the practice of implementing international obligations at the national level in European and Central Asian states. The study found that the Palermo Protocol demonstrates a significant imbalance between mandatory criminal prosecution of traffickers and discretionary measures to protect victims, which critically reduces its effectiveness and hinders victims' cooperation with law enforcement agencies. Analysis of the data showed that sexual exploitation and forced labour account for almost equal shares in the overall structure of human trafficking, with a steady trend of significant growth in the number of underage victims, which highlights the problem of adequate implementation of special protection mechanisms. It has been established that making the provision of assistance conditional on cooperation with law enforcement agencies creates a pathological situation that contradicts basic human rights principles and undermines the effectiveness of both protection and prosecution. A comparative analysis of the Palermo Protocol and the Council of Europe Convention has demonstrated a qualitative transformation of the international legal approach from a crime-oriented to a comprehensive human rights model. The GRETA monitoring mechanism, with its independent expert status and powers to conduct regular visits, addresses the critical shortcoming of the universal instrument in terms of the lack of effective oversight of the implementation of international obligations. The results obtained can be used to improve national legislation, develop programmes for the protection and rehabilitation of victims, strengthen international cooperation and create independent monitoring mechanisms at the universal level.

Keywords: law enforcement; exploitation; restitution; victim protection; migration control

Introduction

Human trafficking is considered to be one of the most serious violations of human rights and remains a major global problem. According to the latest data, in 2021, 50 million people were in conditions of modern slavery, of whom 27.6 million were in forced labour (International Labour Organization, 2022). According to the United Nations Office on Drugs and Crime (2024b), there was a significant increase in the number of victims of human trafficking in 2022 – 25% compared to pre-pandemic figures in 2019. The main forms of exploitation remain forced labour, sexual exploitation and forced criminal activity. In the context of increasing globalisation, mass migration flows, armed conflicts and climate change, the problem of human trafficking is taking on new dimensions, requiring constant improvement of international legal mechanisms to combat it. A comprehensive analysis of the situation in the United Kingdom is presented in a report by V. Richey (2023a), which demonstrated systemic problems

in identifying victims among migrants and the inadequacy of measures to prevent revictimisation. The author concluded that harsh migration policies create a “hostile environment” that prevents victims from seeking help and cooperating with law enforcement agencies. A complementary analysis of Swiss practice by V. Richey (2023b) identified the need for greater coordination between federal and cantonal authorities to ensure the uniform application of international standards throughout the country.

The specific nature of the post-Soviet space and the experience of the Kyrgyz Republic in combating human trafficking have been reflected in a number of fundamental studies by Kyrgyz scholars. A comprehensive analysis of state policy at the regional level was carried out by A. Tashybaeva (2010), who, using the example of the Osh region, studied the peculiarities of the implementation of international and national norms in the conditions of the country's peripheral regions. The author identified

Received: 10.10.2025, Revised: 27.01.2026, Accepted: 25.02.2026, Published: 02.03.2026

Suggested Citation:

Kamilova, B. (2025). The role of international treaties in combating human trafficking. *Foreign Affairs*, 36(1), 103-116. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.103.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

significant discrepancies between the declared goals of state policy and the actual practice of its implementation at the local level, due to insufficient funding for prevention programmes, weak coordination between state bodies and non-governmental organisations, and low levels of legal awareness among the population about mechanisms for protection against human trafficking. The study demonstrated that the effectiveness of combating human trafficking in post-Soviet states largely depends on the ability of state institutions to adapt universal international standards to the specific socio-economic conditions of transit regions.

The methodological challenges of researching human trafficking in the post-Soviet context are analysed in detail in an interdisciplinary study by R.L. Dalla *et al.* (2025), who, using the example of the Kyrgyz Republic, systematised the barriers and obstacles faced by researchers when studying this latent crime in a context that has not been sufficiently studied. The authors found that multiple factors, including the marginalisation of vulnerable groups, cultural stigmatisation of victims, the secrecy of criminal networks, and the lack of previous scientific literature on the subject, significantly complicate the process of collecting quality data and conducting empirical research. The study highlighted the need to develop adapted methodological approaches to studying human trafficking in post-Soviet transit states, where factors such as economic instability, mass labour migration and weak law enforcement institutions combine. The authors' conclusions are critical for understanding the limitations of the existing evidence base on the scale and forms of human trafficking in the Central Asian region.

A fundamental study of the effectiveness and challenges of implementing the Palermo Protocol was conducted by P.C. Rout *et al.* (2024), who systematised global experience in applying this instrument and identified key obstacles to its implementation. The authors found that the lack of a mandatory monitoring mechanism and the politicisation of the process of assessing states' compliance with international obligations significantly reduce the effectiveness of the universal regime for combating human trafficking. An important contribution to understanding the regional specifics of combating human trafficking was made by C. Sumner (2022) made an important contribution to understanding the regional specifics of combating human trafficking by analysing the basic data of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) and determining that cultural characteristics, differences in legal systems and levels of economic development of member states create serious obstacles to the unification of approaches in this region. The researcher identified the need for flexible mechanisms for implementing international standards, taking into account national specificities.

An analysis of the practice of the European Court of Human Rights in cases involving human trafficking and forced prostitution was conducted by V. Turanjanin & J. Stanisavljević (2024), who systematised the court's legal positions regarding the positive obligations of states to prevent human trafficking, protect victims and effectively investigate such crimes. The authors found that the jurisprudence of the European Court of Human Rights has significantly broadened the understanding of the scope

of state obligations under Article 4 of the European Convention, going beyond a simple prohibition of slavery and including requirements to establish effective legal and administrative mechanisms to combat it. The ASEAN regional approach to combating human trafficking is analysed in detail by M. Wirawan & D. Novikrisna (2024), who examined the specifics of implementing the ASEAN Convention against Trafficking in Persons in the context of the principle of non-interference in the internal affairs of states. The authors found that the specific "ASEAN way", based on consensus and voluntary cooperation, has both advantages in terms of ensuring broad participation by states and significant disadvantages in the form of limited effective mechanisms for enforcing compliance and weak monitoring of the implementation of international standards at the national level.

Despite a significant amount of research covering both universal mechanisms for combating human trafficking and regional approaches in different parts of the world, as well as the specifics of the post-Soviet space, issues related to the comparative effectiveness of different models for implementing international treaties in states with varying levels of economic development and institutional capacity remain insufficiently studied. Although Kyrgyz researchers have identified a significant gap between declared state commitments and the actual practice of their implementation at the national and regional levels, as well as methodological challenges in studying this phenomenon in post-Soviet transit states, the question of which institutional factors and mechanisms of international monitoring are capable of effectively bridging this gap in the context of different legal traditions and political regimes. The aim of the study was to examine the role of international treaties in the formation and functioning of the system for combating human trafficking, identifying key shortcomings in their implementation. To achieve this goal, it was necessary to analyse the conceptual and legal foundations of combating human trafficking, as enshrined in the Palermo Protocol and regional instruments, to examine the practice of implementation of international obligations by states, and to identify systemic gaps in the protection of victims' rights.

Materials and Methods

The study covers the period from 2000 (adoption of the Palermo Protocol) to 2024 and is based on a comprehensive analysis of international legal instruments, official reports of international organisations and national legislation in the field of combating human trafficking. The work is based on material from the Kyrgyz Republic, as the state is a party to key international treaties in the field of combating human trafficking, and its geographical location in Central Asia, active migration processes and practice of implementing international legal obligations allow for a representative analysis of the role of international treaties in the formation and functioning of mechanisms to combat human trafficking in the national legal system.

The annual reports of the U.S. Department of State on human trafficking were analysed using critical analysis to assess independent international expertise on the efforts of the Kyrgyz Republic to combat human trafficking. The main source was the U.S. Department of State (2024a;

2024c), which revealed critical shortcomings in law enforcement practices, including the absence of officially identified victims in criminal law enforcement for three consecutive years and zero victim identification in the 2023-2024 reporting period. For a comparative analysis of national implementation practices, reports on Belgium (U.S. Department of State, 2024b) and the Netherlands (U.S. Department of State, 2023; 2024d) using a comparative analysis method to identify factors that ensure the effectiveness of law enforcement mechanisms in Tier 1 countries. In addition, official documents of the European Council of the European Union (n.d.) and the European Commission (2025) were analysed using content analysis to determine the effectiveness of the EU Anti-Trafficking Directive and the EMPACT programme in the period 2018-2023. Eurostat (n.d.) statistics on human trafficking in the EU were analysed using statistical methods to determine the dynamics of victim identification and the conviction of traffickers for the period 2008-2023. Reports on the implementation of the EMPACT programme and operational activities, including Global Chain-type operations, were examined using documentary analysis to assess the effectiveness of transnational police cooperation within the EU. Progress reports from the European Commission (Directorate-General for Migration and Home Affairs, 2025) were analysed to identify trends in the implementation of EU Directive 2011/36/EU and legislative changes in 2024.

The case study method was used to examine seven court decisions from different jurisdictions: European Court of Human Rights decisions *Case of Rantsev v. Cyprus and Russia* (2010) (Cyprus and Russia), *Case of Chowdury and Others v. Greece* (2017) (Greece) and *Case of Siliadin v. France* (2005) (France); national decisions *Case of R v. Ike Ekweremadu, Beatrice Ekweremadu, and Obinna Obeta* (2023) (United Kingdom), *Case of Queen v. Tang* (2008) (Australia) and *Case of Nurbekov et al.* (2008) (Kazakhstan), available in the HUDOC and UNODC SHERLOC databases. Selection criteria: confirmed application of the Palermo Protocol or the Council of Europe Convention, diversity of forms of exploitation, geographical representativeness, existence of convictions or compensation for victims. Analytical reports from international organisations were studied using statistical methods and content analysis to identify global trends in human trafficking, assess the effectiveness of national countermeasures, and identify systemic problems in law enforcement practices in different countries. The key sources in this category were reports by the United Nations Office on Drugs and Crime (2019; 2024b), which enabled a diachronic analysis of changes in the scale, forms and geography of human trafficking over a six-year period. In addition, an article by J. Planitzer (2012) was analysed using documentary analysis to study the practice of applying the Council of Europe Convention and identify typical shortcomings in national systems for implementing international standards.

The national legislation and official documents of the Kyrgyz Republic were examined using formal legal analysis to assess the degree of compliance of national norms with international standards and to identify the peculiarities of the implementation of the Palermo Protocol in the post-Soviet state. The main sources were the Constitution of the Kyrgyz Republic (2021), the Criminal Code of the

Kyrgyz Republic (2021) and Law of the Kyrgyz Republic No. 55 (2005). In addition, a comparative legal method was used to compare Kyrgyz legislation with the norms of the Palermo Protocol. A regional comparative analysis was conducted using a comparative method covering the following regions: Europe (CETS No. 197 Convention and GRETA, Latin America (protocols of the Organization of American States (2014) on the protection of migrant children), Africa (Ouagadougou Action Plan... (2006)). Descriptive statistics were used to analyse data from reports by the United Nations Office on Drugs and Crime (2019; 2024b) on the structure of victims by type of exploitation, identifying regional specifics: the prevalence of forced labour and the high proportion of male migrants among victims.

The theoretical and methodological basis of the study was provided by scientific works of leading researchers for the period 2010-2025. The work of K.H. Heinrich (2010) was studied using critical analysis of the doctrine in order to understand the fundamental problems of implementing the Palermo Protocol and theoretical approaches to assessing the effectiveness of universal mechanisms for combating human trafficking. The studies by M. Jovanovic (2018) and J. Haynes (2024) were analysed using the scientific synthesis method to identify differences in the functioning of regional mechanisms and to determine the factors influencing their effectiveness in comparison with universal instruments.

Results

The Palermo Protocol: A universal standard for combating human trafficking. Until the end of the twentieth century, the international community did not have a single comprehensive instrument for effectively combating human trafficking. Existing international agreements were fragmented and outdated. The first attempt was the 1904 International Agreement for the Suppression of the White Slave Traffic, which provided only for the exchange of information between 12 countries and focused exclusively on the sexual exploitation of women of European origin (Allain, 2017). In 1910, the International Convention criminalised the recruitment of women for prostitution, and in 1921, the League of Nations replaced the term “white slavery” with the neutral “trafficking in persons” and raised the age of consent to 21 (Morcom & Schloenhardt, 2011). And in 1949, the UN adopted the Convention for the Suppression... (1949). However, all these documents had significant limitations: they ignored labour exploitation and trafficking of men, and were often used to control migration (Gallagher, 2011).

The lack of a uniform definition of human trafficking led to significant discrepancies in national legislation, which hampered international cooperation and created legal loopholes for criminal groups (Office of the High Commissioner for Human Rights, 2014). Until the adoption of the Palermo Protocol in 2000, there was no comprehensive federal legislation in the United States defining human trafficking as a separate crime – it was only in 2000 that the Trafficking Victims Protection Act was passed (International Justice Mission, 2020). In the United Kingdom, specific legislation only appeared in 2003 with the adoption of the Sexual Offences Act, and a comprehensive approach was only enshrined in 2015 in the

UK Modern Slavery Act (2015). In the Kyrgyz Republic, until 2005, there was no comprehensive concept of “trafficking in persons” and no separate offence in national legislation – offenders were prosecuted under articles of the 1977 Criminal Code on abduction for forced marriage or prostitution. Only after ratifying the Palermo Protocol in October 2003 did Kyrgyzstan adopt a special Law of the Kyrgyz Republic No. 55 “On Preventing and Combating Trafficking in Persons” (2005), which for the first time provided a comprehensive definition of this crime (U.S. Department of State, 2019; Antislavery Law Database, n.d.).

Data systematically collected by the United Nations Office on Drugs and Crime (2019) is critical for researchers, governments and international organisations to understand global trends and develop effective strategies to combat human trafficking. The 2024 Global Report on Trafficking in Persons, the eighth such report, is based on the most comprehensive set of data on victims and offenders collected worldwide between 2003 and 2023, including official statistics from 156 countries (covering more than 95% of the world’s population), as well as detailed descriptions of more than 1,038 court cases from 113 countries between 2012 and 2023, with information on more than 5,700 victims and 3,500 offenders. The collection methodology is based on specialised questionnaires distributed to governments in the six official languages of the UN (English, French, Spanish, Russian, Chinese and Arabic) and the analysis of official information (national reports from police forces and ministries of justice). The questionnaires collect quantitative data on identified victims, broken down by age, gender, form of exploitation and nationality, as well as information on perpetrators and statistics on criminal prosecutions. Reliability is ensured through a system of cross-checking data from various sources, cooperation with the International Organization for Migration, the International Labour Organization and Interpol, and analysis of court decisions on more than 30 predefined indicators (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024a).

Systematic data collection allows for identifying new trends in victim recruitment methods, changes in the geography of human trafficking, and assess the vulnerability of different social groups. The widespread use of digital technologies has been established: the proportion of victims of sex trafficking recruited through social media in federal cases in the United States rose from 30% in 2000–2020 to 41% in 2021 (Wheeler, 2022). Criminals use two main strategies, defined by the United Nations Office on Drugs and Crime as “hunting” – actively and anonymously searching for vulnerable individuals – and “fishing” – passively attracting victims through online advertisements (U.S. Department of State, 2024a). Traffickers actively exploit platforms such as Facebook, Instagram, TikTok, dating sites Tinder and Bumble, gaming platforms through fake profiles, deceptive job advertisements, promises of modelling careers (as in the high-profile GirlsDoPorn case) and the strategy of “boyfriending” – romantic enticement (Nikkel, 2024). The obtained data testify to the transformation of mechanisms of human trafficking in the conditions of digitalization, which requires the adaptation of international legal instruments to new forms of exploitation.

The geography of trafficking has also changed: in 2022, there was a 25% increase in identified victims compared to 2019, with the largest increases in North America, Western and Southern Europe (45%) and sub-Saharan Africa. At least 162 different nationalities were trafficked to 128 countries of destination, although the majority of victims (58%) are exploited within national borders (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024b). In Africa, population movements due to climate change correlate with the number of African victims identified in Europe (about 2,000 people). In South Asia, there has been an increase in trafficking for forced marriage (about 200 victims), and in Southeast Asia, for cyber fraud, where victims are lured and forced into online scams (United Nations, 2024). In Eastern Europe and Central Asia, including Kyrgyzstan, victim identification rates have not reached pre-pandemic levels, contrasting with a 25% increase globally and a 45% increase in North America and Western Europe between 2019 and 2022 (Tuhsinov, 2024). An analysis of vulnerable groups shows that women and girls account for 61% of identified victims, with 60% of girls being sexually exploited. Children now account for almost 40% of all victims (an increase of 31% in 2022), with 45% of boys being exploited for forced labour and 47% for forced crime and begging (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024b). Migrants are vulnerable due to financial instability, language barriers and fear of deportation, especially migrant women on dangerous migration routes (International Organization for Migration, 2024).

The modern system of international counteraction is based on two key instruments. The first is the Protocol to Prevent... (2000) (Palermo Protocol), which supplements the UN Convention against transnational organised crime. The second instrument is the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS No. 197) (2005), which functions as the leading regional mechanism focused on human rights (Jovanovic, 2018). The Palermo Protocol focuses on criminalisation and law enforcement, while the European Convention emphasises the rights and protection of victims, viewing trafficking in human beings primarily as a violation of human rights. The Protocol to Prevent... (2000) was adopted by the UN General Assembly on 15 November 2000 and entered into force on 25 December 2003. The Protocol has been ratified by 185 States Parties, demonstrating a global consensus on the need for coordinated action. Legally, the Protocol supplements the United Nations Convention against Transnational Organised Crime and should be interpreted in conjunction with it, which means that many provisions of the Convention on international cooperation, extradition and mutual legal assistance apply to cases of human trafficking.

Subparagraphs (b) and (c) of Article 3 establish critical legal safeguards. The irrelevance of consent means that the victim’s consent to the alleged exploitation is legally irrelevant if unlawful means were used. This provision is fundamental to the protection of victims, as it recognises that consent obtained through deception, coercion or abuse of vulnerability cannot be considered voluntary and informed. The protection of children provides that the recruitment, transportation, transfer or receipt of a child (any person under the age of 18) for the

purpose of exploitation is automatically considered trafficking in persons, even if no means of coercion were used. This provision legally enshrines the inherent vulnerability of children, recognising that, due to their age and development, they cannot give informed consent to exploitation. The Palermo Protocol introduced an internationally recognised approach based on three pillars: prosecution, prevention and protection (Heinrich, 2010). In terms of prosecution, the protocol obliges states to criminalise acts related to human trafficking and to ensure international cooperation. Criminalisation should cover not only trafficking itself, but also related acts. States are required to establish severe penalties commensurate with the gravity of the crime and to ensure effective investigation and prosecution of traffickers.

In terms of protection, the Protocol provides for measures for the physical and psychological recovery of victims, including medical care, housing, psychological counselling, legal assistance, and the possibility of granting temporary or permanent residence status (Heinrich, 2010). These provisions are designed to ensure a comprehensive response, where law enforcement is complemented by humanitarian and legal support. However, it should be noted that many of the provisions on victim protection are formulated in a recommendatory manner, leaving states considerable discretion in their implementation. The prevention component includes measures to inform the public about the risks of human trafficking, social and economic initiatives aimed at reducing the vulnerability of potential victims, and efforts to reduce the demand that drives exploitation. The Protocol recognises that human trafficking thrives in conditions of poverty, discrimination, and lack of opportunities for education and employment, and therefore effective prevention requires addressing these root causes.

Implementation of the Palermo Protocol and the problem of imbalance. Despite the widespread ratification of the Palermo Protocol and the incorporation of its definition into the national legislation of many states, its actual impact on the protection of victims has been limited. For example, the United Kingdom implemented the Protocol's definition of trafficking in persons in its Sexual Offences Act of United Kingdom (2003), criminalising trafficking for sexual exploitation, and later expanded these provisions in the UK Modern Slavery Act (2015). This imbalance between mandatory criminal prosecution and often optional protection measures seriously undermines the overall effectiveness of the Protocol. If the state does not provide reliable protection, victims, fearing the police or continuing to suffer, prefer not to cooperate with law enforcement agencies or go underground. As a result, the effectiveness of criminal prosecution is reduced, as without the testimony and cooperation of victims, it becomes much more difficult to bring traffickers to justice. Practice shows that the successful prosecution of criminals is directly dependent on ensuring the safety and support of victims.

An analysis of international practice shows positive results from the implementation of the Palermo Protocol and other international instruments in a number of European countries. The experience of EU countries demonstrates that the systematic application of a comprehensive approach to combating human trafficking yields measurable

results in identifying victims and bringing traffickers to justice. Significant progress has been made in Europe: between 2018 and 2023, 5,555 arrests and 4,690 investigations were carried out under the EMPACT programme, and more than EUR 39 million in assets were confiscated (European Council of the European Union, n.d.). In 2023, 457 arrests were made and EUR 4.1 million was confiscated thanks to EU action (European Commission, 2025). A separate operation, Global Chain, in 2023, targeting criminal networks exploiting victims from South America, Asia, Africa, the Western Balkans and Ukraine, identified 1,426 potential victims and arrested 212 individuals.

The Netherlands also demonstrates sustained efforts to combat human trafficking, maintaining its Tier 1 status. In 2023, the government prosecuted more suspected traffickers, finalised a new National Action Plan, and increased funding for its implementation (U.S. Department of State, 2024d). The Labour Inspectorate established a 30-person unit dedicated exclusively to investigating labour exploitation, including trafficking. The government took steps to prevent the criminal exploitation of children, including conducting a study on combating criminal exploitation in schools and establishing a national hotline and online portal for victims of criminal exploitation and vulnerable youth. In 2023, the police initiated 214 investigations into human trafficking (compared to 178 in 2021), and the government prosecuted 218 suspected traffickers (compared to 201 in 2021 and 120 in 2020) (U.S. Department of State, 2023).

At the EU level as a whole, the number of registered victims increased by 20.5% between 2021 and 2022, which is associated with improved detection (Directorate-General for Migration and Home Affairs, 2025). In 2023, 10,793 victims of human trafficking were registered in the EU, which is 6.9% more than in 2022 and is the highest recorded figure for the period 2008-2023 (Eurostat, n.d.). The number of convicted traffickers in the EU increased by 10.1% from 2,097 in 2022 to 2,309 in 2023. The EU Anti-Trafficking Directive, adopted in 2011 on the basis of the Palermo Protocol and the Council of Europe Convention, recognises trafficking in human beings not only as a crime but also as a violation of human rights, establishing the obligation of Member States to protect victims regardless of their country of origin (European Commission, 2025). In June 2024, the EU decided to add exploitation of surrogacy, forced marriage and illegal adoption as forms of exploitation covered by EU anti-trafficking legislation, and the knowing use of services provided by a victim of trafficking became a criminal offence, punishable by effective, proportionate and dissuasive sanctions.

Case studies analysing court cases from various jurisdictions allow for determining how the provisions of the Palermo Protocol and the Council of Europe Convention are transformed into law enforcement practice in various forms of exploitation. A landmark decision was Case of Rantsev v. Cyprus and Russia (2010), where the European Court of Human Rights directly applied the definition of trafficking in human beings from Article 3(a) of the Palermo Protocol for the first time to interpret Article 4 of the European Convention. Twenty-year-old Oksana Rantseva arrived in Cyprus on an artist visa to work in a cabaret – a

scheme systematically used for sexual exploitation. After confiscating her passport and attempting to escape, the police returned her to her employer instead of providing protection, which led to her tragic death. The European Court of Human Rights found violations of Articles 2, 4 and 5 of the European Convention and ordered Cyprus to pay EUR 40,000 in compensation. The Court identified three categories of positive obligations for states: legislative criminalisation, operational measures to protect potential victims, and effective investigation. The extension of human rights jurisprudence to labour exploitation occurred in the Case of *Chowdury and Others v. Greece* (2017). Forty-two migrants from Bangladesh worked on strawberry farms under the supervision of armed guards without being paid; the strike ended with the use of firearms, injuring more than thirty people. The Greek court acquitted the defendants on the basis of the workers' formal freedom to leave the farm. The European Court of Human Rights unanimously found a violation of Article 4, ordering the payment of more than EUR 500,000 in compensation, confirming that the victims' consent does not preclude classification as forced labour when their vulnerable position is abused. Domestic slavery of minors was considered in the Case of *Siliadin v. France* (2005) – the first decision of the European Court of Human Rights finding a violation of Article 4 of the European Convention. A 15-year-old girl from Togo worked as a domestic servant for more than four years without pay, working 15 hours a day, with her passport confiscated. The European Court of Human Rights found a violation of Article 4, noting the inadequacy of French legislation to prosecute such acts. The ruling encouraged Council of Europe member states to criminalise modern forms of slavery.

Organ trafficking became the subject of the first conviction in the United Kingdom under the UK Modern Slavery Act (2015) in the case of *R v. Ike Ekweremadu*,

Beatrice Ekweremadu, and Obinna Obeta (2023). A Nigerian street vendor was recruited with the promise of work for the kidney transplant of a senator's daughter, worth £80,000. Medical staff at the Royal Free Hospital uncovered the exploitation. Sentences of four to ten years' imprisonment were handed down. The case set a precedent for prosecuting organ trafficking and demonstrated the role of healthcare professionals in identifying victims. Australian practice is represented by the Case of *Queen v. Tang* (2008) – the first conviction for slavery in the country's history. Five women from Thailand worked in a brothel to pay off an artificial debt of USD 40,000, serving about 900 clients each with their passports confiscated. The High Court upheld the classification as slavery, ruling that the prosecution did not need to prove the defendant's awareness of the victims' slave status. The specific nature of Central Asia is reflected in the Case of *Nurbekov et al.* (2008) on internal trafficking in persons. An organised group received sentences of ten to twelve years' imprisonment under legislation harmonised with the Palermo Protocol.

Systematisation of judicial practice reveals critical problems: national courts acquit traffickers through misinterpretation of the victim's consent; law enforcement agencies fail to identify victims among migrants. In the Netherlands, with 4,732 identified victims, the number of convictions is declining (GRETA, 2023). In Kyrgyzstan, not a single conviction has been handed down for three years in a row. National restitution mechanisms are ineffective, which contravenes Articles 6 of the Palermo Protocol and 15 of the Council of Europe Convention. To illustrate the shortcomings of the universal standard and the need for its development, a comparative analysis with a regional instrument is conducted. A comparative analysis of the key provisions of the UN Palermo Protocol and the Council of Europe Convention is presented in Table 1.

Table 1. Comparative analysis of key provisions of the UN Palermo Protocol and the Council of Europe Convention

Criterion	Palermo Protocol (UN)	CETS No. 197 (Council of Europe)	Critical difference / Value of CETS No. 197
Year of adoption/entry into force	2000/2003	2005/2008	A more modern standard, adapted to criticism of the Protocol
Main focus	Criminalisation and combating organised crime	Human rights, dignity and integrity of the individual	Directly affirms human trafficking as a violation of human rights
Scope of application	Transnational crime related to organised crime	All forms of human trafficking (national, transnational, related or unrelated to organised crime)	Coverage of all forms of exploitation broadens jurisdiction
Model of response	"3Ps" (Prosecution, Prevention, Protection)	"4Ps" (adding Partnership and strengthening Protection)	Expanded, victim-oriented approach
Victim protection measures	Recommended/Discretionary (especially residence status)	Mandatory (wide range of assistance and support)	The provisions on protection are more generous, broad and strictly formulated
Monitoring mechanism	Conference of the Parties (political, review)	GRETA (independent expert body with visiting rights and a mandate to make recommendations)	Ensures strict, non-politicised and mandatory monitoring of implementation

Source: compiled by the author based on the Protocol to Prevent... (2000), Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (2005), K.H. Heinrich (2010), M. Jovanovic (2018)

The comparative analysis presented clearly demonstrates the evolution of the international legal approach to combating human trafficking. The CETS No. 197 Convention represents a qualitatively new stage in the development

of legal standards, characterised by a transition from a crime-oriented model to a comprehensive human rights approach. Of fundamental importance is the transformation of recommended measures for the protection of victims

into binding state obligations, which significantly increases the effectiveness of combating this transnational crime. The practical effectiveness of the regional approach is clearly demonstrated by the experience of European countries. In the Netherlands, the implementation of the mandatory standards of the CETS No. 197 Convention led to the creation of a specialised labour inspection unit of 30 employees dedicated exclusively to investigating labour exploitation, which contributed to an increase in the number of human trafficking investigations from 178 in 2021 to 214 in 2023 and an increase in the number of traffickers prosecuted from 120 in 2020 to 218 in 2023 (U.S. Department of State, 2024e). In Belgium, the systematic application of the human rights approach of the CETS No. 197 has led to a significant increase in assistance to victims through state shelters, while maintaining a high level of convictions of traffickers (U.S. Department of State, 2024b). In contrast, in the Kyrgyz Republic, which relies primarily on the Palermo Protocol without a strong regional mechanism, no officially identified victims were found in criminal law enforcement during the 2023-2024 reporting period, despite the existence of legislation that formally complies with international standards.

The GRETA mechanism, with its independent expert status and monitoring powers, addresses a critical shortcoming of the Palermo Protocol in terms of the lack of effective oversight of the implementation of international obligations at the national level. GRETA's regular visits to participating States and the publication of detailed evaluation reports create a system of accountability that is lacking in the universal mechanism, where the Conference of the Parties is primarily political and review-oriented, without the ability to conduct mandatory inspections and develop specific recommendations to address identified shortcomings.

Regional evolution of standards and global trends in human trafficking. The CETS No. 197, which came into force in 2008, represents significant progress compared to the Palermo Protocol (Jovanovic, 2018). It was designed to address the shortcomings inherent in a universal instrument and is an example of regional jurisdiction revolutionising the approach to combating human trafficking. The CETS No. 197 follows a predominantly victim-oriented approach based on the unequivocal recognition of human trafficking as a violation of human rights, dignity and integrity. This human rights basis distinguishes the CETS No. 197 from the crime-oriented focus of the Palermo Protocol. The Convention also broadens the scope of application to cover all forms of trafficking in persons – national, transnational, whether or not linked to organised crime. With regard to victim protection, CETS No. 197 establishes significantly broader and more clearly defined obligations, surpassing the Palermo Protocol in terms of the scope and binding nature of protective measures. It obliges states to provide victims with a wide range of mandatory assistance and support measures, including immediate identification, assistance and support, as well as the right to legal compensation (Jovanovic, 2018). This shifts protection from the realm of discretionary programmes to that of mandatory state obligations. The experience of regional mechanisms in different parts of the world demonstrates a variety of approaches to combating human trafficking. Latin American

states have developed specialised protocols within the Organization of American States (2014) aimed at protecting migrant children, who make up a significant proportion of victims in the region. The African Union adopted the Ouagadougou Action Plan... (2006), which highlights the link between human trafficking, organised crime and terrorism, requiring a coordinated law enforcement response. These regional instruments demonstrate the importance of adapting international standards to the specific conditions of each region.

Central Asia, an important transit and departure region for victims of human trafficking, is located at the crossroads of routes between Europe, Asia and the Middle East, making it a key corridor for criminal networks. Economic instability in the post-Soviet period, high levels of labour migration (especially to Russia and Kazakhstan), weak law enforcement systems and corruption create favourable conditions for traffickers. Regional conflicts and instability in neighbouring Afghanistan increase the vulnerability of the population, especially women and children, making Central Asia both a source and transit zone for victims of sexual and labour exploitation (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024b). A specific legal framework has developed in this region, reflecting both the influence of international standards and the national characteristics of the post-Soviet states. The Kyrgyz Republic, which ratified the Palermo Protocol in October 2003, was one of the first states in the region to adopt comprehensive legislation in this area. The Constitution of the Kyrgyz Republic (2021) contains a direct prohibition on slavery and human trafficking, establishing that slavery, human trafficking, and the exploitation of child labour and forced labour are not permitted in the Kyrgyz Republic. These constitutional guarantees create a legal basis for the implementation of international obligations and the formation of a national system to combat human trafficking. The legislation of the Kyrgyz Republic in the field of preventing and combating human trafficking consists of the Constitution, the special law "On Preventing and Combating Human Trafficking" (Law of the Kyrgyz Republic..., 2005) and other normative legal acts regulating activities to prevent and combat trafficking in human beings and protect victims of trafficking and their relatives. The Criminal Code of the Kyrgyz Republic (2021) criminalises human trafficking in Article 166, providing for punishment in the form of imprisonment for a term of three to eleven years, depending on aggravating circumstances. An important aspect of Kyrgyz legislation is the recognition that the victim's consent to exploitation is irrelevant if such consent was obtained through the use of violence, deception or other illegal means of influence. The Government of the Kyrgyz Republic has adopted a series of policy documents aimed at combating human trafficking, including the Programme for 2017-2020, which has made it possible to increase the effectiveness of state bodies in combating modern slavery and to bring legislation into line with international law (Decree of the..., 2017).

According to the US State Department's 2024 Trafficking in Persons Report, the Kyrgyz Republic does not fully meet the minimum standards for the elimination of trafficking in persons, but is making significant efforts to achieve this goal (Trafficking in Persons Report, 2024).

However, during the reporting period from April 2023 to March 2024, the government demonstrated a critical decline in effectiveness, resulting in the country's downgrade from Tier 2 to Tier 2 Watch List. Authorities investigated and prosecuted fewer suspects and did not obtain a single conviction for the third consecutive year, whereas in 2022-2023, thirty human trafficking cases were investigated and three suspects were prosecuted, and in 2021-2022, only six cases were investigated without any prosecutions or convictions. Most critically, the government did not identify or refer any victims to support services during the current period. The government provided KGS 4 million (approximately USD 46 thousand) to non-governmental organisations to assist victims, established regional commissions to coordinate such assistance, and the Centre for Employment of Citizens Abroad informed 129,498 thousand people about safe migration (compared to 66,000 in 2022), while the Ministry of Labour secured employment abroad for 13,319 citizens through direct agreements with foreign companies (U.S. Department of State, 2024e). A critical shortcoming is that the government did not identify or refer any victims to support services, and resources for victim services and the availability of shelters for victims, especially children and male victims, remain inadequate. The practice of law enforcement in Kyrgyzstan reveals systemic problems in identifying victims among vulnerable groups. The government did not uniformly apply standard operating procedures for identifying victims of trafficking, which led to the wrongful punishment of some unidentified victims for illegal acts committed as a result of their

being in a situation of trafficking. Authorities investigated and prosecuted fewer suspects and did not secure a single conviction, indicating significant gaps in the law enforcement system. Kyrgyzstan is a country of origin, transit and, to a lesser extent, destination for victims of human trafficking. Citizens of the country are subjected to sexual exploitation and forced labour in Kazakhstan, the United Arab Emirates, Turkey and other countries. It is important to note the situation of Kyrgyz nationals who have been involved in armed conflicts in Syria, Iraq and Afghanistan, some of whom have brought their families with them, including through deception. Kyrgyz citizens remaining in these conflict zones, including children, may be at risk of human trafficking, including in refugee camps in Syria, where children are at risk of recruitment by armed groups (U.S. Department of State, 2022).

The Central Asian region as a whole is characterised by a high prevalence of labour exploitation linked to mass labour migration to the Russian Federation and Kazakhstan. In Central Asia, a higher proportion of adult men are identified as victims of human trafficking compared to other regions, reflecting the specific nature of regional migration flows and the prevalence of forced labour over sexual exploitation (United Nations Office on Drugs and Crime, 2019). Regional cooperation in combating human trafficking remains limited, although there are mechanisms for information exchange between law enforcement agencies in the region. The structure of identified victims of human trafficking by type of exploitation is presented in Table 2.

Table 2. Structure of identified victims of human trafficking by type of exploitation

Type of exploitation (by purpose)	Approximate global share of identified victims	Key demographic groups	Notes (relevance to the protocol)
Sexual exploitation	~47%	Women and girls	Historical focus of law enforcement
Forced labour	~45%	Men, boys (a significant proportion of whom are labour migrants)	Need to balance resources to combat labour trafficking
Other objectives (forced criminality, begging)	~8	Children and young people	A growing segment requiring special protection measures
General trend	–	Increase in the number of children	Requires strict application of the non-criminalising provisions of the Protocol
Regional specificities of Central Asia	Prevalence of forced labour	Labour migrants, predominantly men	Linked to mass labour migration to Russia and Kazakhstan

Source: United Nations Office on Drugs and Crime (2019; 2024b)

The statistical data presented indicate the need for a systemic transformation of law enforcement practices towards ensuring a balance between combating various forms of exploitation. The traditional focus of international efforts on sexual exploitation requires significant adjustment, given the virtually equivalent prevalence of forced labour. There is a steady upward trend in the number of child victims, which highlights the problem of adequate implementation of special protection mechanisms provided for by international instruments. Regional differences in patterns of exploitation justify the need for flexible legal approaches that take into account the specific socio-economic and migration context of particular territories.

An analysis of the situation in Central Asia, and in Kyrgyzstan in particular, demonstrates the critical importance of a comprehensive approach to the implementation of international standards. Despite the existence of a developed legislative framework and the ratification of key international instruments, the effectiveness of national systems for combating human trafficking remains limited due to insufficient funding, poor coordination between agencies, corruption among low-level officials, and the lack of systematic application of victim identification procedures. The experience of Kyrgyzstan confirms the conclusion that the formal adoption of legislation in line with international standards does not automatically guarantee effective protection for victims and successful prosecution

of traffickers. Key factors for success include establishing a functional system of interagency cooperation, ensuring adequate funding for victim assistance programmes, training specialised personnel for law enforcement agencies and social services, and overcoming corruption and ensuring accountability of officials. The regional characteristics of Central Asia, including mass labour migration, weak state institutions, economic vulnerability of the population and persistent patriarchal traditions, create specific challenges for combating human trafficking (Kelly, 2005). An effective response to these challenges requires not only improving legal mechanisms, but also addressing the root causes of vulnerability, including poverty, unemployment, gender inequality, and limited access to education and healthcare.

A comparative analysis of European and Central Asian experiences in combating human trafficking reveals significant differences in the effectiveness of law enforcement mechanisms and the level of protection afforded to victims. While the European system, based on the CETS No. 197, demonstrates a higher level of protection of victims' rights and a developed monitoring system through the GRETA mechanism, Central Asian states face systemic challenges in implementing even the basic standards of the Palermo Protocol. This highlights the need for a differentiated approach to assessing the effectiveness of international treaties, taking into account regional characteristics and the capabilities of states.

Legal challenges and prospects for strengthening the international legal regime. A fundamental challenge to the effectiveness of international treaties is the conflict between human rights obligations and national immigration policy. The “hostile environment” policy introduced in the United Kingdom in 2012 by Home Secretary Theresa May to create “a truly hostile environment for illegal immigrants” creates significant barriers to the identification of victims of human trafficking (Taylor, 2018). The Immigration Acts of 2014 and 2016 criminalised undocumented work through the “offence of illegal working”, which does not prevent undocumented migrants from working but pushes them into informal jobs where they are less protected from exploitative practices and increases employers' power over workers (Focus on Labour Exploitation, 2018). More than half of the 45 territorial police forces in the United Kingdom have acknowledged transferring data on migrant victims and witnesses of crimes to the Home Office for immigration control, leading to underreporting of crimes against undocumented persons due to fear of arrest and deportation (Haynes, 2024). Some national legislation, even when formally compliant with the Palermo Protocol, introduces restrictive interpretations. A critical analysis of national legislation shows that some

countries require proof of the element of “means” even for cases of child trafficking, which directly contradicts Article 3(c) of the Palermo Protocol, which clearly states that child trafficking offences do not require proof of the element of “means” (Silver, 2020). In the United States, labour trafficking legislation requires both children and adults to prove the existence of “force, fraud or coercion”, unlike child sex trafficking, where victims are considered incapable of consenting to exploitation due to their age and development. The United Nations Office on Drugs and Crime notes that under the Palermo Protocol, consent is not a defence regardless of the presence or absence of force, fraud, or coercion, as “children do not have the legal capacity to consent to their exploitation”. Furthermore, narrowing the national definition of exploitation to exclude explicitly “slavery-like practices” may result in vulnerable groups, such as victims of debt bondage, being excluded from protection (Haynes, 2024). These limitations are a direct result of national security and migration control interests often taking precedence over humanitarian and human rights obligations.

Analysis shows that a universal response cannot be effective as long as it remains the exclusive prerogative of law enforcement agencies. A “holistic government approach” that integrates the efforts of labour, health, education and migration services is needed to ensure proactive victim identification (Heinrich, 2010). The role of civil society in this approach is critical. Non-governmental organisations are often the first to come into contact with victims. If law enforcement agencies demonstrate an inability to treat victims with compassion and ensure their safety, non-governmental organisations will not refer their clients to them. Thus, the lack of compassion and protection on the part of the state undermines the necessary partnership and directly reduces the level of successful prosecution.

Strengthening the treaty regime requires a shift towards a more rigorous, rights-based approach within the framework of the Conference of the Parties to the UN Convention against Transnational Organised Crime and the relevant Working Group on Trafficking in Persons, borrowing elements from the monitoring model implemented by GRETA (Jovanovic, 2018). The creation of an independent expert body with a mandate for regular, non-politicised visits and binding recommendations could provide the accountability that is lacking in the universal instrument. In addition, international mechanisms should strengthen monitoring of compliance with restitution obligations. Victims' lack of access to compensation is a serious gap in the realisation of their right to an effective remedy. Obligations to protect victims and implementation gaps in the context of the Palermo Protocol are summarised in Table 3.

Table 3. Obligations to protect victims and implementation gaps

Obligation (Palermo articles)	Areas of protection	Implementation gaps	Implications for treaty effectiveness
Assistance and support (Art. 6)	Medical assistance, housing, psychological rehabilitation, legal assistance	Measures often require cooperation with the police, which presents victims with a difficult choice	Decreased trust in the system and unwillingness to cooperate
Residence status (Art. 7)	Alternatives to detention and deportation, recovery periods	Lack of laws prohibiting deportation (in a significant number of countries)	Victims are treated as illegal migrants, which causes them to go underground

Table 3. Continued

Obligation (Palermo articles)	Areas of protection	Implementation gaps	Implications for treaty effectiveness
Right to compensation (Art. 6)	Compensation for material and moral damage	Ineffectiveness of criminal justice mechanisms in ensuring timely restitution	Impossibility of financial recovery and reintegration of victims
Decriminalisation of children (Art. 3)	Recognition of the irrelevance of “means” for minors	National laws introduce ambiguity and require proof of “means” of coercion	Risk of criminalisation or denial of protection for minor victims

Source: compiled by the author based on K.H. Heinrich (2010), J.A. Suchecki (2019), J. Haynes (2024), Protocol to Prevent... (2000)

A systematic analysis of implementation gaps reveals a fundamental contradiction between declared international commitments and their implementation at the national level. Making the provision of assistance conditional on co-operation with law enforcement agencies creates a pathological situation in which the protection of victims' rights becomes a tool for achieving law enforcement goals, which contradicts basic human rights principles. The widespread absence of legislative guarantees against the deportation of identified victims demonstrates the priority of migration control over human rights obligations. The ineffectiveness of restitution mechanisms deprives victims of the possibility of financial recovery, rendering the formal recognition of their rights declarative. The persistence of practices at the national level that contradict the imperative norms of protection of minors remains a problem, indicating the need for stronger international control.

Discussion

The study of international legal mechanisms for combating human trafficking has revealed key trends in the development of the global legal regime. Analysis of the implementation of the Palermo Protocol has shown the need to move from a predominantly law enforcement approach to a comprehensive model of victim protection, as confirmed by research by C. Bauloz *et al.* (2022). The authors emphasise that effective counteraction to human trafficking in migration routes requires the development of new forms of international cooperation and coordination of efforts between countries of origin, transit and destination. The researchers concluded that it is necessary to take into account the specifics of migration flow when developing approaches to identifying and protecting victims of human trafficking. The problems of criminalising human trafficking identified in the study correlate with the conclusions of Y. Dandurand (2024) regarding the insufficient effectiveness of law enforcement measures. The mechanisms of prosecution identified in the study are critically re-examined through an analysis of systemic shortcomings in the work of law enforcement agencies. The author has demonstrated that simply criminalising the act without creating a comprehensive system of victim support and interagency cooperation does not lead to a significant reduction in the scale of human trafficking. This critical assessment confirms the appropriateness of the chosen direction of research and provides a basis for the further development of the theoretical and methodological foundations for combating human trafficking.

The approaches to implementing international standards established in the course of the study are further

substantiated in the work of S. Demeke (2024). The proposed methodological approaches to assessing the effectiveness of human rights regulation are consistent with the criteria developed by the author for building a human rights-based criminal justice system. The analysis showed that countries demonstrate different models of implementing their obligations: The United Kingdom introduced the definition of human trafficking through the Sexual Offences Act 2003 and the Modern Slavery Act 2015, but the “hostile environment” policy creates barriers to identifying victims; The United States adopted a comprehensive Trafficking Victims Protection Act in 2000, but labour trafficking legislation requires proof of “force, fraud or coercion” even for children, which is contrary to the Palermo Protocol; Kyrgyzstan ratified the Protocol in 2003 and adopted a specific Law of the Kyrgyz Republic No. 55 (2005), but does not apply victim identification procedures uniformly and has not secured a single conviction in the latest reporting period. Through the GRETA mechanism, the European system demonstrates a higher level of monitoring with mandatory visits and recommendations, which significantly increases the accountability of states. Such conceptual synergy confirms the need to transform the paradigm of combating human trafficking from a repressive model to an integrated approach centred on protecting the rights and dignity of victims.

The legal safeguards for child victims identified in the study confirm the conclusions of V. Digidiki *et al.* (2023) on the need to use empirical data to shape policies and programmes. The study identified critical gaps in child protection: Article 3(c) of the Palermo Protocol clearly establishes the irrelevance of the element of “means” in cases of child trafficking, but the national legislation of some countries, in particular US legislation on labour trafficking, introduces ambiguity and requires evidence of coercion from both children and the risk of criminalisation or denial of protection to minors. The UN Office notes that children do not have the legal capacity to consent to exploitation, regardless of the presence of force, deception or coercion. An analysis of global statistics for 2022 showed that children accounted for almost 40% of all victims (an increase of 31% compared to previous years), with 60% of girls being sexually exploited, 45% for forced labour and 47% for forced crime and begging. However, specific rehabilitation mechanisms, specialised identification programmes and protection services at the national level remain underdeveloped, especially in Kyrgyzstan, where resources for child and male victims are critically limited. The conceptual framework for protecting children from trafficking needs to be transformed

into practical applications that take regional contexts into account.

The problems identified in the study regarding the identification of victims of human trafficking among migrants generate constructive discussion with the research of T. Eaton & L. Yousef (2025). The analysis showed that the “hostile environment” policy and the criminalisation of undocumented work in the UK push migrants into informal jobs where they are less protected from exploitative practices, and a significant proportion of territorial police forces refer migrant victims to immigration control, leading to underreporting of crimes. In Kyrgyzstan, citizens are subjected to sexual exploitation and forced labour in other countries in the context of mass labour migration to the Russian Federation and Kazakhstan. The Central Asian region is characterised by a high prevalence of labour exploitation of migrants travelling to Russia and Kazakhstan, with a higher proportion of adult males among victims compared to other regions. T. Eaton & L. Yousef have demonstrated how instability and lack of state control in transit hubs create conditions for the exploitation of vulnerable migrants. At the same time, the focus on economic incentives has brought new dimensions to the discussion about the nature of human trafficking, suggesting that economic factors must be balanced with human rights mechanisms – a perspective that both complements and complicates the study’s conclusions regarding the conflict between human rights obligations and national immigration policy.

The imbalance between criminalisation and human rights components in the contemporary international legal system for combating trafficking in human beings, where the actual effectiveness of the Palermo Protocol in protecting victims remains limited due to the dominance of an exclusively law enforcement strategy over protection and assistance measures is consistent with J. Haynes’s (2025) analysis of the structural shortcomings of international human rights law. The analysis of the problems of victim identification, where victims of human trafficking, especially illegal migrants, are detained, deported or prosecuted for actions they were forced to commit by traffickers, creating a “hostile environment” and hindering the active identification of victims, is consistent with J. Haynes’s on the subordinate status of victims of human trafficking through the application of legal concepts.

The critical gap identified in the study between formal compliance with international standards and actual implementation in the Kyrgyz Republic, where the government failed to identify and refer victims to support services during the reporting period, is consistent with the theoretical propositions of F. Islam (2023) regarding the prospects of stakeholders in combating human trafficking. The contradiction identified in the analysis between human rights obligations and national immigration policy, manifested in the policy of a “hostile environment” and the practice of transferring data on migrant victims for immigration control in the United Kingdom, as well as the widespread absence in a significant number of states of legislative guarantees against the deportation of identified victims, confirms the conclusions of F. Islam’s conclusions about significant differences in the perception of victims and offenders among different categories of professionals

working in the field of combating human trafficking, which highlights the systemic priority of migration control over human rights obligations.

The study revealed the need to strengthen the role of state institutions in combating human trafficking, which correlates with the findings of G. Kane (2023). The author analysed the potential of state-authorised structures as platforms for progress in international anti-trafficking law and policy and determined that the effectiveness of counteraction directly depends on the institutional capacity of the state to coordinate the activities of various agencies and ensure the implementation of international standards at the national level. The results of the study on the role of international treaties in shaping the global counter-trafficking regime correlate with the conclusions of G. Kane, who analysed the potential for transforming international anti-trafficking law through the activities of state institutions. The author emphasised the need for constant adaptation of legal mechanisms to changing forms of exploitation. This position is consistent with the results of the present study regarding the dynamic nature of human trafficking and the need for flexibility in the legal regime.

Summarising the results of the study and comparing them with the conclusions of other researchers, it can be stated that a new paradigm of international legal counteraction to human trafficking is emerging, characterised by a transition from a predominantly repressive model to a comprehensive human rights approach, a strengthening of the role of regional mechanisms and the development of multi-stakeholder cooperation. This creates a basis for further research aimed at improving international treaty mechanisms and developing effective models for protecting victims of human trafficking in various geopolitical and socio-economic contexts.

Conclusions

The study found that the current international legal system for combating human trafficking is characterised by a significant imbalance between its criminal justice and human rights components. An analysis of the Palermo Protocol confirmed that, despite its widespread ratification and the creation of a universal three-element definition of human trafficking, the real effectiveness of this instrument in protecting victims remains limited due to the predominance of a strategy of law enforcement over protection and assistance measures. While the Protocol enshrined key legal guarantees – the irrelevance of the victim’s consent to exploitation and the automatic recognition of the recruitment of a child (under 18 years of age) for the purpose of exploitation as trafficking in persons even without proof of coercion – its main provisions on assistance and support for victims are formulated in a recommendatory (discretionary) form.

A comparative analysis revealed the qualitative superiority of the regional CETS No. 197 over the universal standard, as it demonstrates a shift towards a victim-oriented approach based on the unequivocal recognition of human trafficking as a violation of human rights, dignity and integrity of the individual; this superiority is expressed in the transformation of recommended protection measures into mandatory state obligations, the extension of jurisdiction to all forms of human trafficking regardless of their

transnational nature, and the introduction of the independent expert monitoring mechanism GRETA. The practical effectiveness of the regional approach is confirmed by the experience of EU countries, where the introduction of mandatory standards has led, for example in the Netherlands, to an increase in the number of investigations and prosecutions of traffickers between 2020 and 2023.

A study of national implementation practices in the Kyrgyz Republic found a critical gap between formal compliance of legislation with international standards and its actual implementation: it was established that the government did not ensure the identification and referral of victims to support services during the reporting period, and a significant number of states do not have legislative guarantees against the deportation of identified victims, which indicates a systemic priority of migration control over human rights obligations. An analysis of global statistics has identified an almost equal distribution between sexual exploitation and forced labour among identified cases, with a steady upward trend in the proportion of child victims, who account for almost 40% of all identified cases; The regional specificity of Central Asia is characterised by the predominance of labour exploitation of male migrants, which is due to massive migration flows to the Russian Federation and Kazakhstan. At the same time, despite the global increase in identified victims, detection rates in Eastern Europe and Central Asia have not reached pre-pandemic levels.

The study also revealed the widespread use of digital technologies to recruit victims, with criminals actively employing “hunting” and “fishing” strategies to seek

out vulnerable individuals. Four critical implementation challenges were identified: the conditioning of assistance on cooperation with law enforcement agencies, the widespread lack of residence status guarantees, the ineffectiveness of restitution mechanisms, and the persistence of practices that criminalise child victims, contrary to the imperative norms of international law. These gaps directly undermine the effectiveness of prosecuting criminals, as they create a hostile environment and hinder the proactive identification of victims. To strengthen the international legal regime, it is recommended to introduce an independent expert monitoring mechanism at the universal level based on the GRETA model, establish a mandatory ban on the deportation of identified victims of human trafficking, reform restitution systems to ensure timely compensation, and apply a holistic state approach integrating the efforts of the ministries of labour, health and migration services. A promising area for further research is the analysis of the effectiveness of partnerships between state bodies and non-governmental organisations in the context of proactive identification of victims among vulnerable migrant groups.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Allain, J. (2017). White slave traffic in international law. *Journal of Trafficking and Human Exploitation*, 1(1), 1-40. doi: 10.7590/24522775111.
- [2] Antislavery Law Database. (n.d.). *Kyrgyzstan*. Retrieved from <https://antislaverylaw.ac.uk/country/kyrgyzstan/>.
- [3] Bauloz, C., McAdam, M., & Teye, J. (2022). *Human trafficking in migration pathways: Trends, challenges and new forms of cooperation*. In M. McAuliffe & A. Triandafyllidou, (Eds.), *World migration report 2022* (Chapter 10). Geneva: International Organization for Migration.
- [4] Case of Chowdury and Others v. Greece. (2017). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172701>.
- [5] Case of Nurbekov *et al.* (2008). Retrieved from https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/traffickingpersons/crimetype/kaz/2008/nurbekov_et_al.html.
- [6] Case of Queen v. Tang. (2008). Retrieved from https://www.unodc.org/cld/uploads/res/case-law/aus/2009/r_v_wei_tang_2009_23_vr_332.html/The_Queen_v_Tang_2008_HCA_39_28_August_2008.pdf.
- [7] Case of R v. Ike Ekweremadu, Beatrice Ekweremadu, and Obinna Obeta. (2023). Retrieved from <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/05/R-v-Obeta-and-others-sentencing-remarks.pdf>.
- [8] Case of Rantsev v. Cyprus and Russia. (2010). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96549>.
- [9] Case of Siliadin v. France. (2005). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69891>.
- [10] Constitution of the Kyrgyz Republic. (2021, May). Retrieved from <https://www.gov.kg/ru/p/constitution>.
- [11] Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others. (1949, December). Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-suppression-traffic-persons-and-exploitation>.
- [12] Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS No. 197). (2005, May). Retrieved from <https://rm.coe.int/168008371d>.
- [13] Criminal Code of the Kyrgyz Republic. (2021, October). Retrieved from <https://cbd.minjust.gov.kg/3-38/edition/2087/ru>.
- [14] Dalla, R.L., Bekmuratova, S., Imankulova, B.N., & Duishenkulova, M. (2025). Human trafficking in the Kyrgyz Republic: How roadblocks, barriers, and methodological challenges transformed an investigation. *International Journal of Social Research Methodology*. doi: 10.1080/13645579.2025.2544350.
- [15] Dandurand, Y. (2024). Criminalizing human trafficking has not made a difference: A law enforcement failure. *Journal of Human Trafficking*, 10(2), 184-206. doi: 10.1080/23322705.2024.2303266.
- [16] Demeke, S. (2024). A human rights-based approach for effective criminal justice response to human trafficking. *Journal of International Humanitarian Action*, 9(1), article number 4. doi: 10.1186/s41018-023-00143-4.

- [17] Digidiki, V., Bhabha, J., Connors, K., Cook, H., Galez-Davis, C., Hansen, C., Lane, M., Laursen, S., & Wong, L. (2023). *From evidence to action: Twenty years of IOM child trafficking data to inform policy and programming*. Geneva: International Organization for Migration.
- [18] Directorate-General for Migration and Home Affairs. (2025). *New progress report on combatting trafficking in human beings*. Retrieved from https://home-affairs.ec.europa.eu/news/new-progress-report-combatting-trafficking-human-beings-2025-01-20_en.
- [19] Eaton, T., & Yousef, L. (2025). *How migrant smuggling has fuelled conflict in Libya: A systems analysis of key transit hubs*. Retrieved from <https://www.chathamhouse.org/2025/02/how-migrant-smuggling-has-fuelled-conflict-libya>.
- [20] European Commission. (2025). *Together against trafficking in human beings*. Retrieved from https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings_en.
- [21] European Council of the European Union. (n.d.). *The EU's work to combat human trafficking*. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/da/eu-against-human-trafficking/>.
- [22] Eurostat. (n.d.). *Trafficking in human beings statistics*. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics.
- [23] Focus on Labour Exploitation. (2018). *Hostile environment undermines UK Government's modern slavery agenda*. Retrieved from <https://labourexploitation.org/news/hostile-environment-undermines-uk-governments-modern-slavery-agenda/>.
- [24] Gallagher, A.T. (2011). Improving the effectiveness of the international law of human trafficking: A vision for the future of the US Trafficking in Persons reports. *Human Rights Review*, 12(3), 381-400. doi: 10.1007/s12142-010-0183-6.
- [25] GRETA. (2023). *Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the Netherlands*. Retrieved from <https://rm.coe.int/1680632199>.
- [26] Haynes, J. (2024). Regressing from the gold standard: The UK's slavery and human trafficking regulations and the narrowing of victim protection. *Statute Law Review*, 45(3), article number hmae059. doi: 10.1093/slr/hmae059.
- [27] Haynes, J. (2025). International human rights law's complicity in status subordination: A postcolonial critique of treaty bodies' engagement with human trafficking. *Leiden Journal of International Law*, 38(4), 733-765. doi: 10.1017/S0922156525100332.
- [28] Heinrich, K.H. (2010). *Ten years after the Palermo Protocol: Where are protections for human trafficking victims?* *Human Rights Brief*, 18(1), 2-5.
- [29] International Justice Mission. (2020). *Human trafficking wasn't always a crime*. Retrieved from <https://www.ijm.org/stories/human-trafficking-wasnt-always-crime>.
- [30] International Labour Organization. (2022). *Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage*. Retrieved from <https://www.ilo.org/publications/major-publications/global-estimates-modern-slavery-forced-labour-and-forced-marriage>.
- [31] International Organization for Migration. (2024). *What makes migrants vulnerable to gender-based violence?* Retrieved from <https://lac.iom.int/en/blogs/what-makes-migrants-vulnerable-gender-based-violence>.
- [32] Islam, F. (2023). Human trafficking law enforcement over the victims and offenders: The perspective of anti-trafficking stakeholders. *Journal of Human Trafficking*, 19(8), 1512-1540. doi: 10.1080/15564886.2023.2227964.
- [33] Jovanovic, M. (2018). *Comparison of anti-trafficking legal regimes and actions in the Council of Europe and ASEAN: Realities, frameworks and possibilities for collaboration*. Retrieved from <https://rm.coe.int/coe-asean-study-thb/16808c1b91>.
- [34] Kane, G. (2023). State-empowered entities as sites of progress for international anti-trafficking law and policy? *Frontiers in Human Dynamics*, 5, article number 1245909. doi: 10.3389/fhumd.2023.1245909.
- [35] Kelly, L. (2005). *Fertile fields: Trafficking in persons in Central Asia*. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/fertile_fields.pdf.
- [36] Law of the Kyrgyz Republic No. 55 "On Preventing and Combating Trafficking in Persons". (2005, March). Retrieved from <https://cbd.minjust.gov.kg/4-1581/edition/1213493/ru>.
- [37] Morcom, C., & Schloenhardt, A. (2011). *All about sex?! The evolution of trafficking in persons in international law*. Retrieved from <https://law.uq.edu.au/files/4311/Evolution-of-Int-Law-relating-to-Trafficking-in-Persons.pdf>.
- [38] Nikkel, M. (2024). *Human trafficking and social media*. Retrieved from <https://theexodusroad.com/human-trafficking-and-social-media/>.
- [39] Office of the High Commissioner for Human Rights. (2014). *Human rights and human trafficking*. Retrieved from https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FS36_en.pdf.
- [40] Organization of American States. (2014). *OAS meeting of national authorities against trafficking in persons approve 2015-2018 work plan and Declaration of Brasilia*. Retrieved from https://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-533/14.
- [41] Ouagadougou Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings, Especially Women and Children. (2006, November). Retrieved from https://au.int/sites/default/files/pages/32899-file-3_ouagadougou_action_plan_to_combat_trafficking_en_1.pdf.
- [42] Planitzer, J. (2012). GRETA's first years of work: Review of the monitoring of implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. *Anti-Trafficking Review*, 1. doi: 10.14197/atr.201212.

- [43] Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. (2000, November). Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons>.
- [44] Richey, V. (2023a). *Report by the former OSCE Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings following the country visit to the United Kingdom, 7-11 November 2022*. Retrieved from <https://www.osce.org/cthb/548887>.
- [45] Richey, V. (2023b). *Report by the then OSCE Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings following the country visit to Switzerland, 19-21 October 2022*. Retrieved from <https://www.osce.org/cthb/583366>.
- [46] Rout, P.C., Danish, M.F., Swain, A., & Behera, S. (2024). Analyzing the Palermo Protocol on human trafficking: Implementation, efficacy and challenges. *Indian Journal of Law and Legal Research*, 6(1). doi: 10.2139/ssrn.4740886.
- [47] Sexual Offences Act of United Kingdom. (2003, November). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>.
- [48] Silver, S. (2020). *Twenty years after the passage of the Palermo protocol: A comparative analysis of human trafficking legislation around the world*. *Yale Law & Policy Review*, 38(2), 336-383.
- [49] Suchecki, J.A. (2019). *Remedies for victims of human trafficking under the Palermo Protocol and United Nations Basic Principles: A case study analysis*. *Notre Dame Journal of International & Comparative Law*, 9(1), article number 8.
- [50] Sumner, C. (2022). *ASEAN trafficking in persons data, baseline report*. Retrieved from <https://www.aseanact.org/resources/baselinerreport/>.
- [51] Tashybaeva, A. (2010). *Analytical review of state policy on combating human trafficking in the Kyrgyz Republic (based on the example of the Osh region)*. Retrieved from <https://surl.li/ijtnam>.
- [52] Taylor, R. (2018). *Impact of "Hostile Environment" policy*. Retrieved from <https://lordslibrary.parliament.uk/research-briefings/lln-2018-0064/>.
- [53] The UK Modern Slavery Act. (2015, March). Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents>.
- [54] Tuhsinov, D. (2024). *Human trafficking rates in Central Asia are not declining – UN*. Retrieved from <https://kun.uz/en/news/2024/12/12/human-trafficking-rates-in-central-asia-are-not-declining-un>.
- [55] Turanjanin, V., & Stanisavljević, J. (2024). Human trafficking and forced prostitution under article 4 of the European convention on human rights. *German Law Journal*, 25(2), 262-288. doi: 10.1017/glj.2023.98.
- [56] U.S. Department of State. (2019). *2019 trafficking in persons report: Kyrgyz Republic*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2019-trafficking-in-persons-report-2/kyrgyz-republic/>.
- [57] U.S. Department of State. (2022). *Trafficking in persons report 2022: Kyrgyz Republic*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/kyrgyz-republic/>.
- [58] U.S. Department of State. (2023). *2023 trafficking in persons report: Netherlands*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/netherlands/>.
- [59] U.S. Department of State. (2024a). *2024 trafficking in persons report*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/>.
- [60] U.S. Department of State. (2024b). *2024 trafficking in persons report: Belgium*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/belgium/>.
- [61] U.S. Department of State. (2024c). *2024 trafficking in persons report: Kyrgyzstan. Office to monitor and combat trafficking in persons*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/kyrgyzstan/>.
- [62] U.S. Department of State. (2024d). *2024 trafficking in persons report: Netherlands*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/netherlands/>.
- [63] U.S. Department of State. (2024e). *Trafficking in persons report 2024: Kyrgyzstan*. Retrieved from <https://www.state.gov/reports/2024-trafficking-in-persons-report/kyrgyzstan/>.
- [64] United Nations Office on Drugs and Crime. (2019). *Global report on trafficking in persons 2018*. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/world/global-report-trafficking-persons-2018>.
- [65] United Nations Office on Drugs and Crime. (2024a). *Data source used in the UNODC global report on trafficking in persons*. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/Tip_2024_Methodology.pdf.
- [66] United Nations Office on Drugs and Crime. (2024b). *Global report on trafficking in persons 2024*. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2024/GLOTIP2024_BOOK.pdf.
- [67] United Nations. (2024). *Understanding human trafficking*. Retrieved from <https://www.un.org/en/peace-and-security/understanding-human-trafficking>.
- [68] Wheeler, A.C. (2022). *Sex traffickers are increasingly turning to social media for victim recruitment*. Retrieved from <https://www.marketplace.org/shows/marketplace-tech/sex-traffickers-are-increasingly-turning-to-social-media-for-victim-recruitment/>.
- [69] Wirawan, M., & Novikrisna, D. (2024). Legal instrument under the "ASEAN way": The case of ASEAN Convention Against Trafficking in Persons. *Indonesian Journal of International Law*, 22(1), 1-26. doi: 10.17304/ijil.vol22.1.1726.

Олександр Сушко*

Аспірант

Міжрегіональна академія управління персоналом

03039, вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0008-2602-6328>**Іван Сервецький**

Доктор юридичних наук, професор

Міжрегіональна академія управління персоналом

03039, вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5713-8911>

Створення перших органів безпеки й розвідки УНР: історичний досвід та уроки (1917-1918)

Анотація. Актуальність дослідження зумовлювалась потребою реконструкції процесу становлення національних органів безпеки й розвідки під час формування української державності 1917-1918 років. Метою роботи було визначення історичних передумов, організаційної структури, функцій та результативності перших спеціальних органів безпеки й розвідки Української Народної Республіки. Джерельну базу склали опубліковані наукові праці, нормативні акти періоду та мемуарна спадщина учасників подій, опрацьовані історико-генетичним, історико-системним, ретроспективним і біографічним методами із застосуванням критичного аналізу та зіставлення джерел. Установлено, що перші спроби інституалізації безпекового сектору мали ситуативний характер і реалізовувалися через тимчасові структури – Особливий комітет охорони революції та Крайовий комітет охорони революції в Україні, що залучалися до протидії політичним кризам, збройним заколотам і зовнішньому втручанню. Простежено становлення розвідувальних структур при Генеральному штабі, зокрема формування розвідувального підвідділу в березні 1918 року та його реорганізацію у відділ першого генерал-квартирмейстерства під керівництвом В. В. Колосовського. Проведено аналіз взаємодії українських служб із розвідками Німеччини та Австро-Угорщини, яка не набула рівноправного характеру. Виявлено визначальні чинники недієздатності органів безпеки. Чинниками визначено брак фахових кадрів, недостатнє фінансування, внутрішньополітичні суперечності та недовіру керівництва до спеціальних служб. Домінування соціалістичних орієнтацій і зволікання з розбудовою інституцій безпеки, а також залучення спеціальних служб до внутрішньополітичної боротьби, зокрема у справі банкіра А. Доброго, передували збройному розпуску уряду навесні 1918 року. Обґрунтовано, що відсутність дієздатної розвідки й контррозвідки стала одним із чинників падіння Центральної Ради. Практичне значення роботи полягає в тому, що систематизований фактологічний матеріал і встановлена хронологія становлення безпекового сектору періоду становлення Української Народної Республіки можуть бути використані для підготовки узагальнювальних праць з історії національних спеціальних служб.

Ключові слова: армія; більшовики; агентурна мережа; охорона революції; заколот

Вступ

Здатність органів розвідки та контррозвідки своєчасно виявляти, упереджувати й нейтралізувати внутрішні та зовнішні загрози належить до чинників, від яких залежить збереження державного суверенітету в умовах зовнішньої агресії. Така залежність надає пізнавального значення історичному досвіду формування безпекових інституцій у періоди державного

відродження, оскільки дає змогу простежити закономірності розбудови безпекового сектору в державі, що постає за несприятливих воєнно-політичних обставин. Українська революція 1917-1921 років є придатною для такого аналізу: безпековий апарат формувався одночасно з розпадом імперської адміністрації, неоголошеною війною з боку радянської

Отримано: 29.09.2025, Перевірено: 18.01.2026, Прийнято: 25.02.2026, Опубліковано: 02.03.2026

Suggested Citation:

Sushko, O., & Servetskiy, I. (2026). The establishment of the first security and intelligence organs of the Ukrainian People's Republic: Historical experience and lessons (1917-1918). *Foreign Affairs*, 36(1), 128-139. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.128.

*Corresponding author (oleksandrshushko@outlook.com)

Росії та внутрішньополітичною боротьбою, і саме ці обставини позбавляли тогочасний уряд часу й ресурсів для системної інституціоналізації. Початковий відрізок цього процесу – доба Української Центральної Ради – отримав нерівномірне висвітлення. Увагу здебільшого приділено пізнішим етапам державотворення, добі Гетьманату та Директорії, або окремим структурам, тоді як організаційна структура органів безпеки доби Центральної Ради, їхня результативність і втрата державності досі не були співвіднесені в межах єдиної реконструкції.

Зовнішні умови функціонування української державності та її сприйняття іноземними урядами відображено в дослідженні Т. Kovács (2025), що базується на дипломатичних депешах угорського міністерства закордонних справ з Національного архіву Угорщини. Згідно з цими матеріалами, питання української незалежності становило справжній політичний інтерес для угорської сторони, а Україна розглядалась як потенційний союзник навіть після завершення війни; водночас дослідник наголосив на труднощах отримання такої інформації, сумнівах щодо її достовірності та залежності прогнозів щодо регіону від позиції сусідніх держав, насамперед Польщі. Інший вимір – теоретичні уявлення про військову розвідку серед учасників визвольної боротьби – реконструйовано І. Monolatiu (2025) на основі публікацій української еміграції міжвоєнного періоду; розвідка в цих текстах трактується передусім як армійська служба зовнішньої розвідки, покликана таємно збирати й аналізувати інформацію та розгорнути агентурну мережу на території противника, причому польська та французька моделі слугували зразками структурної організації в межах Генерального штабу. Обидва дослідження окреслюють зовнішні орієнтири та теоретичні засади розвідувальної діяльності, проте залишають нерозкритим втілення цих уявлень у конкретних інституціях доби Центральної Ради. Нормативні та адміністративні засади правоохоронної та безпекової діяльності розроблено в історико-правових студіях. Y.V. Kryvytskyi (2025) продемонстрував, що формування правоохоронної системи Центральної Ради поєднувало революційну доцільність, нормативну спадкоємність від актів Тимчасового уряду та пошук власних демократичних моделей; його аналіз народної міліції, органів внутрішніх справ, безпекових структур, Вільного козацтва та прикордонної охорони привів до висновку, що практичну реалізацію ухвалених рішень стримували брак ресурсів, слабка координація між центральними та місцевими органами, низька фахова підготовка кадрів і політична нестабільність. Адміністративну складову цих процесів висвітлено О. V. Yatsyno (2024) через аналіз діяльності органів публічного управління щодо розбудови армії та супутніх труднощів. Зазначені праці зосереджені на правоохоронному та військово-адміністративному вимірах, через що власне розвідувальні й контррозвідувальні структури залишаються на їхній периферії.

Конкретні безпекові структури та форми їхньої діяльності відтворено на різномірній джерельній базі. В. Malynovsky (2024) дослідив мережу підпільних збройних осередків, сформованих навесні 1918 року для захисту уряду Української Народної

Республіки (УНР) від спроби повалення: у міру погіршення становища керівництва республіки з ініціативи провідних діячів соціалістичних партій виникли Комітет спасіння України в Києві та осередок товариства «Молода Україна» у Звенигородському повіті, причому до керівництва безпекою увійшли члени Ради Народних Міністрів. Діяльність українських служб в еміграції реконструйовано М. Kret (2025), яка на основі документів радянських органів державної безпеки відтворила структуру, функції, оперативні методи та кадрову політику 2-го відділу Генерального штабу під керівництвом В. Зміненка, зокрема механізми вербування агентів, канали зв'язку та методи конспірації. Розвідувальну діяльність Державного центру УНР у 1926-1936 роках схарактеризовано І. Servetsky & O. Sushko (2025), які пов'язали відновлення спеціальних служб із політичною підтримкою Польщі та роллю лідерів еміграції в розгортанні агентурної мережі в європейських державах.

Стан наукового опрацювання теми узагальнено О. S. Lisov (2016) в історіографічному дослідженні, що систематизує найновіші здобутки з історії розвідки та контррозвідки України 1917-1991 років. Окремий, інформаційний вимір протистояння розкрито V. Maraiev (2020): за його спостереженнями, уряди УНР та Української Держави не спромоглися вибудувати ефективну контрпропаганду проти більшовицької агітації, чому перешкоджали слабкість національного руху, поширення соціалістичних ідей і політична нестабільність. Опрацьований масив праць заклав фактологічне підґрунтя теми; водночас інституційна структура органів безпеки в них не співвіднесена з результатами конкретних операцій, через що залишається нез'ясованим, як організаційні рішення позначалися на спроможності протидіяти загрозам.

Отже, необхідна цілісна реконструкція еволюції органів безпеки доби Центральної Ради як єдиної системи, зв'язку між їхньою організаційною динамікою та результативністю окремих дій, а також ступеня впливу інституційної слабкості на втрату державності; бракує праць, у яких розвідка, контррозвідка та правоохоронні органи розглядалися б у взаємозв'язку, що підтверджує актуальність теми в контексті ширшої проблеми залежності суверенітету від інституційної спроможності апарату. Метою дослідження було з'ясування закономірностей інституційного становлення безпекового сектору УНР доби Центральної Ради та чинників, що визначали його функціональну спроможність. Завдання дослідження охоплювали окреслення передумов інституціоналізації безпекових структур, простеження організаційної еволюції розвідки й контррозвідки та виявлення кадрових, фінансових та ідеологічних чинників, що визначали межі їхньої результативності.

Матеріали та методи

За типом дослідження є теоретичним. Об'єктом дослідження визначено процес становлення органів безпеки й розвідки Української Народної Республіки доби Центральної Ради. Предмет дослідження становлять організаційні форми, функції, кадрове забезпечення та результативність безпекових і розвідувальних структур УНР з березня 1917 до квітня 1918 року.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від березня 1917 року, коли зі створенням Української Центральної Ради розпочалося формування ситуативних безпекових органів, до кінця квітня 1918 року, коли зміна влади й проголошення Української Держави поклали край розвитку розвідки й контррозвідки доби Центральної Ради.

Джерельну базу становлять опубліковані наукові праці з історії українського державотворення, нормативні акти доби та мемуарна спадщина учасників подій. Нормативну складову джерельної бази становили Універсали Української Центральної Ради, зокрема Universal of the Ukrainian Central Council (III) (1917), яким було проголошено Українську Народну Республіку, а також адміністративні документи центральних відомств, зокрема циркулярний лист Міністерства внутрішніх справ УНР № 312 від 25 березня 1918 року щодо застосування постанов у сфері державної безпеки (Orders of the Ministry of Post..., 1918). Ці документи дали змогу встановити правові засади діяльності контррозвідувальних структур і простежити нормативну спадкоємність від актів Тимчасового уряду. Мемуарну складову становили спогади безпосередніх учасників подій – Д. Дорошенка (Doroshenko, 1969), який обіймав посаду губернського комісара доби Центральної Ради, та військового діяча М. Омеляновича-Павленка (Omelianovych-Pavlenko, 2007). Свідчення першого залучалися для характеристики кадрової політики Генерального секретаря військових справ і ставлення керівництва до фахових офіцерів; свідчення другого – для оцінки стану кадрів Генерального штабу. Мемуарні свідчення опрацьовувалися з урахуванням суб'єктивності авторських оцінок та політичних позицій мемуаристів, а їх зіставлення з даними нормативних документів і наукових праць дало змогу розмежувати достовірні дані та суб'єктивні оцінки сучасників і уточнити хронологію й обставини організаційних змін. Матеріал систематизовано за проблемно-хронологічним принципом, що узгоджує послідовність подій із логікою організаційного розвитку безпекового апарату.

Історико-генетичний метод застосовано для дослідження витоків і етапів становлення органів безпеки УНР, зокрема процесу створення збройних сил і військових інституцій 1917-1918 років, на основі яких згодом постали розвідувальні підрозділи Генерального штабу. Джерелом фактологічного матеріалу для цього аналізу слугувала праця В. Голубка (Holubko, 1997), присвячена формуванню армії УНР. Застосування методу дало змогу реконструювати генезис військово-організаційного підґрунтя, без якого розвиток органів військової розвідки був неможливий, установити початкові умови, за яких розпочалося формування спеціальних служб, і простежити залежність розвідувальних інституцій від стану регулярної армії. Історико-системний метод використано для аналізу безпекового сектору УНР як взаємопов'язаної системи. Компонентами системи були органи внутрішньої безпеки у структурі Генерального секретаріату, згодом Міністерства внутрішніх справ, військова розвідка Генерального штабу, контррозвідувальні підрозділи, міліція та нерегулярні формування Вільного козацтва.

Метод дав змогу проаналізувати структуру, функції та інституційні зв'язки цих компонентів, розмежувати органи внутрішньої безпеки та структури військової розвідки за їхніми функціями й дослідити взаємодію цивільного та військового вимірів безпеки. Фактологічною основою системного аналізу слугувала монографія В. С. Сідака (Sidak, 1998).

За допомогою ретроспективного методу оцінено роль етапу 1917-1918 років у загальній траєкторії становлення національних спеціальних служб. Проаналізовано наслідки організаційних рішень доби Центральної Ради, що дало змогу встановити значення розвідувального відділу Генерального штабу як першого зразка державної військової розвідки, визначити, які з цих рішень були відтворені на пізніших етапах, та оцінити стійкість засад, закладених у цей період. Фактологічний матеріал для ретроспективної оцінки запозичено з оглядової праці О. Скрипника (Skrypnyk, 2020), присвяченої тривалому періоду історії української розвідки. Біографічний метод застосовано для з'ясування ролі провідних постатей у формуванні безпекових структур доби Центральної Ради – В. В. Колосовського та М. О. Красовського. Аналіз охоплював дані про місце народження, фахову підготовку, попередній службовий досвід і функції, виконувані в державному апараті УНР, що дало змогу розкрити кадровий вимір становлення спеціальних служб і визначити роль зазначених осіб у формуванні розвідувального відділу Генерального штабу та органів внутрішньої безпеки столиці. Джерелом біографічних даних слугувала колективна праця, присвячена керівникам української зовнішньої розвідки (Khomenko *et al.*, 2011). Комплексне застосування зазначених методів забезпечило реконструкцію процесу інституціоналізації органів безпеки й розвідки УНР доби Центральної Ради та обґрунтування висновків щодо системного характеру їхньої неефективності.

Результати

Передумови та причини створення органів безпеки й розвідки УНР. Розпад Російської імперії внаслідок Лютневої революції навесні 1917 року спричинив відцентрові процеси на всій території колишньої держави. Зречення імператора Миколи II та передання влади Тимчасовому уряду створили вакуум влади, який почали заповнювати національно-визвольні, соціалістичні та анархістські рухи (Beevor, 2022). В Україні цей процес очолила Українська Центральна Рада (УЦР), утворена 17 березня 1917 року в Києві (Yekelchuk, 2020). На початковому етапі (до проголошення I Універсалу 23 червня 1917 року) Центральна Рада виконувала роль національно-культурного та координаційного центру, об'єднуючи представників українських політичних партій, наукових, освітніх, кооперативних, студентських і військових організацій під головуванням М. С. Грушевського.

Ранній етап українського державотворення характеризувався романтизацією революційних перетворень. Серед керівництва Центральної Ради переважали соціалістичні та пацифістські погляди. Частина української політичної еліти, зокрема В. К. Винниченко та М. С. Грушевський, орієнтувалась на співіснування

в межах демократичної федеративної Росії (Wilson, 2022). Це стратегічне бачення зумовило зменшену увагу до створення регулярних збройних сил і спеціальних служб. Відсутність національних структур безпеки, розвідки й контррозвідки позбавляла Центральну Раду інформації про загрози, що формувалися на зовнішньополітичній арені та всередині країни. Діяльність російських державних, військових і революційних структур на території України не припинялася.

Першим викликом, що змусив українське керівництво вдатися до створення ситуативних безпекових органів, став Корніловський заколот 1917 року. Щоб запобігти спробі російського генерала Л. Г. Корнілова встановити військову диктатуру, 28 серпня 1917 року на спільному засіданні Рад робітничих і солдатських депутатів Києва з ініціативи Української Центральної Ради при Генеральному секретаріаті було створено Особливий комітет охорони революції. До складу цього органу увійшли командувач Київського військового округу К. М. Оберучев, начальник міліції, міський голова, голови Рад робітничих і солдатських депутатів, а також представники провідних політичних партій. Головним завданням комітету визначено організацію боротьби проти Корніловського руху. За період своєї діяльності комітет організував оборону Києва, залучивши підрозділи міліції, козаків, юнкерів та бойові дружини, усунув з посад кількох військових і державних посадовців, запідозрених у симпатіях до Л. Г. Корнілова, та заклав газету «Кієвлянин». Ефективність органу обмежувалась опором К. М. Оберучева, який ігнорував постанови Української Центральної Ради. Після придушення Корніловського заколоту, відповідно до постанови Тимчасового уряду, комітет припинив діяльність 2 вересня 1917 року. Особливий комітет охорони революції став першим практичним досвідом координації адміністративних і примусових заходів для протидії загрозам державному ладу в період Української революції. Його недостатня ефективність спонукала до пошуку нових організаційних форм. Уже 31 серпня 1917 року голова Українського генерального військового комітету С.В. Петлюра надіслав Генеральному секретаріату лист під грифом «таємно», в якому запропонував створити при Генеральному секретаріаті крайовий орган для рішучої боротьби з контрреволюцією на території України (Sidak, 1998). Особливістю проєкту була пропозиція включити до складу органу представників не лише офіційних установ, а й громадських об'єднань, тоді як структури, що контролювали транспорт, шляхи сполучення та засоби зв'язку, мали стати колективними членами. Керівником органу передбачалося призначити голову Генерального секретаріату або одного з генеральних секретарів, що діяв би за дорученням уряду; передбачалося, що під його керівництвом працюватимуть інформаційна, військова та слідча комісії. Ідею крайового органу Петлюри тоді не було реалізовано, оскільки українські політики розглядали подібні структури як тимчасові.

Власну підпільну мережу мав і Білий рух: восени 1917 року на території України діяла підпільна організація «Азбука», очолювана В. В. Шульгіним, яка збирала політичну розвідувальну інформацію для командування білогвардійських сил (Hlibischuk *et al.*, 2022).

Проте головним чинником, що породив потребу в постійних спеціальних службах, стала агресія більшовицької Росії. Після збройного перевороту в Петрограді наприкінці жовтня (за старим стилем) 1917 року та повалення Тимчасового уряду військово-політична ситуація докорінно змінилася. Рада Народних Комісарів розгорнула проти Української Народної Республіки, проголошеної III Універсалом Universal of the Ukrainian Central Council (1917) 7 (20) листопада 1917 року, спочатку приховану, а згодом відкриту неоголошену військову агресію. Цю війну супроводжували підризна діяльність більшовицьких агентів і агітаторів у тилу українських військ, спровоковані збройні заколоти – найгучнішими серед яких стали більшовицькі повстання в Києві в листопаді 1917 року та на заводі «Арсенал» у січні 1918 року – а також акти саботажу, спрямовані проти транспортної інфраструктури.

Щоб надати агресії вигляду внутрішнього конфлікту, більшовики проголосили маріонетковий радянський уряд у Харкові. У відповідь на петроградський переворот Українська Центральна Рада засудила його та в ніч на 7-8 листопада 1917 року на закритому спільному засіданні Малої Ради з представниками революційних організацій утворила Крайовий комітет охорони революції в Україні для вирішення питань військової оборони й державної безпеки. Головою комітету було обрано М. В. Порша. Орган не досяг поставлених цілей і виявився неспроможним встановити контроль навіть у межах Києва, де його розпорядження ігнорувало командування Київського військового округу; унаслідок цього Мала Рада невдовзі ухвалила рішення про його розпуск, а його функції передано Генеральному секретаріату. Потреба Української Народної Республіки у власних спеціальних службах доби Центральної Ради була зумовлена самою природою державного суверенітету. Без системи упереджувального збору відомостей про наміри супротивника, механізмів запобігання саботажу, захисту державної таємниці та нейтралізації ворожої агентури збереження незалежності було суттєво ускладнене. Усвідомлення того, що національна безпека не може ґрунтуватися лише на політичних деклараціях, Універсалах і нормах міжнародного права, спонукало український уряд наприкінці 1917 – на початку 1918 року розпочати процес інституціоналізації органів розвідки й контррозвідки – процес, що супроводжувався помилками та політичними суперечностями (Sidak, 1998). Отже, невдалий досвід Крайового комітету охорони революції в Україні продемонстрував, що ситуативні органи, утворені на засадах політичного представництва, неспроможні виконувати функції державної безпеки; унаслідок цього створення повноцінних спеціальних служб набуло характеру невідкладного державотворчого завдання для Української Народної Республіки.

Створення та організаційні засади органів безпеки й розвідки Української Народної Республіки. Процес формування перших органів розвідки й контррозвідки Української Народної Республіки доби Центральної Ради не був заздалегідь спланованим. Він здійснювався в умовах постійного політичного тиску, ідеологічних суперечок, нестабільності та фактичного стану війни з радянською Росією.

Інституціоналізація безпекової системи розвивалась за двома паралельними траєкторіями: через структури Генерального секретаріату внутрішніх справ, покликані забезпечувати внутрішню безпеку й контррозвідку, та через розвиток військової розвідки в межах Генерального секретаріату військових справ,

згодом Міністерства військових справ (Sidak, 1998). Результуюча організаційна структура безпекового сектору Української Народної Республіки, що склалася до квітня 1918 року та поєднувала обидві траєкторії за відсутності єдиного координувального органу, узагальнена на схемі (Рис. 1).

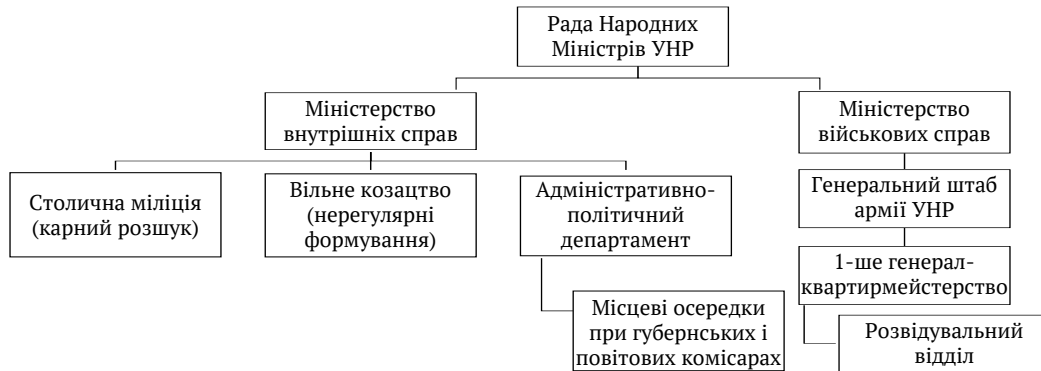

Рисунок 1. Організаційна структура безпекового сектору Української Народної Республіки станом на квітень 1918 року

Джерело: складено авторами на основі V.S. Sidak (1998), P. Hai-Nyzhnyk (2021)

Перші спроби налагодити контррозвідку та політичний захист республіки розпочалися зі створення в межах Генерального секретаріату внутрішніх справ спеціалізованого підрозділу – Адміністративно-політичного департаменту (АПД), згодом підвищеного до рівня департаменту. Цей орган було створено на виконання постанови Комітету Української Центральної Ради від 15 червня 1917 року «Про організацію Генерального секретаріату». У січні 1918 року, з проголошенням незалежності Української Народної Республіки IV Універсалом, Генеральний секретаріат було реформовано в Раду Народних Міністрів, а Генеральний секретаріат внутрішніх справ – у Міністерство внутрішніх справ, що підвищило статус АПД. Адміністративно-політичний департамент очолював спочатку Л. І. Абрамович (вересень-жовтень 1917), а згодом Ю. Г. Гаєвський (листопад 1917 – квітень 1918) (Sidak, 1998).

На цей департамент та його осередки, прикріплені до губернських і повітових комісарів, які замінили колишніх губернаторів, покладалися контррозвідувальні та охоронні функції: виявлення, запобігання та припинення проявів контрреволюційних і антидержавних рухів на території України; спостереження за елементами, ворожими до української державності, насамперед більшовицькими агітаторами та російськими монархістами, з метою запобігання їхній агітації проти влади та демократичних організацій; ліквідація контрреволюційних закладів на підготовчому етапі; передання зібраних матеріалів судовим органам за наявності доказів антидержавної діяльності (Sidak, 1998). Через відсутність власної української правової бази, оскільки законодавство створювалося з нуля, персонал АПД здійснював контррозвідувальну діяльність, спираючись на нормативну базу поваленого Тимчасового уряду Росії. Про це свідчить циркулярний лист Міністерства внутрішніх справ Української Народної Республіки № 312 від 25 березня 1918 року за підписами міністра внутрішніх справ П. Христюка та директора

АПД Ю. Г. Гаєвського, який зобов'язував губернських і повітових комісарів застосовувати постанову «Про здійснення заходів щодо осіб, які загрожують обороні держави, її внутрішній безпеці та здобутій революцією свободі» від 2 серпня 1917 року, постанову «Про зміни до статей 100 і 101 Кримінального уложення» від 4 серпня 1917 року, постанову «Про відповідальність за образу дипломатичних представників дружніх іноземних держав» від 5 серпня 1917 року та постанову від 6 липня 1917 року (Orders of the Ministry of Post..., 1918).

Застосування цих актів супроводжувалося формальною заміною терміна «Росія» на «Українська Народна Республіка» у відповідних фрагментах тексту, тоді як решта правової конструкції залишалася незмінною, що засвідчувало не лише відсутність готового законодавчого тексту, а й відсутність будь-якого наміру створити оригінальний нормативний акт аналогічного змісту. Перелічені постанови охоплювали адміністративні заходи проти осіб, які загрожували обороні держави, посилену кримінальну відповідальність за зміну державного ладу та порушення територіальної цілісності, а також відповідальність за образу представників іноземних держав – інакше кажучи, вони регулювали переважно каральний, а не процесуальний аспект роботи АПД. Право департаменту проводити дізнання, здійснювати допити, обшуки та арешти на такому нормативному підґрунті не супроводжувалося окремим процесуальним регулюванням – ані порядком санкціонування таких дій, ані строками затримання, ані механізмом оскарження рішень департаменту. Відсутність власного процесуального акта означала, що межі повноважень АПД на практиці визначалися відомчим тлумаченням успадкованих норм, а не законодавчо закріпленою процедурою, що ставило під сумнів правову визначеність усіх заходів, здійснюваних департаментом упродовж усього періоду його діяльності.

Це слугувало ознакою інституційної кризи та перехідного характеру правової системи Української

Народної Республіки (Sidak, 1998). Одним із ключових суб'єктів забезпечення внутрішньої безпеки на місцях у цей період було Вільне козацтво – добровільні збройні нерегулярні формування, що виникли для охорони громадського порядку та захисту від анархії. У повітах Вільне козацтво виконувало функції міліції та охорони, організовуючи патрулювання, виявляючи дезертирів і протидіючи бандитизму (Dudnyk & Dudnyk, 2017). Питання зовнішньої розвідки нерозривно пов'язувалося зі збройними силами від часу утворення Української Народної Республіки в 1917 році, оскільки головна загроза республіці мала військовий характер. Генеральний секретаріат створив Генеральний секретаріат військових справ на чолі з С. В. Петлюрою, який заклав організаційні засади армії та військових інституцій. У листопаді 1917 року Генеральний секретаріат військових справ ухвалив постанову про створення Генерального штабу Української армії та формування регулярної армії. Генеральний штаб очолив генерал Б. Бобровський, його заступниками стали полковники О. В. Сливинський та Е. Кільчевський.

На першому етапі Генеральний штаб не мав спеціалізованого підрозділу військової розвідки. Керівництво Української Народної Республіки тривалий час недовіряло спеціальним службам. Розвиток адміністративних органів ускладнювався ідеологізацією, а досвідчені офіцери не бажали вступати до нової армії (Hai-Nyzhnyk, 2020). Перші практичні кроки до системної організації розвідки пов'язані зі створенням Міністерства військових справ Української Народної Республіки на чолі з полковником О. Т. Жуковським (Kudlay, 2014). Міністр військових справ підтвердив факт проникнення більшовицької розвідки в центральні установи Української Народної Республіки, що вимагало вжиття протидії (Riehle, 2022). Перехід до системної роботи відбувся на початку весни 1918 року. Після укладення Брест-Литовського договору (лютий 1918) та повернення українського уряду й військ до Києва 1 березня 1918 року начальник Генерального штабу армії Української Народної Республіки полковник О. В. Сливинський розпочав реорганізацію військового управління.

Після реорганізації штаб складався з двох генерал-квартирмейстерств: перше здійснювало оперативне керівництво діяльністю армії, друге відповідало за розвиток збройних сил; у межах нової структури було створено підвідділи розвідки та зовнішніх зносин. Цей процес завершився 11 квітня 1918 року, коли на виконання наказу міністра військових справ УНР розвідувальний підвідділ набув статусу відділу в межах першого генерал-квартирмейстерства Генерального штабу армії УНР. Ця структура стала першим державним органом стратегічної та оперативної військової розвідки в історії України з затвердженням штатним розписом і розмежуванням функціональних обов'язків (Sidak, 1998; Hai-Nyzhnyk, 2020). Станом на 19 квітня 1918 року її штат складався з начальника, його помічника, двох штабних старшин для особливих доручень, двох перекладачів та одного урядовця. Загальне керівництво роботою відділу здійснював його начальник полковник В. Колосовський, який координував діяльність із міністром військових справ та

Генеральним штабом. Помічник начальника відповідав за організацію та керівництво агентурною розвідкою, зокрема вербування агентів, постановку завдань і збір даних уздовж лінії фронту. Штабні старшини для особливих доручень проводили допити полонених червоноармійців та перевірку цивільних осіб і біженців, що прибували з території Російської СФРР, виявляючи ворожих агентів і збираючи дані про розташування російських військ; вони також підтримували контакти з контррозвідувальними підрозділами для обміну розвідувальною інформацією. Урядовці та перекладачі здійснювали переклад захоплених ворожих документів, іноземної преси та агентурних донесень, зокрема з німецької та російської мов (Sidak, 1998). Джерела фінансування розвідувальних і контррозвідувальних структур Центральної Ради залежали від надходжень до державного бюджету, який в умовах економічної кризи та війни був практично порожнім. Це обмежувало можливості агентурної розвідки за кордоном порівняно з періодом Гетьманату і змушувало розвідників покладатися передусім на патріотизм агентів та на фронтову тактичну розвідку.

Керівництво та кадрове забезпечення перших українських спеціальних служб. Формування професійного та лояльного кадрового ядра українських спеціальних служб доби Центральної Ради стало однією з проблем революційної доби. Українська влада зіткнулася з дилемою. З одного боку, соціалістичні лідери з підозрою ставилися до фахових офіцерів колишньої імперської розвідки та поліції, вважаючи їх носіями монархічних поглядів і потенційними контрреволюціонерами. З іншого боку, партійні активісти, студенти та лояльна до УНР інтелігенція не мали досвіду оперативної роботи, ведення зовнішнього спостереження, вербування агентів чи аналітичного опрацювання розвідувальних даних (Holubko, 1997). Ставлення керівництва до фахових офіцерів схарактеризував політичний діяч доби Української Центральної Ради Д. Дорошенко (Doroshenko, 1969), який зазначав, що Генеральний секретар військових справ С. В. Петлюра оточував себе молодими прапорщиками, матросами, писарями та військовими урядовцями, а його оточення ставилося до досвідчених офіцерів з недовірою, навіть якщо ці офіцери були етнічними українцями. Стан Головного штабу описав військовий діяч М. В. Омелянович-Павленко (Omelianovych-Pavlenko, 2007), який зазначав строкатий склад його персоналу: поряд зі старшими офіцерами високої службової кваліфікації в штаті перебували військовики без досвіду штабної служби, що знижувало ефективність роботи установи в період, коли основи військової справи в Україні закладалися вперше.

Попри ці труднощі, до роботи в урядових структурах УНР вдалося залучити кількох фахівців, які стояли біля витоків українських спеціальних служб і заклали основи їхньої професійної діяльності. Організатором і першим начальником розвідувального відділу Генерального штабу армії УНР став підполковник, згодом полковник, В. В. Колосовський (1884-1944). Він народився в Києві, був кадровим офіцером Російської імперської армії, мав бойовий і штабний досвід участі в Першій світовій війні. В. В. Колосовський служив помічником начальника оперативного відділення штабу

Південно-Західного фронту, де вивчав методи планування військових операцій і опрацювання розвідувальних відомостей. Після проголошення Української Народної Республіки він підтримав ідею незалежної України та був залучений до створення української армії. В. В. Колосовському належить заслуга структурування розвідувальної діяльності Генерального штабу УНР в умовах березня-квітня 1918 року. Під його керівництвом в Україні розпочалося аналітичне опрацювання розвідувальної інформації. Відбулося розмежування функцій фронтової (військової) розвідки та військової дипломатії, тобто інституту військових аташе. В.В. Колосовський розробив плани створення закордонних резидентур, покликаних поєднувати таємний збір інформації з діями політичного та пропагандистського впливу в інтересах УНР. Він зберіг посаду після падіння Центральної Ради та приходу до влади гетьмана П. П. Скоропадського (Khomenko *et al.*, 2011).

Для розвитку внутрішньої безпеки уряд УНР залучив детектива й слідчого М. О. Красовського (1871-1938). Українська Центральна Рада, зваживши на його професіоналізм і відданість ідеї національної державності, у березні 1917 року призначила М. О. Красовського комісаром карного розшуку міліції міста

Києва. Він очолював київський карний розшук до червня 1918 року, водночас допомагаючи урядові у формуванні контррозвідувальних засад безпеки в столиці та протидії злочинним угрупованням і більшовицькому підпіллю (Skrypnyk, 2020). Набір рядового складу для розвідувальних і безпекових підрозділів здійснювався серед досвідчених добровольців, які перейшли до української армії з фронтів Першої світової війни, а також студентської молоді, зокрема юнкерів 1-ї Української військової школи ім. Б. Хмельницького та Студентського куреня (Holubko, 1997).

Діяльність українських спеціальних служб у період 1917 – першої половини 1918 року відзначалася динамічністю. Вона поєднувала військові форми здобуття інформації на фронтах для забезпечення боєздатності армії з протидією більшовицькому проникненню та підривній діяльності в тилу. На тактичному й оперативному рівнях, в умовах бойових зіткнень з більшовицькими загонами, командування армії УНР спиралося на систему органів армійської розвідки, що відповідала загальним принципам поділу розвідки на стратегічну, оперативну й тактичну (Muravska, 2022). Військові статuti й практика передбачали формування спеціальних підрозділів (Таблиця 1).

Таблиця 1. Типологія підрозділів армійської розвідки армії УНР (1917-1918 рр.)

Тип підрозділу	Чисельність	Позиція/відстань	Основні завдання
Розвідувальний загін	до 100 осіб	в авангарді головних сил, 6-15 км попереду	виявлення передових позицій противника, запобігання засідкам
Розвідувальний дозор	5-10 осіб	висилається від головних сил або розвідувального загону	спостереження за флангами, вивчення місцевості, візуальний контакт з противником
Пікет	2-3 особи	стаціонарний пост на ключових осях та межах	візуальне спостереження, попередження про переміщення ворожих формувань
Розвідувально-диверсійна група	3-10 осіб	у тилу противника	розвідувальна та диверсійна діяльність

Джерело: складено авторами на основі V. Holubko (1997)

Центральна Рада також застосовувала новітні на той час технології. 3 грудня 1917 року розпочалося формування 1-го Українського авіаційного загону. Авіація Української Народної Республіки (УНР) залучалася до повітряної розвідки, спостереження за пересуванням більшовицьких військ уздовж залізничних магістралей та скидання пропагандистських листівок (Holubko, 1997). Відділ першого генерал-квартирмейстерства під керівництвом В. В. Колосовського відповідав за збір відомостей про розташування більшовицьких сил на Дону, Кубані та в радянській Росії. Увагу приділяли й намірам Румунії на південно-західних кордонах, зокрема щодо Північної Буковини та Бессарабії (Hai-Nyzhnyk, 2021). Правові та організаційні засади легальної розвідки закладено Українським генеральним штабом навесні 1918 року через мережу військових аташе (Grawe, 2025). Для військових агентів, що працювали при посольствах УНР, розроблено спеціальний комплекс інструкцій, за якими їм належало підтримувати дипломатичні контакти й таємно збирати відомості про військові бюджети, нові озброєння, картографічні видання та загальний стан іноземних армій, а також аналітичні оцінки цих матеріалів (Khomenko *et al.*, 2011). При відділі першого генерал-квартирмейстерства встановлено

радіостанцію, яка працювала як на прийом, так і на передавання сигналів. Отримана інформація аналізувалась і щоденно оформлювалась у розвідувальні зведення для військового командування. Відділ прагнув обмінюватися інформацією з розвідками Австро-Угорщини та Німеччини, проте рівноправної співпраці досягти не вдалося. Серед постійних проблем відділу були брак досвідчених фахівців і незадовільне матеріальне забезпечення, що спонукало В. В. Колосовського порушувати питання про розширення штату. Контррозвідувальну функцію було покладено на Адміністративно-політичний департамент Міністерства внутрішніх справ та столичну міліцію на чолі з М. О. Красовським. Основні контррозвідувальні зусилля були спрямовані проти більшовицьких осередків, які провадили антиурядову агітацію, підбурювали до страйків і збройних заколотів. Агенти департаменту й міліції спостерігали за підозрілими особами, розслідували антиурядову пропаганду в пресі, що впливала на українські військові частини, проводили обшуки конспіративних квартир та здійснювали арешти організаторів більшовицького підпілля у взаємодії з лояльними частинами київського гарнізону (Hai-Nyzhnyk, 2021). Отже, контррозвідувальна діяльність Адміністративно-політичного департаменту була спрямована переважно на вже

виявлені підпільні осередки, а не на превентивне виявлення загроз до їхнього організаційного оформлення, що обмежувало здатність департаменту впливати на перебіг подій до виникнення кризової ситуації.

Оперативні результати та діяльність органів безпеки й розвідки Української Центральної Ради. Аналіз ефективності спеціальних служб доби Центральної Ради дає неоднозначну картину. З одного боку, він демонструє здатність результативно діяти в кризовій ситуації. Натомість він же виявляє інституційну слабкість, партійно-політичну упередженість і відсутність системного підходу, що зрештою призвели до падіння уряду УНР. Першим досягненням, забезпеченим спільними діями розвідки, правоохоронних органів і лояльних військових частин Центральної Ради, стало упередження більшовицьких збройних повстань у Києві наприкінці 1917 року. Місцеві більшовики готували збройне захоплення влади в столиці та ліквідацію Центральної Ради. Українська сторона отримала попереджувальну розвідувальну інформацію про підготовку повстання, і 30 листопада 1917 року урядові сили роззброїли й вислали з України ті більшовицькі частини київського гарнізону, які готували заколот. Ця операція тимчасово зірвала плани внутрішнього захоплення влади й прискорила перехід більшовиків до відкритої зовнішньої агресії. Під час відкритого наступу російських військ під командуванням М. О. Муравйова в січні 1918 року більшовики спровокували збройне повстання на київському заводі «Арсенал». Своєчасне виявлення повстанського осередку дало змогу силам УНР, зокрема Гайдамацькому кошу Слобідської України під командуванням С. В. Петлюри та Січовим стрільцям під командуванням Є. М. Коновальця, локалізувати повстанців і після вуличних боїв придушити повстання 4 лютого 1918 року. Це вберегло столицю від внутрішнього краху, проте відволікло резерви з фронту (Holubko, 1997).

Наприкінці січня 1918 року відбувся бій під Крутами. Відсутність у командування УНР точних оперативних розвідувальних даних щодо напрямку головного удару – наступ М. О. Муравйова очікувався з полтавського напрямку, а не з бахмацького – призвело до того, що невеликий український загін, чисельністю, за тогочасними оцінками, близько 500–600 вояків, переважно юнкерів 1-ї Української військової школи ім. Б. Хмельницького та добровольців Студентського куреня, зіткнувся з кількатисячним більшовицьким угрупованням поблизу Крут. Попри несприятливі умови, українські частини організували оборону, завдали втрат наступальним силам і затримали їхній похід на Київ на кілька днів. Це дало уряду УНР час, необхідний для завершення переговорів і підписання Брест-Литовського договору з державами Четверного союзу.

Фіаско, що засвідчило дисфункційність правоохоронної та безпекової системи уряду Центральної Ради, становила справа банкіра А. Доброго. У ніч з 24 на 25 квітня 1918 року, коли німецькі та австро-угорські війська вже перебували в Україні, у Києві було таємно викрадено директора київського відділення Російського банку зовнішньої торгівлі А. Доброго (Luschnat-Ziegler, 2024). Цей фінансист входив до складу фінансової комісії, що вела переговори щодо

торговельної угоди між УНР та Німеччиною, і мав тісні контакти з німецьким окупаційним командуванням у питаннях фінансів та вивезення продовольства. Викрадачі вивезли банкіра автомобілем до Харкова. Унаслідок розслідування, до якого залучалися німецькі спеціальні служби, було встановлено причетність до організації викрадення високопосадовців УНР: міністра внутрішніх справ М. С. Ткаченка, якому підпорядковувався Адміністративно-політичний департамент; голови уряду В. О. Голубовича; та міністра військових справ О. Т. Жуковського, причому директор Адміністративно-політичного департаменту Ю. Г. Гаєвський фактично виступав організатором операції (Skrypnyk, 2020). Використання адміністративного апарату керівництва безпекового блоку, підпорядкованих агентів і транспорту спеціальних служб для викрадення спричинило міжнародний скандал. Німецьке військове командування скористалося цим злочином як приводом для збройного втручання у внутрішні справи УНР (Gerwarth, 2020). 28 квітня 1918 року під час засідання Центральної Ради німецькі солдати заарештували причетних до справи урядовців та провели обшук залу засідань; згодом справу передано німецькому військово-польовому суду, який засудив голову уряду В. О. Голубовича та міністра військових справ О. Т. Жуковського до двох років ув'язнення, а інших учасників – до одного року (Skrypnyk, 2020). У ніч з 29 на 30 квітня 1918 року за підтримки німецького командування та консервативних кіл відбувся державний переворот: Хліборобський конгрес, що об'єднав делегатів кількох губерній, висловився за встановлення Гетьманату, і П. П. Скоропадського було проголошено гетьманом, що відкрило шлях до утворення Української Держави (Holubko, 1997).

Аналіз діяльності органів безпеки, військової розвідки та політичної контррозвідки доби Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918) дає змогу зробити низку висновків щодо принципів державотворення. Першим успіхом стала здатність до інституціоналізації в кризових умовах. Попри розвал фронту Першої світової війни та брак підготовлених кадрів, українське військове керівництво завдяки зусиллям О. В. Сливинського та В. В. Колосовського спромоглося закласти нормативні, структурні й організаційні засади військової розвідки в межах Генерального штабу армії УНР, перетворивши збір військової інформації зі стихійної діяльності на системний державний процес (Khomenko *et al.*, 2011). Другим досягненням стала опора на фахових практиків: залучення спеціалістів до правоохоронної системи, зокрема слідчого М. О. Красовського, довело життєздатність опори на осіб, які ставили закон і національні інтереси вище партійно-політичної доцільності (Skrypnyk, 2020).

Попри перелічені досягнення, зафіксовано і низку прорахунків. Першим прорахунком стала недооцінка воєнної загрози та втрата часу. Переважання соціалістичних поглядів у керівництві Центральної Ради, зокрема переконання в непотрібності регулярної армії, призвело до того, що держава на момент збройного вторгнення не мала повноцінних спеціальних служб і збройних сил. Уряд покладався на ситуативні комітети та неорганізовані міліційні загони,

витрачаючи марно час, потрібний для створення системи безпеки (Holubko, 1997). Другим прорахунком стала партійно-політична упередженість спеціальних служб. Безпекові сили, міліція та підрозділи Міністерства внутрішніх справ розглядалися частиною урядовців як партійний ресурс для вирішення внутрішніх конфліктів, що зумовило залучення спеціальних служб до протиправних дій міністрів у справі А. Доброго в квітні 1918 року, дискредитувало державу і прискорило припинення повноважень уряду (Skrypnyk, 2020).

Досвід доби Української Центральної Ради 1917-1918 років демонструє, що державний суверенітет неможливо зберегти лише за допомогою політичних декларацій, видання Універсалів чи апеляцій до міжнародного права за відсутності інституційно самостійного фахового апарату розвідки й контррозвідки. Перший урок стосується ризиків недооцінки загроз: зволікання з фінансуванням, переозброєнням і створенням фахових спеціальних служб, зумовлене орієнтацією на мирне співіснування, призводить до проникнення ворожої агентури в державний апарат, зриву мобілізаційних планів і воєнних поразок; тому розвідку слід вибудовувати заздалегідь, з урахуванням несприятливих сценаріїв. Другий урок стосується деполітизації безпекового сектору: використання органів безпеки, органів внутрішніх справ, розвідки та контррозвідки у внутрішньополітичній чи корупційній боротьбі еліт руйнує довіру до інституцій і призводить до втрати державної суб'єктності; відповідно, спеціальні служби мають діяти на засадах закону й національних інтересів, а не інтересів правлячих партій. Третій урок стосується ефективності превентивної контррозвідки: досвід зриву більшовицьких повстань у Києві наприкінці 1917 року засвідчує результативність упереджувальних оперативних дій, коли ворожа агентура нейтралізується до переходу до відкритого збройного наступу. Історичний досвід діяльності Української Центральної Ради демонструє, що фахові, технологічно оснащені та політично нейтральні спеціальні служби є необхідною умовою обороноздатності та стійкості української держави перед обличчям зовнішньої агресії.

Обговорення

Проведене дослідження засвідчило, що інституційне становлення безпекового сектору Української Народної Республіки доби Центральної Ради відбувалося як низка вимушених імпровізаційних елементів, за яких задекларована організаційна структура випереджала фактичну оперативну спроможність. Зіставлення цього висновку з працями зарубіжних дослідників, що вивчають розвідку й контррозвідку доби Світової війни та повоєнного переустрою Центрально-Східної Європи, дало змогу окреслити, якою мірою виявлені закономірності є специфічними для українського випадку, а якою – відтворюють ширші регіональні тенденції.

Аналіз отриманих даних показав, що безпековий сектор УНР доби Центральної Ради породжував поодинокі примусові дії, а єдина задокументована операція ранніх підпільних структур завершилася саморозкриттям їхніх організаторів: Комітет спасіння України мав намір нейтралізувати близько двадцяти

семи осіб, причетних до співпраці з німецьким командуванням, проте затримав лише банкіра А. Доброго, не зумів його утримати, тоді як німецька розвідка швидко встановила причетність керівництва Ради й звільнила викраденого. Цей результат піддається тій самій перевірці, яку А. Bielenberg & J. Borghonovo (2023) застосували щодо британської розвідки, зіставляючи складений нею чорний список підозрюваних із фактичними даними про арешти та командний склад Ірландської республіканської армії. Дані, отримані в цьому дослідженні, збігаються з їхнім висновком у тому, що сама лише задекларована організаційна структура не гарантує ефективності, проте розходяться щодо характеру розриву: британські обмеження виявлялися в межах уже функціонуючого апарату, що спирався на допити полонених та аналіз захоплених документів, тоді як українські структури не мали порівнянного документально-аналітичного підґрунтя, тому їхня невдача мала доінституційний характер. Відповідно, неспроможність українського сектору мала системний характер і не може бути пояснена браком окремих успішних операцій.

Проведене дослідження виявило, що українські структури не мали організаційної автономії: принципи їхньої побудови та частина потрібної розвідувальної інформації надходили ззовні, а не продукувалися власним апаратом. Цей результат корелює з висновком В. Kántás (2022), який реконструював нереалізовані баварсько-австро-угорські переговори щодо створення антиантантівського угруповання «Білого Інтернаціоналу» і показав, що безпекові проекти держав-наступниць визначалися пошуком зовнішніх союзників і залежали від чинників, які перебували поза контролем їхніх урядів. Зовнішня зумовленість безпекової політики була спільною рисою держав-наступниць; однак український випадок вирізнявся глибиною цієї залежності: угорський проект залишався спробою союзу між уже наявними збройними силами, тоді як безпековий сектор УНР запозичував самі організаційні принципи, звужуючи тим самим простір для вироблення власних рішень.

Дослідження пов'язало неповну інституційну консолідацію українського сектору з двома обставинами – нетривалістю самої державності та непослідовністю керівництва в розбудові примусового апарату. Угорський випадок, описаний В. Revesz (2020), дає контрольну точку для цього висновку. Тамтешні спецслужби, попри потрясіння революцій 1918-1919 років і розпад Австро-Угорщини, склалися в стійку систему з розподілом завдань між поліцією, підвідомчою Міністерству внутрішніх справ, військовою розвідкою й контррозвідкою під егідою Міністерства оборони та жандармерією, підпорядкованою обом відомствам, і ця структура проіснувала до 1945 року. В. Revesz пов'язав реорганізацію таких служб передусім із зовнішніми історико-політичними потрясіннями: апарат трансформувався слідом за державою, у межах якої він функціонував. З цієї залежності випливає пояснення і для українського результату. Початкова обставина – розпад імперії – була спільною для обох випадків, а отже, розбіжність результатів не можна звести до різних вихідних умов. Подальші траєкторії обох держав

виявилися протилежними. Угорщина пройшла фазу розбудови, у межах якої компетенції розмежовувалися й консолідувалися впродовж десятиліть, тоді як УНР такої фази не отримала, оскільки держава, у межах якої мав стабілізуватися апарат, не проіснувала достатньо довго. До цієї відмінності додавалися дві обставини, відсутні в угорському випадку. Перша – нерішучість самих еліт щодо майбутнього держави: українське керівництво розбудовувало служби без усталеного бачення майбутнього ладу й перспектив республіки, тоді як угорська державність, попри потрясіння, зберігала спадкоємність, необхідну для консолідації апарату. Друга – наявність агресивного сусіда: формування безпекового сектору відбувалося під безпосереднім воєнним тиском радянської Росії, що унеможливило відкладення оборонних завдань заради системної інституціоналізації. До цих зовнішніх чинників додався внутрішній: якщо в Угорщині трансформація служб диктувалася переважно ззовні, то в УНР зовнішній тиск посилювався хитанням керівництва щодо самої доцільності примусового апарату, унаслідок чого наявний час і ресурси витрачалися на непослідовну розбудову служб.

Висновок дослідження щодо ідеологічних і кадрових підвалин нестабільності перевірено на даних М. Војсун (2021) про суспільне середовище доби. За спостереженнями автора, нова національна свідомість охоплювала ще меншість міського населення, а міста, занурені в російськомовний культурний простір, зберігали недовіру до Ради. Ці дані узгоджуються з установленою в дослідженні вузькістю соціальної бази безпекового апарату й водночас пояснюють її причину: брак підтримки був зумовлений реальним станом суспільства, у якому національно орієнтований апарат не мав достатньої аудиторії для набору кадрів і підтримки. Участь добровольчих формувань не усувала цю прогалину, а поглиблювала її: Вільне козацтво, покликане підтримувати порядок, у низці місцевостей ухилялося від розслідувань, а подеколи й саме порушувало закон, унаслідок чого структура, покликана компенсувати слабкість регулярних органів, відтворювала їхню ненадійність. Отже, це зіставлення водночас підтверджує висновок дослідження і пояснює його причину: апарат консолідувався там, де спирався на наявну бюрократію, і був настійким не випадково, а через саму структуру, коли спирався на різноманітне керівництво й добровольчі формування в суспільстві з обмеженою національною підтримкою.

Варто окремо сказати про апарат супротивника, з яким боровся український безпековий сектор. А. Сукало (2021) реконструював радянську політичну поліцію в західних республіках, зокрема в Україні, як службу, що свідомо комплектувалася місцевими кадрами й адаптовувалася московським центром до місцевих умов. Контроль центру над республіканськими підрозділами виявився слабшим, ніж припускала попередня історіографія. Опора на місцеві кадрові ресурси була рисою, спільною з тим, що встановлено для українського сектору, проте результат виявився протилежним. Радянська сторона вибудувала централізовану інституцію, тоді як, як показує це дослідження, українські структури залишалися фрагментованими. Порівняння по-

казує, що визначальним чинником була не кадрова структура, а механізм, що поєднував персонал: партійна дисципліна й підпорядкування центру в радянському випадку проти опори на громадянську ініціативу, що зберігала автономію й знижувала керованість в українському випадку. Це дає підстави уточнити висновки дослідження: не спосіб набору кадрів, а брак централізації та стійкого підпорядкування єдиному центру зробили український апарат неефективним. Ця відмінність стає ще виразнішою у світлі усталеного авторського висновку про обмеженість контролю Москви над республіками: навіть менш жорстко керований радянський апарат зберігав узгодженість, якої бракувало українським структурам.

Служби, вільні від обмежень, установлених для УНР, теж протистояли радянському апарату. S. Masu-paga (2017) показав, що японська військова розвідка з її ресурсами й розвиненими інституціями, діючи спільно з естонською та німецькою службами проти СРСР у Балтійському регіоні та Фінляндії, зазнала невдачі й не вплинула на міжнародну ситуацію кінця 1930-х років. Тут брак ресурсів, кадрів і централізації не був чинником, проте результат виявився негативним. Це показує, що поразка залежала не лише від внутрішніх обмежень, а й від характеристик супротивника. Це не скасовує висновку дослідження щодо ролі внутрішнього чинника. Радянський апарат протистояв державам із різним інституційним устроєм у регіоні, і результати цього протистояння були різними: Польща, яка мала апарат для отримання й використання розвідувальної інформації, утримала свої позиції в зіткненнях із тим самим супротивником, тоді як УНР, яка не мала такої структури, – ні. Результати відрізнялися, хоча супротивник в обох випадках був однаковим, а це означає, що різниця зумовлена станом внутрішньої організації, а не лише зовнішнім тиском. Дані автора не підтверджують спрощеного пояснення: радянська перевага була серед причин поразки, проте не вичерпувала їх, оскільки інституційно впорядкований апарат давав інший результат за тих самих зовнішніх умов.

Спільна закономірність виявляється при зіставленні цього дослідження з висновками міжнародної науки. Держави-наступниці, що організували свій безпековий сектор у розмежовану й фінансовану відомчу систему, зберігали його інституційну спадкоємність. Натомість різноманітне керівництво, добровольчі формування та зовнішні джерела розвідувальної інформації не давали результату. Отримані дані підтвердили системний характер слабкості органів безпеки й розвідки УНР доби Центральної Ради, зумовленої ідеологічними, кадровими, фінансовими та організаційними обмеженнями революційної доби. Особливістю української ситуації було те, що державотворення та оборона відбувалися одночасно, що обмежувало можливості системного розвитку служб. Досвід інших держав регіону дав змогу відмежувати обмеження, властиві саме українській організації, від труднощів, спільних для повоєнного переустрою Центрально-Східної Європи, та виокремити організаційну умову, наявність якої забезпечувала інституційну цілісність апарату.

Висновки

Проведене дослідження виявило закономірності інституційного становлення безпекового сектору УНР доби Центральної Ради та визначило чинники, що обмежували його функціональну спроможність. Показано, що формування органів розвідки й контррозвідки мало реактивний характер, під впливом зовнішньої агресії та внутрішніх заколотів. Інституціоналізація відбувалася за двома паралельними напрямками: через Адміністративно-політичний департамент Міністерства внутрішніх справ у сфері внутрішньої безпеки й контррозвідки та через розвідувальний відділ Генерального штабу у сфері військової розвідки, який набув унормованого статусу в квітні 1918 року і став першим українським державним органом стратегічної та оперативної військової розвідки. Цьому передували етап ситуативних структур – Особливого комітету охорони революції та Крайового комітету охорони революції, – які виявилися неспроможними встановити контроль навіть у столиці й засвідчили вичерпаність тимчасових форм реагування.

Виявлено, що спроможність цих структур визначалася сукупністю обмежень, притаманних революційній добі. Орієнтація соціалістичного керівництва на мирне співіснування в межах федеративної Росії відкладала розвиток армії та спеціальних служб; кадровий чинник виявився в суперечності між недовірою до фахових офіцерів імперської школи та браком оперативного досвіду в лояльних активістів – попри це, до розбудови апарату долучилися окремі фахівці, а саме організатор розвідувального відділу В. В. Колосовський і начальник столичного карного розшуку М. О. Красовський, чия діяльність заклала професійні засади служб; фінансовий чинник виявився в залежності від відсутнього державного бюджету, що звужувало можливості зарубіжних агентурних мереж; організаційний чинник полягав у відсутності власної правової бази, що змушувало контррозвідку спиратися на нормативні акти поваленого Тимчасового уряду, та в опорі на нерегулярні добровольчі формування. Аналіз ефективності виявив двоїсту

природу сектору. Він був результативним у кризовий час: упереджувальна розвідка дала змогу роззброїти більшовицькі частини в Києві наприкінці 1917 року, придушити повстання на «Арсеналі» та зупинити наступ поблизу Крут, надавши уряду час на підписання Брест-Литовського миру. Водночас відсутність достовірної оперативної інформації під Крутами та причетність спеціальних служб до міжвидомчої справи банкіра А. Доброго засвідчили інституційну слабкість і політичну упередженість, що сприяли прискоренню падіння уряду.

Отримані результати свідчать, що збереження державного суверенітету в умовах зовнішньої агресії потребує інституційно самостійного, фахового та політично нейтрального апарату розвідки й контррозвідки, сформованого заздалегідь із урахуванням несприятливих сценаріїв. Досвід безпекового сектору доби Центральної Ради показує, що інституційна неспроможність органів розвідки й контррозвідки була не сукупністю випадкових невдач, а закономірним наслідком ідеологічних, кадрових, фінансових та організаційних обмежень, поєднання яких визначило межу обороноздатності УНР. Обмеження дослідження пов'язані з його теоретичним характером і залежністю від опублікованих праць, нормативних актів і мемуарів, що обмежує доступ до первинної оперативної документації, а також з короткочасністю аналізованого періоду. Перспективи подальших досліджень полягають у порівняльному аналізі безпекового сектору доби Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, а також у поглибленому вивченні кадрового складу перших українських спеціальних служб.

Подяки

Немає.

Фінансування

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

Oleksandr Sushko**Postgraduate Student**Interregional Academy of Personnel Management**03039, 2 Frometivska Str., Kyiv, Ukraine**<https://orcid.org/0009-0008-2602-6328>***Ivan Servetskiy***Doctor of Law, Professor**Interregional Academy of Personnel Management**03039, 2 Frometivska Str., Kyiv, Ukraine**<https://orcid.org/0000-0002-5713-8911>*

The establishment of the first security and intelligence organs of the Ukrainian People's Republic: Historical experience and lessons (1917-1918)

Abstract. The importance of this study is due to the need for reconstruction of the process of establishment of national security and intelligence bodies in the course of formation of Ukrainian statehood in 1917-1918. The work was aimed at determining the historical prerequisites, organisational structure, functions and effectiveness of the first special security and intelligence bodies of the Ukrainian People's Republic. The source base comprised published scholarly works, normative acts of the period, and the memoir legacy of participants in the events, processed using historical-genetic, historical-systemic, retrospective, and biographical methods, with the application of critical analysis and cross-referencing of sources. It has been established that the initial attempts to institutionalise the security sector were situational in nature and were implemented through temporary structures – the Special Committee for the Protection of the Revolution and the Regional Committee for the Protection of the Revolution in Ukraine, which were engaged in countering political crises, armed insurrections, and external intervention. The formation of intelligence structures under the General Staff is traced, specifically the establishment of an intelligence sub-unit in March 1918 and its reorganisation into a department of the First Quartermaster General's Office under the leadership of V.V. Kolosovskiy. An analysis of the interaction between Ukrainian services and the intelligence agencies of Germany and Austria-Hungary, which did not acquire a character of parity, has been conducted. The determining factors behind the incapacity of the security organs have been identified. These factors are defined as a lack of professional cadres, insufficient funding, internal political contradictions, and the leadership's distrust of the special services. The dominance of socialist orientations and delays in building security institutions, along with the involvement of the special services in the internal political struggle, particularly in the case of banker A. Dobryi, preceded the armed dissolution of the government in the spring of 1918. It is substantiated that the absence of capable intelligence and counter-intelligence was one of the factors in the fall of the Central Rada. The practical significance of the work lies in the fact that the systematised factual material and the established chronology of the security sector's formation during the period of the Ukrainian People's Republic's establishment can be used for the preparation of synthetic works on the history of national special services

Keywords: army; Bolsheviks; agent network; protection of the revolution; insurrection

Introduction

The capacity of intelligence and counter-intelligence organs to promptly detect, pre-empt, and neutralise internal and external threats is among the factors upon which the preservation of state sovereignty in conditions of external aggression depends. Such a dependence lends

cognitive significance to the historical experience of forming security institutions during periods of state revival, as it allows one to trace the regularities of building the security sector in a state emerging under adverse military-political circumstances. The Ukrainian Revolution of

Received: 29.09.2025, Revised: 18.01.2026, Accepted: 25.02.2026, Published: 02.03.2026

Suggested Citation:

Sushko, O., & Servetskiy, I. (2026). The establishment of the first security and intelligence organs of the Ukrainian People's Republic: Historical experience and lessons (1917-1918). *Foreign Affairs*, 36(1), 128-139. doi: 10.59214/ua.fa/1.2026.128.

*Corresponding author (oleksandrsushko@outlook.com)

1917-1921 is suitable for such an analysis: the security apparatus emerged simultaneously with the disintegration of the imperial administration, an undeclared war on the part of Soviet Russia, and internal political struggle, and these circumstances deprived the government of the time and resources for systematic institutionalisation. The initial segment of this process – the era of the Ukrainian Central Rada – has received uneven coverage. Attention has been drawn primarily to the later stages of state-building, the Hetmanate and Directory periods, or to isolated structures, whereas the organisational framework of the security organs of the Central Rada era, their effectiveness, and the loss of statehood have not yet been correlated within a single reconstruction.

The external conditions of Ukrainian statehood's functioning and its perception by foreign governments are reflected in the study by T. Kovács (2025), based on diplomatic dispatches of the Hungarian Foreign Ministry from the National Archives of Hungary. According to these materials, the question of Ukrainian independence constituted a genuine political interest for the Hungarian side, and Ukraine was considered a potential ally even after the war's end; concurrently, the researcher highlighted the difficulties of obtaining such intelligence, doubts regarding its reliability, and the dependence of forecasts for the region on the stance of neighbouring states, primarily Poland. Another dimension – theoretical conceptions of military intelligence among participants in the liberation struggle – was reconstructed by I. Monolatiy (2025) based on publications of the Ukrainian emigration during the interwar period; intelligence in these texts is treated primarily as an army service of external intelligence, tasked with secretly gathering and analysing information and deploying an agent network on enemy territory, with the Polish and French models serving as exemplars of structural organisation within the General Staff. Both studies delineate the external reference points and theoretical foundations of intelligence but leave the implementation of these conceptions in the concrete institutions of the Central Rada era undisclosed. The normative and administrative foundations of law enforcement and security activities have been elaborated in historical-legal studies. Y.V. Kryvytskyi (2025) demonstrated that the formation of the Central Rada's law enforcement system combined revolutionary expediency, normative inheritance from the Provisional Government, and the search for its own democratic models; his analysis of the people's militia, internal affairs organs, security structures, the Free Cossacks, and border guards led him to the conclusion that the practical implementation of adopted decisions was hampered by a lack of resources, weak coordination between central and local organs, low professional training of cadres, and political instability. The administrative component of these processes was illuminated by O.V. Yatsyno (2024) through an analysis of the actions of public administration bodies regarding army development and attendant difficulties. The aforementioned works are focused on the law enforcement and military-administrative dimensions, owing to which the actual intelligence and counter-intelligence structures remain on their periphery.

Specific security structures and the forms of their activity have been reproduced on a heterogeneous source

base. B. Malynovsky (2024) investigated the network of clandestine armed cells formed in the spring of 1918 to protect the government of the Ukrainian People's Republic (UPR) from attempted overthrow: as the situation of the republic's leadership deteriorated, the Committee for the Salvation of Ukraine in Kyiv and a cell of the "Young Ukraine" society in Zvenyhorodka county emerged at the initiative of leading figures of the socialist parties, with members of the Council of People's Ministers entering the security leadership. The activities of Ukrainian services in exile were reconstructed by M. Kret (2025), who, using documents of Soviet state security organs, reconstructed the structure, functions, operational methods, and personnel policy of the 2nd Department of the General Staff under the leadership of V. Zmiienko, in particular the mechanisms of recruiting agents, communication channels, and methods of conspiracy. The intelligence activities of the State Centre of the UPR in 1926-1936 were characterised by I. Servetsky & O. Sushko (2025), who linked the re-establishment of the special services to Poland's political support and to the role of emigration leaders in deploying an agent network across European states.

The state of scholarly treatment of the topic was summarised by O.S. Lisov (2016) in a historiographical study systematising the most recent contributions to the history of intelligence and counter-intelligence of Ukraine from 1917-1991. A separate, informational dimension of the confrontation was revealed by V. Maraiev (2020): according to his observations, the governments of the UPR and the Ukrainian State failed to establish effective counter-propaganda against Bolshevik agitation, which was hindered by the weakness of the national movement, the spread of socialist ideas, and political instability. The corpus of processed works has laid the factual groundwork for the topic; however, the institutional structure of the security organs has not been correlated therein with the results of specific operations, owing to which it remains unclear how organisational decisions impacted the capacity to counter threats.

Thus, a holistic reconstruction is required of the evolution of the security organs of the Central Rada era as a single system, the connection between their organisational dynamics and the effectiveness of individual actions, and the extent of institutional weakness's influence on the loss of statehood; there is a lack of works in which intelligence, counter-intelligence, and law enforcement organs are examined in their interrelationship, which confirms the topic's relevance to the broader problem of sovereignty's dependence on the institutional capacity of the apparatus. The aim of the research was to elucidate the regularities of the institutional formation of the UPR security sector during the Central Rada era and the factors that determined its functional capacity. The research objectives encompassed outlining the preconditions for the institutionalisation of security structures, tracing the organisational evolution of intelligence and counter-intelligence, and identifying the personnel, financial, and ideological factors that defined the limits of their effectiveness.

Materials and Methods

By its type, the study is theoretical. The research object is defined as the process of establishing the security and

intelligence agencies of the Ukrainian People's Republic during the era of the Central Rada. The research subject comprises the organisational forms, functions, personnel provision, and effectiveness of the security and intelligence structures of the UNR from March 1917 to April 1918. The chronological boundaries of the study encompass the period from March 1917, when the formation of situational security bodies commenced with the establishment of the Ukrainian Central Rada, until the end of April 1918, when the change of power and the proclamation of the Ukrainian State brought the period of intelligence and counter-intelligence development under the Central Rada to a close.

The source base consists of published scholarly studies on the history of Ukrainian state-building, normative acts of the period, and the memoir heritage of participants in the events. The normative component of the source base encompassed the Universals of the Ukrainian Central Rada, in particular the Universal of the Ukrainian Central Council (III) (1917), by which the Ukrainian People's Republic was proclaimed, as well as the administrative documents of central departments, including the circular letter of the Ministry of Internal Affairs of the UNR No. 312 of 25 March 1918 concerning the application of resolutions in the sphere of state security (Orders of the Ministry of Post..., 1918). These documents made it possible to establish the legal basis for the activity of counter-intelligence structures and to trace the normative continuity from the acts of the Provisional Government. The memoir component encompassed the recollections of direct participants in the events – D. Doroshenko (1969), who held the post of provincial commissar during the era of the Central Rada, and the military figure M. Omelianovych-Pavlenko (2007). The testimony of the former was drawn upon to characterise the personnel policy of the General Secretary of Military Affairs and the leadership's attitude towards professional officers; the testimony of the latter was used to assess the state of the personnel of the General Staff. The memoir evidence was processed with due regard for the subjectivity of the authors' assessments and the memoirists' political stances, and its collation with the data from normative documents and scholarly studies made it possible to delimit reliable data from the subjective assessments of contemporaries and to clarify the chronology and circumstances of organisational changes. The material was systematised according to the problem-chronological principle, which reconciles the sequence of events with the logic of the organisational development of the security apparatus.

The historical-genetic method was applied to the study of the origins and stages of the formation of the UNR's security agencies, in particular to the process of creating the armed forces and military institutions of 1917-1918, on the basis of which the intelligence units of the General Staff subsequently emerged. The work of V. Holubko (1997), devoted to the formation of the UNR Army, served as the source of factual material for this analysis. The application of the method made it possible to reconstruct the genesis of the military-organisational substratum, without which the development of military intelligence agencies was impossible, to establish the initial conditions in which the formation of the special

services commenced, and to trace the dependence of intelligence institutions on the state of the regular army. The historical-systemic method was used in the analysis of the security sector of the UNR as an interconnected system. The system components were the internal security bodies in the structure of the General Secretariat, then the Ministry of Internal Affairs, the military intelligence of the General Staff, counter-intelligence units, the militia and the irregular formations of the Free Cossacks. The method made it possible to analyse the structure, functions and institutional connections of these components, to separate the internal security bodies from the military intelligence structures by their functions and to examine the interaction between the civil and military dimensions of security. The factual basis for the systemic analysis was the monograph by V.S. Sidak (1998).

With the help of the retrospective method, the role of the stage of 1917-1918 in the general trajectory of the formation of the national special services was assessed. The consequences of the organisational decisions of the Central Rada era were analysed, which enabled to establish the importance of the Intelligence Department of the General Staff as the first example of state military intelligence, to determine which of these decisions were duplicated at later stages, and to assess the durability of the foundations laid down in this period. The factual material for the retrospective assessment was borrowed from the review work of O. Skrypnyk (2020) on a long period of the history of Ukrainian intelligence. The biographical method has been used to clarify the role of the main figures in the formation of the security structures of the Central Rada period – V.V. Kolosovskiy and M.O. Krasovskiy. The analysis included data on the place of origin, professional training, prior service experience, and functions performed in the state apparatus of the UNR, which made it possible to reveal the personnel dimension of the formation of the special services and to determine the role of the specified persons in the formation of the Intelligence Department of the General Staff and the internal security bodies of the capital. The collective work devoted to the heads of Ukrainian foreign intelligence (Khomenko *et al.*, 2011) served as the source of biographical data. The combined application of the aforementioned methods ensured the reconstruction of the process of institutionalisation of the security and intelligence agencies of the UNR during the Central Rada era and the substantiation of conclusions regarding the systemic nature of their ineffectiveness.

Results

Prerequisites and reasons for the creation of the UNR's security and intelligence agencies. The collapse of the Russian Empire as a result of the February Revolution in the spring of 1917 triggered centrifugal processes across the territory of the former state. The abdication of Emperor Nicholas II and the transfer of power to the Provisional Government created a power vacuum, which began to be filled by national liberation, socialist, and anarchist movements (Beavor, 2022). In Ukraine, this process was spearheaded by the Ukrainian Central Rada (UCR), established on 17 March 1917 in Kyiv (Yekelchuk, 2020). At the initial stage (before the issuance of the First Universal on 23 June 1917), the Central Rada fulfilled the role

of a national-cultural and coordination centre, uniting representatives of Ukrainian political parties, scholarly, educational, cooperative, student, and military organisations under the chairmanship of M.S. Hrushevskyi.

The early stage of Ukrainian state-building was characterised by the romanticisation of revolutionary transformations. Socialist and pacifist views predominated among the leadership of the Central Rada. A segment of the Ukrainian political elite, in particular V.K. Vynnychenko and M.S. Hrushevskyi, was oriented towards coexistence within a democratic federal Russia (Wilson, 2022). This strategic vision predetermined a diminished attention to the creation of regular armed forces and special services. The absence of national security, intelligence, and counter-intelligence structures deprived the Central Rada of information about threats that were forming in the foreign-political arena and within the country. The activity of Russian state, military, and revolutionary structures on the territory of Ukraine did not cease.

The first challenge that compelled the Ukrainian leadership to resort to the creation of situational security bodies was the Kornilov Affair of 1917. In order to prevent the attempt by the Russian General L.G. Kornilov to establish a military dictatorship, on 28 August 1917, at a joint meeting of the Soviets of Workers' and Soldiers' Deputies of Kyiv, on the initiative of the Ukrainian Central Rada, a Special Committee for the Protection of the Revolution was established under the General Secretariat. This body included the Commander of the Kyiv Military District, K.M. Oberuchev, the Chief of Militia, the Mayor, the chairmen of the Soviets of Workers' and Soldiers' Deputies, as well as representatives of the leading political parties. The principal task of the committee was defined as organising the struggle against the Kornilov movement. During its period of activity, the committee organised the defence of Kyiv, drawing upon militia detachments, Cossacks, military cadets, and combat squads, removed from their posts several military and state officials suspected of sympathising with L.G. Kornilov, and shut down the newspaper "Kievlyanin". The effectiveness of the body was limited by the resistance of K.M. Oberuchev, who ignored the resolutions of the Ukrainian Central Rada. Following the suppression of the Kornilov uprising, in accordance with a decree of the Provisional Government, the committee ceased its activity on 2 September 1917. The Special Committee for the Protection of the Revolution became the first practical experience of coordinating administrative and coercive efforts to counteract threats to the state order during the period of the Ukrainian Revolution. Its insufficient effectiveness prompted the search for new organisational forms. As early as 31 August 1917, the head of the Ukrainian General Military Committee, S.V. Petliura, sent a letter under the classification "secret" to the General Secretariat, in which he proposed the creation of a regional body under the General Secretariat for the resolute struggle against counter-revolution on the territory of Ukraine (Sidak, 1998). A distinctive feature of the project was the proposal to include in the body's composition representatives not only of official institutions but also of civic associations, while structures controlling transport, communication routes, and means of communication were to become collective members. The head of the General Secretariat or one of

the General Secretaries, acting on the government's commission, was envisioned as the head of the body; it was planned that information, military, and investigative commissions would function under him. The idea of Petliura's regional body was not implemented at the time, as Ukrainian politicians viewed such structures as temporary.

The White movement also possessed its own clandestine network: in the autumn of 1917, an underground organisation known as the "Azbuka" ("Alphabet"), headed by V.V. Shulgin, operated on the territory of Ukraine, gathering political intelligence for the command of the White Guard forces (Hlibischuk *et al.*, 2022). However, the principal factor that engendered the need for permanent special services was the aggression of Bolshevik Russia. Following the armed coup in Petrograd at the end of October (Old Style) 1917 and the overthrow of the Provisional Government, the military-political situation underwent a fundamental shift. The Council of People's Commissars launched against the Ukrainian People's Republic, proclaimed by the Third Universal of the Ukrainian Central Council (1917) on 7 (20) November 1917, initially covert, and subsequently overt, undeclared military aggression. This war was accompanied by the subversive activities of Bolshevik agents and agitators in the rear of the Ukrainian forces, the instigation of armed insurrections – the most notorious of which were the Bolshevik uprisings in Kyiv in November 1917 and at the "Arsenal" plant in January 1918 – as well as acts of sabotage targeting transport infrastructure.

To lend the aggression the appearance of an internal conflict, the Bolsheviks proclaimed a puppet Soviet government in Kharkiv. In response to the Petrograd coup, the Ukrainian Central Council condemned it and, on the night of 7-8 November 1917, at a closed joint session of the Minor Council with representatives of revolutionary organisations, established the Regional Committee for the Protection of the Revolution in Ukraine to address matters of military defence and state security. M.V. Porsh was elected chairman of the committee. The body failed to achieve its designated objectives and proved unable to establish control even within Kyiv, where its directives were disregarded by the command of the Kyiv Military District; consequently, the Minor Council soon adopted a resolution to dissolve it, and its functions were transferred to the General Secretariat. The Ukrainian People's Republic's need for its own special services during the period of the Central Council was dictated by the very nature of state sovereignty. Without a system for gathering anticipatory intelligence on adversaries' intentions, mechanisms for preventing sabotage, protecting state secrets, and neutralising hostile agents, the preservation of independence was severely impeded. The realisation that national security could not rest solely upon political declarations, Universals, and the norms of international law compelled the Ukrainian government in late 1917 and early 1918 to initiate the process of institutionalising intelligence and counter-intelligence organs – a process attended by errors and political contradictions (Sidak, 1998). Thus, the unsuccessful experience of the Regional Committee for the Protection of the Revolution in Ukraine demonstrated that situational bodies, constituted on the basis of political representation, were incapable of discharging state security functions;

consequently, the establishment of fully-fledged special services acquired the character of an urgent state-building task for the Ukrainian People's Republic.

The establishment and organisational principles of the security and intelligence bodies of the Ukrainian People's Republic. The process of forming the first intelligence and counter-intelligence organs of the Ukrainian People's Republic during the era of the Central Council was not planned in advance. It was carried out under conditions of constant political pressure, ideological disputes, instability, and a de facto state of war with Soviet Russia. The

institutionalisation of the security system developed along two parallel trajectories: through the structures of the General Secretariat of Internal Affairs, tasked with ensuring internal security and counter-intelligence, and through the development of military intelligence within the framework of the General Secretariat of Military Affairs, subsequently the Ministry of War (Sidak, 1998). The resulting organisational structure of the Ukrainian People's Republic's security sector, which had taken shape by April 1918 and integrated both trajectories in the absence of a unified coordinating body, is summarised in the diagram (Fig. 1).

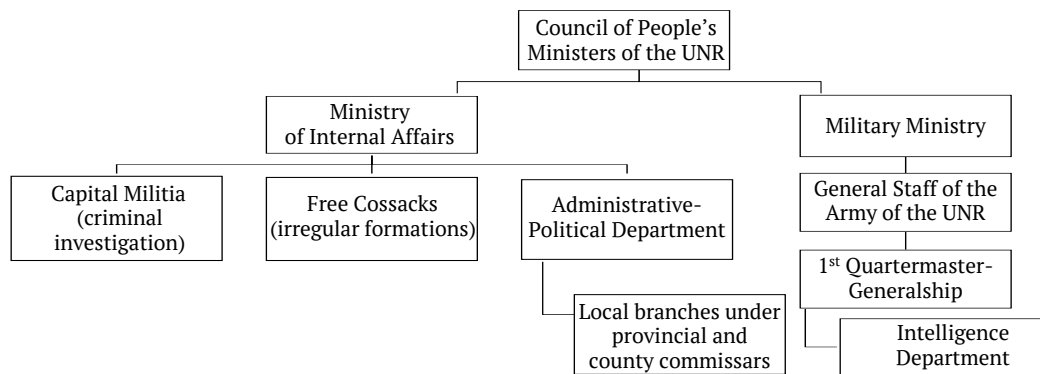

Figure 1. Organisational structure of the security sector of the Ukrainian People's Republic as of April 1918
Source: compiled by the authors based on V.S. Sidak (1998), P. Hai-Nyzhnyk (2021)

The first attempts to establish counter-intelligence and political protection for the republic commenced with the formation, within the General Secretariat of Internal Affairs, of a specialised subdivision – the Administrative-Political Department (APD), subsequently elevated to a department. This body was created pursuant to the resolution of the Committee of the Ukrainian Central Council of 15 June 1917, “On the Organisation of the General Secretariat”. In January 1918, with the proclamation of the independence of the Ukrainian People's Republic by the Fourth Universal, the General Secretariat was reformed into the Council of People's Ministers, and the General Secretariat of Internal Affairs into the Ministry of Internal Affairs, thereby enhancing the status of the APD. The Administrative-Political Department was headed initially by L.I. Abramovych (September-October 1917), and subsequently by Yu.H. Haievskyi (November 1917 – April 1918) (Sidak, 1998).

This department and its cells attached to the gubernatorial and povit (district) commissars, who replaced the former governors, were charged with counter-intelligence and protective functions: the detection, prevention, and suppression of manifestations of counter-revolutionary and anti-state movements on the territory of Ukraine; surveillance of elements hostile to Ukrainian statehood, primarily Bolshevik agitators and Russian monarchists, with a view to preventing their agitation against the authorities and democratic organisations; the liquidation of counter-revolutionary insurrections at the preparatory stage; and the transfer of collected materials to the judicial authorities where evidence of anti-state activity existed (Sidak, 1998). Owing to the absence of an indigenous Ukrainian legal framework, as legislation was being created from scratch, the personnel of the APD conducted

counter-intelligence activities relying upon the normative base of the deposed Provisional Government of Russia. This is evidenced by the circular letter of the Ministry of Internal Affairs of the Ukrainian People's Republic, No. 312, dated 25 March 1918, bearing the signatures of the Minister of Internal Affairs, P. Khrystiuk, and the Director of the APD, Yu.H. Haievskyi, which obliged gubernatorial and povit commissars to apply the decree “On the Implementation of Measures Regarding Persons Threatening the Defence of the State, its Internal Security, and the Freedom Won by the Revolution” of 2 August 1917, the decree “On Amendments to Articles 100 and 101 of the Criminal Code” of 4 August 1917, the decree “On Liability for Insulting Diplomatic Representatives of Friendly Foreign States” of 5 August 1917, and the decree of 6 July 1917 (Orders of the Ministry of Post..., 1918).

The application of these acts was accompanied by the formal substitution of the term “Russia” with “Ukrainian People's Republic” in the corresponding passages of the text, while the remainder of the legal construct remained unaltered, a practice that attested not only to the absence of a ready-made legislative text but also to the lack of any intention to create an original normative act of analogous content. The enumerated decrees encompassed administrative measures against persons threatening the defence of the state, enhanced criminal liability for altering the state order and violating territorial integrity, as well as liability for insulting representatives of foreign states – in other words, they regulated predominantly the punitive rather than the procedural aspect of the APD's work. The Department's right to conduct inquests, carry out interrogations, searches, and arrests under such a normative foundation was not accompanied by separate procedural regulation – neither a procedure for authorising such

actions, nor time limits for detention, nor a mechanism for appealing the Department's decisions. The absence of an indigenous procedural act meant that the limits of the APD's powers were, in practice, determined by the departmental interpretation of inherited norms, rather than by a legislatively enshrined procedure, a circumstance which called into question the legal certainty of all measures undertaken by the Department throughout the entire period of its activity.

This served as a sign of the institutional crisis and transitional nature of the legal system of the Ukrainian People's Republic (Sidak, 1998). One of the key actors in guaranteeing internal security on the ground during this period was the Free Cossacks – volunteer armed irregular forces, which arose to protect public order and to defend against anarchy. In the poviets, the Free Cossacks acted as militia and security, organising patrols, identifying deserters and suppressing banditry (Dudnyk & Dudnyk, 2017). The question of foreign intelligence has been inextricably linked with the armed forces since the time of the formation of the Ukrainian People's Republic in 1917, as the main threat to the republic was military. The General Secretariat created the General Secretariat of Military Affairs, headed by S.V. Petliura, who laid the organisational foundations for the army and military institutions. In November 1917, the General Secretariat of Military Affairs issued a resolution on the creation of a General Staff of the Ukrainian Army and the formation of a regular army. The General Staff was headed by General B. Bobrovskyi, with colonels O.V. Slyvynskyi and E. Kilchevskyi as his deputies.

In the first stage, the General Staff did not have a specialised subdivision of military intelligence. The leadership of the Ukrainian People's Republic had long-standing mistrust of special services. The development of administrative bodies was complicated by ideologisation, and experienced officers did not want to join the new army (Hai-Nyzhnyk, 2020). The first practical steps toward the systematic organisation of intelligence are associated with the creation of the Ministry of War of the Ukrainian People's Republic led by Colonel O.T. Zhukovskiy (Kudlay, 2014). The Minister of War confirmed the penetration of Bolshevik intelligence into the central institutions of the Ukrainian People's Republic, a situation that required countermeasures (Riehle, 2022). The transition to systematic work occurred in early spring 1918. Following the conclusion of the Treaty of Brest-Litovsk (February 1918) and the return of the Ukrainian government and troops to Kyiv on 1 March 1918, the Chief of the General Staff of the Army of the Ukrainian People's Republic, Colonel O.V. Slyvynskyi, initiated a reorganisation of the military administration.

After its reorganisation, the staff comprised two Quartermaster-General Directorates: the first exercised operational command over the army's activities, while the second was responsible for the development of the armed forces; within the new structure, sub-departments for intelligence and foreign liaison were established. This process was finalised on 11 April 1918, when, pursuant to an order of the Minister of War of the UNR, the intelligence sub-department acquired the status of a department within the First Quartermaster-General Directorate of the General Staff of the UNR Army. This structure became

the first state body of strategic and operational military intelligence in the history of Ukraine with an approved table of organisation and a delineation of functional duties (Sidak, 1998; Hai-Nyzhnyk, 2020). As of 19 April 1918, its authorised establishment comprised a chief, his assistant, two staff officers for special assignments, two translators, and one official. The overall direction of the department's work was exercised by its chief, Colonel V. Kolosovskiy, who coordinated activities with the Minister of War and the General Staff. The assistant chief was responsible for the organisation and management of covert human intelligence, specifically the recruitment of agents, the assignment of tasks, and the collection of data across the front line. Staff officers for special assignments conducted interrogations of Red Army prisoners of war and the screening of civilians and refugees arriving from the territory of the Russian SFSR, identifying enemy agents and gathering data on the disposition of Russian troops; they also maintained contacts with counter-intelligence units for the exchange of intelligence information. Military officials and translators performed the translation of captured enemy documents, the foreign press, and agent reports, notably from German and Russian (Sidak, 1998). The funding sources for the intelligence and counter-intelligence structures of the Central Rada depended on revenues to the state budget, which, under conditions of economic crisis and war, was practically empty. This restricted the capabilities of agent intelligence abroad in comparison with the period of the Hetmanate and compelled intelligence officers to rely primarily on the patriotism of agents and on front-line tactical reconnaissance.

The leadership and personnel provision of the first Ukrainian special services. The formation of a professional and loyal personnel core for the Ukrainian special services during the time of the Central Rada became one of the problems of the revolutionary era. The Ukrainian authorities faced a dilemma. On the one hand, the socialist leaders viewed the professional officers of the former imperial intelligence and police with suspicion, regarding them as bearers of monarchist views and potential counter-revolutionaries. On the other hand, party activists, students, and members of the intelligentsia loyal to the UNR lacked experience in operational work, conducting external surveillance, recruiting agents, or the analytical processing of intelligence data (Holubko, 1997). The leadership's attitude towards professional officers was characterised by the political figure of the era of the Ukrainian Central Rada, D. Doroshenko (1969), who noted that the General Secretary for Military Affairs, S.V. Petliura, surrounded himself with young ensigns, sailors, clerks, and military officials, and his entourage treated experienced officers with distrust, even when those officers were ethnic Ukrainians. The state of the Main Staff was described by the military figure M.V. Omelianovych-Pavlenko (2007), who noted the motley composition of its personnel: alongside senior officers of high service qualification, the staff included military men without staff service experience, which reduced the effectiveness of the institution's work during the period when the foundations of military affairs were being established in Ukraine for the first time.

Despite these difficulties, several specialists who stood at the origins of the Ukrainian special services and

laid the foundations for their professional activity were successfully enlisted to work in the governmental structures of the UNR. The organiser and first chief of the intelligence department of the General Staff of the UNR Army was Lieutenant Colonel, subsequently Colonel, V.V. Kolosovskiy (1884-1944). He was born in Kyiv, was a career officer in the Russian Imperial Army, and had combat and staff experience from participation in the First World War. V.V. Kolosovskiy served as an assistant to the chief of the operations section of the Southwestern Front staff, where he studied the methods of planning military operations and processing intelligence information. Following the proclamation of the Ukrainian People's Republic, he supported the idea of an independent Ukraine and was enlisted in the creation of the Ukrainian army. V.V. Kolosovskiy is credited with structuring the intelligence activities of the UNR General Staff under the conditions of March-April 1918. Under his leadership, the analytical processing of intelligence information began to be carried out in Ukraine. A delineation of functions between front-line (military) intelligence and military diplomacy, i.e., the institution of military attachés, occurred. V.V. Kolosovskiy developed plans for the creation of foreign residencies intended to combine the clandestine collection of information with actions of political and propaganda influence in the interests of the UNR. He retained his post after the fall of the Central Rada and the accession to power of Hetman P.P. Skoropadskiy (Khomenko *et al.*, 2011).

For the development of internal security, the UNR government enlisted the detective and investigator

M.O. Krasovskiy (1871-1938). The Ukrainian Central Rada, taking into account his professionalism and loyalty to the idea of national statehood, appointed M.O. Krasovskiy in March 1917 as the commissioner of the criminal investigation department of the militia of the city of Kyiv. He headed the Kyiv criminal investigation until June 1918, simultaneously assisting the government in forming the counter-intelligence foundations of security in the capital and counteracting criminal groups and the Bolshevik underground (Skrypnyk, 2020). The recruitment of the rank-and-file for intelligence and security units was conducted from among experienced volunteers who had transferred to the Ukrainian army from the fronts of the First World War, as well as student youth, notably the cadets of the 1st Ukrainian B. Khmelnytskyi Military School and the Student Battalion (Holubko, 1997).

The activity of the Ukrainian special services in the period of 1917 – the first half of 1918 was characterised by its dynamism. It combined military forms of information acquisition on the fronts to ensure the combat effectiveness of the army with counteraction to Bolshevik infiltration and subversive activity in the rear. At the tactical and operational levels, under conditions of combat engagements with Bolshevik detachments, the command of the UNR Army relied on a system of army intelligence bodies that corresponded to the general principles of dividing intelligence into strategic, operational, and tactical (Muravska, 2022). Military regulations and practice provided for the formation of special subunits (Table 1).

Table 1. Typology of army intelligence subunits of the UNR army (1917-1918)

Type of subunit	Strength	Position/distance	Principal tasks
Reconnaissance detachment	up to 100 personnel	in the vanguard of the main forces, 6-15 km ahead	detection of the enemy's forward positions, prevention of ambushes
Reconnaissance patrol	5-10 personnel	dispatched from the main forces or a reconnaissance detachment	observation of the flanks, study of the terrain, visual contact with the enemy
Picket	2-3 personnel	stationary post on key axes and borders	visual observation, warning of the movement of enemy formations
Scout team	3-10 personnel	in the enemy's rear	reconnaissance and sabotage activities

Source: compiled by the authors based on V. Holubko (1997)

The Central Rada also employed technologies novel for the time. From December 1917, the formation of the 1st Ukrainian Aviation Detachment commenced. The aviation of the Ukrainian People's Republic (UNR) was engaged in aerial reconnaissance, surveillance of Bolshevik troop movements along railway arteries, and the dropping of propaganda leaflets (Holubko, 1997). The Department of the First Quartermaster General, under the leadership of V.V. Kolosovskiy, was responsible for gathering data on the disposition of Bolshevik forces in the Don region, the Kuban, and Soviet Russia. Attention was also paid to Romania's intentions on the south-western borders, particularly concerning Northern Bukovyna and Bessarabia (Hai-Nyzhnyk, 2021). The legal and organisational framework for legal intelligence was laid down by the Ukrainian General Staff in the spring of 1918 through a network of military attachés (Grawe, 2025). A special set of instructions was formulated for military agents working at UNR embassies, in which they were instructed to keep diplomatic contacts and clandestinely collect information

about military budgets, new weapons, cartographic publications, and the overall state of foreign armies, as well as analytical evaluations of these materials (Khomenko *et al.*, 2011). At the department of the First Quartermaster General a radio station was installed which worked both for reception and for transmission of signals. The information received was analysed and put in intelligence reports daily for the military command. The department sought to exchange information with the intelligence services of Austria-Hungary and Germany; however, co-operation on an equal footing was not achieved. Among the department's persistent problems were a shortage of experienced specialists and unsatisfactory material provision, prompting V.V. Kolosovskiy to raise the issue of staff expansion. The counterintelligence function was entrusted to the Administrative-Political Department of the Ministry of Internal Affairs and the capital militia, headed by M.O. Krasovskiy. The primary counterintelligence efforts were directed against Bolshevik cells engaged in anti-government agitation, the instigation of strikes, and

armed insurrections. Agents of the department and the militia monitored suspicious individuals, investigated anti-government propaganda in the press that exerted influence over Ukrainian military units, conducted searches of safe houses, and carried out arrests of Bolshevik underground organisers in coordination with loyal units of the Kyiv garrison (Hai-Nyzhnyk, 2021). Thus, the counterintelligence activity of the Administrative-Political Department was mainly aimed at the already identified underground cells, and not proactive detection of threats before their organisational consolidation, which limited the department's ability to influence the course of events before a crisis situation arose.

Operational results and activities of the security and intelligence bodies of the Ukrainian Central Rada.

Analysis of the efficiency of special services in the period of the Central Rada creates an ambiguous picture. On the one hand, it shows the capacity to act effectively in a crisis situation. Instead, it shows institutional weaknesses, party-political bias and lack of systematic approach which ultimately resulted in the fall of the UNR government. The first achievement, secured through the joint actions of intelligence, law enforcement, and loyal military units of the Central Rada, was the pre-emption of Bolshevik armed uprisings in Kyiv at the end of 1917. Local Bolsheviks were preparing an armed seizure of power in the capital and the liquidation of the Central Rada. The Ukrainian side obtained pre-emptive intelligence regarding the preparation of the uprising, and on 30 November 1917, government forces disarmed and expelled from Ukraine those Bolshevik units of the Kyiv garrison that were preparing the insurrection. This operation temporarily thwarted plans for an internal seizure of power and precipitated the Bolsheviks' transition to overt external aggression. During the open offensive by Russian forces under the command of M.A. Muravyov in January 1918, the Bolsheviks instigated an armed uprising at the Kyiv "Arsenal" factory. The timely detection of the insurrectionary cell allowed UNR forces, notably the Haidamaka Kish of Slobidska Ukraine under the command of S.V. Petliura and the Sich Riflemen under the command of Ye.M. Konovalets, to localise the insurgents and, after street fighting, to suppress the uprising on 4 February 1918. This secured the capital from internal collapse but diverted reserves from the front (Holubko, 1997).

At the end of January 1918, the Battle of Kruty took place. The UNR command's lack of precise operational intelligence regarding the direction of the main thrust – M.A. Muravyov's offensive was anticipated from the Poltava axis, not the Bakhmach one – resulted in a small Ukrainian detachment, numbering, according to contemporary estimates, around 500-600 soldiers, primarily cadets of the 1st B. Khmelnytskyi Ukrainian Military School and volunteers of the Student Kurin, confronting a Bolshevik force of several thousand near Kruty. Despite the unfavourable conditions, the Ukrainian units organised a defence, inflicted casualties on the advancing forces, and delayed their advance on Kyiv by several days. This provided the UNR government with the time necessary to conclude negotiations and sign the Treaty of Brest-Litovsk with the Quadruple Alliance powers.

A fiasco that demonstrated the dysfunctionality of the Central Rada government's law enforcement and

security system was the case of the banker A. Dobryi. On the night of 24-25 April 1918, when German and Austro-Hungarian troops were already present in Ukraine, the director of the Kyiv branch of the Russian Bank for Foreign Trade, A. Dobryi, was secretly abducted in Kyiv (Luschnat-Ziegler, 2024). This financier was a member of the financial commission negotiating a trade agreement between the UNR and Germany and was close to the German occupation command on matters of finance and food exports. The kidnappers transported the banker by automobile to Kharkiv. As a result of the investigation, which involved German special services, it was established that senior officials of the UNR were implicated in organising the abduction: Minister of Internal Affairs M.S. Tkachenko, to whom the Administrative-Political Department was subordinate; Head of Government V.O. Holubovych; and Minister of War O.T. Zhukovskiy, with the director of the Administrative-Political Department, Yu.H. Haievskiy, acting as the de facto organiser of the operation (Skrypnyk, 2020). The use of the security bloc leadership's administrative apparatus, subordinate agents, and special services transport for the abduction triggered an international scandal. The German military command exploited this crime as a pretext for armed intervention in the internal affairs of the UNR (Gerwarth, 2020). On 28 April 1918, during a session of the Central Rada, German soldiers arrested the government officials implicated in the case and conducted a search of the assembly hall; subsequently, the case was transferred to a German military field court, which sentenced Head of Government V.O. Holubovych and Minister of War O.T. Zhukovskiy to two years' imprisonment, and other participants to one year (Skrypnyk, 2020). On the night of 29-30 April 1918, with the support of the German command and conservative circles, a coup d'état took place: the Agrarian Congress, which brought together delegates from several governorates, declared in favour of establishing a Hetmanate, and P.P. Skoropadskiy was proclaimed Hetman, paving the way for the formation of the Ukrainian State (Holubko, 1997).

An analysis of the activities of the security agencies, military intelligence, and political counterintelligence during the period of the Ukrainian Central Rada (March 1917 – April 1918) allows for a series of conclusions concerning the principles of state-building. The first success was the ability to institutionalise under crisis conditions. Despite the collapse of the front of the First World War and the lack of trained personnel, the Ukrainian military leadership, thanks to the efforts of O.V. Slyvynskiy and V.V. Kolosovskiy, managed to lay the normative, structural and organisational foundations of military intelligence within the General Staff of the UNR Army, transforming the collection of military information from a spontaneous activity into a systematic state process (Khomenko *et al.*, 2011). The second achievement was the reliance on expert practitioners: the engagement of specialists in the law enforcement system, notably the investigator M.O. Krasovskiy, demonstrated the viability of depending on individuals who placed the law and national interests above party-political expediency (Skrypnyk, 2020).

Despite the achievements enumerated above, a number of miscalculations were also registered. The first miscalculation was the underestimation of the military threat

and the loss of time. The predominance of socialist views within the leadership of the Central Rada, particularly the belief in the non-necessity of a regular army, resulted in the state lacking fully-fledged special services and armed forces at the moment of armed invasion. The government relied on ad hoc situational committees and disorganised militia detachments, thereby squandering the time needed for the creation of a security system (Holubko, 1997). The second miscalculation was the party-political bias of the special services. The security forces, the militia, and the departments of the Ministry of Internal Affairs were regarded by certain government officials as a party resource for resolving internal conflicts, a stance which led to the involvement of the special services in the unlawful actions of ministers in the case of A. Dobryi in April 1918, discrediting the state and precipitating the termination of the government's mandate (Skrypnyk, 2020).

The experience of the Ukrainian Central Rada period of 1917-1918 demonstrates that state sovereignty cannot be preserved solely through political declarations, the issuance of Universals, or appeals to international law in the absence of an institutionally independent professional intelligence and counterintelligence apparatus. The first lesson concerns the risks of underestimating threats: the delay in financing, rearmament, and the establishment of professional special services, driven by an orientation toward peaceful coexistence, leads to the infiltration of enemy agents into the state apparatus, the disruption of mobilisation plans, and military defeats; therefore, intelligence should be built in advance, taking unfavourable scenarios into account. The second lesson pertains to the depoliticisation of the security sector: the use of security agencies, internal affairs bodies, intelligence, and counterintelligence in the internal political or corrupt struggles of elites destroys trust in institutions and results in the loss of state subjectivity; consequently, special services must act on the basis of law and national interests, rather than the interests of ruling parties. The third lesson addresses the effectiveness of preventive counterintelligence: the experience of foiling Bolshevik uprisings in Kyiv at the end of 1917 attests to the efficacy of pre-emptive operational actions, when enemy agents are neutralised before they transition to an open armed offensive. The historical experience of the Ukrainian Central Rada's activity demonstrates that professional, technologically equipped, and politically neutral special services constitute a necessary condition for the defence capability and resilience of the Ukrainian state in the face of external aggression.

Discussion

The conducted research has demonstrated that the institutional formation of the security sector of the Ukrainian People's Republic (UNR) during the Central Rada era took place as a series of forced improvisational elements, in which the declared organisational structure outstripped actual operational capability. Juxtaposing this finding with the work of foreign researchers studying intelligence and counterintelligence in the era of the World War and the post-war reordering of East-Central Europe has made it possible to delineate the extent to which the identified patterns are specific to the Ukrainian case, and to what extent they reproduce broader regional tendencies.

Analysis of the obtained data has shown that the security sector of the UNR during the Central Rada era produced isolated coercive actions, and that the sole documented operation of the early clandestine structures resulted in the self-exposure of their organisers: the Committee for the Salvation of Ukraine intended to neutralise approximately twenty-seven individuals implicated in collaboration with the German command, yet detained only the banker A. Dobry, proved unable to hold him, while German intelligence swiftly established the complicity of the Rada leadership and freed the abductee. This result lends itself to the same verification that A. Bielenberg & J. Borgonovo (2023) applied to British intelligence, cross-referencing its compiled black list of suspects with actual data on arrests and the command staff of the Irish Republican Army. The data obtained in this study coincide with their conclusion in that a declared organisational structure alone does not ensure effectiveness, yet diverge regarding the nature of the gap: British limitations manifested within an already functioning apparatus that relied on the interrogation of prisoners and the analysis of captured documents, whereas Ukrainian structures lacked a comparable documentary-analytical foundation, so their failure was pre-institutional. As a result, the incapacity of the Ukrainian sector was systemic in character and cannot be explained by a lack of individual successful operations.

The conducted research has revealed that Ukrainian structures lacked organisational autonomy: the principles of their construction and a portion of the requisite intelligence came from outside, rather than being produced by their own apparatus. This result correlates with the conclusion of B. Kántás (2022), who reconstructed the unrealised Bavarian-Austro-Hungarian negotiations concerning the creation of an anti-Entente grouping, the "White Internationale", and demonstrated that the security projects of successor states were determined by the search for external allies and depended on factors beyond their governments' control. The external conditioning of security policy was common to successor states; however, the Ukrainian case was distinguished by the depth of its dependency: the Hungarian project remained an attempt at an alliance between existing armed forces, whereas the UNR security sector borrowed the very organisational principles, thus narrowing the space for producing its own solutions.

The research linked the incomplete institutional consolidation of the Ukrainian sector to two circumstances – the short-lived nature of the statehood itself and the inconsistency of the leadership in building the coercive apparatus. The Hungarian case, described by B. Revesz (2020), provides a control point for this conclusion. The secret services there, despite the turmoil of the revolutions of 1918-1919 and the dissolution of Austria-Hungary, coalesced into a stable system with a division of tasks between the police under the purview of the Ministry of the Interior, military intelligence and counterintelligence under the Ministry of Defence, and the gendarmerie, subordinated to both departments, and this structure endured until 1945. B. Revesz attributed the reorganisation of such services primarily to external historical-political upheavals: the apparatus transformed in the wake of the state within which it operated. From

this dependence follows an explanation for the Ukrainian outcome as well. The initial circumstance – the collapse of the empire – was identical for both cases, meaning the divergence in outcomes cannot be reduced to different starting conditions. The subsequent trajectories of the two states proved to be opposite. Hungary underwent a phase of construction in which competencies were demarcated and consolidated for decades, whereas the UNR did not get such a phase, because the state within which the apparatus was meant to stabilise did not endure. Added to this distinction were two circumstances absent in the Hungarian case. The first was the irresolution of the elites themselves regarding the state's future: the Ukrainian leadership-built services without a settled vision of the future order and the prospects of the republic, whereas Hungarian statehood, despite upheavals, preserved the continuity necessary for the apparatus's consolidation. The second was the presence of an aggressive neighbour: the formation of the security sector took place under the direct military pressure of Soviet Russia, which precluded postponing defensive tasks for the sake of systematic institutionalisation. To these external factors was added an internal one: if in Hungary the transformation of services was dictated predominantly from without, in the UNR external pressure was compounded by the leadership's vacillation regarding the very expediency of a coercive apparatus, as a result of which the available time and resources were expended on building the services inconsistently.

The research conclusion regarding the ideological and personnel underpinnings of instability is tested against the data of M. Bojcun (2021) on the societal environment of the era. According to the author's observations, the new national consciousness still encompassed a minority of the urban population, and the cities, immersed in a Russian-speaking cultural space, retained distrust of the Rada. These data align with the narrowness of the security apparatus's social base established in the research, and simultaneously clarify its cause: the lack of support was contingent on the actual condition of a society in which a nationally oriented apparatus lacked a sufficient constituency for recruitment and backing. The participation of volunteer formations did not eliminate this gap, but it aggravated it: the Free Cossacks, assigned to maintenance of order, avoided investigations in a number of localities and sometimes even themselves violated the law, which meant that the structure, whose purpose was to compensate the weakness of regular bodies, repeated their unreliability. Therefore, the juxtaposition both confirms the research conclusion and explains the reason for it: the apparatus consolidated where it was based on the existing bureaucracy, and it was unstable, not by accident but by the necessity of the structure, where it was based on heterogeneous leadership and volunteer formations in a society with limited national support.

It is worth separately talking about the adversary's apparatus, which the Ukrainian security sector fought. A. Sukalo (2021) reconstructed the Soviet political police in the western republics, especially in Ukraine, as a service deliberately staffed with local cadres and adapted by the Moscow centre to local circumstances. The centre's control over republican subunits proved weaker than previous historiography had assumed. Reliance on local human

resources was a characteristic common to that which has been established for the Ukrainian sector, but the outcome was antithetical. The Soviet side forged a centralised institution, whereas, as the present study shows, the Ukrainian structures remained fragmented. The comparison shows that the determining factor was not the composition of the personnel but the mechanism that tied them together: party discipline and submission to the centre in the Soviet case vs. reliance on civic initiative that preserved autonomy and reduced manageability in the Ukrainian case. This suggests a refinement of the study's finding: it was not the mode of recruitment but the lack of centralisation and stable subordination to a single centre that made the Ukrainian apparatus ineffective. This difference becomes more pronounced in light of the author's well-established limitation of Moscow's control over the republics: even a more loosely managed Soviet apparatus preserved the coherence that the Ukrainian structures lacked.

Services, free of constraints identified for the UNR, were also opposed to the Soviet apparatus. S. Masunaga (2017) demonstrated that the Japanese military intelligence with its resources and developed institutions, acting jointly with Estonian and German services against the USSR in the Baltic region and Finland, failed and didn't influence the international situation of the late 1930s. Here, lack of resources, personnel and centralisation were no factor, yet the result was negative. This shows that defeat depended not only on internal limitations, but also on the characteristics of the adversary. This does not cancel the study's conclusion about the role of the internal factor. The Soviet apparatus faced states with different institutional arrangements in the region, and the outcomes of their confrontation were different: Poland, which had an apparatus for receiving and utilising intelligence, kept its positions in encounters with the same adversary, while the UNR, which did not have such a structure, did not. The results were different because the adversary was the same in both cases, which means that the difference is due to the state of internal organisation and not only to external pressure. The author's data do not support a simplistic explanation: Soviet superiority was among the causes of defeat but did not exhaust them, for an institutionally ordered apparatus produced a different result under the same external conditions.

A common pattern emerges when the investigation is placed alongside findings from international scholarship. Successive states that organised their security sector into a delimited and financed departmental system maintained its institutional continuity. Whereas heterogeneous leadership, volunteer formations and external sources of intelligence did not work. The obtained data confirmed the systemic nature of the weakness of the security and intelligence bodies of the UNR in the period of the Central Rada, conditioned by the ideological, personnel, financial and organisational limitations of the revolutionary period. What was peculiar about the Ukrainian situation was that the building of the state and defence were happening at the same time, this limited the possibilities for systematic development of the services. The experience of other states in the region made it possible to distinguish the limitations peculiar to the Ukrainian organisation from the difficulties common to the post-war reordering

of East-Central Europe and to isolate the organisational condition, the presence of which ensured the institutional integrity of the apparatus.

Conclusions

The conducted research has revealed the patterns of institutional formation of the security sector of the UNR in the period of the Central Rada and determined the factors that limited its functional capacity. It has been shown that the formation of the intelligence and counterintelligence organs was reactive, under the impact of the external aggression and internal revolts. Institutionalisation unfolded along two parallel tracks: through the Administrative-Political Department of the Ministry of Internal Affairs in the realm of internal security and counterintelligence, and through the Intelligence Section of the General Staff in the realm of military intelligence, which acquired a standardised status in April 1918 and became the first Ukrainian state organ of strategic and operational military intelligence. This was preceded by a phase of ad hoc structures – the Special Committee for the Protection of the Revolution and the Regional Committee for the Protection of the Revolution – which proved incapable of establishing control even in the capital and attested to the exhaustion of temporary forms of response.

It has been revealed that the capacity of these structures was determined by a nexus of constraints inherent to the revolutionary era. The socialist leadership's orientation toward peaceful coexistence within a federal Russia postponed the development of the army and special services; the personnel factor manifested itself in the contradiction between distrust of professional officers of the imperial school and the lack of operational experience among loyal activists – despite this, individual specialists, namely the organiser of the Intelligence Section V.V. Kolosovskiy and the head of the capital's criminal investigation M.O. Krasovskiy, whose activities laid the professional foundations of the services, were engaged in building the apparatus; the financial factor materialised in dependence on an absent state budget, which narrowed the possibilities for foreign agent networks; the organisational factor lay in the absence of an indigenous legal framework, compelling counterintelligence to rely on the

normative acts of the overthrown Provisional Government, and in reliance on irregular volunteer formations. Effectiveness analysis revealed the dual nature of the sector. It was effective in the time of crisis: the advance intelligence allowed to disarm the Bolshevik units in Kyiv at the end of 1917, suppress the "Arsenal" uprising and stop the offensive near Kruty, and thus give the government time to sign the Brest-Litovsk Peace. At the same time, the absence of reliable operational information in Kruty and the participation of the special services in the interdepartmental affair of the banker A. Dobryi indicated institutional weakness and political bias, which contributed to the acceleration of the government's fall.

The results obtained indicate that the preservation of state sovereignty in conditions of external aggression requires an institutionally independent, professional and politically neutral apparatus of intelligence and counterintelligence formed in advance with due regard to adverse scenarios. The experience of the security sector in the Central Rada period shows that the institutional incapacity of the intelligence and counter-intelligence bodies was not a set of accidental failures but a logical consequence of ideological, personnel, financial and organisational constraints, the combination of which determined the limit of the UNR's defensive capability. The study limitations are connected with its theoretical character and dependence on published works, normative acts and memoirs, which limits the access to primary operational documentation, and the shortness of the analysed period. Further research perspectives are in the comparative analysis of the security sector of the Central Rada, Hetmanate, Directorate periods, and in the in-depth study of the personnel composition of the first Ukrainian special services.

Acknowledgements

None.

Funding

None.

Conflict of Interest

None.

References

- [1] Beevor, A. (2022). *Russia: Revolution and civil war 1917-1921*. London: W&N.
- [2] Bielenberg, A., & Borgonovo, J. (2023). British Army intelligence in provincial Ireland, 1919-1921: Organisation, outcomes and the 6th Division blacklist. *Irish Historical Studies*, 47(172), 278-302. doi: 10.1017/ihst.2023.46.
- [3] Bojcun, M. (2021). *The workers' movement and the national question in Ukraine: 1897-1918*. Leiden: Brill.
- [4] Doroshenko, D. (1969). *My memories of the recent past (1914-1920)*. Munich: Ukrainian Publishing House.
- [5] Dudnyk, O., & Dudnyk, M. (2017). The free Cossack movement in the counties of the Kyiv Province (1917-1918). *Ukrainian Historical Journal*, 3. doi: 10.31499/2519-2035.3.2017.130274.
- [6] Gerwarth, R. (2020). *November 1918: The German revolution*. Oxford: Oxford University Press.
- [7] Grawe, L. (2025). Espionage, sabotage, propaganda. German military Attachés in neutral countries and their organisation and tasks during the First World War. *Journal of Intelligence History*, 24(3), 261-284. doi: 10.1080/16161262.2024.2387982.
- [8] Hai-Nyzhnyk, P. (2020). State-political terror and civil-social discussion: The secret war of the Russian Federation against the Ukrainian state (April-December 1918). *Ukrainian Studies*, 2(75), 42-61. doi: 10.30840/2413-7065.2(75).2020.205229.
- [9] Hai-Nyzhnyk, P. (2021). *Military intelligence and counterintelligence of the UNR and the Ukrainian People's Republic: Creation, tasks, activities (1918)*. In Yu.B. Artyukhov et al. (Eds.), *National Special Service in Ukrainian state-building: A collection of articles and materials on the occasion of the 29th anniversary of the SSU* (pp. 77-102). Kyiv: Prometheus.

- [10] Hlibischuk, M., Ilnytskiy, V., & Starka, V. (2022). How the ideological foundations of the white guard movement influenced the worldview of V. Putin. *Current Issues in the Humanities*, 53(1), 12-21. doi: [10.24919/2308-4863/53-1-2](https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-1-2).
- [11] Holubko, V. (1997). *Army of the Ukrainian People's Republic. 1917-1918: Formation and struggle for the state*. Lviv: Kalvariya.
- [12] Kántás, B. (2022). *The white internationale: Post-World-War Hungarian-German-Austrian attempts of military cooperation, 1919-1923*. Budapest: Society for the Research of the Horthy-Era.
- [13] Khomenko, V.D., Skrypnik, O.V., Shydenko, I.M., Bilokon, I.V., & Romanyuk, V.O. (2011). *Heads of Ukrainian foreign intelligence*. Kyiv: Yaroslaviv Val.
- [14] Kovács, T. (2025). An independent Ukraine? Additional considerations to the issue of Ukraine's independence after World War I (Based on the official documents of the Hungarian Ministry of Foreign Affairs). *Journal of Historical and Archaeological Research*, 2-3, 50-63. doi: [10.46687/AMEP1870](https://doi.org/10.46687/AMEP1870).
- [15] Kret, M. (2025). The intelligence services of the Ukrainian People's Republic under the command of general-khorunzhyi Vsevolod Zmiienko: An assessment based on archival materials of the USSR NKVD State Security Directorate. *Chornomorska Mynuvshyna*, 20, 126-136. doi: [10.18524/2519-2523.2025.20.344133](https://doi.org/10.18524/2519-2523.2025.20.344133).
- [16] Kryvytskyi, Y.V. (2025). Law enforcement agencies of the Ukrainian Central Council (1917-1918): Organizational and legal principles of formation. *Successes and Achievements in Science*, 12(22), 331-341. doi: [10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-331-341](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-331-341).
- [17] Kudlay, O.B. (2014). Oleksandr Zhukovsky: Pages of the biography of the Minister of War of the UNR. *Ukrainian Historical Journal*, 5, 75-88.
- [18] Lisov, O.S. (2016). *The latest domestic historiography of the creation and activities of intelligence and counterintelligence of Ukraine in 1917-1991*. Kyiv: National Academy of the Security Service of Ukraine.
- [19] Luschnat-Ziegler, M. (2024). *The Ukrainian revolution and the Germans 1917-1918*. Marburg/Lahn: Herder Institute Publishing House.
- [20] Malynovsky, B. (2024). Secret progovernment organizations formation in the Ukrainian People's Republic, April of 1918. *East European Historical Bulletin*, 32, 52-64. doi: [10.24919/2519-058X.32.311501](https://doi.org/10.24919/2519-058X.32.311501).
- [21] Maraiev, V. (2020). *Information and propaganda support in the armies of the Ukrainian People's Republic and the Ukrainian state (1917-1918)*. Gilea: Scientific Bulletin, 159(11-12(1)), 98-102.
- [22] Masunaga, S. (2017). *The inter-war Japanese military intelligence activities in the Baltic states: 1919-1940*. Turku: University of Turku.
- [23] Monolatiy, I. (2025). Roadmap of Ukrainian military intelligence (experience of the first liberation struggles of 1917-1921). *Bulletin of the Precarpathian University. Series: Political Science*, 20, 107-117. doi: [10.32782/2312-1815/2025-20-14](https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-14).
- [24] Muravska, Yu. (2022). The paradigm of military intelligence development in Ukraine. *Current Problems of Law*, 1(29), 102-106. doi: [10.35774/app2022.01.102](https://doi.org/10.35774/app2022.01.102).
- [25] Omelianovych-Pavlenko, M. (2007). *Memories of a commander (1917-1920)*. Kyiv: Tempora.
- [26] Orders of the Ministry of Post and Telegraph, the Ministry of Roads and the Ministry of Finance of the UNR. (1918, April). Retrieved from <https://tsdavo.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/3602-1.pdf>.
- [27] Revesz, B. (2020). Draft for understanding the historical background of changes in the ideological language and communication of secret services in 20th century's Hungary. *International Journal for the Semiotics of Law*, 33, 855-898. doi: [10.1007/s11196-020-09759-w](https://doi.org/10.1007/s11196-020-09759-w).
- [28] Riehle, K.P. (2022). *Russian intelligence: A case-based study of Russian services and missions past and present*. New York: Barnes & Noble Press.
- [29] Servetsky, I., & Sushko, O. (2025). History of intelligence activities of the UNR Central Committee (1926-1936). *Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management. Legal Sciences*, 2(74), 53-60. doi: [10.32689/2522-4603.2025.2.8](https://doi.org/10.32689/2522-4603.2025.2.8).
- [30] Sidak, V.S. (1998). *National special services during the Ukrainian Revolution of 1917-1921 (Unknown pages of history)*. Kyiv: Publishing House "Alternatives".
- [31] Skrypnik, O. (2020). *Ukrainian intelligence. 100 years: Struggles, confrontations, achievements*. Kyiv: "ADEF Ukraine".
- [32] Sukalo, A. (2021). *The Soviet political police: Establishment, training, and operations in the Soviet Republics, 1918-1953*. Stanford: Stanford University.
- [33] Universal of the Ukrainian Central Council (III). (1917, November). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005300-17#Text>.
- [34] Wilson, A. (2022). *The Ukrainians: Unexpected nation*. New Haven: Yale University Press.
- [35] Yatsyno, O.V. (2024). The problem of building the national army during the revolution of 1917-1921: Administrative aspect. *Public Management*, 1(38), 85-90. doi: [10.32689/2617-2224-2024-1\(38\)-11](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-1(38)-11).
- [36] Yekelchik, S. (2020). *Ukraine: What everyone needs to know*. New York: Oxford University Press.

**Журнал
«ЗОВНІШНІ СПРАВИ»**

**Том 36, № 1
2026**

Відповідальний редактор:
О. Короткий

Підписано до друку з оригінал-макета 25.02.2026
Ум. друк. арк. 16,4
Наклад 300 примірників

Видавництво:
Громадська спілка «Редакція журналу «Зовнішні справи»
01001, пров. Рильський, 6, м. Київ, Україна
Тел.: +38 099 178 5370
E-mail: info@sjournals.com.ua
<https://uaforeignaffairs.com/uk>

**Journal
“FOREIGN AFFAIRS”**

**Volume 36, No. 1
2026**

Managing Editors:
O. Korotkyi

Signed to the print with the original layout 25.02.2026
Conventional Printed Sheet 16.4
Circulation 300 copies

Publisher:
Public Union Editorial Board of the Journal “Foreign Affairs”,
01001, 6 Rylskyi Ln, Kyiv, Ukraine
Tel.: +38 099 178 5370
E-mail: info@sjournals.com.ua
<https://uaforeignaffairs.com/en>